

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA
GLASILO ODROV PROSVETNE ZVEZE

UREDIL

NIKO KURET

ŠESTI LETNIK
1958-1959

IZDALA ZALOŽBA LJUDSKIH IGER
(JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA)

LJUBLJANA

LJUDSKI ODR

LIST ZA POGLEDITEV NAŠEGA IGROVANJA

GLAVNO ODDELNO PROJEKCIJSKI VEŠNIK

Uporaba ali ponatis prispevkov, objavljenih v „Ljudskem odru“,
dovoljena le proti navedbi vira

Izvajanje objavljenih tekstov je dovoljeno
samo naročnikom „Ljudskega odra“

1135

3221/1978

8378

Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani

KAZALO ŠESTEGA LETNIKA

Smernice	Slovstvo		
N. K.: Čas do adventa	1	Nove igre:	
— Adventni in božični čas	41	Wambrechtsamer, Za staro pravdo (P. D.)	38
— Pobožični in predpustni čas	81	Boon, Sveta Cecilija (P. D.)	78
— Postni in velikonočni čas	121	Holberg, Politikant (P. D.)	80
— Povelikonočni in binkoštni čas	169	Standeker, Prevara (P. D.)	235
		Petančič, Slovenskega kmeta povest (N. K.)	234
		Petančič, Kuga (N. K.)	237
		Strokovne knjige	39
		Strokovni časopisi	39, 166
		Petančič D.: Petančičev »Deseti brate se enkrat!	119
		Razgled	
		J. D.: Boonova »Igra o Rešnji Krvi«	238
		Kuret N.: P. Jozef Boon C. SS. R.	167
		Razno	
		Kimovec dr. Fr.: Marija Pomagaj (skladba)	51
		Narod bo igral: »Igra o kraljestvu božjem«	201
		Kuret N.: Beseda k »Igru o kraljestvu božjem«	202
		Seznam igrskih tekstov	
		Blachetta W.: Cesarjeva nova obleka	218
		Boon J.: Angelski kruh	187
		Brochet H.: Volk sveti Pavel in Jag-nje Jezus	206
		Enka: Kisle gobe	94
		Finžgar F. S.: Uslišana	45

Ghéon H.: Lazarjeva smrt	134	Prizorišče za »Slepo grofično«	60, 64
— Živi ogenj nad apostoli	171	Milostna podoba v ptujskogorski	
Kuret N.: Proslava osmega decembra	52	cerkvi	65
— Slepa grofična	59	Poljske jaslice (A. Jablonski)	76
— Slovenski božič	75	Smešni postavi (sužnja) iz stare	
Lovrenčič J.: Vstajenje	12	grške komedije	81
Mirbt R.: Za narod svoj	15	Molière v vlogi Sganarella	89
Molière-Zupančič: Ljubezen zdravnik	83	Maske: Maček	110
Petančič D.: Legenda o Koprivniški		Pis	110
Mariji	163, 198	Osel	111
— Križev pot	122	Vol	111
— Sejavke	189, 214	Doma narejene polovične	
— Žena s srcem (2 natis)	155	krinke franc. »Com routiers«	112
Salamon M.: Božična proslava	66	Inscenac. načrt za »Lazarjevo smrt«	135
Schwartz E.: Materna srca	149	Načrti za kostume v »Lazar. smrti«	157
— Naj živi Kristus Kralj	4	Vstajenje (star flamski mojster,	
— Naš vodja — Kristus Kralj	10	15. stol.)	145
Srednjeveška obredna velikonočna		P. Jozef Boon C. SS. R.	167
proslava	145	Skica prizorišča za »Živi ogenj nad	
Seznam podob		apostoli«	175
Petančičeva »Miklova Zala« v Voj-		Prizora iz »Angelskega kruha«	188
niku pri Celju	25	»Slovenskega kmeta povest« v Celju	128, 219
Prizori iz Mirbtove igre »Die Bürger		Prizor iz Boonove »Igre o Rešnji	
von Calais« (Za narod svoj) 34,	35, 56,	Krv«	259

1

»LJUDSKI ODER«

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Glasilo odrov Prosvetne zveze

ŠESTI LETNIK, 1938-1939

Izdaja Založba ljudskih iger v Ljubljani
(Jugoslovanska knjigarna).

Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana, Zarnikova
ulica 16), ki odgovarja za izdajatelja in uredništvo.

Uprava je v Jugoslovanski knjigarni,
Ljubljana, Pred škofijo.

»Ljudski oder« izhaja vsaka dva meseca. Vsak
zvezek obsega do 40 strani, ves letnik pa vsaj
240 strani drobnega tiska.

Letna naročnina je 80 dinarjev, pri naročilu vsaj
10 izvodov na skupen naslov pa samo 60 dinarjev.
Čekovni račun pri podružnici Poštne hranilnice v
Ljubljani št. 15.957.

Naročnina za inozemstvo: Nemčija 10 RMk, vse
ostalo inozemstvo 3 USA dolarje.

Naročnina se plačuje vnaprej. Do izida tretjega
zvezka mora biti poravnana vsaj polovica naroč-
nine. — Letnik teče od 1. septembra 1938 do 30. ju-
nija 1939.

VAŽNO OPOZORILO!

Izvedba tekstov, objavljenih v »Ljudskem odru«, je
dovoljena izključno samo edinicam, ki so na-
ročene vsaj na en izvod »Ljudskega odra«. To velja ne glede na to, ali je prireditelj javna ali
zasebna, in v tem pogledu ni izjeme. Avtorskih
tantijem za take primere ni.

Tiska Jugoslovanska tiskarna d. z. o. z. v Ljubljani
(predstavnik K. Čeč).

Vsebina prvega zvezka

N. K.: Čas do adventa	1
Niko Kuret: Andrej Suster Drabosnjak. (Misli ob 170 letnici njegovega rojstva)	3
Emil Schwartz: Naj živi Kri- stus Kralj	4
Emil Schwartz: Naš vodja - Kristus Kralj	10
Joža Lovrenčič: Vstajenje	12
Rudolf Mirbt: Za narod svoj	15
Lotar Schreyer: Igra in vzgoja značaja	20
Kronika:	
Kaj smo igrali	20
Petančičeva »Miklova Zala« (slika)	25
Davorin Petančič: Fara Voj- nik pri Celju v svojih igrah od junija 1937 do jun. 1938	26
Slovstvo:	
Nové igre (Wambrechtsamer, Za staro pravdo)	38
Strokovne knjige	39
Strokovni časopisi (Theater Welt, Jeux théâtraux et per- sonnages, Mi i Vi)	39

Zaradi spremembe tiskarne se
je prvi zvezek za nekaj dni
zakasnil. Naslednji zvezki bodo
izhajali točno po napovedi. —
Drugi zvezek izide 1. no-
vembra in bo posvečen ad-
ventu in božiču.

MI NE IGRAMO DA BI ČAST IMELI ALI DA BI KAJ OD LJUDI ŽELELI VSO ČAST BOMO MI BOGU DALI INO LJUDEM V EKSEMPEL IGRALI

ANDEJ SUSTER DRABOSNJAK (1708-1925)

1

ČAS DO ADVENTA

Spet se začne novo igrsko leto. Jesen
Sprihaja v deželo. Mimo je blesk in žar
poletja. Ko so pridelki spravljani, lega
spet zbranost nad pokrajino. Tako je za
nami tudi višek našega igrskega ustvar-
janja, ko smo pripravljali igro pod milim
nebom, ki se je je udeležila vsa fara, da
je postala tako na edinstven način deležna
prevzemajočega občestvenega doživetja. —
Zdaj se vračamo v zbranosti v naše Do-
move. Začenja se doba novega podrobnega
dela, ki nas bo spravilo spet korak dalje.

Čas je, da resno premislimo, kaj homo
letos igrali. Prav tudi, da preudarimo, ka-
ko homo igrali. Pretehtajmo se. Ali po
starih kolesnicah prejšnjih diletantskih
generacij? Ali po edino pravi poti, ki pri-
haja iz dobe, ko se je rodilo in oblikovalo
naše slovensko narodno in versko izročilo?
Kam homo krenili: ali v brezsmiselno, ne-
duhovno malomeščansko brezbarvno —
ali v borbo za izrazitega slovenskega in
katoliškega človeka, za zavedno slovensko
narodno in religiozno občestvo?

Čas je toliko dozorel, da srednje poti
več ni in je tudi ne sme biti.

Ravno igra ima v tej borbi za
našo pravo podobo veliko in
brezprimerno poslanstvo. Pasti
morajo vsi pojmi, ki vidijo v igri samo
vzgojno sredstvo za posameznike, ki v njej
nastopajo — ki gledajo na igrske pred-
stave samo kot na dragocene priložnosti,
da se mladina in odrasli odvrtačajo od
drugačnih zabav — ki si domišljajo, da
jim je naloga, posredovati čisto in visoko
umetnost, pa čeprav v zavestno nedognani,
celo karikirani obliki — ki naposled še
vedno menijo, da se z igrsko predstavo še
najlaže dobi denar, zaradi česar mora biti
tudi predstava taka, da je »privlačna«.
Vse to so za našo narodno kulturo skrajno
škodljivi pojmi o ljudskem igralstvu in
treba jih je odločno pobijati.

V ljudski igri vidimo mi pred-
vsem njeno družbeno poslan-
stvo. Ljudska igra naj družijo razkrojeno
občestvo, ljudska igra naj bo občestven
izraz idej, ki so zmožne, ustvarjati obče-
stvo in dvigati njegovo zavest. Individual-
izem, ki botruje vsemu našemu gledališču,
je smrt ljudske igre.

V tem najglobljem prepričanju smo pred petimi letniki kot glas vpijočega v puščavi začeli svoje delo. V isti smeri nadaljujemo. Zavest imamo, da so najboljši slovenski prosvetni delavci z nami.

Po vsem tem je pač vsaki igralski družini izbira sporeda že olajšana. Saj mora biti naš spored v organski zvezi z dobo. Čas do adventa, kakor bi imenovali dobo, kateri je ta zvezek namenjen, točno določajo dnevi in prilike, ki se jih naše narodno in versko občestvo posebej spominja. V tem se kaže prava ljudska igra, da se ne pojavlja poljubno in slučajno, ampak da je vedno v naravni zvezi s kakim občestvenim spominom, praznikom, doživetjem. V predadventni dobi slavimo Kristusa Kralja, se letos spominjamo dvajsetletnice zedinjenja, obhajamo misijonsko nedeljo, se klanjamo Krekovemu in Slomškoveemu spominu, z

vero v srcih mislimo na naše brate onkraj meja, se v molitvi obračamo do naših rajnih. Koliko priložnosti, da tudi z igro dvignemo lepoto vsaj enega izmed teh naših spominskih dni in praznikov! Ali bomo spleh še pomislili na kakšno igro, ki bi ne imela notranje zveze s katerim izmed teh praznikov? Prav gotovo ne.

Da bi bile prav vse slovenske igralske družine doma in na tujem tako daleč — lahko bi rekli, da je slovensko ljudsko gledališče na pravi poti navzgor. Verjmite, pokazalo bi se to tudi v splošnem stanju naše ljudske prosvete, v duhovni pripravljenosti našega naroda, v njegovi zavednosti in aravni sili.

Komur je v našem narodu do tega, naj nam pomaga. Vedeti pa je treba tole: začnimo pri mladini in izogibljimo se kompromisov. Novo vino v nove mehove — sicer ne bo prav.

N. K.

Naš pokret ni reklama, ni mišljenje in teženje kake skupine ljudi, temveč je spontan izraz novega gibanja. Ima torej za svoj obstanek garancijo duha: vse, kar je samo reklama, zamre, preden more pokazati kake uspehe, zamore ga zunanje sile..., izrazi duha pa žive z duhom in umirajo z njim.

Davorin Petančič.

POZABLJENA
OBLETNICA

ANDREJ ŠUSTER DRABOSNJAK

Misli ob 170 letnici njegovega rojstva

Izročilo našega ljudskega gledališča ni toliko revno kot neraziskano. Tega se z bridkostjo zavedamo, če se spomnimo imena našega prvega znanega ljudskega dramatika Drabosnjaka. Kar mimo nas bo zdrsnila 170 letnica njegovega rojstva (1768—1938).

Pokazati moremo do danes samo naše priredbe njegovih ohranjenih treh iger: Igre o izgubljenem sinu, Božične (ali pastirske) igre in Igre o Kristusovem trpljenju. Se vedno pa čakamo kritične zaanšivene izdaje vseh treh rokopisov oziroma njihovih inačic. S tem v zvezi ostaja nerešeno in v temi vprašanje predlog, ki je Drabosnjak po njih pritejal svoje igre v koroski šprahic. Doslej je osvetljeno samo ozadje Igre o izgubljenem sinu, ki je res da že zato najzanimivejša, ker njen izvirnik danes vsaj na Koroskem ne živi več. Zato pa živi močno podobna igra še danes v Švici, kjer so jo spravili spet na oder (besedilo Hansa Salata iz leta 1910, priredba Maksa Schella, slavnostne igre v Luzernu 1930). Na moč zanimivo pa je ozadje pastirske in pasijonske igre, ki do danes še ni našlo raziskovalca. Saj pastirska igra, zlasti pa pasijonska igra v nemščini na današnjem Koroskem še živi. Primerjava teksta pasijonskih iger, slovenske in nemške, pa kaže, da je prirejena slovenska igra po nekem drugem, starejšem vzorcu in da s sedanjim nemškim besedilom nima oblikovno skoraj nič skupnega. Podobno je s pastirsko igro. Vse to so problemi, ki jih bo treba reševati, saj so enakovredni s katerikoli problemom iz naše preteklosti. Posebno še zato, ker so pomenjale Drabosnjakove priredbe slovenskemu življu na Koroskem skozi sto let svojevrsten izraz lastne tvornosti, kot ga noben drug predel slovenske zemlje nima pokazati.

Začeli smo oživljati Drabosnjaka. Čemu? Tako vprašuje po našem samo človek, ki ne čuti organskih stikov s svojim narodom. V slabo raziskanem izročilu ljudskega gledališča na Slovenskem je Drabosnjak vendar tako razveseljiv in bogat pojav, da si mora vsak pravi Slovenec prizadevati za spoznavanje in osvajanje dela tega svojevrstnega kmečkega dramatika. Zlasti v sedanjih časih nam mora biti drag in ljub vsak drobec našega narodnega izročila. Tega se drže celo veliki narodi, ki ne poznajo takšne stiske za lastni obraz, kot jo trpimo mi. Saj vrhu vsega Drabosnjak ni samo zanimivost iz ljudske književnosti, ni samo eden izmed koroskih bukovnikov. Drabosnjak nam ima s svojimi igrami mnogo povedati in mnogo nam pove na način, ki je bil našim ljudskim dramatikom doslej popolnoma neznan. Ta način je pravi ljudski način. To dokazuje odziv pri preprostih množicah ob predstavah Igre o izgubljenem sinu, to je dokazal njegov pasijon v Vojniku, to je dokazala božična igra, kjer so jo igrali. Drabosnjak posreduje stare in večno veljavne vrednote našemu času v obliki, ki je dostopna najširšim množicam. Razvajeni lepočutci in individualistični pohujšanci vsega tega v Drabosnjaku ne opazijo tako lahko. Preveč jih moti oblika. Kdor ima smisel za narodno pesem, ki jo prebira v Streklju, bo takoj našel odnos do Drabosnjaka. To pač drži tudi ob ugovoru, da Drabosnjak ni ustvarjal izvirno, da je marveč le okorno prevajal. Opozarjam samo na dejstvo, da še ni ugotovljeno in dokazano, da so Drabosnjakove igre dobesedni prevodi, vsaj v celoti ne. Njegovi »rajmi« so gotovo stereotipni in že spomin na nemški tekst je marsikje slabo vplival na svobodnejše, slovensko oblikovanje kakega stiha. Znano je namreč, da znajo

kostanjski igralci — vsaj nekateri med njimi — slovenski in nemški tekst pasijona na pamet. Toda pomislimo na dobo, v kateri je Drabosnjak ustvarjal, in na izobrazbo, ki jo je kot navaden kmet imel, pa bomo morali sodbo brz omiliti. A najsi bodo teksti Drabosnjakovih iger prevodi, priredbe ali izvirna dela, eno drži: ti teksti so živeli na Koroškem nad sto let. Primerjal bi jih mladiki, ki jo cepiš na drevo: čez nekaj let komaj še opaziš tuji vrastek. Drabosnjakove igre, take ali drugačne, so resnična in organska last slovenskega življa na Koroškem in jih zato po pravici prištevamo med naše narodno blago.

PRED PRAZNIKOM
KRISTUSA KRALJA

NAJ ŽIVI KRISTUS KRALJ

Emil Schwartz

Osebe

Peter, mlad brezposeln delavec; — Aleš, mlad brezposeln delavec. Oba sta brez vere. — Andrej, vodja verne delavske mladine; — Krištof, mlad, veren rudar. — Zbor mladih delavcev.

Prizorišče

Društvena soba v Domu. V ozadju široko okno, ki gleda na cesto. Mize in stoli. Po stenah lepaki. Velik križ. Napisi: »Naj živi Kristus Kralj.« Na sredi odra precej prostora.

Prvi prizor

Peter, Aleš.

(Ko se zastor razmakne, je prizorišče prazno. Zunaj divjá nevihta, bliski trgajo somrak, grom bobni v daljavi. — Peter in Aleš planeta v sobo.)

Aleš: Semkaj, Peter.

Peter (se obotavlja): Če že misliš. Ampak prvokrat sem v takem brlogu.

Aleš: Tukaj se zhirajo farski.

Do leta 1934 se je o Drabosnjaku samo kje bralo in še to samo v kakih strokovnih, večidel književnozgodovinski ali narodopisni publikaciji. Vse naše ljudsko igralstvo je živelo dotlej v popolnem nepoznavanju začetnika pravega slovenskega ljudskega gledališča. Pri naši siceršni splošni revščini je to bridko dovolj. Naj bi se letošnje leto začelo v znamenju spomina na našega Drabosnjaka, naj bi vsaka naša igralska družina v začetku nove igralske dobe sklenila, da bo uprizorila vsaj eno Drabosnjakovo igro. Če je namreč Drabosnjakov duh v njej; to je duh pristnega, nepokvarjenega slovenskega človeka iz ljudstva. *Niko Kuret.*

Peter: Saj. Kje pa utegneš prebirati. Nekam morava pod streho, saj vidiš, kakšno je zunaj. Ampak to pa rečem — da le malo pojenja, pa jo odkurim.

Aleš: Mislim, da. Uh, kako čudno je v tej luknji.

Peter (se razgleduje): Križ na steni. Seveda. Človek bi mislil, da je v mrtvašnici.

Aleš: In poglej si te lepake. In te svete slike. Fej. Čisto po zakristiji diši.

Peter: Ha! Dvajset let jim je — pa da vzdržijo v takemle vzdušju. Tega pa ne bi zmogel. To ne morejo biti normalni ljudje.

Aleš: Trčeni so, zastrupljeni. Najhuje pa je, da sta ta trup in ta norost nalezljiva. Le pomisli, koliko se jih je bilo nabralo onikrat poleti na tistem zborovanju ali kaj so že imeli!

Peter: Bedaki. Toliko mladih ljudi, ki ne marajo za svojo mladost!

Aleš: Mene kar pograbi, kadar jih gledam v sprevodu. Kakšna tolpa sužnjev! Brez volje so, brez lastnih misli, brez življenja!

Peter: Zadušil se bom tukaj! Ljubša mi je nevihta. Daj, pridi, izginiva!

Aleš (se najprej obotavlja, ker nevihta zunaj čedalje bolj divjá, potem se odloči, da bo sledil Petru. Tisti hip se za bliska in zagrmí. Aleš obstane): Nak. Ostanem. Rajši potrpi, kot da bi rinil v tako nevihto.

Peter (vzneseno): Nevihta! Saj je povsod naokoli sama nevihta! Okoli nas! V nas samih! Nič več ni tišine in miru! Srd nas razjeda in sovraštvo. Ali — na koga naj se srdimo?...

Aleš (poskuša razložiti): Vojska je bila...

Peter (bruhne iz sebe): Saj še traja! Poglej vse to samoljubje, ki grize na vse strani, poglej to sovraštvo, ki se trga med seboj, poglej vse te zločine, ki se kopičijo! Ah, bolj kakor kdajkoli divjá vojska... In mi, ki bi radi živeli, ki bi hoteli uživati, vsaj malo uživati svojo mladost, mi smo spodaj, nas ugonablajo, nas ubijajo...

Aleš: Mi smo žrtve...

Peter (razjarjen): Pa se uprimo! Zakričimo starim: Dvajset let nam že pripravljate to pasje življenje, ki ga moramo živeti. Dosti je tega!

Aleš: Da, dosti je. Vsi nas že gledajo čedalje bolj kot smeti, kot nebodijihtraha. Ni mesta več za nas. V službi sem bil, čez dva meseca so me odpustili, ha, zaradi skrčenja izdatkov.

Peter: In mene so odpustili v tovarni pred tremi tedni, ha, preveč zaloge!

Aleš: Dan za dnem prebiram inerate po časopisih...

Peter: Jaz pa postavam po borzi dela...

Aleš: Cutim, da ne bo nikoli bolje.

Peter: Zmeraj bo tako.

Aleš: Eh, moral bi se najti kakšen odločen in energičen človek, ki bi ves ta stroj spet spravil v pravi tek.

Peter: Še kaj! Ravno diktatorja nam je še treba! Rajši imami že vstajo ljudstva kakor v Rusiji...

Aleš: Ah ne, komunizma pa ne.

Peter: Kaj pa potem!

Aleš: Saj...

Peter: Ni rešitve...

Aleš: Saj sem jaz svoje dni tudi verjel v tiste sladkobne sanjarje iz evangelija... Ha, kdo bi mi verjel, da sem jokal, ko sem bral pridigo na gori... (Obupano:) Ljudje so vse to preobrnili. Nič ni več Kristusovega na svetu. Vsi trgovci so se vrnili v tempelj.

Peter (posmehljivo): Iz Kristusa so naredili kralja! (Zaničljivo pokaže na napis na steni:) »Naj živi Kristus Kralj!« In je bil vendar samo delavec. Kako bi ga lahko radi imeli! (Srdito:) Vse so nam vzeli.

Aleš: Vse, žal, vse.

(Znova zagrmí.)

Peter (obupano): Naj, kar naj vse skupaj vrag vzame! Ves svet se naj podre, naj izgine v nič, da ne bo ostalo ni betve ne od njega ne od nas. Samo da bo vse te morije konec.

Aleš: Nič se ne napanjaj. Saj bo šel ta svet sam od sebe k vrugu. Saj meri v to vse, kar dandanes ljudje mislijo in delajo. Karkoli iznajdejo, vse se obrne od pravega namena in služi samo sovraštvu in uničevanju.

Peter: Prav govoriš. Tri četrtine delavcev, kolikor jih še dela, delajo samo še zato, ker so v službi sovraštva, ker uspeva vojna industrija.

Aleš: Človek ne bi verjel... Če pojde tako naprej, smo vsi obsojeni na pogin.

Peter: Strela, zdi se mi, da se me loteva blaznost. Ne vem več, česa bi se oprijel.

Aleš: Jaz si sploh premišljevat ne upam več. Ne upam si gledati v bodočnost. Kakor milijoni drugih čakam...

Peter (jedko): Čakaš! In naša leta teko... Naša mladost mineva...

Aleš: Ah, če bi mogli naleteti na koga, ki bi razumel našo bridkost! Nekoga, ki bi nam mogel obljubiti v prihodnosti vsaj malo sonca in veselja! Nekoga, ki bi nas ljubil.

Peter (ironično): Nekoga, ki bi nas ljubil! Lepa pravljica! Ljubezni ni več. Sami sovražniki so povsod naokrog. Ljudje, ki bi drug drugega utopili v žlici vode,

ki drug drugemu grabijo imetje, ljudje, ki ne izbirajo sredslev. Samo eno dandanes se vejša, zlato. In da si ga pridobe, to prekleto zlato, počenjajo vsakršno podlost, vsakršno zločin. Pogledj časopisje! Ko vse to gledam in premišljam, sem včasih celo srečen, da nič nimam. Imam vsaj — čiste roke.

Aleš: Midva nisva moderna. Se zmeraj misliva na to, kako bi služila kruh na navaden način. Na pošten način. Tepea sva.

Peter: Ali imava prav ali nimava?
Aleš: Ne vem več. Ne. Res ne vem več. Kdo naju pouči?

Peter: Pogledj, Aleš, jaz sem samo delavec. Skupaj sva hodila v šolo. Jaz sem se odločil za obrt. Ti si študiral naprej. Oba sva poskusila priti do cilja. In danes sva oba na istem.

Aleš: Da, oba na istem sva. Dva berača sva, ki nimata nič več pričakovati ni od življenja ni od nikogar.

Peter (stirto): Dva berača.
(Oba obmolkneta za nekaj hipov. Nevihta se je med njunim pogovorom malo unesta, nebo se je razjasnilo.)

Aleš (se prebudi iz svojega strmenju in obrne glavo k oknu): Ej no, uneslo se je. Dež je ponehal. Naprej. Za vogalom bodo nalepili popoldanski list. Pogledati moram, če je med inserati kje kakšna služba zame.

Peter: Jaz pa tečem na borzo dela. Morebiti bo popoldne kaj.

Aleš: Upajva.
(Pripravljata se, da bi odšla. Ta hip se od daleč zasliši pesem iz mladih grl: Močno se dviga nam spev iz srca... itd.)

Peter: Poslušaj no! Tipi, ki si še upajo peti. Kje pa sem že slišal to pesem?
Aleš: Strela, saj to bo ena izmed tistih farskih!

Peter: Ha, podrepaniki! Ojej, sem gredo! Odkuriva jo! (Petje se bliža.)

Aleš (pogleda skozi okno): Prepozno, so že na vratih...

Peter: Mar bi bila ostala zunaj... (Neodločeno se umakneta na dno. Fantje se bližajo, še vedno pojo.)

Aleš: Evo jih!

Drugi prizor

Ista, nato Andrej, Kristof in kakih deset delavcev, ki tvorijo zbor. Vstopijo in še vedno pojo. Ko zagledajo dva neznanca, v hipu prenehajo.

Andrej (ju gleda, spozna dva nekdanja tovariša): Ah! Kaj vidim! Po sedmih laških letih! Dva stara tovariša — Peter in Aleš! Ali sta nas čakala? To je pa lepo presenečenje!

Aleš (tudi spozna Andreja, v zadregi ne ve, kaj bi rekeli): Da, zares, presenečenje...

Peter (tudi v zadregi): Pa prav izredno...

Andrej (se obrne k svojim tovarišem): To sta dva stara tovariša iz šolskih let. Odkar smo še v šoli hlače trgali, se nismo več videli, kaj? (Stopi k obema): No, ali bosta med nami poslej?

Aleš: Da — to se pravi, zatekla sva se samo semkaj pred nevihto... Vedrila sva...

Peter: Ravnokar sva hotela oditi...
Andrej: Oditi sta hotela? No, zdaj bosta pa menda ostala, kaj?

Peter in Aleš (skupaj): Nemogoče!

Andrej: Kako, nemogoče? Srečali smo se po tolikih letih, nismo se še niti prav pozdravili pa hočeta že stran! A, ne, tega pa ne. (Se obrne k svojim tovarišem): Ne spustite ju ven!

(Vsi se primejo za roke in v krogu obdajo Andreja s Petrom in Alešem, zraven pojo: Mi se imamo radi... itd. — Peter in Aleš ne vesta, ali bi se smejala ali jezila.)

Andrej (ko se je krog razmaknil): No, sta se odločila? Kaj ne, da ostaneta?

Aleš (polglasno): Lepo te prosim, pusti naju, da izginava, Andrej! Saj sva tudi midva prav vesela, da sva te spet dobila. Toda midva ne spadava semkaj.

Peter (v zadregi): Midva sva drugačnega prepričanja.

Andrej (se smeje): Drugačnega prepričanja! Saj so bile tri četrtine teh fantov tukaj drugačnega prepričanja! Ali ne, fantje?

(Vsi veselo pritrjujejo.)

1. glas: Jaz sem bil socialist.

2. glas: Jaz še krščen nisem bil.

3. glas: Jaz za vero še vedel nisem.

4. glas: Jaz sem bil anarhist.

5. glas: Jaz sem bil brezverec.

Andrej: In sedaj?

Zbor: Vsi smo v Kristusu bratje!

Andrej: Ali vidita?

Aleš: Prav, prav, zato pa tudi svobodni niste več.

Peter: Podrepaniki ste, sužnji.

(Splošen smeh.)

Andrej: Kako se motita! Nikoli nismo bili bolj svobodni!

Peter (zmaje z rameni.)

Zbor: Nikoli nismo bili bolj svobodni.

Andrej: Spone svojih strasti —

Zbor: — strli smo jih.

Andrej: Vsa naša zla stremljenja —

Zbor: — prečistili smo jih.

Andrej: Svoj srd in pa sovraštvo —

Zbor: — ukrotili smo ju.

Andrej: Naša srca so svobodna, naše duše so svobodne.

Zbor: Naj živi Kristus Kralj!

Peter (plane): Kristus Kralj! Svobodni ste, pravite. Čemu potem kralj?

Andrej: Čemu? Saj smo ravno zato svobodni, ker priznavamo Krista Kralja! Ker On v nas živi, smo varni pred slehernim suženjstvom. Pred Njim se umakne sleherni samoljubje, pred Njim se zgrudi v nič vsakršno sovraštvo. Katero kraljestvo je lepše, je bolj blesteče kakor Njegovo? Govoriš o svobodi! Ali so pa svobodni vsi tisti, ki se dandanes bijejo sredi grdobj in skandalov? Vsi tisti, ki poklekajo pred najbolj umazanimi maliki? Vsi tisti, ki davijo drug drugega, da bi eden drugemu iztrgali nekaj drobcev prekletega zlata?

(Aleš se zdi nekam prevzet, Peter pa se še ne vda.)

Peter: Imamo pa vsaj svobodo misli!

Andrej (se glasno zasmee): Svobodo misli! Ah! Zares se moram smejati! Dandanes misli vsakdo tisto, kar mislijo časopisi, kar velevajo misliti nekateri režimi. Večina ljudi pa sploh več ne misli. Tri četrtine ljudi so samo še stroji. Svoboda misli! Ah, saj tega ni več, dragec moj, to so

besede! Samo v nas samih, prav na dnu nas samih je še svoboda misli in to svobodo nam daje Kristus.

Zbor: Naj živi Kristus Kralj!

Aleš: In kaj porečete tistim, ki so kakor midva brez dela in bodo kmalu tudi brez kruha?

Peter: Kaj porečete brezposelnim?

Andrej: Najprej se pobrigamo, da jim najdemo dela, in če jim ga ne najdemo, jih podpiramo, jim pomagamo. In potem jim porečemo: Pomagajte nam spraviti spet na svet ljubezen Kristovo, pomagajte nam, da spet ustvarimo svet po Kristovi podobi, kjer nihče ne bo branil svojemu bližnjemu živeti in kjer nihče ne bo skušal grabiti vsega bogastva sveta samo zase — pa boste imeli delo!

Peter: To je vse čisto lepo. Toda kaj ste storili, kaj boste storili za delavstvo?

Kristof (stopi naprej): Vse! Da, storimo vse, kar se da storiti zanj v teh časih.

Peter: S kakšno pravico govoriš?

Kristof: Jaz sem delavec kakor ti. In nedavno sem mislil kakor ti. (Peter ga hoče prekiniti.) Poslušaj! Komaj nekaj let je tega, kar sem živel v dvojni temi, da, v dušni temi in v temi v rudniku. Nad menoj je bilo na stotisoče kubičnih metrov zemlje, na mojem sreču pa še večja teža. Razumeš. (Peter ga hoče znova prekiniti.) Ne, pusti me, da izgovorim do konca. Delal sem tako prav v zadnjem rovu kakor žival. Sam sebi sem dopovedoval: Tam zgoraj žive drugi na soncu in uživajo vse dobrote tega sveta, jaz pa sem tukaj v večni noči kakor mrlič v grobu. Zakaj? — In kakor tebe, je tudi mene grabila jeza in je tudi v meni rastle upor, da sem skoraj znorel.

Peter: Prav si imel.

Kristof: Ne! Nisem imel prav. Poslušaj, ti rečem.

Aleš: Pusti ga, naj pove do konca, Peter.

Kristof: Neki dan — to se pravi, reče se tako, saj tam spodaj je zmeraj noč — neki dan sem sedel po več urah trdega dela, sedel sem, pravim, na klado premoga, za hip samo. Izčrpan sem bil. Nikoli še nisem bil občutil v sebi takega

obupa. Brez moči sem sklonil čelo, zaprl oči. In bilo je, kakor da se kotalim na dno prepada. Hotel sem izkričati svoje trpljenje. Ko sem spet pogledal okoli sebe, sem zagledal v svetlobi svoje svetilke mladega delavca, ki me je zamisljeno opazoval. Poznal sem ga mimo grede. Opazil sem bil celo, da pogosto kašlja. Sam pri sebi sem si celo rekel neki dan: Za tegale bi pa bilo bolje, če bi ostal zgoraj. Ob medlem siju moje svetilke se mi je zdel njegov obraz še bolj suh in bolj blede. Slišal sem, kako mu v prsih hrope. Pogleda sta se nama srečala. Ali je videl žalost v mojih očeh? Prijel me je za roko in je začel govoriti, govoriti! Zares, vse besede, ki jih je moja duša ves čas čakala, vse tisto mi je povedal. In včasih mi je bil glas tako mil, tako čudovit, da se mi je zdelo, da govori Kristus z menoj, tisti Kristus, ki sem ga poznal le iz žalitev, ki so mu jih prizadevali okoli mene. — Ko je umolknil, sem imel solzne oči in neizrekljiv mir je bil v moji duši. — Vprašal sem ga: Bolan si, zakaj ne ostaneš gori? — Slišim ga sedaj, kako mi odgovarja z medlim nasmehom, ki ga je pa vendar vsega ožarjal: Ne ostanem prej gori, preden ne pripeljem zadnjega izmed svojih tovarišev pri delu h Kristusu. (Močno ganjen.) Zadnji — sem bil jaz. S svojo besedo in svojim vzgledom je znal obuditi v meni tisti ponos, biti delavec in zlasti krščanski delavec. Potem je res ostal gori, pa prepozno. Zdaj že spi tam na pokopališču in lesni križ na njegovem grobu je tak kakor vsi drugi...

Zbor: Toda Bog ga je poveljal.

Krištof: Bil je junak in svetnik...

Zbor: Bil je mlad krščanski delavec.

Krištof: Eden izmed nas.

Peter (pripoved ga je pretresla, seže za hip Krištofu v roko, ne more govoriti, potem pa s težavo): Odpusti mi, če sem te prej žalil. Nisem vedel... In pa, preveč sem trpel. Trpel sem, kakor si trpel ti. Zdaj sem že bolj miren. Oh, tudi meni bi moral nekdo govoriti, prav od srca do srca! Tudi jaz bi se hotel dvigniti iz teme k luči, kakor ti... Govori mi! Pomagaj mi!

Krištof (prime Petra za roko): Seveda, govoril bom, pomagal bom! Prav od srca. Predvsem pa te bom ljubil. Če se hočeš spreobrniti, moraš čutiti, da te kdo ljubi. Mi smo si tukaj vsi bratje.

Zbor: Da, vsi smo si bratje.

Krištof: Ali razumeš? Nisi več sam. S teboj bomo delili tvoj nemir, tvojo žalost, s teboj bomo delili svoje srce in svoj kruh...

Peter (tako je ganjen, da komaj govori): Hvala, odpusti mi...

* Aleš: In tudi meni odpusti. Imela sva čisto napačno mnenje o vas. Hvala Bogu za nevihto, ki naju je privedla semkaj.

Andrej: Nič vama nimamo odpustiti, draga prijatelja. Tudi mi blagoslovimo nevihto, ki vaju je spravila semkaj, in zlasti hvalimo Boga, da je umiril nevihto v vajinih srcih. — Poglejta, kako smo edini. En sam ideal imamo, eno samo težnjo, eno samo navdušenje. Mnogo preveč jih je dandanes, ki jih je samo še groza pred prihodnostjo. Mi se ukvarjamo s sedanostjo. Sami sebe poskušamo spremeniti in spremeniti tiste, ki nas obdajajo. Ah, če bi se vsakdo ukvarjal s tistim, kar se godi v njem samem, namesto da ga skrbi, kako je na luni ali v atmosferi, če bi vsakdo rajši pripravil mir in red svoji duši, bi bil pač kmalu red in mir na vesoljnem svetu.

Krištof: Da, red in mir, zakaj svet bi bil potem — krščanski.

Zbor: Mir Kristov v kraljestvu Kristovem!

Krištof: Jutri je praznik Kristusa Kralja.

Andrej (Petru in Alešu): Bosta šla z nami, kaj ne? Na zborovanje.

Zbor: Šla bosta z nami.

Aleš (se obrača, je neodločen, Petru): Kaj bi storila?

Peter (prevzela ga je krepka iskrenost Krištofova): Šla bova...

Andrej (veselo): Tako je!

Peter: Čudno. Nič ni več upora v meni.

Aleš: In v meni je mir. Ko ste vstopili, sva vas gledala s sovraštvom...

Peter (stisne Krištofu roko): In zdaj sva naša brate.

Zbor: Naj živi Kristus Kralj!

Aleš: Da, naj živi Kristus Kralj, če njemu dolgujemo srečo, da smo se srečali. Bila sva tako trudna, tako obupana.

Peter: Pripravljena za vse.

Aleš: In zdaj vas ne bi več zapustila.

Peter: Kaj naj delava, povejte!

Andrej: Pomagajta nam pridobivati druge duše za Kristusa. Ko smo začeli, nas je bilo komaj par. Pomalem so pristopali drugi. Slišala sta, da so med nami taki, ki smo jih morali pripraviti za prvo sveto obhajilo. Danes so med najbolj gorečimi. Bili so taki, da sploh še niso bili križeni. Zdaj pa gori isti ogenj v naših srcih. Neizmerno je naše hrepenenje: hoteli bi privedi mladino vsega sveta h Kristusu. Danes vaju dva. Jutri druge.

Zbor: Osvajalci smo,

vitezi smo,

apostoli smo.

Andrej: Mi smo miroljubna Kristusova armada, vedno številnejša, vedno gorečnejša, vedno bolj živa...

(Peter in Aleš se pridružita z glasom vsemu zboru.)

Vsi: Spremenili bomo svet.

Andrej: Vsem, ki obupujejo in dvomijo —

Vsi: — bomo prinesli neskončno upanje.

Andrej: Vsem, ki ihte v temi —

Vsi: — bomo vrnili veliko sonce veselja.

Andrej: Vsem postaranim srcem, ki sanjajo o praznih zakladih —

Vsi: — bomo dali zlato svoje mladosti.

Andrej: Vsem, ki jih razjeda samoljubje in sovraštvo —

Vsi: — bomo prinesli ljubezen.

Krištof: Pri nas se vsi sloji stapljajo. Nič nas več ne loči.

Vsi: Mi smo bratje v Kristu.

(Slavnostna godba v ozadju.)

Andrej (vzneseno): Naši prapori!

Vsi: Naši prapori!

Andrej: Zmagoslavni in ponosni se bližajo!

Vsi: Naši prapori!

Andrej: Nevihta je mimo, oblaki so izginili —

Vsi: — spet je sinje nebo.

Andrej: Da, sinjina, ki v njej trepeče zlato in sonce naših zastav —

Vsi: — zlato in sonce naših zastav!

Andrej: Naj slede drugi zastavam krvi, zastavam smrti —

Vsi: — mi sledimo znamenjem Kristovim!

Andrej (iztegne roke proti križu): O Jezus! Tvoji smo in zate bijejo naša srca!

Krištof: Pijani smo tvoje radosti, tvoje svetlobe!

Vsi: Naj živi Kristus Kralj!

Krištof: Kralj po svoji čistosti,

Kralj po svoji večni mladosti,

Kralj po brezmejni ljubezni!

Vsi: Naš Kralj!

Andrej: Gospod, pripravljeni smo! Za svojimi zastavami bomo šli po poti za teboj z novim ognjem —

Vsi: — da, z novim ognjem.

Andrej: Dandanes milijoni na svetu iščejo vodjo.

Vsi: Ti si naš vodja, o Jezus.

Andrej: S teboj hočemo pregnati trgovce iz templja, ozdravljati bolna srca,

oživljati mrtve duše. Naj zavlada na svetu moč iz ljubezni in čistosti, naj sveti in greje. Moč naj bo sila duha in klica življenja.

Vsi: Smo proti nasilju in proti sovraštvo. Mi smo s teboj, o Jezus.

Andrej: In zdaj, prijatelji, na pot!

Vsi: Naj živi Kristus Kralj!

Naj živi Kristus Kralj!

Naj živi Kristus Kralj!

ZA PRAZNIK KRISTUSA KRALJA NAŠ VODJA - KRISTUS KRALJ

Emil Schwartz

Nastopajo:

Zbor I in njegov besednik, zbor II in njegov besednik. Razni glasovi. Množica.

Besednik I: Pred nami je življenje kakor pusta, mrka cesta.

Glas 1: Oblaki so mrki.

Glas 2: Drevje je mrko.

Zbor I: Naša srca so mrka.

Besednik I: Še vse bolj mrka kakor oblaki in drevje.

Zbor I: Naša srca so težka.

Besednik I: Še vse težja kakor skale in težja kakor plošče na grobnicah.

Zbor I: Na srca so mrtva.

Besednik I: Nič več nam ne bijejo v prsih.

Zbor I: Naša srca so mrtva...

Besednik I: Okoli nas se rušijo obzorja.

Glas 1: Hraste je strela razdejala.

Glas 2: Nevihte bobnijo.

Zbor I: Vse poka,

vse pada,

vse umira.

Besednik I: In mi smo mladi!

Zbor I: Mi smo mladina vsega sveta!

Besednik I: Brez usmiljenja nas podijo valovi.

Glas 1: Katere veje naj se primemo?

Glas 2: Na kateri breg naj splavamo?

Glas 3: Katere roke naj se oklenemo?

Zbor I: Brez usmiljenja nas podijo valovi.

Besednik I: Kaj smo storili, da smo si takšno mladost zaslužili?

Glas 1: Mladost brez upa.

Glas 2: Mladost brez sanj.

Glas 3: Mladost brez ljubezni.

Zbor I: Kaj smo storili?

Besednik I: Bil je čas, pravijo, ko je bila mladost kraljica sveta...

Zbor I: Kraljica sveta...

Besednik I: Bil je čas, pravijo, ko so vsa mlada srca utripala v ritmu pomladi... Upi niso bili nikoli preveliki in sanje nikdar previsoke... in ljubezen nikdar preveč brezmejna...

Zbor I: Čudežni čas, ki se več ne vrne.

Besednik I: Bil je čas, pravijo, ko so vsa pota v življenju bila svetla in so vodila naravnost v sonce.

Glas 1: Ko je bilo cvetje iz vseh vrtov naše.

Glas 2: Ko so vse ptice pele za nas.

Glas 3: Ko so se vsi žarki križali v naših srcih!

Zbor I: Čudežni čas, ki se več ne vrne.

Besednik I: Svetla obzorja so se širila brez mej.

Glas 1: Zita so bila visoka in so v miru zorela.

Glas 2: Za vsakogar je bilo dela dovolj.

Glas 3: Za vsakogar je bilo sreče dovolj.

Zbor I: Za vsakogar je bilo mladosti dovolj!

Besednik I: In sonca! In ljubezni! In veselja!

Glas 1: Življenje je bilo tiho.

Glas 2: Življenje je bilo lépo.

Glas 3: Življenje je bilo živo!

Zbor I: Življenje je bilo naše!

Mi smo bili življenje!

Besednik I (z obupom v glasu): In zdaj? Svet nima več duše.

Zbor I: Denar!

Besednik I: Ne več ljubezni.

Zbor I: Denar!

Besednik I: Ne več usmiljenja.

Zbor I: Denar!

Besednik I: Ha, denar, ki ubija

vest, ki maže srca, denar, ki zanj kradejo in zanj ubijajo!

Zbor I: Judežev denar!

Besednik I: Za trideset srebrnikov kupiš vse, duše in narode!

Zbor I: Vse je na prodaj!

Besednik I: Škandali tu, škandali tam...

Glas 1: Blato se kopiči...

Glas 2: Blato vse preplavlja...

Glas 3: Svet je en sam blaten ocean.

Zbor I: Vse je na prodaj!

Besednik I: Naše sanje!

Zbor I: Zadavijo jih.

Besednik I: Naša hotenja!

Zbor I: Spodnašajo jih.

Besednik I: Naše nade!

Zbor I: Ubijajo jih.

Besednik I: Denar! Samo denar velja!

Zbor I: Denar je kralj!

Denar je bog!

Denar je sveta vladar!

Besednik I: Njegova moč narašča iz dneva v dan.

Zbor I: Nič nismo pred njim.

Nič.

Besednik I: Upor se dviga v nas.

Zbor I: Stiskamo pesti.

Besednik I: Za kateri vzor naj se bijemo?

Zbor I: Kateremu vodji sledimo?

Besednik I: Vodja! Da, vodje je treba!

Zbor I: Vodje, ki nas odreši!

Besednik I: Nekoga, ki nas bo vodil.

Zbor I: Vodje!

Besednik I: Nekoga, ki nas razume.

Zbor I: Vodje!

Besednik I: Nekoga, ki nas ljubi.

Zbor I: Da, nekoga, ki nas ljubi!

(Oglesi se pesem, nova skupina se približa in nastopi, zbor II, ki predstavlja krščansko mladino.)

Zbor II (ko prihaja, poje): Kraljevo znamenje, križ, stoji...

•

Besednik I: Kdo to prihaja?

Zbor II: Mfadi ljudje kakor vi!

Zbor I: Mladi ljudje kakor mi?

Besednik I: Kdo pa ste?

Zbor II: Romarji!

Vitezi!

Apostoli!

Zbor I: Pojete!

Besednik I: Vam se še da peti?

Zbor II: Pojemo, ker je veselja prepolno naše srce.

Zbor I: Ni več veselja.

Zbor II: Pojemo, ker nam je duša prepolna ljubezni.

Zbor I: Ni več ljubezni.

Zbor II: Pojemo, ker je mir v nas.

Zbor I: Ni več miru.

Besednik I: Samo žalost je še, sovražstvo in vojska.

Besednik II: In vendar veselje je v nas. Ljubezen je v nas. In mir je v nas.

Zbor I: Lažete!

Zbor II: Resnica je to!

Besednik I: Kako pa ste si vseh teh dobrin dobili, ki jih pri nas več ni?

Zbor I: Kako ste storili? Povejte!

Zbor II: On je to storil v nas.

Zbor I: Kdo — on?

Zbor II: Naš vodja.

Zbor I: Vaš vodja! Našli ste vodjo si!

Zbor I: Našli smo ga!

Zbor I: Kdo je?

Zbor II: Najboljši in najmočnejši.

Besednik II: Nikogar drugega povelje ni tako milo, nikogar drugega ukaz ni tako poln ljubezni.

Zbor II: Sledite nam, k Njemu gremo.

Zbor I: K njemu?

Zbor II: Pridite.

Množica: Pridite!

Zbor I: Nas bo rešil sovražstva?

Zbor II: On je ljubezen!

Zbor I: Nam bo vrnil mir?

Zbor II: On je mir.

Zbor I: Nam bo bodočnost odprl?

Zbor II: On je neskončnost.

Množica: Neskončnost!

Zbor I: Nimamo vere več.

Zbor II: Vrne vam jo.

Zbor I: Nimamo ognja več...

Zbor II: On bo Svoj plamen vžgal.

Zbor I: In naša unornost?

Zbor II: Pomiril jo bo.

Zbor I: In denar?

Zbor II: Pomandral ga bo.

Zbor I: In naša mladost?
Zbor II: V novem bo cvetju vzbrstela.

Množica: V novem cvetju!

Zbor I: Bo odrešil svet?

Zbor II: Odrešil ga je.

Zbor I: Kdo je? Ime nam povejte!

Besednik II: Njegovo ime? Saj ga poznate. Pozabili ste ga. Milijoni ljudi so ga pozabili. Zato je na svetu stiska, zato je sovraštva brez mere. Njegovo ime —

ah, Njegovo ime je že samo kot sonce... In ker nam je vselej na ustnicah, ker vselej nam v srcu žari — zato prepevamo.

Množica: Prepevamo.

Zbor I (počasi v neizrekljivem ganotju): Uganili smo Ga!

Zbora I in II z množico:

Jezus,
naš vodja,
Kristus Kralj!

(Vsi zapoje nato himno Kristusa Kralja.)

OB DVAJSETLETNICI ZEDINJENJA

VSTAJENJE

Prvič igrano o priliki Krekovega slavlja, dne 18. marca 1918, v gledališču Politeama Rossotti v Trstu.

Joža Lovrenčič

Osebe:

Tri žene. Kraljica. Vile. Sojenice. Moški glas.

Zastor se dvigne. Gozd v zgodnjem jutranjem mraku. Ob njegovem zadnjem robu trije drevesni štorji. V ozadju hribovit svet, preko katerega se spenja daleč v daljavo široka, bela cesta. Na levem štoru sedi prva žena, na desnem druga, ob srednjem, visokem sloni tretja. Nevidna tuga jih tlači. Prvi so zdrknile roke z naročja in vise ji v svoji koščenosti težko k tlom. Druga sloni s komolci na kolenih, glavo ima oprto v roke, prsti so se ji zarili v lasce. Tretja je sklenila v nemi bolesti roke k molitvi, čelo ji je klonilo med stegenjimi, na štoru ležečimi lakti na hladno-vlažen les. Žalost jim je razorala lica, skrb pobelila lasce.

Tišina...

Visoko v vrhovih drevja zatuli turobno veter in odšumi v daljavo...

Prva žena (dvigne počasi glavo, roke ji v mislih objemajo hladni kamen, ki štrli pred njo iz gozdnih tal):

»Da objamem kamen, kamen oživi, (počasi se okrene proti gorovju):

da v goro zakličem, se mi oglasi:

(hrepeneče stegne roke v višino):
le Svoboda, moje sonce, v zemlji spi!
(Roke ji zdrknejo zopet proti tlom, glava ji klone...)

Druga žena (stisne zobe in pesti, sveta jeza ji blesti iz oči):

»Ubili so jo, sestra, nam.
(z globokim vzdihom):

Ah... da bi oživela, več je ne spoznam,

(zamišljena v daljno preteklost):

tako je daleč čas,
kar je živela svetla sredi nas!»

Tretja žena (ki se je vzbujala že med govorom prve in druge iz svoje otopelosti, se hipoma vzravna; besno):

»Ne! Uropali so jo in nam odvedli jo drugam!

(hrepeneče stegne roke proti bežeči cesti):

V širni svet poslala svoje sem sokole,
v širni svet, ko je zorelo žitno polje,
in odšli so v daljno daljo čez visoke gore,

iskat jo, da jo privedejo spet v rodne dvore...»

(Roke ji omahnejo na drevesni štor, žalostno zamišljena zre v daljavo.)

Druga žena (z vzdihom):

»Vem: z njimi tudi moji orli so odšli.
(z rastočim navdušenjem):

Takrat pred mano vzrastel gozd je krepkih rok:

Tako resnično kakor je na nebu Bog priključimo Ti, mati, jasne dni!« —

Tretja žena (vzravšana v navdušenem ponosu):

»Sto tisoč jih je šlo — (turobno) — in se jih ni.

(zakrije si z desnico boleče oči):

V pričakovanju sem izgledala si že oči
(glava ji leži težko v desnici):

in onemogla v zadnjem upanju še čakam,

(na pol v solzah):

čakam na sokole-sinke (v joku) in solze pretakam.»

Prva žena (z globokim boleznim vzdihom):

»Joj nam, sestre — cvet naših cvetov in Svoboda krije že (mračno) črna gruda nam grobov...«

Vse tri žene (še pri teh zadnjih besedah zamislijo široko razprtih oči v grozo usode svojih sinov. Videti so, kakor trije mrtveci, ki silijo s težo svojih teles vedno bolj k tlom).

Tišina...

Se turobneje, kakor prej, zatuli veter skozi vrhove dreves in odvrši pošastno v daljavo...

Tretja žena (plane naenkrat v hipni, grozni bolesti in vsa se tresočča nebrzdanega boleznega hrepenenja pokonci, pretresljivo zakriči):

»Oj sokoli moji, dajte, se vrnite,

(že bolj ublaženo):

vrnite se (v joku), mater svojo vtolažite!»

Medlomodikasta luč jutranjega mraka, ki je medtem izgubila nekaj svoje mračnosti, se prelije polagoma neopaženo v rožnato jutranjo zarjo...

Druga žena (z vzdihom):

»Teško je vama, sestri, meni laže ni, ko mi srce (kakor iz globine temne ječe, z verigami rožljajoč) iz tisočletne suženjske noči

(z boleznim nasmehom, hrepeneče stegenjnih rok):

po soncu, soncu hrepeni...«

Rožnata luč jutranje zarje se loči med naslednjimi besedami docela od mraka...

Moški glas (preroško, radostno):

»Kri naša, ki je porosila svet, vzbudila čudežno dehteč je cvet: velika volja vzrastla je med nami, za prvo goro se že svetla zarja drami!«

Vse tri žene (se že ob prvih teh preroških besedah vzbudijo iz svoje otopelosti, njih telesa vedno bolj in bolj rastejo, se nagibajo proti oni strani, od koder prihaja glas, njih obrazi, sprva začudeni, se jim polagoma razjasnijo v blažen nasmeh srečne slutnje).

Prva žena (od radosti se tresočča glasno, z vprašujočim pogledom na oni dve ženski):

»Od kod ta glas? Rešitev prerokuje?«

Tretja žena (s pritajenim vriskom, obrnjena proti drugi ženi):

»Tvoj sin?«

Druga žena (vriskajoče, odločno, samozavestno in verno):

»Naš sin!«

Vse tri (gledajo oživljene v smeri glasu. Carobna godba zadoni iz globine gozda in naznanja prihod bajnih prikazni... Čez čas pripoje vile, lahno se zibajoč v svojem tihem rajanju... Žene poslušajo in gledajo vse to čisto v ozadju tesno objete, kakor v nadzemskem zamaknjenju... Jutranja zarja obliva vse s svojo čisto rožnato lučjo...).

Pesem vil:

Živi valovi
sinjega morja
šli so pogledat
daljna obzorja,
pa so se zopet
k nam povrnil, lepših pokrajin
niso dobili...
Od Mure, od Drave,
od Soče, od Save,
od morja do Drine,
do Vardarja reke —
vse naše na veke:
ravnine, planine,

kot ni jih nikjer,
nikjer, nikjer!

Lepa je, lepa
zemljica naša
jugoslovanska,
ni je na svetu,
ni je pod soncem,
da jo prekaša!

Vile (se v teku teh zadnjih besed razvrste v dve nasproti si stojči vrsti, tako da ostane sredina odra prosta. Vse obrnjene proti ozadju vabijo kraljico, stegujoč tja proti daljavi svoje roke):

»Pridi, kraljica,
in ji zavladaj
v blagor in srečo
z roko ljubečo!«

Ozadje se je medtem dvignilo. Na vzvišenem svetu sredi odra stoji kraljica, malo niže od nje, a vendar višje kakor žene in vile, na njeni levi dve sojenici, ena na njeni desni.

Za njimi, v nižavi, se razprostira najlepši svet. Široka reka ga napaja, temni gozdovi ga senčijo in žitna polja ga valoveč zlatijo, obrobajo ga blesteči snežniki in vedro modro nebo se razpenja nad njim...

Kraljica (gleda nepremično pred se, zamišljena v lepoto one dežele, ki ji je zavladala. Sojenice in vile zro verno vanjo).

Gledališče, ki ima kakšno poslanstvo, ki se ravna po nekih dolžnostih, ki se ima za odgovorno za javno prospelo, bo vedno potrebno subvencije.

Jacques Copeau.

Tipaje sem iskal skladje predstave. To, kar živi na odru, naj bi ne bilo manj vredno od tistega, kar živi v drami, marveč naj bi mu zvesto odgovarjalo.

Jacques Copeau.

Žene (so se obrnile tudi proti njej). Vse so očarane od njene preproste, mlade, krepke in zdrave lepote).

Medtem ko stoje vile in žene v senci gozda, obliva kraljico že vzhajajoče sonce...

Kraljica (spregovori z zvonkim glasom radostno in odločno):

»Prešle so težke ure, hčere!

Vaš sin me je priklical, ker imel je vere,

da bi goré premikala, ljubezni, da je srca razplamenil,

moči, da vse sinove vaše je namé priklenil —

In zdaj — živim!«

Prva sojenica: »In boš živelat« (Sonce obliva kraljico še svetleje.)

Druga sojenica: »In boš blestela ko zvezda vrh neba za vse, kar si trpela!«

Tretja sojenica: »Med narodi na veke sedež kraljev boš imela.«

Sojenice, vile in žene (zapojo ob zvokih godbe pesem, stegujoč proti kraljici roke, jo pozdravljajo):

»Bodi pozdravljena,
bodi proslavljena,
Mati,
v svobodi zlati —
Jugoslavija!«

Kraljica (je stegnila blagoslavljajoč roke nad ženami). — Iz višine pada nanjo cvetje in sonce lije nanjo svojo blestečo luč.

Zastor polagoma pada.

ZA NARODNE SPO-
MINSKE OBLETNICE

ZA NAROD SVOJ...

(Die Bürger von Calais), Rudolf Mirbt

Ta igra, ki jo je napisal urednik Münchner Laienspiele Rudolf Mirbt, je doživela že nešteto predstav in tudi že več naklad. Proslavlja stisko naroda in vero naroda. Nazvali so jo najmočnejšo laično igro. To ni dramatisirana zgodba iz francoskega mesta Calais (1347), ki nam je je sporočil francoski zgodovinar Froissart (1337—1400). Ta Calais je živa resničnost povsod na vesoljnem svetu, kjer narod potrebuje potrditi za vero v svoje življenje. Zato je ta igra zlasti nam Slovencev tako potrebna! — Zgodovinsko ozadje: Angleški kralj Edvard oblega francosko mesto Calais. Meščani se prisegli, da bodo vzdržali, dokler jim ne pride na pomoč francoski kralj Henrik. Le tega pa Angleži premagajo. Vodja brambovcov, Jean de Vienne, doseže, da privozi Edvard v prost odhod prebivalstva, samo šest najbogatejših meščanov naj mu prinese mestne ključ. Bosi naj bodo, v sami staji in vrv naj imajo okoli vrata. Po vrsti se javi šest junskih mož. Kralj Edvard jim pripravlja smrt. Šele priprošaja kraljice jim podari življenje...

Osebe

Dva zbora: Calaisko ljudstvo in angleška vojska. Iz obeh taborov pa nastopajo s samostojnimi vlogami: šest meščanov (Eustahij de Saint-Pierre, Jakob de Wissant, Peter de Wissant, Ivan d'Aire, dva brata), poveljnik calaiskih brambovcov Ivan de Vienne, mož iz ljudstva, sel, angleški kralj, trije angleški vitezi, skupaj 15 moških vlog; nadalje štiri calaiske žene in angleška kraljica, torej 5 ženskih samostojnih vlog.

Prizorišče

Mesto Calais in angleško taborišče. — Oboje označimo z najpreprostejšimi sredstvi.

Prva podoba

(Calaiske žene prihajajo. Posedajo ali pa se v skupinah ustavljajo.)

Prva: Dajte mi košček kruha!

Druga: Gospod, usmili se nas!

Glasovi: Kriste, usmili se nas!

Drugi glasovi: Gospod, usmili se nas!

Prva: Bog nas je zapustil.

Tretja: Kakor so nas zapustili meščani. Ti mislijo samo na svoje kašče.

Če bi imela klet polno jedalce in pijače — kaj bi marala za glad.

Druga: Če Edvard le ve, kako je z nami?

Prva: Da bi le prišel! Dal bi mi košček kruha. Vsaj enkrat bi se najedla.

Glasovi: Vsaj enkrat!

Druga: Edvard Angleški se je zaklel, da ne bo milosti za nikogar. Kamen ne ostane na kamnu od našega mesta.

Tretja: Zdej tudi veste, zakaj se meščani ne marajo podati. Zakaj, če dobe Angleži mesto v roke, bo treba dati ves denar. Meščanom gre samo za njih kupčijo.

Druga: Saj prav tako stradajo kakor mi!

Tretja: Pa vedo, zakaj!

Druga: O Bog!

Tretja: Ne kliči Boga, On nam več ne pomaga.

Druga: On je ljubezen!

Tretja: Tvoj Bog ljubezni mi je vzel moža in pustil, da so mi otroci pomrli. Vso ljubezen v sebi sem zatrla. Samo sovražim še. Sovražim meščane izbrance, sovražim vampeža Edvarda, sovražim Boga! Ali ne razumete, da nas sleparijo? Prišeci smo morali, da bomo vzdržali, dokler nas Henrik ne osvobodi. Saj ne gre za čast Francije, gre le za to, da se meščanom mesto ohrani. Imeli bo-

do tudi od vojske dobiček, zato so nas ujeli v to prisego. Moja čast je moje življenje, moja domovina tam, kjer imam svoj vsakdanji kruh.

Druga: Zapisano je. Kdor svoje življenje zgubi, ga bo dobil.

Tretja (vpije): Kaj naj še zgubim? Kaj še velja to moje shirano telo?

(Molk.)

Mati (prihaja z otročičkom v naročju): Dajte mleka mojemu otroku! Ne morem ga več hraniti! Vsa sem prazna in izpita.

Prva: Tvoj otrok je mrtev.

Mati: Spi.

Druga: In se nikoli več ne zbudi.

Tretja: Od glada je umrl, kakor bomo pomrli vsi. Zaradi premoženja naših meščanov naj počasi crkavamo.

Mati (ziblje otroka):

Aja tutaja, le spi sladko, tako vsaj ne čutiš nič glada, aja tutaja, le sladko spi, tako se ti žeja ne oglasi.

(Opazi, da je otrok mrtev in se s strašnim krikom zgrudi na tla): Otrok! Otrok! Otrok!

(Med tem prideta meščana: Evstahij in Jakob.)

Evstahij: Kaj je?

Tretja: Spet en jedec manj, Evstahij.

Jakob: Zenska, molči!

Tretja: Gospod Jakob, če ne bomo smeli govoriti, bo kamenje vpilo.

Jakob: Naj vpije, a vi molčite.

Mati: Evstahij, otrok mi je umrl, ker so moje prsi suhe.

Evstahij: Zena, rad bi dal svoje staro življenje za tvojega otroka. Bog je hotel tako.

Tretja: Kateri Bog? Tisti, ki sem k njemu nekdaj molila, tisti je bil pravičen. Vaš bog ji je vzel otroka, in vaš bog je vaš denar.

Glasovi: Vaš denar!

Evstahij: Dobra žena, mi vsi moramo trpeti, vse žrtvovati za Calais, za naše mesto. Tako je umrl tvoj otrok za naš narod.

Mati: Čemu sedaj živim? Moj otrok je bil moj Calais.

Druga: Calais je mrtev.

Glasovi: Calais je mrtev!

Prva: Francija je mrtva!

Drugi glasovi: Francija je mrtva!

Jakob: Francija živi, dokler verujemo vanjo!

Tretja: Verujem samo v to, kar je živo.

Jakob: Anglija je naša smrt.

Tretja: Anglež nas ne bo maral. Njemu je le za vaše kašče, za vaš denar.

Jakob, zakaj jim tega ne daste in ne osvobodite Calaisa?

Glasovi: Osvobodite...

Jakob: Naj govori vsakdo le tisto, kar razume. Zena, prisegla si, da boš z nami vse prenašala.

Tretja: Ali vidite! Izmika se! Vara nas!

Evstahij: Henrik vas skoraj odreši.

Prva: Evstahij, ali mi bo dal kralj Henrik košček kruha?

Glasovi: Kruha?

Evstahij: Skoraj vam ga prinese.

Prva: Potem grem do njega. (Vstane in odide, z njo mnogo drugih žen.)

Druga: Bog, usmili se nas!

Mnogo glasov: Bog, usmili se nas! (Vse žene odidejo, ostaneta le tretja žena in mati.)

Mati: Ali mi Henrik otroka vrne?

Evstahij: Dobra žena!

Tretja (vodi mater v stran): Saj še sami ne verjamate, da pride.

Evstahij: Jakob, kaj se je zgodilo z našim mestom...

Jakob: Ali ste tudi vi izgubili pogum?

Evstahij: Ni ga upanja več. Angleži taboré pred Calaisom in kralja Henrika ni od nikoder.

Jakob: Ali ni vseeno, če pride ali ne? Prisegli smo, da bomo samo to verovali: da pride! Ne gre za zmago ali beg. Gre le za našo čast.

Evstahij: Narod ne bo dolgo vzdržal. Preveč je vsega.

Jakob: Mi, ki verujemo vanj, smo narod. (Odhajata.)

Druga podoba

(Ves calaiski narod se zbira. Pristopi poveljnik brambovcev Ivan de Vienne.)

Poveljnik: Kot poveljnik mesta sem vas sklicati dal, da vam povem, kako je z nami. Sami veste, da je angleški kralj z veliko vojsko Francijo napadel. Tedaj smo prisegli na čast in svojo vest, da bomo Calais, svoje mesto, branik Francije zoper angleško ladjevje, držali na življenje in smrt, da bi Henrik, naš kralj, med tem lahko vso deželo na boj pozval in močno vojsko zbral. Meščani!

Uspelo nam je. Pred obzidjem našega mesta leži angleška vojska. Mi smo jo ustavili, da ne pustoši po deželi. Leži in čaka, ker se ji toži, da bi po nepotrebnem preveč mož izgubila. Zakaj zares nespametno bi bilo, če bi hotel Edvard z naskokom naše mesto vzeti. Previsoki so zidovi in preveč je hrabrosti v meščanih.

Prijatelji, ne maram vam lagati. Prenesti moramo resnico. Davi smo razdelili zadnji kruh.

Jakob: Prav imate, poveljnik, da poveste resnico. Zdaj se bo pokazalo, da smo močje. Vera se začinja tam, kjer pamet dlje ne more. Tam moramo zadržati, kjer se početje zdi nespametno. Mnogi mislijo, da je stiske zdaj dovolj. Stiska se zdaj šele začne. Do danes smo se vsak dan vsaj najedli. Zdaj se nam bliža glad.

Mož iz ljudstva: Kruha!
Nekaj glasov: Kruha!
Jakob: Prijatelji, prisegli smo. Naj zato vsakdo svoji in nas vseh prisegi zvest ostane in naj se vsakdo zdaj na smrt pripravi!

Ivan: Jakob, prisegli smo, ker smo upali v rešitev. A zdaj prihaja glad in Henrika ni od nikoder. Boga izkušamo, če se z Angleži ne pogajamo.

Več glasov: Pogajamo!
Mož iz ljudstva: S prisego ste ljudstvo osleparili! Čemu, Evstahij, čemu, o Jakob, čemu, meščani iz mestnega sveta, čemu naj stradamo?

Mnogo glasov: Čemu naj stradamo?

Mož iz ljudstva: Za blagor Francije, za čast Calaisa ali za vaš denar? Tako ste zaslepljeni, da ne vidite stiske naroda, da pozabljate, kako nam otroci mro, da ne pomislite na gorje naših žen in vsega naroda. Anglež ne more biti bolj krut, kot ste vi. Mi hočemo pogajanja!

Mnogo glasov: Mi hočemo pogajanja!

Mož iz ljudstva: In rajši umrem od angleške roke. Jakob, kot da bi tu v Calaisu lakote poginil.

Peter: Prijatelji, očetje, matere, bratje, sestre! Naj govorim jaz, ki sem najmlajši. Sramotno je, kar ste povedali vi, Ivan. Mar res prisega vas dotlej le veže, dokler ne terja lakote in smrti? In ti, mož, misliš res, da so prisegli naši očetje samo zaradi svojih kašče? Mož, ti sam ne verjameš, da niso očetje za nas vse prisegli. Oče, prav imate. Kar smo obljubili, moramo držati.

Evstahij: Kar smo obljubili, moramo držati.

Peter: Zakaj, prijatelji, našo prisego je rodila kri. A ne zahtevajte, da bi čakali, kdaj Henrik pride. Sicer se kri zgosti in kri je naše življenje. Mi mladi smo bodočnost naroda. Za nas ste vsi prisegli. Zato sledite klicu mladih, ki terjajo le eno, eno le: svobodo!

Glasovi: Svobodo!
Peter: Poveljnik mesta, oborožite vse!

Več glasov: Orožja!
Peter: Popeljite nas skoz angleško vojsko Henriku naproti!

Peter: Bratje, kri vpije, narod kliče, narod stopa na plan. Kaj bi stradali za narod! Mi hočemo, če je volja božja, za Francijo umreti! Calais, mladina kliče! Tovariši, strnite vrste! Naj živi Francija! Naj živi Calais!

Vsi: Naj živi Calais!
Sel (že od daleč kliče): Kje je poveljnik mesta?

Poveljnik: Kaj prinašaš?
Sel: Kralj Henrik je premagan. Razgurali so francosko vojsko v divji beg.

Evstahij: Vsemogočni Bog, nedoumna so tvoja pota.

Jakob: Naj živi Francija! Naj živi Calais!

Mož iz ljudstva: Ne poslušajte Jakoba! Poveljnik mesta, pojdi k Anglezem, začni pogajanja.

Mnogo glasov: Pogajanja!

Poveljnik: Ve kdo kak drug izhod? (Molk. Mnogo se jih zgrudi na kolena.) Potem pač grem.

Evstahij: Poveljnik moj, molitve vsega mesta gredo s teboj.

Vsi: Molitve vseh gredo s teboj!

Jakob: Molitev mesta bo pač zdaj zaman. Kako naj mesto moli, če se je samo umorilo? Calais, izdan si! Calais, tvoje ime izgine, da več sledu ne bo po tebi! (Poveljnik odide. — Po dolgem molku moli.)

Evstahij: Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime. Pridi k nam tvoje kraljestvo. Zgodi se tvoja volja kakor v nebesih, tako na zemlji. Daj nam danes naš vsakdanji kruh in odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpustimo svojim dolžnikom. In ne vpelji nas v skušnjavo, temveč reši nas hudega. Amen.

Vsi: Amen. (Molk in pričakovanje.)

Poveljnik (se vrača): Bratje calaiski! Poslednjo pot vam gre pridetek ta. Zakaj Edvard je neizprosno. Hoče Calais.

Jakob: O trdi Bog, pravični Bog, usliši mi molitev: da umremo kot možje!

Poveljnik: Edvard hoče Calais. A prizanesel bo življenju ljudstva, dovolil prost odhod — če mu izročimo šest najbogatejših mož, da stori z njimi, kar se mu bo zdelo.

Peter: Kar se mu bo zdelo...

Poveljnik: Zahteva še, naj mesto zapuste bosí, in s srajco le na sebi, z vrvo okrog vratu, in prineso mu ključne naj od mestnih vrat in od gradu.

Prva žena: Vrv okrog vratu! (Molk in čakanje.)

Jakob: Jaz pojdem prvi. (Stopi v kraj.)

Mož iz ljudstva: Jakob, odpusti mi! (Molk in čakanje.)

Evstahij: Gospod Jezus, usmili se svojega naroda. Jaz bom drugi. (Stopi k Jakobu.)

Glasovi: Bosí! (Molk in čakanje.)

Ivan: Jakob, v življenju sva se za Calais sporekla. Naj skupaj umrjéva za Calais. Jaz bom tretji. (Stopi k Jakobu.)

Glasovi: In v sami srajci! (Molk in čakanje.)

Eden izmed bratov: Midva sva zadnja svojega imena. Otroci so pomrli. Pridi, brat. (Oba brata stopita k Jakobu.)

Glasovi: Vrv okrog vratu! (Molk in čakanje.)

Peter: Oče, umrl si. Jaz sem tvoj dedič in najbogatejši meščan calaiski. Zdravstvuj! (Stopi k Jakobu. — Meščani, ki so pripravljene na smrt za svoj narod, odhajajo s počasnimi koraki v angleški tabor. Vsem na čelu je Peter. — Po nekaj hipih molka odide tudi ljudstvo.)

Tretja podoba

(Angleški tabor. — Vojaki, vitezi, šest meščanov v dolgih belih srajcah, rabelj, kraljica s svojimi ženami prihajajo.)

Kralj (nastopi, pogleda meščane in zakliče): Rabelj!

Prvi vitez: Gospod, mi smo vitezi!

Drugi: Gospod, poglej te starce. Možje, junaki so, še ko jim smrt grozi. Ponosni so še pred teboj. In sram me je, če so nam toliko časa kljubovali. Gospod, pošlji možé njih narodu nazaj!

Tretji: Gospod, pripovedujejo, da so se prostovoljno dali smrti. Ni jih došlo žreb. Gospod, prekrasna je tvoja zmaga nad Henrikom. Toda če tebe rablju daš, bo sramota za nas vse.

Kralj: Noro kljubovanje je, menite, junaštvo? In občudujete, kar prej ste sovražili? Prisegel sem, da bom to kljubovanje krvavo masčeval nad vsem tem ljudstvom, da ga ne bo več, ki bi mislil, da smo se upirati brez kazni meni, kralju angleškemu. Ali ne vidite, kaj kanijo meščani? S sočutjem bi nas radi v zanko ujeli. Je v teh pogledih kaj ponižnosti? Zdaj vas je sram, da smo jih stradali,

sram, da Calais ni prej v naskoku padel? Bilo bi žal mi slehernega viteza in hlapca, ki bi ju bil izgubil radi njih. Zatorej, rabelj, vislice pripravi!

Prvi vitez: Pa naj si rabelj tale meč opase! (Vrže svoj meč kralju k nogam in odide. — Molk.)

Kraljica: Kralj, pošlji rablja proč! Kralj: Naj kralj angleški trikrat rablja klče!

Kraljica: Si ti tisti junak, ki se mu nič ne ustavlja, ki zanj so vitezi neustrašno drli v smrt? Gospod, glej, te može samo ponos drži pokonci. Gospod, to so možje, ki dostojanstvo jim teptaš. Gospod, glej, ti možje so res junaki, ki za svoj narod zdaj življenje dajo, svoje bore življenje! Kralj, plemenitost plemenitost terja! Kralj, pusti te može! (Kralj molči.)

Kraljica: Pod srcem nosim tvoje dete. Kralj, saj boriš se le za Anglije bodočnost, ki jo ravnal nekoč bo tvoj otrok! Kralj, zaradi deteta časti jim prizanesi. Ker če jih rablju daš, zapreš mi pot do svojega srca in mrtev zame bo mojega otroka oče. (Vrže se kralju k nogam.) Kralj, usmili se zaradi najinega otroka!

Kralj: Rabelj, pojdi! (Rabelj odide, za njim kralj, vitezi in vojaki.)

Kraljica: Prijatelji, zdaj ste prosti.

Jakob: Kraljica, nisi nam ustregla. Vrnila si nam, kar sovražimo: naše bore nesmiselno življenje. Umreti hočemo za svoje mesto, da bi Calais ne umrl. Zdaj nam ne daš umreti. Calais pa bo propadel. Kraljica, pokličí rablja spet!

Peter (se vrže kraljici k nogam): Mati, vrnila si mi vero!

Evstahij: Pridite. (Meščani odidejo. Evstahij vsem na čelu. — Tudi kraljica odide s svojimi ženami.)

Četrta podoba

(Vse calaisko ljudstvo, možje in žene. Stojé ali pa molče posedajo. Potem pa molijo, skoraj vsi kleče, le malo jih stoji.)

Prvi glas: Iz globočine kličem k tebi, Gospod!

Drugi glas: Gospod, sliši mojo molitev!

Tretji glas: Nagni svoje uho h glasu moje molitve!

Drugi glas: Ako boš gledal na grehe, Gospod —

Mnogo glasov: Gospod, kdo bo obstal?

Tretji glas: Toda pri tebi je sprava.

Mnogo glasov: In zavoljo tvoje postave zaupam v tebe, Gospod.

Prvi glas: Moja duša se zanaša na Njegovo besedo.

Drugi glas: Moja duša zaupa v Gospoda.

Mnogo glasov: Od jutranje straže pa do noči —

Tretji glas: — naj Izrael zaupa v Gospoda.

Mnogo glasov: Zakaj pri Gospodu je usmiljenje.

Drugi glasovi: In pri Njem je obilno odrešenje.

Vsi: In On ho Izraela odrešil od vseh njegovih hudobij. (Molk.)

Mož iz ljudstva (vstane): Prijatelji, iti moramo. (Toda ljudstvo čaka. Ne more se namreč odtrgati od svoje domačije. — Tedaj se vračajo šesteri meščani. — Ljudstvo meni, da se bliža privid. Dokler se ne odtrga glas.)

Tretja žena (šepetaje): Odkod prihajate?

Evstahij: Mati je prosila za nas kakor za lastnega otroka. (Po molku.) Pridite. (Vse ljudstvo zapusti mesto, samo Jakob de Wissant ostane. Tedaj stopi Peter de Wissant izmed zadnjih, ki odhajajo, k njemu.)

Peter: Oče, iti moramo.

Jakob: Calais mora propasti.

Peter: Oče, prijatelji čakajo.

Jakob: Jaz čakam.

Peter: Česa čakaš?

Jakob: Rablja.

Peter: Kralj nas je izpustil.

Jakob: Calais je dal rablju. Jaz sem del Calaisa. Pričakati hočem tu rablja, da me umori.

Peter: Oče!

Jakob: Odkod vam je pravica, da živite svoje življenje? Nimate življenja brez Calaisa. Calais je vaše življenje. Izdali ste Calais. Prodali ste svojo mater.

Peter: Oče, Bog ni hotel, da bi za Calais umrl.

ZA PRAKSO
IGRSKEGA VODJE

IGRA IN VZGOJA ZNAČAJA

Tisto, kar je »laična igra« pomembnega prinesla z začetki prenovitve igranja v naših dneh, je stremljenje, da bi združila umetnost in življenje spet v organsko celoto. Tako bi se pokazala umetnost kot nujen izraz notranjega življenja in bi ta izraz tudi odgovarjal notranjemu življenju. Takšna umetnostna vaja se v mnogih primerih sploh ne dá smatrati kot »umetnost« in se tudi silno upira, da bi rodila umetnine. Kar pa je v vseh primerih dano, je stremljenje po skupnem, v skupnost težecem, dopolnjujočem se izrazu nekega nastajajočega občestva. Na tej poti se razodevajo v igri odstrti pogledi v lastno bistvo in v bistvo drugih igralcev. Igra išče potem možnosti, kako urediti človeške različnosti posameznih igralcev v prijetno skladje. Važno je, da ne gre v prvi vrsti za priučitev nekih umetniških izraznih možnosti, ki tvorijo onkraj človeških različnosti »stvarno« neko skupno umetniško obliko. Gre marveč za resnico, da je oblikovanje igralske družine, notranje soživečega občestva, glavna stvar. Zato ima »režiser« pri laični igri tudi bistveno drugačno nalogo kakor v gledališču. Ureja in vodi igre šele v drugi vrsti, v prvi vrsti je njegova naloga, da ureja in vodi občestvo ljudi. Njegova naloga je potemtakem dvojna. Pomagati mora človeku kot posamezniku in človeku kot ndu nekega občestva, da se ta človek uredi kot kar se da harmonično bitje. Zakaj samo harmonični človek je zmožen pozitivno sodelovati pri harmoniji občestva in soustvarjati obče-

Jakob: Jaz hočem umreti s svojo materjo.

Peter: Oče, ali je nevredno, če za svoj narod — živiš? Pridi, oče. (Molk.) Oče, zbogom. (Odhaja. Jakob de Wissant nima več moči za takšno novo življenje.)

Konec

stvena dela, kakršna so odrska dela. Ker pa je vzgoja mogoča le z lastnim doživljanjem in lastnim delom, ima režiser pri laični igri samo sekundarno nalogo. On ni oblikovalec igre, marveč samo pomagač, da se igralec sam vzgoji v harmonično bitje. Igralska družina torej lahko izhaja čimdalje lažje brez posebnega režiserja, čim bolj se notranje razvija. Kakor hitro namreč morejo posamezni igralci resnično razviti harmonijo svojega bivanja in jo izravnati v odnosu do svojih soigralcev, ga ni več režiserja, ki bi moral stati ob igralski družini ali nad njo. Delo, ki iz takega občestva nastane, je potem resnično umetnina, ki je nujen izraz notranjega življenja igralske družine. Do tja pa je pot zelo dolga. In igralec potrebuje dotlej svojega pomagača, »režiserja«, ki mu pomaga, da svoj značaj razvija in ga harmonizira.

Večkrat se govori, da ima kdo poseben dar za določene vloge. Vsak igralec ima tudi nagnjenje za nekatere vloge. V tem se že kažejo znamenja, v katero smer se hoče značaj razviti, in režiserju so dani migljaji, kako more neharmoničnemu značaju pomagati do harmonizacije.

Gotovo potrebuje vsak igralec in vsaka igralska družina drugačno pomoč od režiserja. Lahko se pa vendar ugotove neke bistvene in osnovne izkušnje, ki se povsod ponavljajo in so v neki meri kažipot k vedno istemu cilju laične igre.

Predvsem prihajajo v poštev trije osnovni človeški tipi, ki jih je najti tudi v vsaki igralski družini, ki se hočejo uve-

ljaviti in jih je treba medsebojno uravnovesiti. Ti trije tipi so: razumski človek, čustveni človek in snovni (materialni) človek. Pri tem upoštevamo vsakega človeka kot celoto razuma, čustva in snovnosti. Hkrati pa ugotavljamo, da je redoma ena izmed teh plati pri vsakem človeku vodilna. Poglavitna gonilna sila človekova je ali razum ali čustvo ali snov. Razumski človek stremi za tem, da si življenje zavestno pravilno uredi in kaj važnega ukrepa samo takrat, če ima za to dovolj razlogov. Pri laični igri je to igralec, ki ga miselna vsebina igre najbolj zanima. Čustveni človek ravna bolj po instinktu kakor po premisleku. Dá se voditi nedoumljivim gibom svojega čustvenega življenja in najlaže reagira na pobude čustvenega značaja. Pri laični igri predstavlja tak človeški tip nekaj muzikaličen element, ki se najgloblje izraža v govoricah in kretnjah. Snovni človek je človek dejanja. Njemu gre predvsem za to, da se nekaj naredi. On je gonilna sila igralske družine.

Igrski vodja bo zlahka razločil v svoji igralski družini vse opisane tri tipe ljudi. Izraziti razumski človek je vedno v nevarnosti, da potegne vse, kar je umetniškega, iz intuitivne zavesti v vsakdanjost. Tudi nedoumljive čustvene procese si hoče razumsko razložiti. Zna modro in brez konca govoriti o pojmovanju svoje vloge in pri tem rad zanemarija doživljeno oblikovanje vloge. Je tudi človek, ki ima vedno preveč pomislov. — Čisto drugačne so težave, ki groze izrazito čustvenemu človeku. Rad postane zanesenjak, spusti se v brezbrežnost in le s težavo dobi pregled nad celoto. Snovni tip, človek dejanja, pa predstavlja nevarnost, da postane igra pregroba. Tudi mu je lastno, da potegne to, kar je čustvenega, pogosto v čutine nizine.

Uvidevni igrski vodja pa te nevarnosti lahko odstrani. Red, ki ga mora uvesti, ne jamči samo za razvoj igre, ampak naj predvsem vpliva tudi na oblikovanje značaja vsakega igralca. Snovnemu tipu, človeku dejanja, gre predvsem za to, da se nekaj stori. Težave vnunjega značaja

on vse laže premaga kakor človeka obeh drugih dveh tipov. Izdelovanje dekoracij, ureditev odra, preskrba kostumov — to so vprašanja, ki so kakor nalašč zanj. Poskušati je pri tem treba, da se delo s snovjo vselej združi s kakšno umetniško oblikovalno nalogo. S tem se prehuda usmerjenost v snov polagoma razveže. Takega človeka že po naravi veselita oblika in barva. Nauči naj se, da bo oblika in barvo sam oblikoval. S tem prebudi v sebi lastno zmožnost spreminjanja, čustveno gibčnost, ki mu še manjka. Posebno ga pri tem podpremo, če mu naložimo igralske ali glasbene naloge, ki temelje docela na ritmičnosti. Pri sodelovanju je treba spočetka predvsem snovnega in razumskega človeka držati vsak-sebi. Zakaj oba ta dva tipa si preveč nasprotujeta in ju je treba najprej izravnati s tem, da v obeh zbudimo v življenje čustveno plat! Treba je torej, da med človeka teh dveh tipov postavimo vedno čustveni tip, čustvenega človeka. Razumski človek bo tam najbolj na mestu, kjer se križajo razumski in čustveni tokovi. Tu se znajdejo v okrilju igralske družine ljudje, ki uživajo osebno zaupanje posameznikov. Oni so »spovedniki« družine. Drugi čutijo, da ima razumski tip tisto silo, ki zna varovati in urejati. Razumski človek naj bi dobil torej naloge, ki zahtevajo posebnega osebnega zaupanja. Razumski človek je rojen igrski vodja. Njegova lastna igralska sposobnost je po navadi omejena. So pa v njem najmočnejše pobude, ki jih zmore v drugih oživljati. Teži k čustvenemu tipu. Čustvenega človeka zna duhovno voditi, kakor lahko snovni človek čustvenega človeka snovno utrjuje. Čustveni tip, ki je tako med obema drugima, je nosilna umetniška moč igralske družine. V tem tipu dobi občestveno delo najprej svojo podobo. Njegova glavna naloga je oblikovanje besede in kretnje.

S tem, da vse tri tipe uravnava v pozitivne, njihovu bistvu odgovarjajoče naloge, prebudiš v njih tudi sile drugih smeri. S tem, da dobi čustveni tip razumskega človeka za pomočnika, se sam

izpravna nasproti snovni usmerjenosti. Prav tako pridobi snovni človek, če je v oporo čustvenemu tipu, razumevanje za razumskega človeka. Čustveni tip pa razširi svoje moči in sile drugih tipov, ki so mu v oporo.

Če torej te tri usmerjenosti človeške tako izoblikujemo, da druga drugo podpirajo in izmenoma eni izmed smeri prepuščamo vodstvo, se razvije značaj v umirjeno skladje. Treba pa je človeka tudi skladno razgibati. To se da doseči tedaj, če je človeški temperament harmoničen, če tedaj štiri temperamente, ki človeka gibljejo, spravimo v harmonično razmerje.

Vsak človek ima v sebi posebnosti štirih temperamentov. Vedno pa je en temperament vodilen. Skladnost temperamentov pa je v tem, da se človek ne da obvladati temu svojemu vodilnemu temperamentu, marveč da sam ta temperament obvladuje. Ako hoče igrski vodja igralen pri tem pomagati, mora obvladati vodilni temperament igralca in prebujati posebnosti ostalih temperamentov.

Kolerični temperament je lahko težka preizkušnja za živce sodelavcev. Kolerik se brž razburi, razlogi njegovega razburjenja so po navadi nejasni in njegova jeza se razlije pogosto ravno na najbolj nedolžnega sočloveka. Pri tem misli kolerik vedno, da je ogrožen, da ga kdo napada, in vedno sumiči kak slab namen. Včasih si ustvari kar pravi sistem preganjanosti. Treba je zato, da se bližamo koleriku od vseh strani z najstrožjim spoštovanjem njegove osebnosti. Kolerik naj igra vloga, v katerih dobi koleričnost umetniški izraz in se torej dvigne nad lastno osebnost. Prav je, da ga družimo z melanholikom, v njem samem pa vzbujamo melanholična nagnjenja. Ogenj, ki ga kolerik rad za prazen nič porabi, udari potem kakor strela v problematiko, ki si jo sam postavi, in privede do spoznavanja samega sebe. Melanholični temperament ni ognjevit kakor kolerični, marveč je bolj na zemljo navezan, tuhtajoč. Melanholik je žilav, vztrajen, temeljit. Pri tem je plah, samotarski, čeprav išče družab-

nosti. Melanholiki so čustveni nosilci občestvenega življenja. Prinašajo s sabo dobroto, ki se žrtvuje ob razočaranjih. Tudi melanholik naj igra samega sebe, naj se umetniško oblikuje, da se navadi samopremaagovanja. V njem je treba prebujati posebnosti sangviničnega temperamenta in med igralci naj mu bo sangvinik prijatelj. Sangvinični temperament je, pravijo, najsrečnejši temperament. Človeku daje veselje do življenja ali vsaj vero v življenje. Sangviniku vse uspe, ker ne veruje v neuspeh. Sijoča moč izhaja iz njega, skoraj otroški čar. Sangvinik je, zaslužno ali ne, ljubljeneec vse igralske družine. Vse, kar lahko služi v potrdilo človeškemu življenju, dobi svojo podobo v njem, pa tudi vse preobilje do lahkomišelnosti in do brezvestnosti. Če sangvinični igralec sangvinično vlogo umetniško oblikuje, zavzame vsa sreča in je čarovnik, ki prinaša ljudem srečo. V sangviniku je treba prebujati flegmatični temperament. Potem ga prevelika omama ne zanese. Potem se njegova moč razlije tudi na široko, potem si pridobi neutrudno delavnost, ki odlikuje flegmatika. Flegmatični temperament je vztrajni temperament. Flegmatičnega človeka težko premakneš, ko pa se giblje, ne prenese nobenega upora. Pri vsej vztrajnosti pa je za flegmatika značilno nekaj nedoločnega, spremenljivega, težko dojemljivega in zelo močnih pogonskih sunkov potrebuje, da pride do odločitve. Tudi flegmatik se lahko dvigne v flegmatičnih vlogah z umetniškimi oblikovanjem do obvladovanja svojega temperamenta. Njegovo bistvo se najlaže izravna s prebujanjem koleričnih nagnjenj. Kolerični pretresljaji premaknejo potem njegovo flegmo in ga prisilijo do ustvarjalnega dejanja.

S tem, da spravljamo v skladje navedene tri tipe in štiri temperamente, pa še niso dane osnove za harmoničen značaj. S tem se marveč skladata šele smer in tempo naše volje.

Pri prizadevanju po harmonični volji pa se pokaže, da človek nima enotne volje, da je marveč odvisen v neki meri

od različnih »zvrsti« volje, ki dajo njegovemu ravnanju lahko čisto različne vzroke.

Človek je po svojem telesu v zvezi z živalstvom, po silah svoje življenjske rasti z rastlinstvom, po svoji snovni sestavi z rudništvom. Ti trije svetovi žive s svojimi silami v človeku, to se pravi, vplivajo nanj z različnimi, njim lastnimi »zvrstmi« volje. Tako lahko upravičeno rečemo, da se javljajo v človeku rudniška, rastlinska in živalska »volja«. Če se prepusti človek rudniški »volji«, postaja sam rudnina, t. j. otrdi, postane ozek, enostranski, izgubi gibljivo sposobnost spremenljivosti, postane skopuh, zavistnež, oholež, čudak, ki se življenju odmička ali pa pomeni v življenju oviro, starostni pojav, poapnenje. Če se da človek obvladati rastlinski (vegetabilni) »volji«, izgubi oporo, je na milost in nemilost žrtev vseh razpoloželj, se da upogibati kakor bilka v vetru. Nesamostojni in nezanesljivi so taki ljudje. Docela pasivni so in trpe. Prepuščajo se toku in zapadejo razdejantju, ne da bi se mu mogli upirati. Če pa se prepusti človek živalski (animalični) »volji«, ga le-ta ne žene, ampak se sam prežene. Brez miru je in pohlepen. Samega sebe podi skozi življenje. Skoraj vse naše moderno življenje je pod jarmom animalične »volje«. Kaže se kot neizmerna, nikdar sita vladohlepčnost, kot borba vseh z vsemi. Človek se pod tem gonom samega sebe uniči. Nad temi tremi vrstami »volje« se pojavlja kot dozdevna človeška volja ra-

zumska (intelektualna) »volja«. Pri natančnejšem raziskovanju pa je taka volja samo utvara. Iz nje zato ne prihaja nič življenjskega, marveč abstrakcija. Če človeka prevzame ta pošastna intelektualna »volja«, postane mašinski človek, človek, ki bi rad vse sistematiziral, mehaniziral, niveliziral. V nasprotju z vsem tem pa najdemo pravo človeško voljo v intuitivni volji. Ona je glas vesti v človeku in bi jo lahko imenovali angelski glas. Iz te volje ustvarjamo, iz te volje pripravljamo življenje. Iz nje prihajajo vsa dela, ki z njimi človek v malem in velikem napreduje.

Glavno je torej, da prebujamo in oblikujemo v človeku to intuitivno voljo. V njej je zajet skrivnostni red ustvarjalnega življenja, ki se hoče razodevati. Ona je angelski glas, ki hoče človeka voditi, če zapusti vse druge zvrsti volje in ji sledi. Red, ki ga vsaka umetnina v svojem skladju oznanja, ni nič drugega kakor odmev tega glasu, te skrivnostne volje v človeku, ki je edina zmožna, družiti človeka v občestvo. Ničesar drugega noče odsko delo: oznanjati hoče smisel tega glasu. In igralec v igri mora imeti v sebi ta glas, mora biti usta tega glasu, če hoče oznanjati harmonijo življenja.

Če igralec to zmore, potem je storil več kakor svoj značaj izoblikoval. Na poti do umetnosti je spet našel smisel človeka.

Lotar Schreyer.

(Iz »Blätter für Latenspieler«, V-4.)

Če si si izbral kakšno igro ali vlogo, si storil to zato, ker se ti zdi popolnoma kot besedni izraz čustev osebe, ki jo moraš predstavljati. Govoril boš torej to besedilo tako, kot je napisano, in ne boš vtilkal vanj »ah«, »hm«, »he« in drugih bravur pod varljivo pretvezo, da hočeš vtiliti vanj več življenja... Zapadel boš marveč v cenen naturalizem, ki nima nič več opravka z dramsko poezijo. Besedilo, ki si ga sprejel kot končnoveljnega, naj ti bo kakor partitura. Ali partituri dodajš note? Ali se ne oziraš na taktne črte in na pauze? Ali spreminjaš intervale? Torej?

Léon Chanceler.

ZAPISKI
OB PREDSTAVAH

KAJ SMO IGRALI

Med zelo pomembne gledališke dogodke v minulih poletnih mesecih prištevamo predstave Gregorinovega pasijona »V času obiskanja« na Brezjah pred Marijino cerkvijo z velikim uspehom. V tej zvezi se je pisalo o rednih predstavah tega pasijona, ki naj bi se obnavljale o določenih razdobjih. Pri vsem priznavanju odlik Gregorinovega dela bi si s svojega stališča želeli bolj obnovitve in rednih predstav škofjeloškega pasijona. Škofja Loka bi morala biti naš Oberammergau in stari pasijon o. Romualda v priredbi dr. Tineta Debeljaka, ki se je že dobro izkazala, naj bi postal redna prireditelj, če že ne vsako leto, pa vsaj v rednih razdobjih. Zdi se nam, da bi bila skrb za to resnična dolžnost Ločanov. Tako se dela drugod. Tako začnimo enkrat že tudi pri nas, še Bog, da nam je ostalo vsaj nekaj dragocene tradicije te vrste!

Na Brezjah se je o priliki dekliškega zborovanja igrala tudi najnovejša Finžgarjeva občestvena igra »Uslisana«. Hvale vreden je ta način prireditve, da se idejna vsebina praznika ponazori tudi z igro. Čez vse veselo dejstvo pa je, da se je nestor in stvaritelj naše umetniške ljudske igre obrnil v to smer ustvarjanja, ki bolj kot katera druga vpije po večji stvariteljski roki.

Brezje so bile letos torišče vseh mogočih prireditelj. Prav je, če se igrajo pred božjepotno cerkvijo duhovne igre ob verskih prireditvah. Zgrešeno pa se nam zdi, da se porabi svet prostor za igre drugačnega značaja. Tako so pripravili bojovníki za večer pred svojim taborom 28. avgusta dramatisacijo »Njega ni...« pred brezjansko cerkvijo. Slovenci smo res čuden narod. Najprej se otepamo »novotariji«, potem pa spet ne po-

znamo mere ne meje, kaj šele prave razsodnosti, kaj je prav in kaj ni.

Sedemstoletnico velesovske božje poti so proslavili z večjimi cerkvenimi slovesnostmi. Mednje je bila zelo posrečeno vpletena nočna predstava »Slehnika« pod milim nebom pred cerkvijo. Predstavi je sledila takoj pobožnost. Zopet razveseljiv dogodek in korak naprej v pojmovanju pravega ljudskega gledališča!

Pri zborovanju dekliških Marijinih družb v Kamniku junija meseca je bila krona sporeda Petančičeva igra »Žena s srcem«. O njej smo brali v »Slovencu«: »Članice kamniške Marijine družbe skoraj dovršeno prikazujejo usodo dekleta, ki zapusti varni krov rojstne hiše in se izgubljenka, vendar najdena, vrača nazaj, Marija jo vodi. Pozorišče pri tej starodavni cerkvi je kot nalašč: sredi stopnišče s cerkvijo, na desni balkon in vhod v hišo, na levi pusto zidovje tujine. Godba in pesem razgibata prizore. Kot mogočni finale in vendar vdano se končno oglasi pesem: O Marija, naša ljuba Mati...«

Ljubljanski ljudski odri žive v več ali manj očitni desorientaciji. V izbiri sporeda se čuti kolebanje med »preizkušnim« »starim« in med »novim«, ki postaja čezdalje bolj — modna dolžnost... »Ljudski oder« je zastavil in prenehal — zaradi pomanjkanja pravih ljudi. Izrazito v starih kolesnicah se vozijo odri, ki si namenjajo poklicne igralce docela tuje idejne usmerjenosti (!) kot režiserje... S pompom se najavljajo »Revčki Andrejčki« kot »začetek sezone«... Ljubljana je še močno zadaj za kakšno hribovsko vasjo — kar bodi nam v žalost in njej v sramoto zapisano. N. K.

PETANČIČEVA »MIKLOVA ZALA«

v Vojniku pri Celju maja 1938.

Zgoraj levo: Veselo se igralci pripravljajo za nastop. — Desno: Možje zborujejo in vodjo izbirajo. — Na sredi levo: Prihod Turkov. — Desno: Turško taborišče — Zid pred Iskenderom. — Spodaj levo: Prihod Turkov — Zalika omedli. — Na sredi: Ljudstvo pozdravlja Zaliko, ko se pripelje od poroke. — Desno: Po poroki — Serajnik vošči srečo Zaliki in Mirku. — Na sredi slike: Zalika. (Vse slike: Foto Pelikan, Celje.)

FARA V OGLEDALU
IGER IN IGRANJA

FARA VOJNIK PRI CELJU

v svojih igrah od junija 1937 do junija 1958.

V naslednjem podaja D. Petančič zanimivo studijo enega primera praktičnega pastirskega in prosvetnega dela v določenem kraju in fari. Nad vse poučni izsledki bodo dragoceni ne le za prakso v ostalih krajih, ampak tudi kot kulturno-zgodovinski dokument. Odveč se zdi poudarjati, da gre avtorju za znanstveno studijo nekega konkretnega primera. Vsaka osebna prizadetost slučajnih lokalnih faktorjev je zato nepotrebna. — Uredništvo.

1. Splošno

V igralskem oziru bi vse fare razdelil v tri razrede. V prvega bi štel tiste, ki jim je staro igranje prizaneslo, v katerih sploh ne igrajo ne »naši« in ne »nasprotni«. V drugi razred bi spadale fare, kjer igrajo pretežno »naši« — Prosvetno društvo in šolarski otroci, včasih morda nastopijo s kako burko tudi gasilci. V tretji razred bi dal fare, ki so v igranju »na višku«, kjer je razvito tekmovanje med društvi z igranjem, kjer so igralci artistično že »civilizirani« in izbor iger poseže včasih že po repertoarju poklicnih gledališč. Človek, ki je postavljen pred nalogo, voditi igranje (poleg drugega prosvetnega dela) v fari, mora pač najprej presoditi položaj. Novi igralski pokret izhaja iz novega sociološkega temelja in dela s farnega vidika. Saj je gibanje za reformacijo našega ljudskega odra nastalo v času, ko ni bilo tako zvanih katoliških organizacij in se je v duhu katoliške akcije znašlo v okviru fare, stanovskih organizacij, naravnih in socialnih. Moder vodja prosvetnega dela bo moral, preden se loti dela, vzeti v roke zemljevid. Brez zemljevida je dandanes res uspešno delo v kateremkoli kraju nemogoče. Ni primerna prilika, da bi tukaj tak zemljevid popisal podrobno. Kaj hočem spoznati iz zemljevida? Predvsem 1. teritorij; 2. sociološko strukturo fare, krajevno in številčno; 3. aktivnost v igralskem (prosvetnem) oziru; 4. težnost k središču, k fari, farno zavest, kar je posebno v velikih farah, ko nekatere vasi

zahajajo k fari samo ob krstih, porokah in pogrebi, silno važno. Ako gledamo igranje in sploh vso prosveto s farnega vidika, se nam pokažejo šele resnične potrebe, uspehi našega dela in tudi neuspehi v pravi luči. Poleg zemljevida je potrebna statistika, pregled za nazaj, kaj in kako se je v tisti fari igralo, kateri so bili nositelji igranja itd. Tak zemljevid in statistika sta prepotrebni sredstvi onemu, ki mu je poverjena naloga, voditi igranje v taki fari, ki spada po moji razdelitvi v tretji razred. Manj potrebna je ta pot v farah, ki spadajo v prvi razred, ki so torej tako rekoč še »deviške« fare. Ne pomaga pa samo zunanje privzemanje novih sredstev in poti, njih razumska potrditev, treba se je duhovno preokreniti v resnici, ne samo zunanje. Brezpogojno se je treba iztrgati iz starega društvenega gledanja na prosvetno in igralsko delo. Priznati moram, da je tu danes največja težava! Vse prosvetne centrale merijo moč organizacij absolutno številčno in ne številčno relativno, kar bi bilo resnično merilo ekstezivne moči organizacije. Fara, ki ima pet tisoč vernikov, da n. pr. 50 članov fantovskega in dekliškega odseka, rednih članov. Z društvenega vidika je to veliko, s farnega vidika zelo malo. Taka fara ima najmanj 1000 fantov in deklet. Kje jih je 950? Dr. Desiderius Breitenstein je napisal knjigo »Begegnung von Kirche und Welt« (1936), v kateri razpravlja o novi nemški veri. Na str. 27. pravi približno takole:

»Po zadnjem ljudskem štetju je v državi vsega prebivalstva komaj 5,7% pristašev nove vere. Toda bolj kot organizacija drži mase novih vernikov skupaj ideja, duh. In to zahteva od nas še večje pozornosti.« — Ta odkrita izjava redovnika je zanimiva in velja v mnogočem tudi nam. Vzemimo primer, ki smo ga imeli zgoraj. Kje je tistih 950 fantov in deklet? Rekli boste, nasprotniki jih imajo še manj organiziranih kakor mi. Prav. Ali ste pa kdaj pomislili, da večina teh ljudi ne misli več tako, kakor hi moral misliti katoličan? Verjeti morate, da je mišljenje teh ljudi bolj sorodno mišljenju onih, ki so v nasprotnih organizacijah kakor pa mišljenju teh, ki so v naših organizacijah, kaj šele onemu mišljenju, ki ga stavimo kot ideal mišljenja katoliškega fanta in katoliškega dekleta! Predstavljam si mišljenje vsakega človeka kot toploter. Pri sto stopinjah bi naj bilo nedosegljivo mišljenje 100% katoličana, pri 0° pa mišljenje nasprotnika vere. Občutek imamo, kako toploteri padajo, in bojimo se, da bo mrz. Ali ne? Nasprotnike družijo ideja, duh-mišljenje, ki pada proti 0°. In nekoč, čez pol stoletja, stoltje? Ali živimo samo za parade teh dni, teh let? Ali nismo po vesti, pred ljudmi in pred Bogom dolžni, dolžni, da obranjamo večnost Cerkev v Slovincih? Ni torej prav, da se zadržujemo toliko pri 50 ovcah in puščamo 950 ovac, da blodijo v temi. Teh 950 ne bomo našli, ako se bomo izgubljali v nekih splošnih prosvetnih potih, ampak, ako bomo naše delo konkretizirali, obrnili nazaj v farno, ne samo v cerkvenem delu, temveč ravno tako v prosvetnem oziru, ker gre za mišljenje ljudi, ki ga ne ustvarja danes več samo cerkev, temveč skoraj bolj javno življenje. Kino ni nikaka organizacija. Vendar priznati morate, da je kino mišljenje mnogih potisnilo navzdol proti 0°. Lestvice na toploteru torej ne regulirajo samo organizacije, temveč še bolj neorganizirana duhovna vplivanja. Neomejena vera v golo organizacijo nas slepi. Na tistih 950 ne bomo vplivali z organizacijo, temveč mo-

remo to storiti le z duhovnim vplivanjem! Med taka duhovna vplivanja spada tudi igranje. Prosvetno vzgojno delo je treba torej gledati s farnega vidika in potem bomo znali duhovno vplivanje na ljudi bolj učinkovito izrabiti, duhovno vplivanje s stališča fare organizirati. To sem navedel, da trdneje podpremo potrebo po »metanoetje!« v prosvetnem in igralskem oziru.

2. Vojniška fara

Podeželske fare (mest nisem vzel v obzir) smo razdelili v tri razrede in to zavestno tendenčno: iz te razdelitve slede nujno tudi tri poti delovanja, tri metode. V »deviških farah« je začetek najenostavnejši in morda najlepši. (Od tu dalje govorim samo z igralskega vidika. To poudarim, da bi me kdo namenoma ne hotel napačno razumeti in me obsoditi, da mešam red vrednot, da cilje spreminjam v sredstva in pred sredstvi malikujem, si jih postavljam za cilje. Tako mnogi sodijo — po krivicah!) Cilj je dušnemu pastirju jasen; farno zbližati z Bogom, Kristusa utrditi v fari; v ta namen se poslužuje rednih in izrednih sredstev. Tako služijo v vrednostni lestvici nižja sredstva višjim, ali pa se medsebojno izpopolnjujejo. V »deviški fari« bomo začeli z mladino, a nikakor ne s praznimi šolskimi igricami, temveč najprej z liturgičnimi vajami: recitiranje in petje psalmov, z zbornim sodelovanjem pri sveti maši — to vse seveda ob globlji liturgični vzgoji. Iz tega začetka bodo zrasli v novo duhovno igro, n. pr. H. Ghéona »Ministranta iz Santarema« itd. Ko bo ta otroški rod zrel, bo pravi nositelj novega igranja, ki bo služba Bogu in ljudem. (V to verujemo!) Fare v drugem razredu so veliko težje, ker se mora človek ubijati z okostenelo miselnostjo prosvetarjev, ki jo je treba na vsak način spremeniti, ako hočemo doseči uspehe. Potrebno je, da izvedemo nekoliko revolucije, poiskati moramo za to novih ljudi. Fara, ki spada v tretji razred, pa hočem pokazati na primeru.

Vojniška fara ima okroglo 5000 pre-

bivalcev, ki prebivajo v tridesetih vaseh. Teritorialno je zelo obširna in razpade v dva dela: nizinski prometni del, ki obsega vasi proti Celju, in v hribovski del, ki se širi proti drameljski in črešnjevski fari. V nižini prebiva ta od vseh dve tretjini prebivalcev. Čeprav je razdalja do zadnje vasi od fare proti Celju celih 6 km, je vendar zveza z Vojnikom po cesti, po kateri se vrši velik promet. Spodnji del fare pa vseeno ne teži k fari, ki je skoraj na zgornjem koncu: ta del gravitira v Celje, ker ima z njim gospodarske odnose — prodajanje pridelkov. V sociološkem oziru tvori trg otok zase in združuje uradništvo (trg ima 10 razredov ljudske in 4 razrede meščanske šole), obrtnike, (trgovci in gostilničarji vodijo) in nekaj privatnikov. Trg je v narodnem oziru nerazčiščen: mnogo nezaščitarije je še ostalo. Fara ima v ostalem več močnih točk, vasi, ki igrajo v svojem območju neko osrednjo vlogo: Škofja vas, Trnovlje in Ljubečna. Ljubečna ima svojo šolo, sicer pa je s pripadajočimi manjšimi vasmí izrazito na prehodu iz kmečkega v industrijski kraj. Nekdanja domača obrt — opekarstvo — se modernizira. Obrtni ne služijo več samo domači potrebi, temveč zaposlujejo delavstvo v večjem številu in opeka se izvažajo. Kakor iz vseh spodnjih vasi, je tudi iz Ljubečne nad polovico prebivalcev zaposlenih v tovarnah v Celju. Kmečki značaj je ohranilo najbolj prebivalstvo v Trnovljah, ki je bilo tudi narodno vedno zavedno. Otok zase je tudi Škofja vas, ki je ostro razdeljena v premožne kmete na eni in v delavce na drugi strani. V narodnem oziru je bila ta vas nekdanj zelo nemčurska, sedaj pa je jugoslovansko orientirana. V splošnem je v fari delavski življenjski skoraj že enako močan kakor kmečki. Delavstvo številčno raste, medtem ko delavska zavest je polagoma napreduje, ker večina delavcev izhaja iz kmečkih hiš, kjer tudi navadno stannjejo. Tudi ovira rast delavske zavesti dejstvo, da jih je mnogo, ki zahajajo v fabrike le začasno in vidijo svojo življenjsko eksistenco na gruntu. Hribi so izrazito kmečki. Trg

in Škofja vas imata malomeščansko miselnost in sta si najbolj podobna po duhovni strukturi. Razlika je seveda tudi med hribovskim — pristnim — kmetom in med kmetom v nižini, ki se naglo modernizira. V sociološkem pogledu je treba torej računati s tremi elementi: z malomeščani, kmeti in delavci. Temu dejstvu primerno so se razvile tudi organizacije. V številu organizacij je do zadnjega vodilo malomeščanstvo, po številu članstva pa »naše« organizacije, ki so bile skoraj izključno kmečke. Nas zanimajo organizacije, ki nastopajo z igranjem. V obzir bomo vzeli vse tiste, ki so igralo v preteklem letu.

3. Organizacije

Organizacije, ki jih štejemo kot »naše«: Prosvetno društvo in Vojniku, Prosvetno društvo na Prekorju, Pevsko društvo Vojnik, Mladinska kmečka zveza (nova), Igralska družina (nova). Fantovski odsek in Dekliški krožek ne igrata. Igrala pa je tudi Fara. Organizacije, ki pripadajo »nasprotnikom«, pa so: Sokol v Vojniku, Društvo kmečkih fantov in deklet v Vojniku, Društvo kmečkih fantov in deklet v Škofji vasi, Vzajemnost v Škofji vasi. Igrali sta tudi v šoli Kolo Jugoslovanskih sester v Vojniku in Ljubečni ter gasilci. Ako prištejemo torej šoli, je igralo v preteklem letu 16 skupin. Da bomo razumeli igrsko izbiro in smisel igranja vsake teh skupin, je potrebno, da jih na kratko označimo.

Prosvetno društvo v Vojniku je matična organizacija vsega »našega« prosvetnega dela v preteklosti in se tudi sedaj smatra kot edini legitimni nosilec prosvete na naši strani. Dejansko je društvo samo mrtvo in živi od milosti vsakokratnega voditelja. Članstvo je nezavedno in je po veliki večini samo na papirju. Društvo je brez vsakega igralskega naraščaja. Prejšnja leta je igralo dvakrat, trikrat na leto. Pod vplivom nekaterih fantov je društvo med staro šaro uprizorilo že tudi dela iz novega programa (Boštjana, Velikonočno igro, Dom na pro-

stem). Farna knjižnica, ki jo društvo upravlja, je sicer slabo obiskana, a lepo založena s knjigami. Člani in članice se bavijo s telovadbo.

Prosvetno društvo na Prekorju, ki ni nastalo zaradi nujne, da se v prosvetnem oziru pridobi spodnji del župnije, temveč bolj zaradi družabnosti, je vaško društvo, ki razvije delavnost vsako leto enkrat in nastopi s kako igro majhne vrednosti: Stari Ilija, Janez z Visokega.

Pevsko društvo Vojnik je pevsko društvo, ki nastopi tudi s kako igralsko in vsebinsko manjvredno opereto: Čevljar in vrag. Glavna mu je pevska stran.

Mladinska kmečka zveza je odsek Kmečke zveze, ki ima v fari skoraj 400 članov in je prva resna strokovna organizacija v fari. Mladinska kmečka zveza je pripravila za Jožefovo Kmečko delavsko proslavo, pri kateri sta bili na programu dve točki igralskega značaja: Vojniška ohcet — narodni običaji iz domače fare, brez pisanega besedila; izvajali so jih kmetje, ki še niso nikdar igrali, in dve sliki »Hlapca Jerneja« z govorskim zborom. Društvo bi moglo postati pomembno, ako bo vodstvo sposobno. Kajti zasluga tega društva je, da so se za prosvetno življenje obudile naravnost cele vasi.

Igralska družina je nova organizacija, ki združuje samo ljudi, ki imajo veselje in sposobnosti do igranja, in ima v programu, vplivati na vse organizacije, da usmerjajo igranje v novem duhu. Kot tako je društvo izvedlo v preteklem letu ogromno dela. Društvo je nepolitično. Tudi ne sprejema članstva, ker mu ne gre za ekstenzivno, temveč za intenzivno moč igralskega in igranja. Družina ima 6 dobrih članov-igralcev in igralke.

V splošnem bi razvrstili »naše« organizacije tako: dve splošni prosvetni društvi stare racionalistično-vzgojne smeri, ena stanovska organizacija kmečko-kulturne smeri in dve društvi, ki zasledujeta predvsem umetniško smer: eno pevsko in drugo igralsko. Pri tem pregledu človeku takoj pade v oči, da nujno manjka še

ena organizacija, in sicer stanovska delavskega značaja.

Označimo še organizacije, ki jih štejemo za »nasprotnice«:

Sokol v Vojniku združuje, ali bolje rečeno, je združeval trško inteligenco. V Vojniku je društvo tipično malomeščansko in liberalno. V igralskem oziru je bila organizacija v preteklosti zelo delavna, saj je nastopila po desetkrat na leto. Izbira iger in način igranja pa sta bila izrazito diletantska. Večinoma jemlje dela iz repertoarja poklicnega gledališča. Pred predstavo grede igralci navadno pogledat delo, ki ga mislijo uprizoriti, v gledališče v Celje ali celo v Ljubljano. Priznati je treba, da se je trudil Sokol prejšnja leta mnogo za čim bolj umetniško izvedbo iger, a idejno ni samonikel. Duhovno se ne more približati ljudstvu zaradi svoje malomeščanske usmerjenosti. Vsekakor je igralsko v zadnjem letu v vsakem pogledu zelo nazadoval. Igralskega naraščaja nima, drži se še s starimi. Položaj društva je z ozirom na tvornost takšen kakor prosvetnega društva, morda je boljši v toliko, da je imel nekaj let proste roke pri delu in celo moralno podporo oblasti. Z ozirom na članstvo moremo označiti organizacijo kot absolutno neljudsko.

Društvo kmečkih fantov in deklet v Vojniku se je ustanovilo kot vaba za kmečke ljudi, ki pa ni imela uspeha. Članstvo ima večinoma isto kot Sokol. Ni kmečka organizacija, ampak združuje vse, kar je kmečko izkoreninjenega: nekaj delavcev, obrtnikov in učiteljstva. V igralskem oziru ne pomeni dejansko nič, v igranju je absolutno navezano na Sokola.

Društvo kmečkih fantov in deklet v Škofji vasi je po namenu podobno društvu na Prekorju. Kakor smo v splošnih oznakah fare prisposobili trg in Škofjo vas po miselnosti, tako moremo postaviti v primeri tudi trškega Sokola in to »kmečko« društvo v Škofji vasi. Ni kmečko. V igralskem oziru je to društvo najslabše, ker ima nesposobne igralce, pa se velikokrat loti najtežjih del

(Kreftovi Celjski grofje!). Poleg izrazito diletantske note ima tudi to »zaslug«, da je izvedlo največ moralno stabilizirani (Zakonci stavkajo). Društvo vodi delavec.

Vzajemnost v Škofji vasi hoče biti delavsko kulturno društvo. V enem letu obstoja je priredilo tri veselice in eno komedijo, ki je bila od vseh predstav v zadnjem letu najslabše obiskana. Društvo ni delavsko. Vodi ga sin veleposestnika, bivšega župana.

Kolo Jugoslovanskih sester prireja svoje prireditve večinoma s pomočjo meščanske šole.

Gasilsko društvo v Vojniku nastopi običajno enkrat v letu. Steti ga smemo med nevtalna društva.

Šoli in fara so igrane po namenu, ki jim je dan in nam teh skupin ni treba posebej označiti.

Po zamisli so »nasprotno« organizacije smotrno urejene. Sokol naj bi zagrabil trg in mu dajal primerne hrane. Temu odgovarja diletantski oder. Obe kmečki društvi bi naj pritegnili kmečke fante in dekleta in jih vzgajali v liberalnem duhu. Tega namena društvi ne dosežeta, ker vodijo obe malomeščansko misleči ljudje, in zato ne moreta priti do ljudske oblike igranja in sta obsojeni na diletantizem slabše vrste kakor Sokol. »Vzajemnost« naj bi združevala delavstvo, a tudi to društvo vodijo ljudje z diletantskim mišljenjem in zato je društvo le »zbirka« ljudi, ki se hočejo uveljaviti v javnem življenju. Kakor sicer moramo oceniti po bistvu in delovanju te organizacije kot manj vredne, ker ne služijo idealom v resnici, temveč so le vse bolj lovke politične pošasti, vendar moramo priznati, da zelo dobro služijo destrukciji moralne, verske in včasih tudi narodne zavesti v fari. Izživljajo se negativno, kar odgovarja morali vodstva. S prirejanjem veselice, opolzkih burk itd. vzbujajo senzacije in privabljajo radovedneže iz vrst organiziranih vernikov in posebno mladino duhovno pridobivajo zase, jo asimilirajo svojemu mišljenju, čeprav jo v organizacijo ne morejo dobiti.

To je točno! Proti temu bi morali postaviti »naši« močno pozitivno duhovno vplivanje, ne samo moč gole organizacije. To nalogo si je nadela Igralska družina.

4. Igralska družina

Priznati je treba, da mora imeti mnogo razsodnosti in volje, kdor bi hotel v toliki množici društev in še večji množici predstav različnih vrednosti uspeti. Fara ima samo eno dvorano, ki jo posojilnica daje v najem proti precej visoki odškodnini vsem društvom. Tako lahko gledalci eno nedeljo gledajo pobožno igro, drugo nedeljo pa najbolj sirovo burko na istem odru. Kdor ima stik z javnim življenjem in se ne zapre v celico, ga srce boli, ko gleda to »kulturo«, ki jo različna društva posredujejo ljudem. S samimi pridigami ne dosežemo nobenega uspeha. Navadno ima hrumenje s priznanimi proti slabim igram ravno nasproten učinek: pri predstavi je polna dvorana. V takem položaju tudi ne bi bilo pravilno, da bi pustili igranje na naši strani, ker s tem samo ustrežemo sejalcu ljuljke. Poseči moramo v delo sami in to z veliko neizprosnostjo. Zal zadevamo ravno tu na težave, ki povzročajo izvirajo od tako zvane — »naše« strani. Prosvetna društva nimajo razumevanja za velike naloge, ker gleda odbor vse skozi društvene naočnike: polna blagajna, zakopanost v romantično preteklost in prevelik ponos.

Ko smo v Vojniku vse to pregledali, nas je nekatere začelo družiti mišljenje, da je treba poiskati novih potov. Skoraj isti ljudje, ki smo se našli na začetku skupaj v premišljevanjih, smo se pozneje združili v Igralski družini, ki smo jo zaradi razmer prijavili tudi oblasti, ki nam je potrdila pravila in je Igralska družina tako postala društvo. V začetku tega namena nismo imeli Igralska družina naj bi bila — akcija, ki bi skušala narediti prodor skozi nastopajočih društev in monstrum predstav. Pri Prosvetnemu društvu nismo našli razumevanja, ker je vodstvo želelo le takih iger, kakor

so jih nekaj igrali: osladne stare Miklovo Zale, Mlinarjevega Janeza in Revčka Andrejčka. Vedno so poudarjali, da nove igre ne vlečejo in da jih zastoj silimo, ker pač ljudem ne ugajajo in da ljudje zahtevajo starih iger. (Ta miselnost: držati ali vsaj pustiti ljudi v zaostalosti, vlada, žal, v mnogih prosvetnih društvih!)

Začelo se je s »Slehnikom«, ki smo ga farno organizirali. Upor je bil že takrat in ni hotelo sodelovati Prosvetno društvo na Prekorju in tudi društvo v Vojniku, ki bi bilo pač poklicano, da bi tvorilo jedro farne igralske družine, se je branilo, češ da terjamo od igralcev preveč; zakaj ne bi igralo Prosvetno društvo — in še tisoč izgovorov so našli. Uspeli smo le. Tako se je zgodilo, da so nekateri stari igralci Prosvetnega društva počasi popolnoma izostali iz novega dela, organizacijo igranja pa si je polagoma prisvojila skupina novih ljudi. Pri »Pasijonu« smo združili večino vseh igralcev v fari, tudi člani Sokola so igrali in s tem je Igralska družina pridobila najboljšega igralca. Na jesen je Igralska družina nastopila pod svojim imenom in smo prinesli dve naravnost »nezaslišani«. Gheonovi novotariji: Pohlepnega mesarja in Parado ob hudičevem mostu. Pozimi je vodila Igralska družina tri prireditve pod firmo Prosvetnega društva, eno pod firmo Gasilskega društva, eno v okviru Mladinske kmečke zveze, eno v okviru tabora Kmečke zveze in dve prireditvi pod lastno firmo. Tako moremo z »Misterijem svete maše« zaključiti Igralska družina, t. j. v resnici šest ljudi je vodilo vse igranje skozi eno leto za vse katoliške organizacije; za farno in za gasilno društvo. Skoraj tri mesece ni nastopilo nobeno »nasprotno« društvo, medtem ko je igralska družina izvedla v tem času štiri predstave, ki so bile vse odlično obiskane. Zunanje uspehe bodo pokazale številke, ki jih bomo navedli pozneje. Tu hočemo še pokazati, kako so ljudje sprejemali nove igre in kako smo dosegli, da so bile predstave stalno obiskane. Vedeti je treba, da je Igralska družina postala sicer

društvo — zaradi razmer — da pa je bil način njene organizacije in njenega delovanja popolnoma nedruštven. Vodstvo Igralske družine so sestavljali: kaplan kot idejni vodja; glavni igralec in praktični režiser; scenograf, ki ga je vzgojila Igralska družina in je v enem letu napredoval v vsakem pogledu, tako da v tem oziru nismo bili vezani na nobeno tujo pomoč; tehnik za odrsko razsvetljavo, ki je bil v svoji stroki za naše razmere naravnost idealen; odrski mojster — priden in vesten fant, ki je za vsako prireditve praktično opremil oder; formalni člani odbora, razsodišče in preglednika. (Praktični režiser je bil odlični masker.) Tako je bil odbor družine v vsakem pogledu popoln: ideologijo novega igranja so sprejeli vsi člani in so tudi v tehničnem oziru tvorili celoto. Družina ni imela nobenih formalnih sej, delo je raslo iz debat in premišljevanj, ki so potekala živo in spontano in so trajala včasih tudi dolge ure. Predvsem je pred vsako prireditvijo, že preden smo jo začeli pripravljati, družilo idejnega vodjo, praktičnega režiserja in scenografa zbrano delo več dni, včasih ves mesec. Tako so predstave prišle polagoma do zavidanja vrednega skladja med notranjo in zunanjo platjo — n. pr. izgubljeni sin.

5. Delovanje igralske družine

Ko smo v farni organizaciji dali Drabosnjakov »Pasijon«, je Igralska družina prav za prav že obstajala, čeprav »firme« v javnosti še ni bilo. Bila je ideja, ki je družila nekaj ljudi. Tako so se našli v idejnem in delovnem prijateljstvu kaplan, najboljši igralec Sokola in vneti predsednik fantovskega odseka. To prijateljstvo je vzbudilo seveda veliko pozornost, mnogo naivnih sumničev duševno ozkih ljudi na »naši« in na »nasprotni« strani. Odločeni smo bili takoj po Pasijonu, da osnujemo Igralsko družino, ki bo družila v igralskem oziru sposobne ljudi, ki bi se hoteli s tem odreči igranju in na »naši« i na »nasprotni« strani, da bi tako rešili

igranje iz spon društvenih preprirov in politikantstva. Ta namen se nam ni posrečil in so ga »razumniki« ožigosali kot snovanje »ljudske fronte«. V oktobru je nastopila Igralska družina samostojno in pokazala z nastopno predstavo, da prinaša v igranje revolucijo. S »Parado ob hudičevem mostu« in »Pohlepni mesarjem« je gostovala na Dolu in bila z navdušenjem sprejeta. Za ti dve deli je bilo vsega 24 vaj, kar pomeni na vsak način temeljito pripravo. Obisk v Vojniku je bil pri tej predstavi nekoliko slab, deloma zaradi slabega vremena, deloma pa zaradi bojkota od obeh strani. »Parada ob hudičevem mostu«, ki je pokazala nov smisel teatra, publike, ki je bila v Vojniku silno nevezgajena zaradi mnogovrstnega repertoarja in ker je skoraj ista publika obiskovala vse predstave (pri predstavah Prosvetnega društva je napolnil dvorano kmečki živeli v večji meri kot sicer), ni navdušila. Z »Mesarjem« so se ljudje še kar spoprijaznili. Padla je takoj sodba, da nove igre ne vlečejo in ne bodo vlekle, da je torej treba kreniti nazaj na staro prosvetno pot. Slaba udeležba in kritika sta vplivali na vodstvo Igralske družine le deloma: nauk iz prve predstave je bil koristen, ker nam ni šlo za novo firmo, temveč za novega duha. Tudi »Ministranta iz Santarema« na praznik Brezmadežne nista privabila toliko ljudi, kakor so jih baje stare igre. Te sodbe so bile krivične: Katoliške organizacije so prej malo igralce: dvakrat, trikrat na leto. Mi pa smo v počitnicah dali dvakrat »Slehnika« in »Pasijon« dvakrat ob velikanski udeležbi. Farna mladina je nastopila ob počitnicah z »Glejte, veliki duhovnik...«. Po toliko predstavah je jasno, da predstave na odru niso mogle biti takoj nato dobro obiskane. Obakrat pa je tudi bilo zelo slabo vreme, a nobene okoliščine sodnikov niso ovirale v obsojbi: nove igre ne vlečejo. Za božič je pripravila Igralska družina — seve, sodelovali so tudi člani Prosvetnega društva, Igralska družina je diktirala delo in način igranja — v organizaciji Gasilnega društva Drabosnjakovo »Božično igro«.

Diletantsko mišljenje igralcev — starih! — je prišlo pri vajah za »Božično igro« najbolj do izraza. Delo zahteva kot sveto opravilo tudi novo obliko. Nekateri igralci so hoteli naravnost odpovedati sodelovanje, ako se Drabosnjakovo delo ne prestavi v dejanja in igra v starem načinu. Treba je bilo veliko dokazovanja, da so razumeli vsaj nekateri, drugi pa niso hoteli, ker jih je bilo v liturgično zamišljeni igri sram sodelovati. Prireditelj je zunanje učinkovala — čutili so pa navzoči, da nekateri igrajo samo zunanje in da jim je nerodno, da so vedno na odru in sede kakor leviti ob škofovi maši. Radi bi bili imeli »teater«. Katoliški igralci so zahtevali, naj igrajo za gasilce drugo igro. Ko je nekdo predlagal Funtkovo »Tekmo«, so bili vsi za to. Igralsko družino je vodila misel, da je treba za božič dati prazniku primerno igro, da je treba z novim igranjem priti ravno pod firmo nevtralnega društva, da bodo tisti odličniki od nasprotnikov, ki se jim zdi vsaka verska igra nekaj manj vrednega, imeli priliko videti moč verske igre, ako se daje v adekvatni obliki. Le delno se nam je namen posrečil: »nasprotniki« so bojkotirali tudi gasilce, češ da so postali preveč »farovski«, ker igrajo versko igro. Sicer je bil obisk dober, kasa za gasilce pa premajhna, ker tistih, ki lahko plačajo 10 din za vstopnico, skoraj ni bilo. Prigovarjali so nam nato, da naj igramo pod firmo Prosvetnega društva, češ da bo ta firma vlekla. Za svečnico smo pripravili za »Prosvetno društvo« — »Tri modrosti starega Wangarja«, ki smo jih vestno naštudirali, a obisk se je povečal le neznatno. Misel, da nam bo firma Prosvetnega društva napolnila dvorano, se je izkazala kot prazna. Vzrok, da naše igre ne »vlečejo«, smo našli drugje. Igrali so še vedno samo izbranci, ki so stalno nastopali — eni in isti. Večina fare dejansko pri teh uprizoritvah na odru ni imela osebne interesa. Plakati niso učinkovali, saj so viseli skoraj na vsakem drevusu po trije različni plakati. Ljudje jih že skoraj niso več brali. Treba je bilo torej za prireditve v ljudi spraviti zanimanje.

Omeniti moramo še udeležbo pri igrah, ki so jih v tem času prirejali drugi. Obisk je bil v splošnem slabši kot prejšnja leta. Vzrok zmanjšanemu obisku je bilo število predstav, ki je od prejšnjega leta zrastle za 100%, ako predstav na prostem sploh ne upoštevamo. Sokol je imel svojo publiko v trgu, ta pa absolutno ni zadostovala, da bi bila dvorana vsaj približno polna. Za vsako predstavo so obiskali zato sosedna društva in si tako pridobili goste, da so prihajali na prireditve. Večinoma so bili to bolj situirani ljudje — trgovci, učiteljstvo — in zato je igranje neslo Sokolu finančno bolj kakor pri naših predstavah, čeprav smo imeli skoraj vedno več ljudi v dvorani, pa po večini kmečke in mladine. Malomeščanski miselnosti trške organizacije ni nasprotovalo, da večinoma niso igrali za ljudstvo, ampak za nekako »elito« trga in okoliških krajev. Nam pa je šlo za to, da si vzgajimo publiko v domači fari, da postane tako igranje stvar ljudstva, faranov. Pevsko društvo je v tistem času poizkusilo z isto taktiko, ki jo je imel Sokol, in priznati je treba, da je bil uspeh presenetljiv: najbolj obiskana predstava na odru med vsemi desetimi, ki so bile do postnega časa. Mi se te poti, da bi si dvorano in kaso napolnili s tujei, nismo hoteli poslužiti. Pritegnili smo v igranje zastopnice iz vasi, iz katerih še ni bilo igralcev in to izmed skoraj najbolj oddaljenih vasi. Imeli smo polno dvorano pri »Izgubljenem sinu«, čeprav so bile vse nedelje prej s predstavami zasedene. Tedaj je stopila v življenje »Mladinska kmečka zveza«, ki je z Igralsko družino pripravljala proslavo 19. marca. Sodelovalo je na proslavi okoli 90 ljudi. V »Vojniški občeti« so nastopili možje in žene iz hribov, ki prej niso dali nobenega igralca. Proslava je bila obiskana tako, kakor v Vojniku že veliko let nobena igra na odru. S tem smo ljudi pridobili: tudi nadaljnje predstave, četudi so bile pogoste, so bile vse dobro obiskane in tudi zadržanje navzočih se je dvignilo. Za novo igranje smo pravo publiko

že skoraj imeli, ker se je med ljudmi smisel za igranje dvignil. Pred vsako predstavo smo uvedli govor, v katerem smo razlagali smisel igre in dajali vedno kritiko predstav, ki so jih v tem času imeli nasprotniki. Dosegli smo tudi, da senzacije nasprotnih prireditev naših ljudi niso več potegnile. Igrali smo še »Purgarjevega Jerneja« in »Ženo s srcem«. Zaključili smo delovanje z dvojno, nad vse veličastno predstavo »Miklove Zale« na prostem, ki je privabila skoraj 2500 ljudi. Igralska družina je nastopila tudi še z »Misterijem svete maše« pred farno cerkvijo, ki ni bila deležna posebnega uspeha, ker je deževalo.

6. Notranje delo

Pondarili smo že, da nam ni šlo za številčno moč društva, ker Igralske družine nismo upoštevali kot navadno organizacijo. Uspeh našega dela je seveda predvsem v tem, da smo si vzgajili nekaj sposobnih ljudi, ki so smisel novega igranja razumeli in ga sprejeli brez pridržka, in da smo tudi zunanje — čisto igralsko in tehnično — vzgajili vodstvo Igralske družine. Vežanih predavanj o igranju nismo prirejali. Glavni člani so bili pač res kakor družina in so sprejemali novo ideologijo v debatah in premišljevanjih, pri katerih so vsi sodelovali. Zasedovali smo revijo »Ljudski oder« in tudi literaturo o igranju. Člani take Igralske družine morajo postati tvorni. Tako je eden izmed članov napisal igro »Purgarjev Jernej«. Fant je star 16 let in hodi v tovarno. Delo je nosilo na sebi sicer vse polno igralsko-tehničnih hib in obliko mu je narekovalo diletantsko mišljenje o igrah in igranju. Toda v posameznostih so bile v delu že nakazane poteze, ki jih je zarisal nov duh. Tako je bila v delu občestvena nota: sodelovanje gledalcev, igrski vodja, preprost jezik, načelo nasprotja v zgradbi. Ti drobci so bili seveda smešni v celotnosti igre, ki je bila romantično naivna, realistična. Bi bilo tudi čudno, da bi tak fant, ki je gledal več let same stare stvari, mogel namah

ujeti skrivnost novega in to izraziti v samostojni obliki. Drugi član Igralske družine je dramatiziral »Mlinarjevega Janeza« za igranje na prostem in moram reči, da je dramatikacija dobra, moderna v celoti. Snov je logično postavljena na enotno pozorišče in vključena v vezane časovne enote. Igrski vodja ni prisiljen, jezik je krepak in celotno delo notranje izzveni v tendenco. Ta dramatikacija je vredna, da bi jo izdali v tisku. Omenil sem že scenografa, ki je ta del našega igranja opravljal s polnim življenjem v novega duha igranja in nove oblike.

Pri Igralski družini so bili tudi člani delavci. Iz teh je zrasla misel, da bi ustanovili »Krščansko delavsko mladino« — delavsko kulturno društvo, ki je v fari v resnici manjkalo. Po mojem odhodu tega niso mogli izvesti. V duhu novega gledanja je odbor igralske družine osnoval konzorcij za izdajanje farnega lista »Vojniški zvon«, ki ga je Igralska družina ob ustanovitvi tudi financirala. List izhaja še sedaj in pri njem farna duhovščina vneto sodeluje. Že preden je izšla prva številka, je imelo glasilo okoli 400 naročnikov. Igralska družina je izvedla organizacijo po večini s svojimi člani, sodelovali pa so kot zaupniki tudi drugi. Iz farnega vidika smo postavili za vsak kraj v fari posebnega zaupnika, ki je list ob izidu tudi osebno delil. S tem smo ustvarili osebni kontakt z ljudmi. Seveda je list tudi služil — imel je ta namen tudi za bodoče — Igralski družini, da je zainteresiral farane za javno delo — igranje, predavanje, prosvetne in gospodarske organizacije. Predvsem pa je list farno glasilo. Ko sodelavci so bili po večini člani Igralske družine — vsaj od začetka.

Delovanje Igralske družine v enem letu pomeni na vsak način prebujenje fars. To delo so opravili ljudje, ki so živeli skoraj dan in noč v mislih na delo. In pokazalo se je: organizacija sama je nekaj mrtvega, negibnega, življenje prinaša le duh, ideja, četudi je le malo apostolov.

7. Igre enega leta

V naslednjem hočemo pokazati, kako se v preigranih igrah točno kaže dvojen duh: na eni strani vplivanje Igralske družine, na drugi strani pa duh nasprotnikov. Le malo je bilo iger, ki so bile dane izven teh dveh smeri.

Pod idejnim vodstvom Igralske družine so igrali:

Fara:

- »Slehernik« (dve predstavi),
- »Pasijon« (dve predstavi).

Farna mladina:

- »Ministrant iz Santarema«,
- »Glejte, Veliki duhovnik...!«

Prosvetno društvo:

- »Tri modrosti starega Wanga«,
- »Izgubljeni sin«,
- »Žena s srcem«,
- »Miklova Zala« (dve predstavi).

Igralska družina:

- »Parada ob hudičevem mostu« (dve predstavi),
- »Pohlepni mesar« (dve predstavi),
- »Purgarjev Jernej«,
- »Misterij svete maše«.

Mladinska kmečka zveza:

- »Vojniška občeta«,
- »Hlapec Jernej« (dve sliki).

Gasilno društvo:

- »Božična igra«.

V idejnim vodstvu Igralske družine so torej izvedle različne skupine 15 iger z 20 predstavami. Ta izbira obsega vsa tri dela Drabosnjakova in štiri izmed Ghéonovih. Poleg tega so se izvedle štiri velike igre na prostem: »Slehernik«, »Pasijon«, »Miklova Zala« in »Misterij svete maše«. Na odru so bile v večjem obsegu izvajane: »Izgubljeni sin« s kakimi 40 igralci in proslava Mladinske kmečke zveze, pri kateri je sodelovalo okoli 90 ljudi. »Glejte, veliki duhovnik...« je izvajalo okoli 50 otrok za škofov sprejem brez vstopnine. Vse igre so bile izvedene točno v duhu

cerkvenega leta: božič — Božična igra, misijonski praznik — Tri modrosti starega Wanga, prva postna nedelja — Izgubljeni sin...

Pod nasprotnim idejnim vodstvom so igrali:

Sokol:

- »Konjeniška patrolja«,
- »Dr.«,
- »Bratje sv. Bernarda« (dve predstavi).

Kmečki fantje in dekleta, Vojnik:

- »Skedenj«.

Kmečki fantje in dekleta, Skofja vas:

- »Zakonci stavkajo«,
- »Celjski grofjec« (dve predstavi),
- »Kalvarija« (dve predstavi).

Vzajemnost:

- »Prevarani soprog«.

Nasprotnne skupine so torej izvedle 8 iger z 11 predstavami. Na veliko je bila zamišljena le »Kalvarija« na prostem, pri kateri je sodelovalo okoli 50 ljudi, a je bila slabo obiskana. Igrali niso v nikakem programu, razen Sokola, ki teži za visoko umetnostjo, ki jo daje po malomeščansko malomeščanom. V kmečki program pa absolutno ne gre do »Skedenj«, »Zakonci stavkajo«, »Celjski grofjec«, v socialen program pa ravno tako ne »Prevarani soprog«. V prejšnjih letih je bil igralski uspeh v primeri z našim še enkrat večji. Na vsak način so nazadovani najmanj za sto odstotkov. (Upoštevajo tako samo zunanji uspeh: število predstav, denar in udeležba.)

Igrali so še:

Prosvetno društvo Prekorje:

- »Janez z Visokega« (dve predstavi).

Osnovna šola v Vojniku:

- »Cilka in njena punčica«,
- »Pavelčkova piščal«.

Gospodinjska šola v Ljubečni:

- »Micki je treba moža«.

Osnovna šola v Ljubečni:

- »V kraljestvu palčkov« (dve predstavi),
- »Dušica« (dve predstavi).

Kolo jug, sester v Vojniku (mešč. šola):

- »Sneguljčica« (dve predstavi),
- »Pogumni Tonček«.

Pevsko društvo Vojnik:

- »Koroški dan«,
- »Čevljar in vrag«.

Različne druge skupine so torej izvedle deset iger (proslav) s 14 predstavami. Kar je dalo Pevsko društvo, ima svojo umetniško vrednost v glasbenem pogledu. »Dušica« je otroška igra šolskega upravitelja v Ljubečni, ki ima nekaj literarne vrednosti. Z našega vidika je ves program teh skupin brezidejen, pravi konglomerat, ki pa idejno niti ne škoduje niti ne vzgaja. Nekateri teh stvari bi mogli šteti k pozitivnemu delu, večinoma pa obdržijo svojo oznako: brezidejnost, lov za denarjem, morda nekaj vrednosti v igralski podaji.

8. Številke govornice

Da nam bodo številke nekaj povedale, jih moramo postaviti v pravi red. V enem letu je torej igralo 16 skupin:

mi	nasprotniki	nevtralni
15 iger	8 iger	10 iger
20 predstav	11 predstav	14 predstav

Udeležilo se je predstav:

naših	nasprotnih	nevtralnih
8200 ljudi	2140 ljudi	3560 ljudi

Bilo je torej v enem letu igranih 53 iger s 45 predstavami, ki se jih je udeležilo 15.700 ljudi.

Na vstopnini pa so dobili približno:

mi	nasprotniki	nevtralni
27.500 din	10.100 din	8.400 din

Skupno je torej fara plačala »prostovoljnega prosvetnega davka«: 45.400 din.

Vsote nabrane vstopnine govore, kakšno občinstvo se je zbiralo pri enih in drugih. Povprečno so plačali ljudje pri naših predstavah po 3,50 din, ako pri-

merjamo število obiskovalcev z denarnim zneskom. Pri nasprotnikih so plačali povprečno po 5 din in pri nevtralnih komaj 2,50 din. Odkod te razlike? Mi smo imeli stalno znižano vstopnino za otroke, samo 2 din, večkrat pa tudi samo 1 din. Ostala vstopnina je bila pri vseh predstavah enaka. Mi smo prodali malo sedežev po 10 din, medtem ko so imeli Sokoli večinoma vse sedeže zasedene, a le malo stojišče. Iz tega je razvidno, kako sloji so obiskovali naše in sokolske igre. Pri nas so bili večinoma mladi ljudje, ki so jemali stojišča, in kmetje, ki so jemali slabše sedeže. Sokolske predstave je obiskoval predvsem »boljši« krog gledalcev: trgovci in uradništvo iz domače fare, a še v večji meri je pripomogla k boljšemu finančnemu uspehu dobra organizacija obiskov pri predstavah od drugod. K nevtralnima spadajo šole, ki so imele za otroke vedno samo 1 din vstopnine, tako je razlika med nabranim denarjem in številom gledalcev v velikem nesorazmerju. Moje osebno načelo je: število igralcev odgovarja število gledalcev. V praksi to načelo po večini drži, ako izvzamemo šolske prireditve, za katere starši v večjem obsegu le malokdaj pokažejo zanimanje. Pri nas so bile šolske predstave v Ljubecni včasih dobro obiskane — obe igri sta imeli po dve predstavi — vzrok temu je dejstvo, da na enem koncu fare ni toliko prireditev. Število udeležencev naših predstav naraste seveda najbolj zaradi prireditev na prostem. K temu navedem število igralcev, ki so nastopili pri vseh igrah pri

nas	nasprotnikih	nevtralnih
608 igralcev	154 igralcev	252 igralcev

Te številke kažejo, da je z ljudstvom delala Igralska družina, da so nasprotniki hoteli delati za ljudstvo in da so nevtralni delali deloma z ljudstvom — šole — deloma pa taktično, da bi privabili čim več ljudi. Na enega igralca pride torej približno pri

nas	nasprotnikih	nevtralnih
120 gledalcev	160 gledalcev	140 gledalcev

Mi smo torej opravili najtežje delo, ker smo morali učiti največje število igralcev, imeti torej največ vaj in smo torej z delom in osebno zvezanostjo nastopajočih s faro dosegli največji obisk. Najmanjše delo so opravili nasprotniki, ki so igrali vedno z enimi in istimi ljudmi in si obisk »naročevali« od drugod, kar nikakor ni v duhu ljudskega igranja. Vsega smo imeli 158 vaj, torej smo skoraj vsak drugi dan v vsem letu imeli vaje in bedeli. Ena izmed naših igralke je nastopila pri sedmih igrah in je bila torej pri 106 vajah. Ker je 6 km od fare doma, je prehodila torej za igranje v enem letu 1272 km. Vsaka vaja je trajala od tri do štiri ure; ako prištejemo še predstave, je živela ta igralka za igranje vsega 350 ur, ali 15 dni in noči. 300 ur je porabila za pot 1272 km po 4 km na uro, kar da zopet skoraj 15 dni in noči. Tako bi lahko rekli, da je taka igralka delala za igranje en mesec — dan in noč. Zelo veliko. Morda je kateri izmed igralcev opravil še večje delo, na vsak način pa so opravili še večje delo režiser, scenograf, ki sta morala biti pri vseh vajah in še delati pri ustvarjanju pozorišča, garderobe itd.

Zanimivo bo tudi, koliko smo porabili za pozorišče in druge rekvizite, koliko je torej ostalo čistega »dobička«. Izdali smo 15.300 din in je ostalo čistega dobička samo 12.000 din in to zvečine pri igrah na prostem.

9. Fara in naše številke

Rekli smo, da ima vojniška fara 5000 farnov. Ker smo izhajali v delu s farnega vidika — držali smo se cerkvenega leta, prirejali farné igre, stanovske, otroške, osnovali farni časopis in prebujali mrtve dele fare za javno življenje itd., moramo pogledati še, kako odsevajo naše številke v farnem ogledalu. Skoraj 2000 ljudi v fari lahko iz javnega življenja izključimo, ker bo toliko otrok, starecev, samecev in selilcev, tako da nam je dejansko računati za maso 3000 ljudi, ki bi morali imeti interes na prireditvah. Koliki odstotek se je udeleževal prireditev

sploh, koliko jih je zahajalo na naše in koliko na nasprotne prireditve? Vedno moramo računati z enim delom tujcev, ki zahaja na obisk na predstave v našo faro.

Vsak farn bi bil torej skoraj petkrat pri igri v enem letu in sicer na naših skoraj trikrat, na nasprotnih niti enkrat ne vsak posameznik, na nevtralnih pa vsak farn enkrat in nekateri bi bili še dvakrat. Iz tega sledi, da smo bili močno v fari zasidrani in da nasprotniki niso imeli ljudi iz fare. Iz stališča fare je tudi zanimivo primerjati, katere igre so bile najbolj obiskane. Na prvo mesto pride »Miklova Zala« — v kmečko stanovskem okviru. Predstava je bila združena s kmečkim taborom vojniške Kmečke zveze. Iz obiska — skoraj 3000 gledalcev — moramo sklepati na moč kmečkega stanu v fari, oziroma na moč stanovske organizacije. Na drugo mesto pride »Pasijon« — v farnem okviru. Udeležba je bila malo manjša kakor pri »Miklovi Zali«, morda zaradi dežja. Skoraj gotovo je bilo 2500 ljudi pri predstavi. Na tretje mesto pride »Stehernik«, ki pa je imel morda le 1300 gledalcev — deloma zaradi dežja, a gotovo še bolj zaradi tega, ker je bila to prva predstava v večjem stilu in farnem okviru in ker je sodelovalo le okrog 50 igralcev. Pri »Pasijonu« in »Miklovi Zali« jih je bilo po 150. Na četrto mesto pride proslava Mladinske kmečke zveze in to zaradi »Vojniške ohceti«. Toliko pristnega kmečkega ljudstva v dvorani že dolgo ni bilo. Bilo je gotovo 800 gledalcev, kar je za dvorano zelo veliko. Na peto mesto pride »Izgubljeni sin«, ki dokazuje, da svetopisemska snov ljudi še vedno pritegne.

Iz tega sledi: najbolje so uspele prireditve v farnem duhu in farni organizaciji in tiste, ki so bile stanovsko osnovane. Vsaka teh prireditev je bila v nekem pogledu praznik! Iz stališča celotnosti fare manjka močna delavska prireditve. Te pa ni bilo, ker je v vojniški fari delavski stan pastorek, za katerega se niso brigali in se še ne bri-

gajo. Zanimali se bodo zanj šele, ko bodo delavci nosili že rdeče kravate. Tedaj jih bodo spreobračali od »komunizma«. Rekli smo, ko smo opisali faro, da je številčno — ne po zavesti — delavski stan že skoraj enako močan ko kmečki. Gotovo je vsaj 1200 ljudi, ki hodijo v fabriko ali se živijo od fabriškega zaslužka.

Ta bilanca, ki smo jo podali v absolutnih številkah, govori za nas: da smo opravili veliko delo. Kriči pa tudi, da v fari nečesa manjka, da voditelji verskega in prosvetnega dela z delavstvom ne računajo. Društveni vidik bi nam tega ne pokazal, na to nas je opozoril šele farni vidik.

10. Zaključek

Zavest imamo, da smo faro razgibali v vseh smereh, kolikor smo to mogli storiti v 12 mesecih. Duhovno smo vplivali. Strah in trepet smo bili — Igralska družina — nasprotnim organizacijam in spravili smo vanje občutek manjvrednosti in nezmožnosti. Tako smo odrezali malo-meščanski miselnosti greben. Vzgojili smo strokovno nekaj ljudi. Ustanovili in razširili časopis. Garali noč in dan skoraj vse leto, kakor kaže statistika. Spravili smo skupaj prvi denar za farni dom. Napolnili blagajno Prosvetnega društva in tudi drugim. Priborili smo s svojo neizprosno nazaj »naše« prosveti bivši Orlovski dom, v katerem je do zadnjega telovadil Sokol. O kakšnem »plačilu« za to ni govora. Ali nam je žal za prečute noči in živce, ki smo jih zapravili? Ne! Gniloba ne prenese revolucije — to smo uvideli. Pa naše življenje ni praznik in manifestacija, naše življenje je delaven dan. Pri delu se človek včasih umaže. Zato: ne homo pustili, da naše igranje zlepijo s starim v »neškodljiv« stvor. Igralska družina v Vojniku, četudi je po zaslugi »pravovernih« kmalu ne bo več, je izvršila veliko delo — brez kompromisa! Zdi se mi, da je bilo delo enega leta iz nebes blagoslovljeno...

Petančič Davorin.

NOVE IGRE

Ana Wambrechtsamer: *Za staro pravdo*, zgodovinska igra v šestih slikah iz časa kmečkih bojev. Za tisk priredil prof. Niko Kuret. Izdala in založila ProstoVOLjna gasilska četa na Planini pri Sevnici 1938. Tisk Tiskovnega društva v Kranju. (Cena 14 din.)

Ta igra je izšla za spomin pete obletnice smrti pisateljice, ki je bila planinska rojakinja. Že iz namena izdajateljev zasluži izdaja te igre pohvalo. Pomen izdaje pa je še večji, če pomislimo, da je *»Za staro pravdo«* edino slovensko delo Wambrechtsamerjeve, ki se je dostojno uveljavila kot pisateljica v nemškem jeziku, a je bila po krvi Slovenka.

Snov kmečkih uporov je mikavna za dramatika, posebno za ljudskega pisatelja iger. Razumljivo je še prav posebno, da je pritegnila v delo ta snov Wambrechtsamerjevo, ker je Planina, s katero je pisateljica s srcem žvela, važna točka v zgodovini kmečkih bojev. Delo, ki ga je napisala, odgovarja njenemu osebnemu in splošnemu preteklemu odrskemu razpoloženju: diha romantično. Izdaja v priredbi Kuretovi je že precej realistična, a romantična osnova igre je le ostala. Kljub temu moremo igro uvrstiti med naše dobre ljudske igre, ker je lokalna in jezikovno naravna. Sodobna teženja po občestvenem ustvarjanju se pač najlaže dopolnjujejo v lokalnem ustvarjanju, v neposredni domačnosti. *»Rokovnjači«* so že domala izgubili pomen, a za Tunjčane, ki so jih letos igrali in pri njih živi v povesti rokovnjaška tradicija, ker so na pozorišču zgodovinskih dogajanj, dobe zopet velik pomen: so tvorna, združujoča sila. Pri lokalnih predstavah domače snovi človek rad marsikaj spregleda v nedovršeni obliki, podajanju — kratko: na teatru. V takih uprizoritvah je glavno, da

igra družijo: s tem doseže delo prvenstveni smoter igranja, socialno poslanstvo. Zelim si, da bi vsaka fara ali vsaka vas imela svoj *»teater«*. Taka lokalna igra ni samo za enkratno uprizoritev, lahko postane in bi morala postati slavnostno besedilo za vsakoletni larni ali vaški praznik. Poslanstvo našega igralskega pokreta dobiva v lokalnih igrah in njih predstavah pravo sociološko utrditev: taka predstava mora združiti vas ali faro mimo umetnih skupnosti, organizacij. — Že dalje časa čutimo, da nam manjkajo dobre kmečke igre. Starih iger za kmeta je veliko, saj so nekdanj pisali vse ljudske igre za kmeta, ki so ga imeli vedno za ne-revolucionarnega, stanovsko nezavednega in so ga zato lahko pitali s prazno igrsko kramo, oblečeno v romantične cunje copric, strahov, ciganov, črnih žen itd. Danes se kmečki stan stanovsko organizira, dviga v zavesti, da mora tudi zahtevati svojo pravico. Boljša od mnogih starih kmečkih iger bo *»Za staro pravdo«*. Mislim na prosvetna društva, ki so v krajih s povsem kmečkim življenjem, in na Mladinske kmečke zveze. Razen Finžgarjevih — ne vseh! — in Jalenovih, ki pa že močno dišijo malomeščansko (Bratje, Srenja — Dom je še najbolj kmečki) bo malo ostalo za zavedne kmečke igralce od starih ljudskih iger. Pridal bi še Vombergarjevo *»Vodo«* in Dornikovo dramatisacijo *»Gruda umira«*. Seveda se zdi, da hočejo nekateri voditelji podeželske prosvete še vedno držati kmečke ljudi v romantični zaostalosti in omejenosti, ko silijo na oder še vedno prazne igre, igrsko malopomembne, vsebinsko brezidejne.

»Za staro pravdo« ima torej svojo vrednost, čeprav je šibka po zgradbi in ostaja še vedno preveč ponižen protest proti krivici. Snov kmečkih puntov vpije po igri, ki bo tvorila program kmečkoga stanu. Igra Wambrechtsamerjeve ima še eno pomanjkljivost: na prostem je ne-

uprizorljiva, ker menjava pozorišče in nima časovno vezanega poteka. Tudi se mi zdi, da je v igri za tako počelo dejanje preveč solističnih vlog in da je za nastop mase premalo danih možnosti. Seveda bo spreten režiser za igranje na prostem s primernimi črtanji in novimi vlozki dosegel tudi s to igro uspeh. Vendar pa nam je potrebna nova, vsebinsko in igrsko močna igra iz zgodovine kmečkih bojev, ki bo imela predvsem splošno vrednost in bo uprizorljiva na prostem. Naši kmečki tabori bi tako dobili program za popoldanske nastope, ki bi odgovarjal namenu taborov. Dokler take igre nimamo, pa priporočamo Wambrechtsamerjevo *»Za staro pravdo«*.

D. Petančič.

STROKOVNE KNJIGE

O laškem gledališču, ali bolje, o laški dramati dobro informira *»Annuario del teatro italiano«*. Našteješ v njem 90 dramatikov, od katerih so nam znani zgolj: Niccodemi, Sem Benelli, Roberto Bracco, D'Annunzio in Pirandello. Vse drugo je več ali manj — neznana zemlja.

O francoskem lutkarstvu prinašata zanimive doneske dve novi knjigi. Eno je spisal Gaston Baty (*Le théâtre Joly*), ki v njem rešuje pozabe svojevrstno lutkovno in senčno gledališče v Lyonu. Avtor druge je Paul Jeanne, ki daje zanimiv pregled znamenitega montmartreskega senčnega gledališča (*Les théâtres d'Ombres à Montmartre de 1887 à 1925*).

O velikem poljskem inscenatorju Vincencu Drabiku (1881—1955), ki je ostal na zapadu skoraj docela neznan, daje lepo sliko monografija, ki je izšla v Varšavi (1956) v krasni opremi (med 114 slikami je 17 barvanih). Drabik je znal dati vsem svojim inscenacijam izrazito poljsko narodno noto.

O poljskem gledališču so podali celotno sliko poljski dramski avtorji (*»Le Théâtre en Pologne«*, Bulletin de la Société des auteurs dramatiques polonais et de la Société d'expansion d'art polonais à l'étranger I—IV, 1931—35). Prikaz je izšel v posameznih zvezkih navedenega bulletina, a predstavlja vezan lepo in koristno delo.

nk.

STROKOVNI ČASOPISI

»Theater der Welt«.

Leto 1937. je prineslo revijo, ki je vsakemu ljubitelju gledališča pač vir najčistejšega veselja, resničnega užitka in neizmerno koristi. Rodil jo je Dunaj, srednjeevropsko gledališko mesto, in življenje ji je vdihnil znameniti dunajski teatrolog dr. Jos. Gregor. Iz neznanih vzrokov je prešlo uredništvo z 9. zvezkom na nič manj slovečega kölnskega strokovnjaka dr. Karla Niessena. Z 11. zvezkom je menjala revija tudi gospodarja in jo izdaja zdaj Tiefeland-Verlag.

Nemogoče je, podati v takem kratkem poročilu vsebino vseh devetih debelih zvezkov (nekateri so dvojne številke), ki obsegajo celih 622 strani. Najznamenitejši strokovnjaki poročajo o stanju gledališča pri posameznih narodih in v večjih gledaliških središčih, o raznih problemih gledališča, o številnih izsledkih iz področja zgodovine gledališča itd. Naj navedem le nekaj naslovov, ki naletim nanje pri listanju: Albach, Moderno nizozemsko gledališče. — D'Amico, Pripombe o gledališču v fašistični Italiji. — Balabanov, Pregled gledališke sezije v Bolgariji. — Blanchart, Pariške predstave in velike premiere. — Copeau, Igra v moralnem življenju narodov. — Craig, Razsvetljava na cesti in na odru. — Duker, Novi duh v angleški dramati. — Ege, Finsko gledališče. — Frejka, Praga, gledališko mesto. — Fuchs, Revolucionarno gledališče v Spaniji. — Gregor, Gledališče D-37 v Pragi. — Gregor, Luigi Pirandello, analitik gledališča. — Gregor, Teschnerjev *»Figurenspiegel«*. — Gründ-

gens, Misli o režiji. — Kutscher, Misli k sporedu v gledališčih na prostem. — Lauchenauer, Prodor tridimenzionalne drame. — Laver, Inscenacija v povojnem angleškem in ameriškem gledališču. — Leyhausen, Gledališča na prostem in govorski zbori. — Maurus Fontana, Problem filma. — Meissner, Ben Jonson kot dramatik. — Pratorius, Nemška inscenacija. — Ronart, Gledališče v Turčiji. — Rye, Moderno dansko gledališče. — Sax, Nova dramatika in gledališka umetnost v Švici. — Schmidt, Družbene osnove alpskega ljudskega igrarstva. — Schüller-Pirola, Nova pota italijanskega gledališča. — Sebestyen, Trije gledališki večeri v Moskvi. — Siclis, Arhitektura gledališča. — Stadler, Gledališče na prostem. — Stahl, Gledališče v vrtu. — Strauts, Razvoj avtorskega in režiserskega gledališča v Letonski. — Sugahara, Japonsko gledališče. — Vinković (Zagreb), Problemi in naloge gledališča v Zagrebu. — Wachler, Ideja in vznik gorskega gledališča v Harzu.

To so samo nekateri najvidnejši naslovi. Omeniti naj, da so bili trije zvezki posvečeni posebnim predmetom: eden gledališču na prostem, eden stoletnici ogrskega narodnega gledališča in eden Gerhartu Hauptmannu za 75. rojstni dan ter spominu Ben Jonsona in Joosta van den Vondel.

Novi letnik (1958) je posvetil prvi zvezek lutkam (Puppenspiel in aller Welt), drugega spominu Irvinga, Kainza, Sandrockova in švedskega genija Ekmana. Tretji zvezek prinaša zanimive sestavke o češkem in flamskem gledališču.

Jeux, tréteaux et personnages.

O tem simpatičnem majhnem časopisu smo že večkrat poročali. Izdaja ga naš dobri prijatelj Henri Brochet, ki je tudi pisec skoraj vseh iger, ki v tem časopisu izhajajo. Ob skromnem obsegu tega časopisu, ki predstavlja glasilo katoliškega igrarstva v Franciji, je naš »Ljudski odere« še dosti obsežen. »Jeux...« prinaša vsakokrat po eno igo, pri večjih pa vsakokrat po eno ali dve dejanji. Izhaja mesečno. Zanimiva so končna poglavja. Julijska

številka 1958 prinaša izredno poučen poskus marijanske dramske bibliografije: najprej srednjeveška zakladnica »miraklov«, nato novejšje igre o francoskih Marijinih božjih potih, slede igre o rožnem vencu in naposled različne Marijine igre. S tem ne lahkim delom je naš prijatelj Brochet spriču ogromnega raztresenega gradiva svojim tovaršem v Franciji gotovo ustregel. Tudi za nas to delo ni brez vrednosti.

»Mi i Vi.«

Što revijo smo dobili glasilo »za scenško kulturo«, kakor pravi podnaslov. Izdajatelj je Udruženje igralcev kraljevine Jugoslavije. Revija izhaja v Belem gradu od začetka letošnjega leta in je izšlo doslej sedem zvezkov. Namen revije je popularizirati gledališče, stik gledališča z »občinstvom«. Zato nima ambicije, da bi bila strogo strokovna, marveč se močno bliža magacinskemu tipu časopisa. Kljub temu prinaša nekaj zanimivih in dobrih prispevkov (pregled romunskega in bolgarskega gledališča, vprašanje otroškega gledališča, v zadnjem času pri Srbih aktualni problem »vsakega« gledališča pa še to in ono). Angelo Cerkevnik je prispeval slovenski članek »Ferdo Delak in njegovo ljudsko gledališče« (1. zvezek, str. 13 sl.), ki bi nas utegnil zanimati, dasi je razmerje med Delakom in »ljudskim gledališčem« v Sloveniji v resnici malo pomembno in se je dejansko začelo in nehalo z bivšim ljubljanskim »Delavskim odrom«. — Značilen in zanimiv je pokret za vaško gledališče, ki se je oglašil v reviji zlasti s člankom Bor Jevticia (»Pitanje seoskih pozorišta«, 3. zvezek, str. 6 sl.). Pisec gotovo misli na srbske prilike, kjer je treba pač še vse storiti; ni nikakega pregleda o obstoju takih gledališč. Zato predlaga anketo, ki naj jo izvedejo po navodilih umeta, oddelka prosvetnega ministrstva učitelji. Akcijo za vaška gledališča pa naj prevzame centralna uprava igrarskega udruženja. Pojavlja se torej bistvena zmota že pri začetku akcije... Škoda. —

N. K.

Sveti Genezjij,
patron igralcev
(Vinjeta;
risal F. Py.)

Kaj bi igrali v času do adventa?

Igre v knjižni izdaji vseh slovenskih založništev dobite pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani! Obračajte se samo naujo! Katalogi brezplačno na razpolago.

● Za praznik Kristusa Kralja

V starih letnikih »Ljudskega odra« je obilo gradiva! Narajamo:

- II. letnik: Kureč, Igra o Antikristu (str. 109).
- III. letnik: Weiner, Prisega Kristusu Kralju (str. 11).
- IV. letnik: Moder, Kristus - slovenski kralj (str. 1).
- Moder, Slovenska mladina nebeškemu Kralju (str. 4).
- Weinrich, Praznik Kristusa Kralja (str. 6).
- V. letnik: Kureč, Igra o gospostvu sveta (str. 14).
- Fr. K., Nazaj h Kristusu Kralju (str. 16).

● Za misijonsko nedeljo

* Ghéon, Tri modrosti starega Wanga. Kitajska igra. Din 8.

V V. letniku »Ljudskega odra«: Sveto poslanstvo. Igra v petih slikah (str. 8).

● Za spomin rojakov onkraj mej

Brenk, Poslednje ustoličenje. Slavnostna ljudska igra. Din 20.

* Brenk, Koroški tihotapci. Igra iz časa bojev za Koroško. Din 20.

Bajuk, Miklova Zala. Ljudska igra. Din 18.

* Jalen, Bratje. Din 20.

V V. letniku »Ljudskega odra«: Galperič, Opomin. Alegoričen prizor (str. 6).

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Bohinjec-Kureč, Štampiljar. Ljudska igra.

● Za Krekov spomin

Benoit, Boštjan iz predmestja. Socialna igra. Din 20.

Cankar-Skrbišek, Hlapec Jernej in njegova pravica. Din 18.

Feiten, Anima. (Dve duhovni igri.) Din 20.

Finžgar, Nova zapoved. Socialna igra. Din 16.

* Milčinski, Kjer ljubezen, tam Bog. Din 6.

V IV. letniku »Ljudskega odra«: Boon, Delo naših rok. Zborovski nastop za dekleta (str. 155). — Krek, Prolog. Zborna deklamacija (str. 16). — Krek, Pesem katoliških delavk. Zborna deklamacija (str. 17). — Kureč, Bog kliče. Eneidejska (str. 18).

● Za zahvalno nedeljo

* Dornik-Bazin, Gruda umira. Narodna igra. Din 25.

Jalen, Dom. Drama v štirih dejanjih. Din 22.

● Za spomin rajnih

* Thuyshuert-Pogačnik, Slehernik. Din 8.

* Hofmannsthal-Zupančič, Slehernik. Din 28.

* Jalen, Grobovi. Din 15.

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Timmermans, Zupnik iz svetlega vinograda.

Naročniki »Ljudskega odra« dobe 25 odstotkov popusta na cene iger iz založništva Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani.

Igre, ki niso iz založništva Jugoslovanske knjigarne, so v gornjem seznamu označene z zvezdico (*).

Stari letniki »Ljudskega odra« (II-IV) se dobe kompletni po din 60. Kompletni ni več V. letnik (pošel je prvi zvezek) in velja zato din 40. Prispevke iz »Ljudskega odra« smejo uprizarjati samo odri, ki so naročniki »Ljudskega odra«!

Pri vseh naročilih se obračajte samo na Jugoslovansko knjigarno v Ljubljani.

GLEDALIŠKI
FRIZER

Riko Grobelnik

Celje

Pariška in dunajska diploma!

Glavni trg in poleg hotela Evropa

Posoja lasulje. V za-
logi šminke, mastiks,
krep itd.

Priznana lepa trajna
ondulacija. Barvanje
las. Pedikura.

Naše štiri nove igre so izšle!

Do 1. oktobra 1938 dobite
vse štiri
igre proti vnaprejšnjemu plačilu
din 50 poštnine prosto. Po tem roku
se bodo dobivale po din 20 (knji-
garniška cena) vsaka. Zato ne odla-
šajte več z naročilom!

*Vse štiri igre so praste
vseh avtorskih tantijem!*

Jugoslovanska knjigarna
(Založba ljudskih iger) **Ljubljana**

Duhovna igra: SVETA CECILIJA

Dekliška zborovska igra,
napisal J. Boon C. SS. R.

Narodna igra: DESETI BRAT

Vaška igra pod milim nebom.
Priredil Davorin Petančič.

Socialna igra: LISICA ZVITOREPKA

Cirkuška komedija za današnji čas.
Napisal Davorin Petančič.

Vesela igra: POLITIKANT

(Den politiske Kannestöper)
Komedija v petih dejanjih.
Napisal L. Holberg, poslovenil
in priredil Niko Kuret.

2

»LJUDSKI ODER«

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Glasilno odrov Prosvetne zveze

ŠESTI LETNIK, 1938-1939

Izdaja Založba ljudskih iger v Ljubljani
(Jugoslovanska knjigarna).

Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana, Zarnikova
ulica 16), ki odgovarja za izdajatelja in uredništvo.

Uprava je v Jugoslovanski knjigarni,
Ljubljana, Pred škofijo.

»Ljudski oder« izhaja vsaka dva meseca. Vsak
zvezek obsega do 40 strani, ves letnik pa vsaj
240 strani drobnega tiska.

Letna naročnina je 80 dinarjev, pri naročilu vsaj
10 izvodov na skupen naslov pa samo 60 dinarjev.
Čekovni račun pri podružnici Poštne hranilnice v
Ljubljani št. 13.957.

Naročnina za inozemstvo: Nemčija 10 RMk, vse
ostalo inozemstvo 3 USA dolarje.

Naročnina se plačuje vnaprej. Do izida tretjega
zvezka mora biti poravnana vsaj polovica naroč-
nine. — Letnik teče od 1. septembra 1938 do 30. ju-
nija 1939.

VAŽNO OPOZORILO

Izvešča tekstov, objavljenih v »Ljudskem odru«, je
dovoljena izključno samo edinicam, ki so na-
ročene vsaj na en izvod »Ljudskega odra«. To velja ne glede na to, ali je prireditelj javna ali
zasebna, in v tem pogledu ni izjeme. Avtorskih
tantijem za take primere ni.

Tiska Jugoslovanska tiskarna d. z o. z. v Ljubljani
(predstavnik K. Ceč).

Vsebina drugega zvezka

<i>N. K.: Adventni in božični čas</i>	41
<i>Davorin Petančič: Igralski pokret</i>	42
<i>F. S. Finžgar: Uslišana</i>	45
<i>Dr. Fr. Kimovec: Marija Po- magaj (skladba)</i>	51
<i>Niko Kuret: Proslava osme- ga decembra</i>	52
<i>Niko Kuret: Slepa grofična</i>	59
<i>Marija Salamon: Božična proslava</i>	66
<i>Slovenski božič</i>	73
<i>Dr. Herbert Margreiter: »La- ična igra...«</i>	77
<i>Slovstvo:</i>	
<i>Nove igre (Boon, Sveta Ce- cilija; Holberg, Politikant)</i>	78

Ta zvezek prinaša dve izvorni
igri, dve kompletni proslavi
in še besedilo za pevsko pro-
slavo božiča. Trudimo se, da
ustrežemo svojim prijateljem.
Prosimo: mislite na naroč-
nino, poravnajte je vsaj po-
lovico in plačajte lansko, če
ste celó z njo še v zaostanku!

MI NE IGRAMO DA BI ČAST IMELI ALI DA BI KAJ OD LJUDI ŽELELI VSO ČAST BOMO MI BOGU DALI INO LJUDEM V EKSEMPEL IGRALI

ANDEJ ŠUSTER DEBECSNJAK (1768-1825)

2

ADVENTNI IN BOŽIČNI ČAS

Po prehodni začetni dobi do adventa
prihajamo v pravo igrsko delo. Advent-
ni in božični čas, ki nas sili k zbranosti
in nas navaja v tišino družinskega kroga,
je lahko najbogatejši čas za vsako igral-
sko družino. Začetek adventa samega nam
nudi priliko za eno izmed pristrčnih iger,
ki so nam za advent že na razpolago.
Advent nas dviga iz mrkega in topega
razpoloženja spomina na brate in sestre
na pričakovanje in dopolnjevanje. Navaja
nas pa tudi, da mislimo na tiste naše
brate in sestre, ki zaradi stiske in bede
ne morejo zbrati svojih misli v onostran-
stvo. Je tedaj v izbiri iger nujno tudi
socialno in dobrodelno usmerjen. V ta čas
spada tudi naš spomin na brate in sestre
v tujini (izseljenska nedelja). Letos bomo
pa s posebno pozornostjo proslavili pra-
znik zedinjenja v spomin 20 letnice osvo-
bojenja. V tem času slavimo tudi prešer-
no Miklavževo, proslavljamo pa tudi vé-
liki praznik mladine, osmi december. Za
oboje, zlasti pa za drugo, imamo tudi že
nekaj izbire. Potem je pa že božič pred
vrati. Kaj bomo igrali za božič? Prav go-
tovo ničesar, kar je kakorkoli v sorodu s
sladkobno-sentimentalnimi pravljicami o
božičnem drevcu in podobni neslovenski
in meščansko-zlagani šari. Za pravo pra-
znovanje božiča v igri imamo danes Slo-
vencei že toliko izbire, da je odveč, če

segamo po »slabem« sporedu te vrste. Se-
veda je treba za te igre pravega duha.
Laži in narejenosti te igre ne prenesejo.
Če je pravega duha dosti, potem bi se
dalo misliti tudi na naš lanski predlog o
poživitvi koledovanja (prim. lanski letnik,
str. 87). Božični čas in njegovo razpolo-
ženje moramo spoštovati vsaj do svetih
Treh kraljev. Vmes pade kajpak silve-
strovanje, ki je mestna navada. Ne more-
mo kaj prida zavirati njegovega prodira-
nja na deželo, toda eno moremo: tudi
njegov spored igralsko tako oblikovati,
da ne bo obsegal samih nesmiselnih in
bedastih burk, marveč bo za resni tren-
utek, ko se staro leto poslavlja, nudil
v nočnem času odgovarjajoči lahki obliki
tudi resnične vrednote.

Če človek z rastjo časa živi in po njej
igrski spored izbira, res ne more zaiti.
Kdor svoje delo tudi v adventnem in
božičnem času uravnava po njegovih
spominskih dnevih, ne bo mogel seči po
burkah in komedijah in po drugačnih
igrah, ki so kakor boleč disakord v ob-
čutju časa, svetega časa adventa in božiča.

Naj nas marveč božična skrivnost tako
prevzame, da bomo prepojeni z njeno
svetostjo in lepoto, in da bo ona uravna-
vala vse naše početje v dobi, ki vanjo
stopamo.

N. K.

GLOSE K LJUDSKI
PROSVETI

IGRALSKI POKRET

Davorin Petančič, ideolog našega pokreta, izkušeni igrski vodja, dramatik, kot kaplan sredi prakse stoječ prosvetni delavec, podaja v naslednjem članku nekaj misli, ki so pri nas že dolgo v ozračju. Napisal jih je brez ovinkov, toda z najboljšim namenom. To velja podčrtati vnaprej zato, ker so naše prilike kaj rade krivične v ocenjevanju iskrene kritike. Izjavljamo, da bomo radi objavili tudi nasprotni glas, ako bo stvaren in iskren, kakor je ta. — Uredništvo.

Ko smo začeli delati za novo igranje, so bile pri nas jasne razmere drugačne kakor pa so danes. Da se izrazim tako, kakor naši časopisi pravijo, bil je takrat nesrečni diktatorski režim. Tako zvanih katoliških organizacij skoraj ni bilo. Duhovniki so se oddahnili od neprestanega prosvetnega dela in so se zaradi zunanjih razmer obrnili v delokrog, ki jim ga je določilo posvečenje. Začelo se je bolj živahno zanimanje za katoliško akcijo in liturgično gibanje. V ta čas spada tudi pravi početek novega igralskega pokreta. Novo igranje je nastalo v času, ko ni imelo za svoj razvoj nobenih zunanjih pogojev. Vključilo se je v nov preroditven val in se tako sociološko utemeljilo, po novem gledanju, farno in stanoosko. Novi igralski pokret ni bil vezan na nobeno prosvetno centralo, ni imel nobene zveze s kako politično akcijo, ampak je bil prvostveno sodoben izraz versko-poglobitvenih teženj Cerkve. Pokret tudi ni bil samo kaka slovenska posebnost, ker je v ostali Evropi že veliko prej zavel toplejši duh po cerkvah in dvoranah in se je racionalistično prosvetarstvo drugod že veliko prej umaknilo z odra. Važno je, da imamo vedno pred očmi, da je novo igranje prišlo k nam kot samostojen pokret in ni bilo le malce revolucionarno nadaljevanje starega prosvetarskega igranja. Nastopilo je v času, ko si je moralo poiskati novega nositelja, ne društvo, temveč farno občestvo in stanove. Vrednostno se je igranje pri nas začelo dvigati; boljše izbira ne samo v umetniškem oziru, ampak še bolj v idejnem, in izboljšanje prireditev z ozirom na moralni uspeh.

Prišle so politične spremembe. Katoliške organizacije so spet zadihale svobodno. V igralskem oziru pa moramo na žalost ugotoviti, da je začelo padanje. Ne pada število predstav, ampak izbira iger, način uprizoritve, predvsem pa: igranje zopet pojmi kot sredstvo za pridobivanje denarnih sredstev za nabavo zastav, krojev itd. Igra večkrat ne služi ideji, temveč le kot pridobiven denaren vir. Treba je, da to povemo. Prosvetne centrale zopet požoljajo z izdajanjem igrsko plažo (Pogodba, Dobrana itd.), na osrednjem prosvetnem odru v Mariboru igrajo dela, ki bi se jih pred nekaj leti sramovalo boljše podeželsko prosvetno društvo (Kruči!). V ilustraciji bi bilo potrebno pokazati statistiko igranja pri nas v zadnjem letu. Porazne številke, porazni naslovi komadov, ki so šli preko naših prosvetnih odroev! V bilancah prosvetnih central bomo brali številke: koliko je bilo na njihovih delovnih območjih predstav. Ali človeka ni, ki bi si upal zakričati, da si s koantifeto igranja nadevamo krinko na obraz in oči, da bi iz gmote preigranih iger nihče ne mogel najti našega katoliškega in slovenskega in prosvetnega obraza. Tudi samih sebe ne vidimo, ker imamo krinko na očeh. Z igranjem uganjamo cirkus in komedijo, nedopoljeno igro, zaradi katere nas bo bodočnost kaznovala. Nobene razmere niso večne. Človek, ki se mu dobro godi, mora misliti na bodoče dni. Mi pa z igranjem in telovadbo, z vso prosveto samo manifestiramo. Učimo ljudi manifestirati za načela, a načel jih ne naučimo, kaj šele žrtoljenje

po njih. Spet se zdi, da med nami in nasprotniki v igranju in tudi v drugem prosvetnem delu ni druge razlike kakor različnost osebkov.

V tem prosvetnem metežu doživlja naš igralski pokret težke čase. Vero imamo v bodočnost. Stara prosvetarska miselnost se je sicer obdržala v ljudeh. Politične metode — tekmoovanja, morale zunanjih uspehov — se prenašajo tudi na prosvetno ozgojno polje. Če omenite, da bi bilo treba igralsko duhovno preokreniti, vam povedo, da so že nakupili garderobe za deset, doja-set tisoč. Tako rešujemo problem duhovne krize: z garderobo, s cunjami. S ceno cunj vrednotimo naše igranje. Igre, ki zahtevajo novega duha, se nategnejo na stara kopita, ako se kje igrajo. Oficialni voditelji prosvete želijo, da se naš igralski pokret združi s tradicijo in tako nastane potreben mir. Tako se je tudi v večini krajev zgodilo. Poznavanje teatra je objelo tudi tiste dobre klice, ki jih je pognalo naše gibanje v prvih letih. Prosvetarjem se zdi potrebno, da se pokaže, da v našem igranju ni nič novega, da to gibanje za obnovitev igranja v idejnosti in obliki ne pomeni nikakega pokreta, ampak le zunanjo igralsko progresijo: izboljšanje igranja v tehničnem in artističnem smislu. Pridobitve, ki se tičejo torej povsem tehnične in artistične strani novega igranja, si mnogi osvojajo, a namenoma prezirajo bistvene zahteve pokreta: duhovno prusmeritev igralcev, igralsko vzgojo, novo poslanstvo igre (farne igre, stanooske igre, proslave v krogotoku cerkvenega leta), vzgojo igralcev. Zakaj? Nihče si ne upa povedati tega iz strahu pred 'oficialnostjo'.

Ali povedati moramo! Prosvetne organizacije ne bodo nikdar postale prave nositeljice novega igranja, dokler bodo videli le zunanji obraz teatra. Novo igranje ne gre v program prosvetnih društev: člani ga nočejo sprejeti, ker mu niso idejno dorasli, organizacija ne, ker ne more uspešno služiti njeni morali uspehov: preveč truda zahteva in je premalo sen-

začna, da bi jamčila za denaren uspeh. Prosvetni organizaciji ni igranje duhovno sredstvo, ampak le sredstvo za nabavo drugih sredstev, ki se ji zde bolj važna: knjižnica, drog in bradlja, godbeni instrumenti, zastava itd. Novo igranje pa veruje vase: da more vršiti svoje neposredno poslanstvo spreobračanja in preoblikovanja človeka bolj kot telovadba in knjiga, ker je ustvarjanje neposredno in ne šele posredno. Igranje v novem smislu je dalje svobodno in se ne da vključiti v paragrafe pristašev in nasprotnikov po ozkosrčnem merilu politikov. Katoliški ljudski oder odgovarja miselnosti fare: kdor misli s farno, more biti igralec v farni igri. Tega prosvetna društva ne dopuščajo. Igralce večjejo duhovno vezi (verska zavest, stanooska misel), društvene člane pa članske legitimacije. Ali bi novi teater, oklenjen v ječo društvenih vezi, bil še pokret? Vsak pokret snuje nekaj novega, išče novih ljudi, jih vodi v nova pota, ustvarja nove oblike... Mora biti svoboden. Pokret je vedno konstruktiven, graditven. V prvi fazi je sveda destrukcija tudi njegova delež. Smrti pokreta ni v destrukcionosti, kajti že ta sama je ustvarjalna, ustvarja osnove za konstruktivno fazo, temveč v fuziji s starim. Kdor torej hoče združiti stari prosvetarski oder z novim igranjem, ta namerja novemu pokretu smrt. Novo igranje mora ostati — pokret, ako hoče živeti, ako hoče zmagati.

Iz tega je razumljivo, da je obsojen od voditeljev prosvete v fari kot nezanesljivo vsakdo, ki bi hotel pri prosvetnem delu zapustiti iztirjena pota, ki našemu času in potrebam resnično več ne odgovarjajo, in začeti z resničnim preobraževanjem ljudi v duhovnem smislu. Kljub dobri zunanji situaciji preživlja naša prosveta na deželi težko krizo: miselnost prosvetnih voditeljev je zastarela. Vedno še mislijo, da je prosveta na deželi poklicana k temu, da učijo ljudi branja, knjigovodstva in društvenega poslovanja, lepšega gorjenja in boljšega nastopanja. Zadnjemu služijo dobro igre, ker se v teh človek nanadi lepega nastopa. Ta prosveta je racionalistična.

od liberalcev privzeta, torej ne samoniklo ljudska, temveč frakarska, ker vedno računa z nekim živiljem, ki je po izobrazbi na nižji stopnji in mu zato deli iz svojega obilnega znanja. Mi pranim, da ta prosveta visi v zraku in nima korenin v človeku. Taki racionalistični prosveti odgovarja narejen, naitno didaktičen teater ali pa osladna romantika. Tako razumemo, zakaj se še vedno oklepajo podeželska prosvetna društva starih iger. Novi repertoar je preveč revolucionaren. Prosveta je v statičnem stanju, statika se mora vedno braniti dinamičnih pokretov, ker je že okorela in se je bati, da se prelomi. Ta prosveta je tudi dejansko mrtva. Ljudje potrebnosti take prosvete več skoraj ne čutijo. Potrebna se zdi mladim, nekaterim, telovadba, zato telovadni odseki še precej uspevajo. Prosvetna društva se pa izgubljajo v samih sejah in reševanju okrožnic. Tu se pa začne križev pot nekaterih ljudi. Hočejo, da postaneš, kakor hitro se pokažeš na kakem službenem mestu, čudodelnik. Pred teboj leži mrtvec: prosvetno društvo. In ti si poklican, da ga obudiš od mrtvih. Priklicati ga moraš v življenje takega, kot je bil, z vsemi inklinacijami k bolezni, k smrti. Dokler ga boš držal za roko trdno ti sam, ako se ti ga je posrečilo obuditi od mrtvih, boš morda res imel srečo in čast čudodelnika. Ko ga boš izpustil, bo spet omahnil. Če si sam prepričan o brezplodnosti svojega čudodelniškega prizadevanja, je ta posel pač ogaben. Če si predrzen, se boš temu delu uprl. Teda boš pa obsojen: nezanesljivo.

Kje so ozroki? Naša prosveta ne vidi več človeka, ona vidi le člana društva, pristaša. Seveda se poudarja, da je treba biti katoličan in slovensko zaveden. Prosvetno udejstvovanje je skoraj vse usmerjeno na kmeta in to zaradi naitnega racionalistično-prosvetnega vidika.

A, žal, razmere uvidevanje voditeljev ljudske prosvete prehitujejo: listega kmeta, kateremu so bila nekdanj taka prosvetna prizadevanja namenjena in so morda uspela, skoraj ni več. Spremenil se je človek. Najedel se je knjig in dobrih časopisov in zahteva listega, česar mu najbolj manjka: kruha. Ne samo, da naša oficielna prosveta še vedno ne vidi ali noče videti naglega socialnega preobraževanja slovenske zemlje, industrializacije, ki se čudovito širi, ne samo to, naša prosveta nima pred seboj niti pravega, res živega kmečkega stanu. Naša prosveta ni stanosko usmerjena. Neka splošna prosveta je odigrala, potrebna je in bo uspela stanoska prosveta. Potreben nam je tudi stanovski ljudski oder. Tu zadeva prosvetne organizacije novi igralski pokret zopet v živo: usmerjen je stanosko. S tem dokumentira svoje poslanstvo: noče več biti samo sredstvo za pridobivanje sredstev, ne služi več natoni splošni prosvetni zamisli, osvobodil se je in stopa na tribuno kot glasnik, kot jetnik, ki mu dolga leta niso dali svobodno zadihati. Poleg fare in vasi, poleg stanov pa moram opozoriti še na ono skupnost, ki raste in bo še vse bolj zreolucionirana po mišljenju in to je: mladina, to so otroci. Morda bo že ta novi rod zrel za svobodo in bo iz svobode ustvarjal.

Igralski pokret! Svoboden je. Ne more biti odvisen od trenutnih političnih prilik in bi bilo škoda, da bi ga le-te zaradi nerazumevanja po bistvu skvarile. Krize, ki jo preživljamo v naši ljudski prosveti in naši ljudski igralski ustvarjalnosti, seveda niso krive politične razmere kot take: krivi so ljudje, ki politične metode prenašajo na prosvetno vzgojno polje, in dejstvo, da ti voditelji prosvete niso dozoreli, da bi videli znamenja časa. Natonost bo kaznovana! Igralski pokret pa mora ostati pokret!

F. S. FINŽGAR

USLIŠANA

MISTERIJ BREZIJ

(Zgodba v letu 1863.)

Vinjeta narisala Bera Remec.

Osebe:

Micka Tavčar, bolno dekle.
Majda, } mlada dekleta v narod-
Rezika, } njih nošah z zavijačkami.
Liza, }
Francka, }

Prvi prizor.

Scena: Vrt, zadaj kmečka vas ali kmečka hiša. Pred njo klop. Pod kakim drevesom tudi klop. Popoldne.

Več deklet pride od nauka (v nedeljo popoldne). V preprostih narodnih oblekah, na glavi zavijačke, nekatere tudi rute. Po hrbtu spleteno kite. (Opravi se tudi brez njih, če ni lasulj poceni na posodo.) Dekleta bele rokavčke, za vratom židano rute, nekatere v nedrjih šopke (nageljne).

Rezika (si z robcem pahlja lice): Kako je danes zagatno!

Francka (dela isto): Kakor bi v Begunjšici bremena nosila, tako mi je vroče.

Majda: Tako ti pa že ni, kot ti je bilo na Poljski planini, ko smo praznovale požinko, da smo spravili seno na Begunjšici v kope.

Francka: No, no, koga so bolj srbele pete, tebe ali mene?

Rezika: Vidve sta pravi. In kar na sapo sta se vrteli, brez harmonike.

Rádgand, starejša dekle, temno oblečeno z ruto na glavi.

I, II, III. romarica — Bolj postarne. Oblečene skromno. Plave rute na glavi. S cekarji.

Več drugih deklet za zbor, ples in simbolni raj. — Množica za procesijo.

Liza: Je pa tudi imenitna, tista o lisici. (Začne s plesom. Zapoje:)

Lisica je ena kunštna zvir,
v skalovju ima svoj kvartir;
pa s krempljem kremplja,
pa z repkom mahlja
in praša, če je star' jager doma!

(Vse pojo. Vse plešejo. Ples se izvaja ob petju — pa v lepih figurah.)

Star' jager pa na štor' sedi
in se od strahu mu zvrti;
ker vidi volka,
da strašno zija,
pa pozabi, da toplarco 'ma.

(Ena izmed deklet pleše sama, udarja z rokami takt. — Če zna na orglice, naj svira.)

Rádgand (že postarno dekle, ima ruto bolj temne barve, sedi na klopi, jih gleda in se jim smehlja, ko plešejo. Konec plesa): Oh, saj pravim, take ste, kot bi vedno sedele na mravljišču. Zares! Menda vam še po varžetih kri vre.

Liza: Kaj nam boš očitala? Mlada kri pravi: Poskočiva! — Stara pravi pa: Počijva!

Majda: Pravijo, da ni nobena tako imenitno štajriš plesala kot Radgand.

Radgand: Ljudje vse očencajo. — Pustimo to. — Toda tale vaša pesem je nič — prazen nič, v primeri s tistimi, ki sem jih jaz brala.

Rezika: Oho, kakšne pa so?

Vse: Povej — povej!

Radgand: Povej, povej! Ali mislite, da imam glavo brihtno kot radovljški tehant, ki celo uro pridigujejo, pa se jim nič ne zatakne?

Liza: Saj te ne prosimo pridige, pesem povej!

Radgand: To so cele bukve.

Rezika: Kakšne?

Radgand: Poezije dohtarja Franceta Prešerna.

Majda: Ribičevega dohtarja!? O njem sem že slišala.

Radgand: To so pesmi! Kaj bo tale vaša od jagra in lisice?

Rezika: Tak povej že katero!

Radgand: Tista je lepa od Vrbe:

O Vrba, srečna draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta. —

Zvesto srce in delavno ročico
za doto, ki je nima milijonarka
bi bil dobil z izvoljeno devico,
in mirno plavala bi moja barka,
pred ognjem dom, pred točo mi

bi bližnji sosed varoval, sv. Marka.

(Deklamira zelo monotono — a trdo drži ritem!)

Rezika: Ta je zares lepa. Ali znaš vižo?

Radgand: Jo je samó zložil, viže ni naredil.

Majda: V cerkvi sv. Marka sem že bila, na Markov dan, ko je šla tja procesija.

Rezika: Še katero nam povej!

Radgand: Ko jih še ne znam. Pa so lepe — o! — Tista od železne ceste, pa od Smarne gore, pa Luna sije, pa Soldaška — no, saj jih ne morem naštet. Le čakajte, na preji vam jih bom pravila in brala.

Vse: Velja! Na preji! —

Majda: Zapijmo še tisto:

Venček na glavi se

bliska ti s kitice...

(Vse pojo, pesem igrajo simbolno! — Med pesmijo pride na vrt po berglah in z majhnim cekarjem Tavčarjeva Micka. Sede na klop k Radgandi. Dekleta je niti ne opazijo.)

Micka (ko nehajo peti): Le poskočite in se veselite! Blagor vam!

(Vse se ozro vanjo.)

Vse: O, Micka! (Se zberó okrog nje. Nekaj jih sede k njej na klop.)

Rezika (na klopi, jo boža): Božica!

Radgand: Božica, zares. O, ne veste, kaj imate, ko imate zdrave ude. Bog in Mati božja in sv. Rok nam jih varuj!

Micka: Človek spozna, kaj je imel, šele ko izgubi.

Majda: Kaj pa nosiš v cekarju?

Micka: Še ne povem. Pa vam bom. Tudi pokazala vam bom.

Liza (sede kar k njenim nogam, bergle položi na tla. Tudi druge sedejo po trati, nekatere stojе): No, pripoveduj nam kaj! Ti toliko bereš in mnogo veš.

Micka: Pretekli teden sem bila na Brezjah.

Majda: Kar peš?

Micka: Peš, po berglah.

Rezika: Kako težka pot!

Micka: Kar nič težka. Spotoma se mi je pridružila stara žena z Otoka. Pa sva šli. Počasi, malo sva molili, malo se pogovarjali. O, in kaj mi je razodela!

Vse: No, kaj?

Micka: Vse ste že videle podobo Marije Pomagaj na Brezjah. Ali ni lepa?

Vse: O, kako!

Majda: Človek kar od nje ne more. Meni se zdi, da se kar pogovarja s človekom, če klečiš pred njo. In Jezušček jo boža — pa ne gleda svoje božje mamke, kar tebe gleda in se ti smehlja.

Micka: Zares.

Vse: Prelepa je.

Micka: Pa ne veste, kdo jo je naredil?

Vse: Tega res ne vemo.

Micka: Meni je pa povedala tista stara žena. Je rekla, viš, to je zaobljubljena podoba. Je rekla, v ječi jo je narisal neki slikar, ki je bil že obsojen na smrt. Je rekla, pa je tako molil k Mariji, naj ga reši smrti in ji obljubil na Brezjah poslikati kapelico in napraviti prav lepo podobo za v oltar. Koj v ječi je začel. Je rekla tista žena, da je imel verige na rokah, da je kar vkleljen risal in risal in molil in zdihoval. — V Kranju je bil zaprt, pod Francozom, ker je bankovce risal — ko ni imel nobenega zaslužka. — Lejte, Francozi so odšli, slikar pa iz ječe in pri priči na Brezje. In je poslikal kapelico, in naredil to prelepo podobo Marije Pomagaj, pa so jo blagoslovili in postavili v oltar.

Radgand: Tega pa še jaz nisem ne slišala in ne brala. Prečudna zgodba.

Rezika: Kako lepa!

Micka: Boste videle, da se bodo na Brezjah še čudeži godili.

Majda: Čudeži?! — Kaj misliš, da so čudeži kar tako, kakor se komu zljubi.

Micka: Ne, kakor se komu zljubi, ampak kakor je vera in božja volja.

Majda: Saj imam jaz tudi vero, pa mi Bog ne bo čudežev delal.

Radgand: Kako pa govoriš. Kar greh je.

Micka: Majda, le počasi. Vam še nekaj povem. — Ko sem vse to zvedela od tiste stare žene, sem pa že tako molila pred Marijo Pomagaj kot še nikoli. Za zdravje, za svojo sključeno nogo sem jo prosila. Nato sem si kupila podobico Marije Pomagaj (jo pokaže), vidite jo, in jo imam zmeraj pri sebi. Tudi v postelji, in vsak večer se pogovarjam z njo. Kaj se mi zgodi? — Zaspim, pred mano stoji Marija z Jezuškom in mi pravi: Le veruj in pros. — To so sanje, sem si mislila drugo jutro. — Molila sem pa ves dan in poljubovala tole podobico. Čez tri dni — zaspim — spet pred mano Marija. Kako je bila ljubezniva, smehljala se mi je. In sem jo kar pogumno vprašala: I, kaj naj ti obljubim, da bi bila zdrava in bi spet hodila v polje; grabit, žet in v hlev živinico vrdévat, ko mati tako

teško sami! — Kaj naj ti obljubim, ko nič nimam? — Ali veste, kaj je rekla?

Vse (se ji začudeno bližajo in jo obstopijo): Kaj? Povej?

Micka: Pa se je nasmehnila in rekla: Nič. Ostani pridna in pobožna! — Ali véruješ trdno? — »Vérujem!« sem menda kar zakričala. — Marija je izgnila, mene je kar vrglo kvišku, da so se mati zbudili in me vprašali, kaj mi je. Pa sem le ihtela in stiskala Marijino podobico na srce.

Radgand: Joj, joj, to je čudež.

Majda: Sanje, nič kot sanje!

Micka: Ni res! Marija mi je obljubila zdravje.

Majda: Kajpada. Posvetila se boš, da bomo imeli svojo svetnico v Begnab.

Rezika: Majda, nikar! To je greh.

Liza: Majda, res ne smeš tako. Marija jih je že veliko uslišala.

Majda: Ali sem kaj rekla, da jih ni? Le to trdim, da kar tako ne troši čudežev, kot si Micka misli.

Radgand (vstane, huda): Zdaj imam res dovolj! O, dobro te poznam, Majda. Tudi tebi bi se prilegel čudež, pa tak, da bi ti izpod neba padla možnja cekinov — za doto in bi te marali za nevesto, že več kam, ko se te sedaj branijo, ki si jim premalo bogata.

Micka: Lepo vas prosim, nikar! Ljuba Marija naj Majdi ohrani zdrave noge in pridne roke — in vero naj ji pomnoži. — Lejte tele lepe mašne bukve! Materine so, »Zlata krona Matere božje« se jim pravi. Tam berem: Marija Kraljica čudežev. — Takole je pisano.

(Odpre in bere.)

»Skoz Marijino mogočnost, katero od svojega Sina ima, se k povikšanju božje časti in k našemu zveličanju tudi veliko čudežev godi, in scer na nebu, na zemlji in v vseh elementih. Zakaj Marija, ki je Sinu božjega skoz devet mesecev v svojem deviškem telesu nosila, je prejela od njega neskončno veliko mogočnost, s katero Jezus svojo mater Marijo časti. Ko je Jezus križ, na katerem je malo časa visel in veliko trpel, tako počastil, da je bil orodje velikih čudežev, kaj moramo

še od Marije misliti, iz katere je človeško natoro vzel in v kateri je devet mesecev prebival. Ona je po vsej pravici Kraljica čudežev imenovana, ker je od svojega Sina toliko mogočnost prejela. Bodi torej vekomaj pozdravljena, Kraljica čudežev!

Radgand: Majda, ali slišiš?

Rezika: To je sveto branje.

Majda (se umakne tiho bolj v ozadje).

Liza: Zares ganljivo.

Micka: In še to je zapisano: Kristus je namreč rekel: Ako ostanete v meni in moje besede v vas ostanejo, prosite, česar koli hočete, in se vam bo zgodilo. (Zapre knjigo. Navdušeno:) Marija, verujem, zgodilo se bo!

Vse (sklenejo roke): Marija te usliši. Majda: Bomo videli. Z Bogom! Moram domov.

Micka: Počakaj!

Majda: Seveda, da me bo Radgand spet ugriznila.

Micka: Ne, ne! Saj si slišala, da sem jo takoj zavrnila.

Rezika (stopi po Majdo in jo za roko pritegne k družbi): Ne kujaj se nam. Le pojdi sem.

Micka: Slišale ste Kristusovo obljubo: Prosite, česar koli hočete, in se vam bo zgodilo. Jaz bom pa Jezusčka prosila po Mariji in verujem, verujem, uslišana bom. (Potegne iz cekarja čisto nov čevljev.) Ali ga vidite? — Sem ga že dala narediti za bolno, suho in skrčeno nogo.

Radgand: O, o, Micka, tvoja vera ti bo pomagala.

Micka: Verujem, verujem v Marijino pomoč. (Drži kvišku čevljev.)

Vse (se čudijo): Kakšna vera! Kolikšno zaupanje.

Micka: Sem že naprosila mošenjskega kaplana, da bo maševal kvatratno sredo, ko priromam na Brezje. In boste videli: Marija še ni nobenega zapustila, ki je pod njeno varstvo pribežal. Tudi mene ne bo. (Vsa — kakor zamaknjena, vzvišeno:) Da, ne boš me, Kraljica čudežev! Te bridke bergle bom pustila na Brezjah, Mariji v slavo in čast, nazaj

grede pa bom že nosila tale čevljev. Marija Pomagaj — verujem, verujem!

(Za hip pobožen molk.)

Radgand (hitro vstane s klopi): Dekleta, Mickine tovarišice in sosede smo. Romajmo še me ta dan na Brezje — z Micko vred. Ali greste?

Vse (navdušeno): Gremo! Gremo! Vse.

Liza: Majda, ti tudi, jeli?

Majda: Če vse, zakaj ne še jaz?

Radgand: Torej na kvatratno sredo. Pa ne samo me. Povabimo še vse druge dekleta, da bo res kar cela procesija.

Vse: Tako je. Vse begunjske dekleta morajo z Micko.

Micka (joka, spravlja čevljev v cekar, poljublja podobico Marijino, Radgand ji pomaga, poda bergle, odhaja).

Vse (zavzete molče in jo gledajo).

Micka (med jokom): Z Bogom! Lahko noč! Pa molite zame!

Radgand: Bomo, Micka.

Liza: Vse zate.

Majda (si briše oči): Joj, kakšna vera in zaupanje!

Radgand (v sredi med dekleti): Res, to je vera, ki bi gore prestavljala! — Micka bo uslišana! — Me ji pomagajmo in do kvatratne srede zmolimo zanjo vsak večer Pod tvojo pomoč. — Ali boste?

Vse: Bomo.

Radgand: Tako je prav. Kvatratno sredo na Brezje. Vse.

Vse: Vse in še druge!

Liza: Nobena ne sme ostati doma.

Radgand: Velja! — Pojdim. Lahko noč.

Drugi prizor.

Scena: V ozadju cerkev z vhodom v sredini. Nekaj romaric (starejših) sedi na klopi in po tleh. Jedo iz cekarjev kruh.

I. romarica: Ve še ne veste, kar vem jaz.

II. romarica: No kaj? Nekaj mora biti, ko je toliko romaric danes na Brezjah.

III. romarica: Kakor bi bila procesija iz vseh fara za dež ali lepo vreme.

I. romarica: Po Malem šmaru — je, kar je Bog dal. Na te kvatre ne bo procesij za dež.

II. romarica: Pa je že vendar toliko ljudi in še jih čakajo.

I. romarica: Iz Begen pride procesija, iz Begen.

III. romarica: Po kaj pa pridejo? Ali so kakšne neznane bolezni izbruhnile?

I. romarica: Saj sem rekla, da ne veste.

II. romarica: Pa nam povej; le kaj se narejaš tako skrivnostno.

I. romarica: Lejte, v Begenah je Tavčarjeva dekle, šele osemnajst let ima, in je strahotno zbolela. Od bolezni pa ji je ostala noga sključena v kolenu. Po berglah hodi. Ta se je zaobljubila na Brezje k Mariji Pomagaj — in ima živo vero, da bo ozdravela. Danes bo maša zanjo. Pa vse dekleta jo spremljajo: iz Begen, iz Poljč, Zapuž, Mošenj — no in drugod so tudi zvedeli, pa so prišli.

II. romarica: Prišli so čudež gledat?

I. romarica: Čudež. Zakaj pa ne. Ta dekle ima tako vero, da je že to kar čudež. Prepričana sem, da jo bo Marija uslišala.

III. romarica: Jej, jej, čudne reči pripoveduješ. Kdaj pa pride?

I. romarica: Vsak čas. Mošenjski gospod zato čakajo z mašo na to procesijo s tistim bolnim dekletom.

II. romarica: Hvala Bogu, da sem kaj takega naletela. Joj, moj Bog, če se zgodi...

III. romarica: Slišite! (Prisluhnejo.)

Vse (vstanejo in poslušajo, za odrom petje, poljubna Marijina pesem.)

I. romarica: Brž, brž, pojdim.

(Hitro pospravijo malico in se umikajo procesiji.)

Procesija.

(Ko petje za odrom preneha, se oglasi molitev množice, moli rožni venec, veseli del. Pokaže se procesija, ki gre proti cerkvi. Prve gredo Rezika, Liza, z njima še nekaj drugih. Za njimi ob bergli

Micka, ki jo podpira Radgand; na glavi ima lepo belo židano ruto, v roki cekar, na bergli privezan novi čevljev, v rokah rožni venec. Ko pride procesija do vhoda, zapoje dekleta, ki hodijo spredaj: Marija, k tebi uboge reve. Najprej same; ko skončajo, ves zbor ponovi. Pesem ponavljajo, dokler procesija ne izgine v cerkev. Dekleta, ki so že šla skozi vhod, se za odrom lahko znova uvrste v procesijo. Nazadnje jih nekaj ostane tudi pred cerkvijo. Zvon naznani pričetek sv. maše. — Ljudstvo, ki je ostalo zunaj, začne peti Marijine ljudske pesmi. Dvorana sodeluje. Ko jih nekaj odpojo, utihnejo, iz cerkve se oglasi zvonček. Povzdigovanje je. Ljudstvo molči, poklekne, vsi se trkajo na prsi. — Po kratki pavzi spet zapoje. Ko je pesmi konec, privihra iz cerkve Majda.)

Majda (joka, zakriva si obraz z belo rutico in vzklika): O, Marija! O, Marija! Odpusti!

Dekleta (se zgrnejo okrog nje.)

Majda (ob strani se zgrudi na kolena in ihti in zdihuje): O Marija, odpusti mi!

I. romarica: Za božjo sveto voljo, deklíč, kaj pa je?

II. romarica: Kaj se ti je zgodilo? Tak vstani in ne jokaj. Marija Pomagaj!

III. romarica (stopi k njej in jo dviga): Ubogi deklíč! Vstani no in povej nam.

Majda (počasi vstaja): O, kako sem nesrečna!

I. romarica: I, zakaj? Tak vendar daj do sebe. Kaj pa je?

Majda: Nisem verovala in sem Marijo žalila.

I. romarica: Zakaj? S čim?

Majda: Micka je uslišana! O Marija, odpusti.

Vse tri romarice: Jezus, Marija, čudež, čudež! Govori! Povej!

Majda: Med povzdigovanjem je Micka zakričala, smo mislile, da jo bo pri prič koncu, da bo kar zdihnula — na, pa je stopila na noge, čisto sama — nato pokleknila — čisto sama in padla pred

Bogom in Marijo na obraz. — O joj, zakaj sem dvomila? Marija, odpusti mi! (Spet pade na kolena in ihti.)

I. romarica: Ali ste slišale? — Saj sem vam pravila, da bo uslišana.

II. in III. romarica: Moj Bog, kar groza me je. Čudež! Čudež!

I. romarica: Groza — groza — kaj te bo groza! Nič groza. Jaz sem pa tako vesela, da bi kar pela. Vidite, Marija je pokazala, da ima za vsakega usmiljeno srce, da nas ima vse rada, vse dekleta, pa vsa naša božjo, lepo zemljico, pa vse slovenske ljudi.

II. romarica: Glej, glej, prihaja. Uslišana prihaja!

III. romarica: Brez bergel! Ozdravljena!

(Pri cerkvenih vratih šum — vse razgibano — dekleta peljejo Micko — brez bergel hodi, na desni nogi novi čevlji. Med ljudstvom, ki jo vse hoče videti, vzkliki: Marija Pomagaj! Zdrava je! Uslišana! Čudež! Čudež!)

Micka (na odru; je vsa prežeta od sreče. Razprostre roke): Moja duša povečuje Gospoda! Zakaj velike reči mi je storil On, ki je mogočen in sveto njegovo ime. (Tako obstoji sredi odra in gleda v nebo.)

Rezika: Micka — hvala Bogu in Mariji! O, kako si srečna!

Liza: Marija te ljubi.

Micka: Marija nas vse ljubi; mene, tebe, vas — vse, vse, naša predobra mati je. (Spet navdušeno:) Zahvaljena, Kraljica čudežev.

Majda (se ji približa in poklekne k njenim nogam): Micka, prosí Marijo, naj odpusti moji neveri.

Micka (jo dvigne): O ti moj ljubi

neverni Tomažek, Marija ti je vse odpustila. (Jo objame in poljublja.)

Rezika: Micka, povej, kako se je zgodilo. Kar trepetamo.

Micka: To ve Bog in Marija. Jaz vem samo to, da me je pri povzdigovanju sv. Hostije presunila tolika bolečina, da sem hotela kar umreti.

Liza: Zakričala si.

Micka: Nič ne vem za to. Pri povzdigovanju sv. Rešnje krvi pa me je oblična čudna moč po vsem telesu. Pogledala sem Marijo. Zdi se mi, da mi je z očmi velela: Vstani, Micka! In kar stopila sem na noge, kakor tu stojim. — O, ne zgovarjajmo se, molimo, molimo! (Micka vzame iz cekarja mašne bukve, moli in dekleta odgovarjajo:)

O Marija, ti zlahtna in cvetoča vinska trta.
Za nas Boga prosí.

O Marija, ti devica, ki nosiš deviško
bandero.

O Marija, ti kraljica nebeških moči.
Za nas Boga prosí.

O Marija, kraljica čudežev.
Za nas Boga prosí.

O Marija, rodovitno drevo življenja.
Za nas Boga prosí.

O Marija, polna gnad in dobrih del.
Za nas Boga prosí.

O Marija, pomočnica vseh kristjanov.
Za nas Boga prosí.

Pod tvoje varstvo... (Ves zbor. Po končani molitvi Micka vstane — razprostre roke:) Te deum, dekleta — te deum. — Pojdimo k Mariji!

Vse (zapojo): Hvala čast Gospodu Bogu...

(Micka se obrne proti cerkvi. Vse za njo, vse poje. Slovesno potrkanje.)

Konec.

MARIJA POMAGAJ

Besedilo p. Križostoma Sekovaniča, star prekmurski napjev harmoniziral dr. Fr. Kimovec

Mari-ja, ti pomagaj nam!

1. Božja mi, lostna de-vice,
2. Imo na Brezje prihi-te-li,
3. Kadar prihtu me skušnjave,
4. Čuj ljub-kih se gla-rove,
5. Naše nam du-šine vodi,
6. Inca vsa nam blagoslovi,
7. Vse Slovence k Bogu dvigaj.

1. vseh slovenskih se kralji-ca,
2. da bi slavo ti za-pe-li,
3. stopi k nam z nebes vi-sa-ve,
4. varuj po-lja, in do-mo-ve,
5. vzgajaj v pravi jih svo-bo-de,
6. da se vigo-vmu-beani no-vi,
7. vero v sr-čih jim pri-š-čaj.

Mari-ja, Mari-ja, le

ti pomagaj nam, le ti poma-gaj nam!

PROSLAVA OSMEGA DECEMBRA

Besedilo zbral in uredil Niko Kuret

Da spremenimo že stereotipni način proslav raznih naših praznikov (akademije!), smo že pred petimi leti svetovali nov način, ki bi se z nič kaj prijetno tujko nazval lahko »montaža«. Šlo naj bi pri vsaki proslavi za to, da tvorijo vse »točke« sporeda neko več ali manj vidno celoto. Tega pri »akademijah« skoraj redno pogrešamo. Treba je zato najti najprej zamisel, geslo, ki naj da vsej prireditvi čisto določen pečat. Pod vidikom tega gesla se izberejo nato posamezne »točke«, ki jih je treba tako urediti, da je vidno več ali manj »dramatsko« naraščanje in končna sprostitve, spoznanje in izpoved. — Naprošen sem bil, da sestavim takšno »občestveno« proslavo za dijaško kongregacijo na III. drž. realni gimnaziji v Ljubljani. Poskusil sem, nastalo je to, kar objavljam v naslednjem kot primer, in doživelo »uprizoritev«. — Kot geslo smo določili nekako tole misel: »V stiski današnjih dni je Marija varna vodnica«. Pri tem sem moral upoštevati tudi krog, ki naj bi prireditve izvajal (kongregacija dijakov) in namen, ki so ga prireditelji imeli (seznaniti starše in vzgojitelje, pa tudi sošolce z namenom in pomenom kongregacije). — Na tak način naj bi se osvežile naše slavnostne prireditve, »akademije« naj bi se čimprej umaknile takim »sintetičnim proslavam«. Kdor ima dosti obzorja, kdor pozna obstoječo literaturo, kdor ima nekaj izkušenj glede odskih stvari, bo tako prireditve z nekoliko trudom lahko za vsako priliko sam sestavil.

Nastopajo:

Posamični: Vodja — mladec — nevednež — materialist — grešnik — posvetnjak. — Zbori: mladev, nevednežev, grešnikov, materialistov, posvetnjakov. — Dalje: nekateri iz zbora materialistov in posvetnjakov. — Končno: deklamatorji, govornik, pevci, izvajalci simbolične vaje. — V ozadju: evangelist in Marija.

Uprizoritev:

Na odru nastopajo cele skupine, iz njih izstopajo posamezniki. Obleka: mladci — kongregacijska noša (bele srajce, modre kravate, pas), nevedneži, grešniki — vzorčaste ali temnejše srajce, materialisti, posvetnjaki — suknjiči. Po odru praktikabli, stopnice. V ozadju nikar kipa, ampak rajši velik stiliziran Marijin monogram ali drugačen znak, ki je v začetku zastrt z zaveso v ozadju. Spremljava s harmonijem (improviziranje!) je za ves čas priporočljiva.

Prvi del.

(Na odru so vsi nastopajoči. Vse je sklonjeno k tlom, somrak.)

Besedilo: Kuret, »Igra o gospostvu svetca. (»Ljudski oder«, V, 1, str. 14).

Vodja: Ta strašni čas, od Boga preklet...

Zbor: Gorje!

Vodja: Antikrist je prišel na svet...

Zbor: Gorje!

Vodja: Poštenost je izginila brez sledi...

Zbor: Gorje!

Vodja: Iskrenosti nikjer več ni...

Zbor: Gorje!

Vodja: Pobožnost se je pod mernik skrila...

Zbor: Gorje!

Vodja: Pravica se je nekje izgubila...

Zbor: Gorje!

Vodja: Nikjer ni več pomoči v sili...

Zbor: Gorje!

Vodja: Ljubezen so na tla pobili...

Zbor: Gorje!

Vodja: Uklenjena so dobra dela...

Zbor: Gorje!

Vodja: In vera se bo preživela...

Zbor: Gorje!

Vodja: Sleherna čednost je pregnana...

Zbor: Gorje!

Vodja: Resnica je davno pokopana...

Zbor: Gorje!

Vodja: Prisega nič več ne velja...

Zbor: Gorje!

Vodja: Nihče na besedo nič ne da...

Zbor: Gorje!

Vodja: Vest so obesili na klin...

Zbor: Gorje!

Vodja: Človek je le še gol trpin...

Zbor: Gorje!

Vodja: Ta strašni čas, od Boga preklet...

Zbor: Gorje!

Vodja: Antikrist je prišel na svet! (Reflektor posveti na deklamatorja, ki stopi iz gmote naprej.)

Besedilo: Francè Vodnik, »Borivec z Bogom« (str. 38):

Na beli poti.

Umrl bom nocoj, ako ne srečam Jezusa na tej samotni beli poti, beli poti.

Ob njej je dosti koč, a ne odpro ti nikjer, če prosiš jih daru v imenu Jezusa.

Svetlo gori mesec, tak bridko iz oken dehti rožmarin

— jaz plakam v srčni tesnobi, srčni tesnobi...

Hodim li v mrak ali proti nebeški svetlobi? Bog in gorje, če izgreši me popotnik Jezus, človekov sin!

Umrl bom nocoj, ako ne srečam Jezusa. O, sestre in bratje, pridite vsi, pridite vsi, jokajmo, molimo, odpustimo si!

Saj ne živi, kdor nima v sreču Jezusa.

Besedilo: Jan, »Razpotje življenja« (»Ljudski oder«, V, 4, str. 150):

Mladec: Tovariši, kje je varna pot v življenje? Letos sem zapustil šolo in Resnico iščem.

Zbor mladev: Mi vsi iščemo Resnico, luč. A ne vidimo je. Tema, sama črna tema.

Posvetni: Čemu si kremžite obraze in se kisate, ve mile Jere? Pogledjte mene in moje! Ni veselja, ki bi nam ušlo. Kjer je veselica, pitje, petje, ples, tam smo mi — prešerna družba!

Zbor posvetnih: Pogledjte nas: vedno smo veseli; pijemo, plešemo. Živeti nam je velika zabava.

Mladec: Jaz ljubim vesele ljudi!

Zbor mladev: Kdo naj vedno žalosten ždi?

Posvetni: Z nami zatorej, na veselico, na ples!

Zbor posvetnih: Z nami k zabavi. Tam boste spoznali svet in življenje.

Mladec: Sli bi pogledat!

Zbor mladev: Da vidimo, kaj je življenje! (Odhajajo.)

Vodja: Mladci, kam? (Obstanejo.)

Mladec: Na veselico s tovariši, na ples.

Vodja: Stojte, mladci! Starši vaši so vas lepo učili, da bi gostilne in ples sovražili, a vi greste s temi ljudmi, ki so pokvarjeni vsi.

Zbor mladev: Reci besedo, kje je poštena pot življenja?

Mladec: Veš morda ti za drugačno pot do Resnice v življenju?

Vodja: Poslušajte!

Glas evangelista (v ozadju): Nebeško kraljestvo je podobno človeku, ki vseje dobro seme na svojo njivo. Ko pa ljudje zaspe, pride njegov sovražnik in poseje ljujko med pšenico. Ko pa zraste setev in obrodi sad, se pokaže tudi ljujka. Pridejo pa hlapiči hišnega gospodarja in reko: »Gospod, ali nisi vsejal dobrega semena? Odkod torej ljujka?« On pa jim reče: »Sovražen človek je to storil.«

Mladec: Ljujka na njivi — zdaj razumem.

Zbor mladev: Mi iščemo resnico, luč, mi hočemo biti — pšenica!

Posvetni: Kaj poslušamo prismođe. Pojdimo na ples!

Glas: Gorje svetu zaradi pohujšanja! Nekateri: Ne gremo.

Posvetni: Ha — ha, tega ste se zbalii? Kar nas je junakov, gremo! (Odiš s svojim zborom, nekateri ostanejo.)

Mladec: Mi pa ostanemo. Tu je resnica.

Zbor mladcev: Da, pri Resnici bomo ostali, ki smo do zdaj jo zaman iskali.

(V ozadju se oglasi zbor, ki poje kongregacijsko himno. Vsi poslušajo. Nato stopi iz vrst mladcev deklamator.)

Besedilo: Anton Vodnik,
»Zalostne roke« (str. 38):

Deklamacija:

O, kako me boli to zvonjenje!
O, kako je naša zemlja čudno žalostna...
O, nebo, ali nikoli ne bo poljubilo
nas tvoje sinjine Marijino cvetje?
Večer za večerom te prosijo naši zvonovi,
večer za večerom te išče žalostno petje:
Ave Maria... Ave Maria!

Na tisoče bledih bratov in sester
sklepa ta čas svoja srca v rokah kakor
sveče
starke ob krstah, sklonjene kakor da
iščejo,
vedno pripravljene, da mrtve obiščejo...
Njihovi dnevi so halja, ki prepereva
in vedno močnejše veje v veter zadnjega
dneva...

Ali: so deklice — nikdo ne pozna jim
imena.

Prizor iz Mirbtrove igre »Die Bürger von Calais« (Za narod svoj...). Predstava v Nemčiji.

O, biti mora alabastrova posoda njihovo ime,

kakršna bila je prvi dan...

(Vanjo je vrezano tvoje srce.)

Dlani so njihove zaprte čaše,
iz katerih niso še pile žejne ustnice
naše...

V duši nosijo skrivnost prelepo,
ki jo smehljal jim zakriva kakor
koprena...

Nikoli je ne odgrnejo tujim očem,
ker plamen v svetilkah devic je sam in
nem...

Njihovi dnevi zagrjnjeni so kakor okna,
za katerimi molijo, darujejo Materi
cvetja...

O, če kdaj do dna izsrkal bodem roso
iz alabastrove posode,
vso dišavo sladkega imena —
tih romar bo vstal sredi gneče,
kot da iz pepela bi dvignil sijaj se
plamena:

Pevajmo, deca, pevajmo... Ave Maria!

Večer za večerom k Tebi ihti
(kakor svetiljka, ki dogoreva ji olje)
iz črne globeli trpeči zvon:

Ave Maria... Ave Maria!

Ah spusti, ah spusti tančice iz svojih
dlani,

da nas ogreval bo Tvoj beli smehljal,
da bomo drevo sredi Tvojega vrta...
in ob vodi pomladni bomo cveteli...
O daj, o Marija, o daj!

(Zbor mladcev stopi nato naprej in skupno s pevskim zborom zapoje):

Petje:

O Marija, bodi pozdravljena,
Mati božja, Mati usmiljena,
Mati nade, Mati vse milosti,
Mati sveta, polna vse radosti, o Marija!

O Devica, bodi pozdravljena,
ki rodila svetu si Jezusa;
On, ki zemljo in vse nebo drži,
Tebe Mater v raji lepo časti: O Marija!

O Marija, bodi pozdravljena... itd.
Ljuba Mati, ti nam radost deliš,

v grenkih urah upanje nam budiš;
ko se solza zadnja vtrnila bo,
daj nam lice gledati materno: O Marija!

(Zavesa.)

Drugi del.

(Vsi prejšnji zbori razen zbora mladcev.)

Besedilo: Jan, »Razpotje
življenja« (»Ljudski oder«, str.
151):

Grešnik (z zborom grešnikov nastopi): Mrak razgrinja peroti nad zemljo,
nejasnost hoče zagospodovati. Ljudje grade
si novo življenje, a meni je vse temno,
vse prazno. Ni rešitev! Ves svet gine in
z njim ginem jaz.

Zbor grešnikov: Mi vsi propadam,
ker smo zgrešili pravo, varno pot
življenja.

Nevednež (z zborom nevednežev nastopi z druge strani): Tovariš, kje je Resnica?

Grešnik: Tudi ti jo iščeš! Glej, Resnico in Ljubezen iščem tudi jaz.

Zbor grešnikov: Resnico smo že davno izgubili, ljubezen nam že leta je neznana.

Zbor nevednežev: Resnice nikdar nismo prav spoznali, ljubezen zatoni je v skrbeh.

Materialist (z zborom materialistov nastopi): Družnost! (Molk.) Ste glušci vsi? Ne veste, kaj oznanjam? Bratstvo, svoboda in napredek!

Grešnik: Tedaj si tisti, ki ga išče-mo!

Nevednež: Potem gremo s teboj!
Grešnik: Praviš, da za Resnico veš, danes pa sem te videl stati med mašo med vrati bližnje krčme!

Materialist: Ti to morda ni prav? Svoje prepričanje povem vam brez sramu: ni Boga!

Zbor materialistov: Mi trdimo vsi z njim tako! Mar nam zapovedi vašega strašnega Boga.

Nevednež: Vero sem sicer izgubil, a zapovedi, ki me jih je učila mati, ne prelamljam rad.

Grešnik: Ne spoznam se več. Zmeda je, sama zmeda.

Nevednež: Pred leti je bilo, se dobro spominjam. Tudi jaz sem bil veren, ah, ti prelepi časi!

Grešnik: Nimaš danes vere več?
Nevednež: Premalo, mnogo premalo, da bi mogel živeti in si resnico poiskati.

Materialist: Konec cincanja. Pogledajta, resnico jaz oznanjam: konec krize, boj korupciji, ukinitvev meja, svetovni mir, skupna last, splošna enakost, boj buržniški cerkvi, boj meščanski družbi...

Glas evangelista (iz ozadja): Varujte se lažnivih prerokov, ki pridejo k vam v ovčjih oblačilih, znotraj pa so grabežljivi volkovi. Po njihovem sadu jih boste spoznali. Se li bere grozdje s trnja ali z osata smokve? Tako rodi vsako dobro drevo dober sad, malopridno drevo pa malopriden sad. Vsako drevo pa, ki ne rodi dobrega sadu, se bo posekalo in vrglo v ogenj.

Materialist: Pri mevžah pač ni mesta zame. Tudi vi študirate preuredbo družbe. Kako si jo zamišljate?

Vodja: Druga zapoved v postavi se glasi: »Ljubi svojega bližnjega kot sam sebe.« V tej zapovedi je obsežna rešitev

Prizor iz Mirbtrove igre »Die Bürger von Calais« (Za narod svoj...). Predstava v Nemčiji.

socialnega vprašanja. Toda Gospod je dejal spet: »Kdor hoče v življenje, mora izpolnjevati zapovedi!«

Materialist: Ušesa imam polna, učeni pismouk. (S posmehom:) Berite svoje litanije sami zase.

Zbor materialistov: Le enkrat živiš, takrat pač živi in se izživi. Vse ostalo je prazno. Gremo! (Odhajajo.)

Nekateri: Povejte o ljubezni kaj. Naukov revolucije in klanja smo že sili.

Vodja: Z veseljem bom govoril o postavi.

Materialist: To so bedaki. Mi gremo naprej, smo naprednjaki. (Materialisti odidejo.)

Vodja (grešnikom in nevednežem): Ali ste tukaj ostali? Ali greste med nas?

Grešnik: Šel bi, ali marsikaj mi vest teži...

Vodja: In če bi bili vaši grehi rdeči kakor škrlat, bodo izbrisani.

Nevednež: Šel bi, a pravijo, da nič ne vem in nič ne znam.

Vodja: Hišni gospodar je dal nemu hlapcu pet talentov, nemu dva in nemu enega.

Grešnik: Srečen sem, da sem vas našel!

Nevednež: Tukaj so ljudje ljubezni.

Prizor iz Mirbtrove igre »Die Bürger von Calais« (Za narod svoj...). Predstava v Nemčiji.

Zbor grešnikov: Pot življenja našega ni bila prava.

Zbor nevednežev: Premalo smo se brigali za Resnico. Poznali smo samo učenost šolskih klopi in smo se to pozabili.

(Ta hip stopi iz ozadja mladec in govori kratek govor.)

(Tako j za njim se oglasi v ozadju spet pesem. Polagoma jo pojo tudi vsi, ki so na odru.)

Verni bratje, to se vpraša: kaj si naredimo, da ne bodo srca naša kdaj zapadla v zimo. Zanetimo velik plamen, vsak naj reče: bodi, amen!

Čast Marije plamen sije, večno čast Marije!

Kdo bo varval našo lučco, ki Mariji sije: kdo bo rešil našo dušco, če jo greh zakrije. Srečaj luč nas ti, Marija, pelji nas do svojga Sina!

Luč Marijo — res ljubimo, vedno z njo hodimo!

(Ko odpojo, se zastor v ozadju razmakne in pokaže se emblem v sredini. Iz ozadja pa se oglasi recitacija z deškim — ženskim — glasom):

Besedilo: Iz »Knjige modrosti«, Sirah 24; Pregovori, 8:

Recitacija:

Kakor cedra na Libanu sem povišana in kakor cipresa na Sionski gori. Kakor palma v Kadešu sem visoko zrasla in kakor zasajena roža v Jerihl. Kakor lepa oljka na polju in kakor javor ob vodi sem visoko zrasla.

Kakor trta sem sladak in dišeč sad obrodila in cvetje moje je sad časti in poštenja. Jaz sem mati lepe ljubezni in strahu in spoznanja in svetega upanja. Pri meni je vsa milost življenja in resnice: pri meni je vse upanje življenja in kreposti. Pridite k meni vsi, kateri po meni hrepenite, in nasitite se mojega sadu. Moj spomin traja na vse veke. Kateri mene uživajo, bodo še lačni; in kateri mene pijejo, bodo še žejni. Kdor mene

poslušaj, ne bo osramočen; in kateri delajo po mojem nauku, ne bodo grešili. Gospod me je v lasti imel v začetku svojih potov, preden je kaj storil, od začetka. Od vekomaj sem postavljena in izdavnica, preden je bila zemlja. Ni še bilo brezden in jaz sem bila že spočeta. Zdaj torej, otroci, poslušajte me: blagor njim, kateri se drže mojih potov! Poslušajte nauk in bodite modri in nikar ga ne zametujte! Blagor človeku, kateri me poslušaj in čuje pri mojih vratih vsak dan in name pazi pri podbojih mojih dur. Kdor mene najde, najde življenje in prejme zveličanje od Gospoda.

(Zbori se razmaknejo, nastopi.)

Zbor mladcev, ki izvaja ob petju zbora v ozadju simbolično vajo

Morska zvezda (»Ljudski oder«, III, 3/4, str. 57 sl.).

(Zavesa.)

Tretji del.

(Vsi zbori na odru.)

Besedilo: Jože Pogačnik, »Davorija Marijinih mladcev«. (Za zbor priredil N. K.)

Eden: V žalostnih duš hrepenenje Marija devojka nam rožice stelje, in zvezda skož burij pogoltnih tuljenje Marija v večerne pristane nas pelje.

Vsi: Zdrava, Marija vodnica!

Drugi: Danes težko je brodiriti skož svet, od vzhoda, zapada, od severa, juga, od zemlje poslednje z vetrovi, na črnih oblakih k nam seli se tuga, tuga.

in v srca vsesavajo črni se dnovi.

Vsi: Danes težko je brodiriti skož svet.

O, v sleherni duši

pretresa in ruši

se stavba vekov.

Kot zvezde ponoči

se vtrinjajo z našega neba stoletij

sadovi.

Vesoljni potres razrval nam je srčno zemljo.

Vsi: Kdo gleda še danes v nebo?

Kdo zvezde še šteje?

Eden: Vendar če zatonejo zvezde poslednje nad nami,

nam zvezda Marija še sveti.

Drugi: In dokler ta luč nam gori nad glavami,

pred temo in žalostjo še smo oteti...

Vsi: Pozdrav ti, o zvezda Marija!

Glej!

S trdimi, neomahljivimi vedno koraki po cesti prebeli Marije mogočni vojaki pojoč davorije Devici gremo na bojno polje.

Eden: Pred nami v drhtečem poldnevu rdeče bandero plamti

in na njem — o Marija! — Tvoj biserni prestol stoji!

Glej!

Vsi: — Vsi za njim gremo priklonjeni rahlo naprej,

vsledimo Tebi na ustne,

čakaje na tvoje povelje,

vsledimo Tebi na želje:

O Mati, o zapovej!

Drugi: Ker nam bije srce po tvojega srca utripu, Marija!

Mi hočemo svet

ves zazibati spet

v ritem tvojega srca, Marija!

Vsi: Zdrava, vodnica Marija!

Prizor iz Mirbtrove igre »Die Bürger von Calais« (Za narod svoj...). Predstava v Nemčiji.

Eden: In včasih, ko rani nas kdaj bojno polje,

v naše prošnje se vzdignejo k tebi, Marija,

in vselej postane nam boljše,
kot v Tvoje dlani se izjočemo Ti,
o Marija!

Vsi: Morja hrumijo,

Kot črni mehovi
oblaki razsipajo noč in temo čez zemljo,
človeku razjedel vso moč je obup...

Drugi: Kako je krmarju težko, težko!
A mirno reže valove naš čoln,
petja Marijinih pesmi
in cvetja majniških šmarnic ves poln,
mirno plava skoz temne zalive
v večerni pristan...

Vsi: Čez morsko pobočje

mi s Tabo, Marija,
se peljemo v božje naročje.

Eden: Kako je z Marijo krmarju lahko,
lahko.

Vsi: Marija, nas, Tvojih brodarjev vodnica,

do vdanosti duše razvzemi,
Ti v svoje nedolžno naročje nas vzemi
in daj, da nikdar ne zgrešimo več tvo-
jega klika,
o Roža Marija!

Drugi: In tam, kjer z večnostjo čas se
zamenja,

naj Tvoja se zarja večerna sklanja
nad bojem življenja,
naj lahno buti naš čoln ob sveto skalo,
Marija!

Vsi: Tedaj odpočijemo se — v domačiji,
utrujeni borci za ogenj Gospodov,
ob Tvojih nogah.

In tam nadaljujemo Tebi zahvalo,
O Roža vseh rož, o Marija!

Besedilo: Jan. »Razpotje
življenja« (Ljudski oder, V,
4, str. 152):

Zbor mladcev: Iščemo pot iz teme
v luč. Našli smo jo. Cerkev nam je vod-
nica, ljubezen pa spremljevalka.

Grešnik: Tu je Resnica.

Zbor grešnikov: Tu je Luč.

Nevednež: Tu je pot v življenje.

Zbor nevednežev: Poštena pot
življenja.

Mladec: Tu je ljubezen.

Zbor mladcev: Prava in nesebična.

Mladec: Bratje, z nami na pot! Bra-
nimo naših očetov načela in naših mater
ljubezen.

Vodja: To so nosilci luči v življenje!

Zbor mladcev: Bogu smo otroci,
domovini sinovi, nikomur hlapci.

Mladec: Nikdar nikomur hlapci!

Vodja: Bratje, naša vera ostane, če
na svetu vse razpade. Vero dedov svojih
zvesto ljubite, čeprav povsod sovraštvo
vlada.

Grešnik: Ostali smo.

Nevednež: Prevzeti z resnico.

Mladec: Vsi drugi so šli...

Glas evangelista (iz ozadja):
Mnogi bodo prišli od vzhoda in zahoda,
ki bodo živeli z Izakom, Abrahamom in
Jakobom v nebeškem kraljestvu. Otroci
kraljestva pa bodo pahnjeni v vnanjo
temo, kjer bo jok in škripanje z zobmi.

Vodja: Bratje, poslušajte nauk Cer-
kve in ji zvesti ostanite! — Zdaj smo
končali. Vrnite se, ki ste z nami igrali!
(Zbora materialistov in posvetnjakov se
vrneta na oder.) Spreglejte priliko, ljudje
božji!

Grešnik: Jaz sem igral v imenu
tistih, ki so jih sicer prav vzgojili, a so
pozneje na stranpota zašli.

Zbor grešnikov: Naša slaba na-
rava nas je zmotila. Bog ve, kje bi danes
bili, če bi se nam vera spet ne vrnila.

Nevednež: Jaz sem igral v imenu
tistih, ki so se učili katekizma, a so ga
po letih pozabili.

Zbor nevednežev: Naša vera je
utonila v vsakdanjih brigah. Skrb za kruh
nam je sveta čustva zatrla.

Posvetni: Jaz sem igral v imenu
tistih, ki jih je zmotil svet in ne vedo
za pot k Bogu.

Zbor posvetnih: Boga smo poza-
bili, uživanje častili. Trdi smo ostali za
vse opomine.

Materialist: Jaz sem igral v ime-
nu tistih, ki so vero zatajili in jo zdaj
smesijo in celo tajé.

Zbor materialistov: Snov je
naš Bog, za večnega nam ni mar. Brez
pomišljanja kri v potokih prelivamo in
pot revoluciji pripravljamo.

Mladec: Jaz pa sem igral v imenu
tistih, ki stoje na braniku svetinj očetov
naših, na ogradah ljubezni mater naših.

Zbor mladcev: Matere naše so
nas rodile in nas v ljubezni sveti vzga-
jale. Očetje so nas narodu našemu dali
in našo rast v življenje božje vravnali.

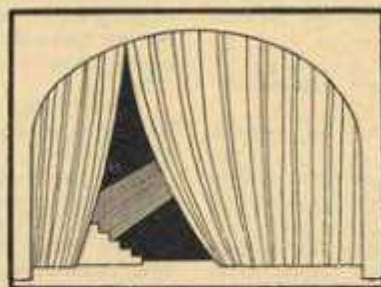
Mladec: Prava pot k soncu, k Bogu.

Vsi: K soncu, k Bogu!

Igrski vodja: Fantje, v vrstah
bodite, kjer danes ste zbrani, da čuvate
rod naš, da branite vero. Narod slovenski
je z vami.

(Vsi zbori in ljudstvo stoje zapoje »Povsod
Bogac«.)

(Zavesa.)

ZA OSMI DECEMBER

SLEPA GROFIČNA

Štiri podobe po ptujskogorski legendi. Napisal Niko Kuret

Osebe:

grof vurberški, Herbert
grofica vurberška, Ana Marija,
njegova žena

njena mati
Marija, mlada grofica vurberška,
kot otrok in kot mladenka

vikar
Rupert, vodja hlapcev
deček

glas slavčka v ozadju.

Dejanje se godi v 14. stoletju.

•

Prva podoba.

Izba v gradu.

Mati (vstopi): Tukaj sem, hčerka moja!

Grofica: Mati! (Ji pohiti nasproti.)

Mati: Tako nujno, hčerka?

Grofica: Da, mati. Nujno. Nujno je.
Mati: Ni zdaj čas za potovanje. Am-
pak — prišla sem.

Grofica: Hvaležna sem vam, mati.
Morala sem vas poklicati.

Mati: Saj — saj ste vendar vsi zdra-
vi, kakor so mi povedali?

Grofica: Grof, moj mož, je zdrav.
Na lovu je. In jaz sem tudi — in —

Mati: — in mala tudi. Po njej sem
brž povprašala tvoje ljudi. Ali je torej
sicer na Vurbergu kaj novega?

Grofica: Da, mati — (Zaihti.)

Mati: Kaj se je zgodilo? Bo mar
vojska in so grofa poklicali nanjo?

Grofica (ihite odkimuje):

Mati: Ne? Se vam je škoda nare-
dila?

**Grofica (še vedno ihite in samo
odkima):**

Mati: Ali sta se — ali sta se z mozem sporekla? Moj Bog, pa vendar ne? Grofica (odkima in ihti dalje).

Mati: Tudi ne? Hvala Bogu. Kaj se je torej zgodilo, da si me klicala?

Grofica (med ihtenjem): Strašna nesreča, mati. Nihče še ničesar ne ve. Samo jaz.

Mati: Nesreča?

Grofica: Nesreča, mati.

Mati: Pa kaj, za božji čas?

Grofica: Naša mala — naša edinka — tako smo Boga in Marijo prosili zanjo...

Mati: Povej no že...

Grofica: Je slepa — od rojstva slepa...

Mati: Za sveti božji čas! Kaj praviš, hči? Slepa? Kako to veš?

Grofica: Zdaj bi že morala videti, če ji s trakom pomaham, ko v zibki leži.

Mati: In...?

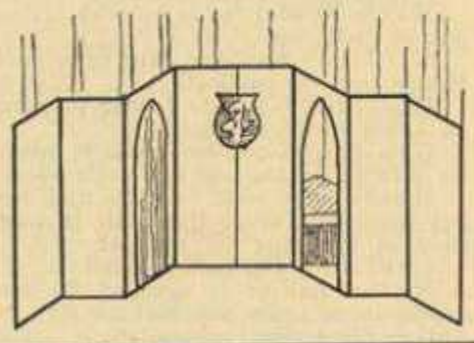
Grofica: Ne zgane se — ah, gotovo je slepa, moj Bog, moj Bog! (Spet plane v jok.)

Mati (po dolgem premoru): Morda pa — morda se pa motiš, hči. Daj, potolaži se...

Grofica (ihiti).

Mati (spet molči): Ali spi?

Grofica (med ihtenjem): Da. Spi.

Prizorišče v 1., 2. in 4. podobi: navadna zasloni (dva dela), ki se dasta za 3. sliko brž odstraniti.

Hvala Bogu. Tako lepe modre očke — in slepe. Kolikokrat jih gleda on — ves zaljubljen je vanje...

Mati (je pomolčala): Če je res — če je res — je to strašno.

Grofica (stopi k zibki): Prebudila se je. Marija! Marija? Ne boš več spančkala?

Mati: Blagoslovi te Bog Oče, Sin in Sveti Duh, Otročiček, Marija! — Pogledaj me! Me vidiš? Svojo staro mater? Me vidiš? Pogledaj, kaj sem prinesla —! Ropotuljico, lepo rdečo in rumeno pisano! Boš? Me ne poznaš? Seveda... Mesec dni me nisi videla. — Boš? (Ji pomaha z ropotuljo.)

Grofica (krčevito): Ne vidi, mati, poglejte, ne vidi! (Z grozo.) Nepomagano klati — išče — tiplje z ročicami — sliši glas — a ne vidi. O! Mati, mati, zakaj sem tako nesrečna? (Blazno zajoka.)

Mati: Otročiček moj, res ne vidiš? Res ne vidiš? Ne vidiš svoje mamice? Ne veš, kakšen je tvoj oče? Ne moreš videti svoje stare mame? Ne veš, kako sonček sije — kako ptički skačejo na okno — vsega tega ne veš, otročiček? (Dolg molk. — V daljavi rog. Ponavlja se, vedno bliže.)

Grofica: Grof se vrača z lova. Tako mi je tesno. Če zve, mati, če zve — (Hlastno si briše solze.)

Mati: Če zve? Oba bosta gorje nosila. Kaj pa hočeta drugega?

Grofica: Bojim se, mati. Tako se bojim...

Mati: Jaz mislim, da svojega moža poznaš.

Grofica: Ampak taka nesreča, mati, taka nesreča. — Že gre, mati.

Grofica (vstopi): Slišal sem, da ste prišli! Dobrodošli spet pri nas.

Mati: Bog te blagoslovi, ljubi zet.

Grofica: Tako ji je bilo dolčas, moji Ani Mariji, da sem ji kar prigovarjal, naj pošlje po vas. Boš potolažena zdaj in boljše volje? (Poljubi jo.)

Grofica: Tako si dober, mož.

Mati: Tako je prav, da se imata rada. V pravi, globoki ljubezni se vsako zlo prenese.

Grofica: Da, kaj ne, Ana Marija?

Grofica (komaj dahne): O — Herbert...

Grofica: Nekaj imam zate, Ana Marija. Ne vem, morda ne boš vesela. Stari Rajmund v gozdu mi je dal nekaj zate. Hej, dečko! (Zaploska.) Prinesi slavčka! (Koraki.) Tukaj je.

Grofica (s strahom): Kaj je to?

Grofica: Slavec v kletki.

Grofica: Slavec?

Grofica: Da. Zdaj, v tem prelepem mesecu majniku začenja peti... Na okno kletko daj.

Mati: Predragi zet, je res, da takim slavčkom iztaknejo oči?

Grofica: Na žalost, res je.

Grofica (zavrisne): Iztaknejo oči? (Plane v jok.)

Grofica: Ana Marija, Ana Marija!... Saj sem vedel — hud sem bil na Rajmunda... Nisem hotel vzeti — Ana Marija? Ana Marija?

Grofica: Slep — slep — in v kletki...

Grofica: Moj Bog, Ana Marija. Saj to je — to ni nenavadno... Tako se dela...

Grofica (bolešno kriči): Tako se dela — In da je smrtni greh, kdo na to pomisli?

Grofica (zmeden): Nihče, Ana Marija. Človek pa ljubi slavčkovo tožbo...

Grofica: Ljubi slavčkovo tožbo! Herbert — kaj se to pravi?

Grofica: Kaj ji pa je, mati? Ne razumem je.

Mati: Ženske so včasih čudne, dragi zet. Pustiva jo.

Grofica: Da sem vendar pustil to kletko Rajmundu! Oh, to se kesam.

Mati (stopi k zibelki): Ne boš več spančkala?

Grofica (pristopi): No, kaj pa je s teboj? Mar čuješ? Nas gledaš, kaj, Marija? Kaj ne, kako je zrasla?

Mati: Da, hvala Bogu.

Grofica: Kmalu bo sama sedela v zibelki! Kaj ne, Marija? Te tvoje očke — kot spominčice! Kot tvoja mati — kaj, Ana Marija? Kako, še zmeraj jokaš? (Zaploska.) Hej, dečko! Nesi stran! (Deček

pride po kletko in jo odnese. — Premor.) Moj Bog, Ana Marija, se to izplača? Ta jok — za takšno reč. (Ziblje otroka.) Aja, tuta, Marija. Glej, tvoja mama joka. Kako, še ti boš z njo?... Pogledaj, pogledaj, kaj mi je dal za tebe Rajmund! Pogledaj to ptičko — lesena je, na obročku čepi in kima — pogledaj jo, ptičko! Jo vidiš — hop? Zdaj te bo s kljunčkom pičila na noske... Kaj? Nič se ne bojiš? Glej — tvoje očke gleda, očke kot spominčice — te bo, te bo... (Se sklanja nad njo.) Kako? Se ne — se ne bojiš? Marija — Marija... Glej ptičko...

Grofica (glasneje zajoka).

Mati (ne vzdrži več, tudi zaihti).

Grofica: Kaj pa je to? Zakaj ta jok? (Usoden molk.) Kaj je z otrokom? Ana Marija — povej, kaj je z otrokom! Povej, kaj je z otrokom?

Mati in grofica (samo ihti).

Grofica (brez glasu): To ni mogoče — slep — moj otrok — slep — slep... O, sveti Bog...

Slavček (se oglasi od nekod).

(Zavesa.)

Druga podoba.

Izba kot v 1. podobi.

Marija: Ali je sonce že zašlo?

Grofica: Zabaja, hčerka moja.

Marija: Kakšen je mesec majnik?

Grofica: Kakšen je... Kako ti naj povem, Marija... Vse cvete...

Marija: Kako cvete, mama?

Grofica: Tolikokrat si že vprašala...

Marija: Seveda sem... Saj sem že stara šestnajst let. In vsako leto, odkar vem, sprašujem, kakšen je majnik... Samo vonjam ga — in slišim ga... po drevju pod oknom šume čebele — in na večer pod hribom slavec poje...

Grofica: Ah, slavec...

Marija: Se zmeraj mislite nanj?

Grofica: Nikoli ga ne pozabim, hčerka... Takrat je tvoj oče izvedel...

Marija: Da sem slepa...

Slavček (se oglašja).

Marija: Gališite?

Grofica: Da...

(Molk.)

Grofica: Hladna sapa veje.

Marija: Pustite... Po cvetju diši. Ali bo že noč...?

Grofica: V dolini je že mrak...

Marija: Mrak... Kaj je luč? Kaj je tema? Z očetom se pogovarjata o tem: Znočilo se je — dani se — tema je — svetlo — in vaju ne razumem...

Grofica: Končuje se Marijin mesec majnik. In sedmo leto že opravljamo pobožnost. Nocoj je zadnji dan. Morda nas Bog usliši...

Marija: Saj mi ni nič hudo. O, rada gledala bi luč — da bi ločila jo od teme — da vedela bi, kaj je sonce, luna, kakšno je nebo, kako cvete okoli mene... O, rada, rada. A hudega mi ni. Saj sta vidva z menoj...

Grofica (molči).

Marija: Zakaj molčite? Kje ste — naj se vam lic dotaknem... Solze po licih vam polze...

Grofica: Oh, kaj še...

Marija: Zmeraj ste žalostni. Kako naj bom vesela? Ne, ne, uslišati mora nas Marija. Predolga bo ta žalost.

Grofica: Le moli, pridno moli, ti si nedolžen še otrok.

Grof (vstopi): A, tukaj sta. Sem vaju v kotu na obzidju iskal. Vsak čas pride vikar. Kako je kaj, Marija? (Poljub.)

Marija: Spregledala bom, oče.

Grof: Kaj boš? Kaj pa imata?

Grofica: Poménkujeva se kot ponavadi.

Marija: Da, oče, spregledala bom. Marija me bo uslišala. In potem bom vedela, kakšen je mesec majnik...

Slavček (poje).

Marija: Slavček...

(Molk.)

Grof: Vsak čas pride vikar.

(Od nekod zvoni.)

Marija: Zdravamarijo zvoni pri fari...

Grofica: Stopiva v kapelo. Bova tam molili. (Stopita h kapeli. — Prav oddaljeno zvonjenje in slavčkova pesem se mešata, rahlo potegne veter.)

Vikar (vstopi): Hvaljen bodi Jezus Kristus, gospod grof.

Grof: Na vekomaj, amen.

Vikar: Kako je z milostljivo gospo in gospodično?

Grof: Hvala, gospod vikar. Veliko zaupanje imata.

Vikar: Vera gore premika.

Grof: V kapeli sta že. Stopiva še midva. In kar začnite s pobožnostjo.

Vikar: Kakor ukažete. (Odideta v kapelo.)

Molitev v zboru (grofica, grof, Marija in vikar, vmes prav narahlo harmonij): Spomni se — o premila Devica Marija — da še nikoli ni bilo slišati — da bi bila ti koga zapustila, ki je pod tvoje varstvo pribežal — tebe pomoči prosil — in se tvoji prošnji priporočal.

Marija (nenadoma): Vidim — vidim luč — vidim luč... (Za hip molk.)

Marija (pride iz kapele): Vidim — vidim luč... Tam skozi — tam daleč — tam je luč — tam je luč...

(Grof, grofica, vikar za njo.)

Vikar: Gospodična — to bi bil čudež božji...

Marija: Marija me je uslišala — Marija nas je uslišala... Ah, za tisto lučjo — za tisto lučjo moram — pojdimo — pojdimo vsi skupaj...

Grof (zmeden): Noč bo, hčerka...

Grofica: Hčerka moja, hčerka moja...

Marija: Jaz vidim luč — tam daleč nekje... Vodila vas bom... Pojdite z mano... Prosim, prosim vas... Pojdite!

Grof: Ne najdem se, gospod vikar... Kaj naj storim...

Vikar: Poslušajmo jo. Na njej se je čudež božji razodel. Ne ustavljajmo se volji Marijini.

Grof: Hlapeci! Halo, Rupert! Pripravite bakle! Konje iz hlevov! Za nas tri in za gospoda vikarja!

Marija: Marija — Marija... Uslišala si me...

Grofica (joka): Ali me vidiš, Marija, hčerka moja?

Marija: Pogledite — pogledite, mati — luč — pogledite luč — tisto glejmo, tisto glejmo, da kraja ne zgrešimo...

Grofica: Pridi, vodila te bom...

Marija: Da, vodite me, mati, vodite me — nisem vajena — nisem vajena...

(Konji prihajajo iz hleva.)

Vikar: O sveti božji križ — kaj sem dočakal, jaz, vikar Ožbalt...

Grofica: O Marija — ali sanjam ali bedim... (Vsi odhajajo.)

(Zavesa.)

Tretja podoba.

Pri znamenju na Ptujski gori.

Marija: Tukaj smo — tukaj smo... Tukaj je bila luč... Pri temle križu...

Grof: Kje smo?

Vikar: Dve uri od Ptuja, mislim.

Marija: Luč — luč — vidim — vidim... O Marija! (Omahne.)

Grof: Primito jo! Primito jo!

Grofica (v strahu): Marija! Dete!

Vikar: Nič hudega ne bo. Semkaj jo položite. Preveč je bilo zanjo.

Grof: Marija! Hčerka moja!

Grofica: Rupert! Po vode skoči.

Rupert (odhiti in se brž vrne).

Grof: Tukaj torej... Ali ni bilo to znamenje, vikar?

Vikar: Bilo, gospod grof. Svet je ta kraj.

Grofica: Zavej se, mala moja! Zavej se!

Marija (se prebujajo): Kaj je — kaj je to? Kje sem? Kako je vse to? Kaj je okoli mene?

Grofica: Jaz sem to, tvoja mati, Marija!

Grof: In jaz tvoj oče!

Grofica: In tule okrog vsi tvoji dragi znanci!

Vikar: Jaz sem vaški vikar, gospodična.

Grofica: Tole je naš Rupert in tam dole naši hlapeci, ki jih vse poznaš...

Marija: Ne vem — ne razumem — glasove poznam — seveda poznam... Kako pa je to... Pridite bliže, mama, sklonite se, naj vas pobožam... Joj, moja dlan — ali je res... Božam, božam... Da, to ste vi... Pa kako je to?

Grofica: Vidiš, otrok moj, vidiš!

Marija: Vidim? Tako — tako — se vidi? Tako se vidi? Oče, oče! Kje ste oče?

Grof: Tu sem...

Marija: Ah — vi ste oče — takšni ste... Saj res, saj res — vidim — vidim. In vse drugo — in tole — kaj je tole?

Grof: Tole je križ.

Marija: Saj res — križ — križ s svetlobo — Marija na eni strani — da, da — sveti Janez na drugi — in tole naokrog...

Grofica: Neskončno nebo, otrok moj, zvezde in luna...

Marija: Ah...

Slavček (se oglašja čez čas, dolgo poje, vsi molče).

Marija: — in slavček...

Grofica: Tega — ne boš videla... Skrit je v samoti.

Marija: Skrit... (Slavec umolkne, kratek premor.)

Vikar: Nad vse velik je čudež, ki nam ga je pokazal Gospod. Dostojne zahvale je vreden...

Grof: Da, vikar, dostojne zahvale. Poskrbel bom za to. Na tem svetem mestu bom cerkev sezidal kot je lepše ne bo na štajerski zemlji.

Marija: Da, oče, cerkev Mariji!

Grofica: Ne bomo našli dostojne zahvale za vse. Saj si se danes drugič rodila na svet...

Marija: Pokleknimo vsi skupaj, molimo, ker svet je ta kraj!

(Zavesa.)

Četrta podoba.

Izba kot v 1. in 2. podobi

Marija pred slikarskim stojalom.

Grofica: Spet nova slika, Marija?

Marija: Da, mama. A ne pokažem še. Boste hudi?

Grofica: Kar delaj v miru, dete moje. Bojim se le za tvoje oči.

Marija: Tako je slaba vaša vera, mama? (Naglo.) Oh, ne, ne zamerite mi! To je bilo grdo, vem, vem. Toda — zakaj bi se bali za moje oči? Marija mi jih je vrnila! Vrnila mi jih je zares, ne le za malo časa! Saj zdrave so in ostre kot sokolje...

Grofica: — in lepe kot spominčice, in dobre kot neba sinjina...

Marija: Obletnica se bliža, mama.

Grofica: Da, dete, vem, Obletnica. Še cerkev ne stoji.

Marija: Kako bi stala? Preveličasten božji hram bo to, da bi bilo ga moči sezidati v enem letu...

Grofica: Tako skrbi me oče. Suh je in bled in nič ne spi.

Marija: Povsod je zraven sam.

Grofica: Ne morem braniti mu. To je zaobljuba...

Marija: Da, sveta služba. In za obletnico — imam prošnjo do vaju.

Grofica: Prošnjo? Uslišana ti bo, Marija!

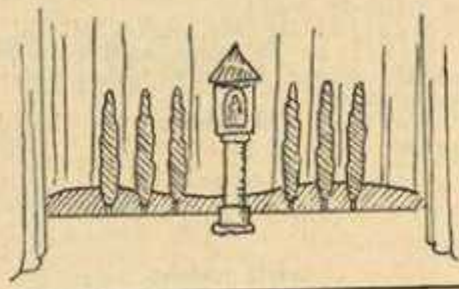
Marija: Ne vem, če pojde gladko...

Grofica: O! Kaj pa to?

Marija: Obema bom povedala...

Grofica: Ne bi prej meni sami?

Marija: Vam samim, mama?

Prizorišče za 3. podobo: znamenje in stilizirane spalme (jagnedi) ter griči v ozadju.

Grofica: Počakaj, oče gre.

Grof (vstopi): Dober večer.

Grofica: O, Herbert. Nocoj si se zakasnil. Dober večer.

Grof (poljubi obe): Bog daj obema dobrega. Bil sem v Ptujju, zato sem pozen.

Grofica: V Ptujju? Kako pa to?

Grof (vzdihne): Po poslih pač, zavoljo stavbe.

Marija: Ah, jutri pojdem z vami, oče, da vidim delo, kako cerkev raste.

Grof: Le pridi, le.

Grofica: Skrbi ti berem s čela, grof.

Grof (negotovo): Skrbi? O ne — zakaj? — Ne, ne.

Grofica: Pač, pač. Skrbi te, dolgo te že tlači. Zena vse vidi, vse zasluti.

Marija: Zakaj skrbi?

Grofica: Ne izhajamo, kaj ne?

Grof: Kako to veš?

Grofica: Ej, marsikaj vem. Ne bo dovolj za cerkev...

Marija: Ne bo dovolj?

Grof: Bojim se. (Molk.) Ne bo.

Grofica: In?

Grof: Najel sem dolg. (Si oddahne.) Tako. Zdaj vesta vse.

Grofica: Najel si — dolg...

Marija (preplašeno): Dolg... Za Marijo...

Grofica: Da le — za doto bo...

Marija: Kaj, dota? Zame dote? Hej ravno prav. To, mati, je bila skrivnost. Povem obema jo — zdaj — za obletnico.

Grof: Skrivnost? Kakšno skrivnost, dekle?

Grofica (brez glasu): Možila bi se?

Marija (rahla godba se oglasi vmes): Izbranega imam ženina — Jezusa samega — Jezusa samega...

Grofica: V samostan bi rada?

Grof: In če — dote ne bo...

Grofica: Če dote ne bo?...

Marija: Naj gre za cerkev, oče.

Grof: Grof vurberški ne da hčerke brez dote — niti v samostan.

Marija: Grof vurberški — o, oče, nikar napuha, če gre za Marijo!

Grof: Brez vsega vendar ne moreš v samostan!

Marija: Brez vsega? Marija mi je dala doto, ki bi vidva mi je ne mogla dati. Marija mi je dala luč oči! In barv žejna dolgih šestnajst let opajam zdaj se z njih bogastvom... Zdaj slikati znam...

Umetnost ta bo moja dota — za samostan, mar ne? Če to je važno sploh...

Grof: Marija, otrok moj...

Grofica: Bil si vredna čudeža, o hčerka...

Marija: Torej res smem?

Grofica: Otrok! (Jo poljubi.)

Grof: Marija! (Jo tudi poljubi.)

Marija: Vas zdaj še zmeraj dolg skrbi? (Molk.) Še zmeraj? Do smrti bosta tu na gradu — za vaju bo še zmeraj...

In potlej... Vse za cerkev, oče. Vse za Marijo, mati... Saj ne zaradi mene — kaj sem jaz? — zaradi Marije, božje Ma-

tere, za njeno čast in slavo, za vere spomenik na naši zemlji skozi stoletja...

Grofica: Amen.

Grof: Amen.

(Zavesa.)

Milostna podoba v ptujskogorski cerkvi.

BOŽIČNA PROSLAVA

Napisala Marija Salamon.

prevedel in priredil Franc Šmon

Tu imate v novem duhu dojeto in napisano »božično prireditve«, kjer sodeluje lahko vsa fara s svojimi stanovi in ostalimi edinicami. Imate pa hkrati tudi idealno besedilo za proslavo božične skrivnosti v najožjem krogu, na kakem sestanku ali shodu. Ko ga boste prebrali, boste takoj spoznali, da je vsa realistična brkljarija pri takšni »igrice« (?) tako silovito brez pomena, da vas nihče še vprašal ne bo po njej. Vseeno je, ali osel na odru nastopi ali ne, ali na odru ogenj pastirjev gori ali ne. Vse se zgolj nakaže s kretinjo. Verjemite, da to nikogar ne bo motilo. Ljudi, ki bi stvar hoteli gledati samo zaradi »teatra«, pravočasno opozorite, naj si prihranijo razočaranje in naj ostanejo doma. Pri prireditvah take vrste zares »gledalcev« ne sme biti. Ne gre za »igro«, gre za to, da neki krog ljudi občestveno in v tej obliki doživi božično skrivnost. Za nič drugega. Če oder k temu po svoje pripomore, prav. Toda za božjo voljo nikar iluzionističnih efektov! Vsi igralci in nastopajoči so v polkrogu (na odru in pred njim!) ali v krogu (na sredi dvorane!) stalno navzoči, tvorijo torej okvir posameznim »prizorom« (prim. Drabosnjakovo Božično igro!). — Proslavo je izdal klosterneuburški liturgični apostolat. — Ur.

Nastopajo:

Bog Oče — Kristus — nadangel Gabriel — angel na betlehemske poljanah — Marija — Jožef — krčmar — stari pastir — mladi pastir — pastirček — Eva — zbor angelov — zbor prerokov — zbor pastirjev in njih žen — zbor nerojenih (otroci) — zbor ljudstva.

Prvi del.

Advent — pričakovanje.

Ljudsko petje ali cerkveni zbor:
Ve nebesa ga rosijo...

Zbor: O, dolga, dolga noč...
brezdanja, brezdanja tema...
brezupno, težko spanje...
o greh — o noč — doklej — doklej?
Bog Oče: O človek! Ko sem dejal:
Bodi!
tedaj si bil bitje luči.
Sonce se ti je priklonilo —
Zbor: Tisočletja, tisočletja nas zagrinja
neprodirna — večna tema.
Oče: Kje je raj, ki sem ti ga podaril,
o človek?
Zbor: Izgubljen, Oče, izgubljen!
Oče: Kje zvezda, ki je svetila s tvojega
čela?
Kje otroštvo božje — kje?
Zbor: Izgubljeno — davno izgubljeno!
Oče: Opasal sem te s svojo milostjo —
okrasil tvoje čelo s svojo ljubeznijo.
Zbor: Izgubljena, uničena je tvoja
milost!
Oče: Kesam se, da sem te ustvaril, o
človek!
Zbor: Iz globočine kličem k Tebi,
Gospod,
svoje roke dvigam proseče k Tebi!
Poglej moje roke, v verige suženjstva
so vklenjene!

Moja kolena so ranjena,
svoje čelo sem razbil ob kamnih.
Odpuščanja sem prosil in jokal
od jutranje zore
pa do temne noči.
Moje grešne oči so krvavo rdeče
od prečutih noči.
Vedno mislim nate.
Tožba je moj kruh,
solze moja pijača.
O Oče, močno sem te razsrdil,
mnogo sem grešil:
Moja krivda, moja krivda, moja velika
krivda.
Zbor angelov: Ko blisk neba, ki
sega od sončnega vzhoda do zahoda,
toliko je tvoje usmiljenje, o Bog!
Zbor: Oče, naš dobri Oče gleda iz nebes
na zemljo,
iz nebesnih višav — s svojega prestola
gleda na nas.
Njegov pogled prodre v najskrivnejše
kotičke srca.
Usmili se me, usmili, Tvoje usmiljenje
je neskončno!
Ne vrzi me izpred svojega obličja!
Oče: Zavrgel sem te!
Zbor: Oče! Milost, usmiljenje!
Oče: Izbrisal sem te iz knjige življenja!
Zbor: Oče, prizanesi, prizanesi!
Zbor angelov: Ko blisk neba, ki
sega od sončnega vzhoda do zahoda,
toliko je tvoje usmiljenje, o Bog!
Kristus (se pojavi): Tako... brez-
mejna je Tvoja dobrot, Oče! Bog!
Oče: Velika je krivda!
Kristus: Velika je sprava!
Oče: Neskončna je moj srd!
Kristus: Neskončna je Tvoja ljubezen,
o Oče.
Zbor angelov: Z večno ljubeznijo
si ljubil človeštvo.
Skloni se k njemu! Pritegni ga zopet
k sebi!
Kristus: Oče! Glej, Tvoj sin govori,
ki je rojen od vekomaj.
Zbor: Ali se nam obeta jutro?
Kristus: Poslušaj, Oče! Naj bom sred-
nik med tabo in človeštvom!
Zbor: Ali nam zasije zvezda rešenja?

Kristus: Človeštvo se mi smili! Oče!
Dovoli, da stopim na zemljo!
Sam bom raztrgal grešne vezi,
sam odmaknil zapah, da se na široko
odpro vrata ječe,
jetnike pa popeljem k Tvoji luči.
Zbor: Oblaki, dežujte pravičnega! Ro-
site ga, o nebesa!
Zbor angelov: Čudež ljubezni božje!
Bog pride na svet!
Kristus: In kot človek hočem živeti
na zemlji.
S človeštvom hočem deliti gorje, trplje-
nje in delo,
brat hočem postati človeku v vsem.
Oče: Vidim, vidim, gledam...
Tvoje noge, ki so poljubile solzno
dolino,
zakaj so krvave?
In Tvoje roke, ki so razvezale vez
prokletstva,
odkod te globoke rane v Tvojih dlaneh?
Kristus: Vidim, Oče, vidim — in vem!
Oče: Zavrgel si nebeško krono — glej,
druga krona te čaka.
Zbor angelov: Gorje, gorje! Trnje-
va krona!
Kristus: Oče! (Izgine.)
Zbor angelov: Vse krasote neba so
Tvoje.
Tebe časte zbori angelov.
Knezi — prebivalci nebes — klonijo
svoje glave pred Tabo.
Kerubi in serafi Ti pojo nesmrtno,
večno lepo pesem!
Zbor: Iz globočine kličem k Tebi,
Gospod.
Eva (v ozadju za odrom): Otroci moji,
otroci mojih otrok — — —
Prva mati Eva vas prosi in vam kliče
iz kraja,
kjer vlada tema in noč:
Dvignite svoje roke! Molite, prosite,
molite!
Zbor: Oče, pošlji njega, ki ga misliš
poslati!
Preroki: Čujte! Molite! Blizu je čas!
Zbor: Eva, mati naša, in vi očaki,
trkajte, udarite močno na vrata več-
nosti! Vi prvenci odrešenja, kličite
Odrešenika!

Preroki: Iz davnine se sliši glas, vse človeštvo je prisluhnilo. (Marija pride.) Močna žena. Ta stre stari kači glavo. Njen obraz je lepši od jutranje zarje. Lilija je med trnjem.

Zbor angelov: In že je dopolnjen čas. Že biva med otroki zemlje. Glejte, v svojem vrtu kleči; Cvetlica med cveticami.

Marija: Povej mi, reci mi Ti, ki ga ljubi moja duša, kje hodiš, kje počivaš, povej, kje se oddahneš in kje je sonce v zenitu! Glej, dolgo te že iščem, pridi! Priteci k meni, o brzonogi jelen, preko bregov in gričev!

Zima je minila, nebo se je zjasnilo; cvetlice so že vzklike iz zemlje, lastavice so priletele v deželo! Kako že duhti cvetoči vinograd!

Pridi, glej, prišla je sveta pomlad!
Eva: Avel — Pozdravljena! Marija!
Marija: Pridi, Emanuell! Pridi, Odrešenik!

Pridi, naš Zveličar!

Kristus: Pridem!

Gabriel (nastopi): Pozdravljena, zdrava, Marija!

Ljudstvo (poje): Angel Gospodov Mariji oznanil

in ona spočela od Svet'ga Duha,
Češčena si Marija,
je angelski glas,
bo zadnja ura bila,
Marija prid' po nas.

Marija: Glej, dekla sem Gospodova.

Gabriel: Pridi, Sveti Duh!

Marija, potolaži se.
Moč Najvišjega te bo obsenčila.
Sveto bo, kar boš ti rodila. Ime mu bo Jezus.
Sin božji bo!

Marija: Glej, dekla sem Gospodova!

Ljudstvo (poje): Marija je rekla,
glej jaz sem ta dekla,
le naj se zgodi
po besedi tvoji.
Češčena...

Ta sveta beseda,
meso je postala,

med vami, med nami
prebivala je.
Češčena...

Bog Oče (močno): Bodil!
Gabriel: Bog od Boga! Luč od luči!
(Deček prižge prvo svečo trivogelnega svečnika sredi odra.)

Zbor angelov: Odprite na stečaj vrata sveta,
Kralj prihaja!

Zbor: Zdrava Marija, milosti polna,
Gospod je s teboj, blagoslovljena si med ženami.

Zbor angelov: In blagoslovljen, ki pride v imenu Gospodovem.

Zbor: Jezus!

Preroki in Eva: Jezus!

Zbor (vdano, tiho): In Beseda je meso postala in med nami prebivala —

Angeli: Jezus!

Zbor nerojenih otrok: Jezus Kristus, ki še nerojen spiš,

nerojeni Te pozdravljajo.

Naše duše Te proslavljajo.

Ljubil si nas, preden smo bili ustvarjeni.

Eva: Nebeška cvetka iz mojega vrta je deblo pognala!

Preroki: Dolgo zaželeni! Težko pričakovani!

Angeli: Božji Sin!

Vsi: Odrešenik! Odrešenik sveta!

Ljudstvo (poje): Lepa si, lepa si, Roža Marija,

Tebe časti vsa nebeška družina;
angeli lepo pojejo,
tebe, Marija, hvalijo.

Kar nam je Eva nesrečna zgubila,
Roža Marija nam je zadobila:

ki je rodila Jezusa,
milega nam Zveličarja.

Drugi del.

Marija in Jožef.

Jožef: Marija, si utrujena?
Marija: Ne, Jožef, nisem. Poglej, osliček stopa tako umirjeno ob tvoji roki,

tako zvesto me nosi preko bregov, kot bi slutil, da nosi Boga.

Jožef: Marija! Čista deva! Mila žena!

Marija: Ti si pa utrujen, zvesti mož!

Jožef: Služim Gospodu in Tebi. Nikdar nisem utrujen. Hitiva! Sence smokvinih dreves se daljšajo, sonce zahaja, kmalu bo noč.

Zbor angelov: O pridi, pridi, sveta noč, blažena noč!

Jožef: V Betlehemu smo!

Marija: Pozdravljeno, Davidovo mesto!

Jožef: Mesto naših prednikov!

Marija: Kraljevsko mesto!

Oba: Izvoljeno, sveto mesto!

Jožef: V svetih knjigah berem: In ti, Betlehem, zemlja Judova, nikakor nisi najmanjša med knežjimi mesti Judovimi.

Oba: Toda iz tebe bo izšel vojvoda, ki bo vladal moje ljudstvo Izrael.

Zbor angelov: Betlehem, Betlehem!

Marija: O Betlehem, kako je gorelo moje srce, ko sem brala Tvoje ime, kako sem molila in prosila Tebe, Gospod moj,

Bog: Pošlji mi čudež!

Oba: Sedaj je blizu ono — Čudovito.

Marija: Jaz ga smem nositi...

Jožef: Jaz ga smem čuvati.

Zbor: Pridi, sveta noč!

Jožef: Sedaj smo pri mestnih vratih. Ljudje nam že gredo naproti, da pozdravijo svojega kralja!

Marija: O, molči, zvesti mož!

Jožef: Ali ni za mater božjo — zlate hiše?

Marija: Saj veš, da sem dekla Gospodova.

Jožef: Kje imate, ljudje — cimbele in harfe? Kje so pozavne in trombe? Čemu, zakaj ne požete psalmov, da pozdravite svojega kralja?

Marija: Tih! V tihoti in ponižnosti se bo vse zgodilo.

Jožef: Marija, vzvišena žena! Kako težko je tesarju, da je tako reven na tvoj veliki dan!

Marija: Potolaži se! Ali se ni razcvela lilija na tvoji palici? Poglej, angeli

se pogovarjajo s tabo v spanju! Kako si blagoslovljen in bogat!

Oba: Bogata sva s čudeži — in milostmi.

Jožef: O, da bi bila pomlad; cvetja bi ti trosil na pot! Toda zima je. Oster je zrak. Prazna in vsa pusta je pokrajina. Ni cvetic, Marija.

Marija: Moja duša biva v nebesih. Ne vidim te revne zemlje.

Jožef: Naj torej prevzamem skrb zate! Glej, tam pri vodnjaku je hiša za tujce in popotnike. (Potrka.)

Gospodar: Kdo trka na moja vrata?

Jožef: Mir božji s tabo! Ker si hišni gospodar, te prosim za prenočišče in krov, za ta večer.

Gospodar: Tujci so prišli iz vseh krajev dežele: od bregov reke Jordana, iz belih šotorov puščave. Prihiteli so iz vrtov, kjer cveto jerihonske rože, in prav izpod libanonskih cedev so dospeli. Iz Efeza, z otoka Lezba in Cipra, z vseh otokov so prišli. Odkod pa prihajaš ti?

Jožef: Iz Nazareta! V Nazaretu bivaš kot tesar, od tam sem prišel s svojo ženo Marijo.

Gospodar: Iz Nazareta! Pa prideš v Betlehem! Ali sta iz Davidove hiše?

Jožef: Prav si sklepal. Iz Davidovega rodu sva. Zaradi Davida samega imej usmiljenje z mojo ženo, njena ura se približuje.

Gospodar: Tukaj pri nas pač ni prostora za kraljevskega tesarja!

Jožef: O, spomni se na našega očaka Abrahama! Gostoljubno je sprejel tujca v svoj šotor in pogostil samega Gospoda Boga.

Gospodar: Da, pa je bil gotovo drugačen kot ti.

Jožef: Pomisli na Davida! Bil je pastir. Glej, tukaj v mestu Betlehemu je bil maziljen za kralja...

Gospodar: Kje neki je maziljenec Gospodov?

Jožef: Misli na kralja, ki prihaja!

Gospodar: Poznam in priznam le cesarja, ki je moj Gospod. Ne izkušaj me! Kaj imam s teboj? Izdajalec, poberi se!

Jožef: Tako torej pride kralj v svoje kraljestvo!

Marija: Ne poznajo ga in ga ne bodo nikdar poznali.

Jožef: Sonce je zašlo. Kako lepo sveti zvezda večernica! Mrzla bo ta noč. In midva brez strehe: brez doma ne moreva prenočiti pod milim nebom. Poglej, o Gospod, revež sem — poskrbi zame! Moj pomočnik in moj varuh si ti, Gospod, nikar se ne mudi.

Oba: Ti si, ki se naju usmišiš in naju sprejmeš...

Moje zavetišče — moj Bog, zaupam vate.

Pod svoje peroti me skriješ,

v Tvoji bližini je mir in varstvo.

Jožef: Pojdi, Marija, stopiva više v gorovje. Mogoče se odpre votlina pred nama in naju usmiljeno sprejme. Glej tamkaj lisico, ki si pripravila svoje bivališče. Zapolnena lastavica leta v svoje gnezdo. Le sin človekov nima mesta, kamor bi položil glavo za prvi sen.

Marija: On, ki pticam kaže pota v njihova gnezda. On je pripravil posteljico tudi svojemu otroku. Pojdi, slediva lastavici.

Jožef: Ali vidiš! Lastavica počiva na skali. Ali res čaka na naju? Glej, kako leti nad kamenito ozko stezico, kam naju vodiš? Marija, glej, domačija — dom je pripravljen! Hlev! Votlina! Hlev v skalovju!

Marija: Gospod, kakor ti hočeš!

Jožef: Tu ima lastavica svoje gnezdo.

Marija: Zgodi se Tvoja volja.

Jožef: Varno in toplo je v tej votlini. Dih živine jo ogreva. Kakšna zaloga slame! Tu naj leži najin osliček! Zavaroval bom vhod. Pripravim ti ležišče. Ah, Marija, saj to je vse, kar ti lahko storim.

Marija: Ne skrbi, dobri mož. Saj si mi vendar ostal tako zvest. Glej, vesela sem in srečna. Zahvaljujem Boga — saj je tukaj tako domače. Lastavice poltiho golčijo v spanju. Ali slišiš plaho žuborenje? Studenček skaklja preko skale tam za hlevom. Skrivnostno vpraševanje, blažena tvoja slutnja gre po naravi — vse pričakuje Odrešenika. Glej, jasli sem

naša. Blagoslovljen oni, ki jih je prinesel semkaj v to votlino. Tukaj ti pripravim mehko ležišče, otrok, hrepenenje vsega človeštva. Zlate žitne bilke preko bele plenice — o ne zameri, Gospod, v templju Gospodovem sem jih stkala! Pripravljene so jasli, pripravljeno je sree, o Bog, Pridi in izpolni svojo obljubo.

Jožef: Hočeš zdaj počivati, žena? Pa moliva še nočno molitev.

Marija: Pojva psalm, ki ga je pel kralj na begu.

Jožef: V votlini, kjer so bivali pastirji, je pel David hvalnico svojemu Bogu:

Marija: Ti, o Bog, me sprejmi!

Jožef: Ti si moja čast, ti mi dvigaš glavo.

Marija: Klicala sem s svojim glasom k tebi.

Jožef: Uslišal si me s svoje svete gore!

Marija: Sijaj tvojega obličja se je razlil čez nas.

Jožef: Veselje je kanilo v naša žalostna srca.

Marija: Spala in počivala bom v njegovih rokah.

Jožef: Spi, Marija, in počivaj sladko!

Zbor: O, dolgi pokoj, o dolgo, dolgo spanje...

O, temna noč! ... Izgubljeni smo, otroci luči,

pregnani zdaj v neprodirno temo, zabredli premaganci, ki v polsnu govorimo.

V prividu vidimo prelepo kraljico. Bodi pozdravljena, o kraljica!

(Moliijo:) Pozdravljena, Kraljica, Mati usmiljenja, življenje, sladkost in upanje naša, pozdravljena! K Tebi vpijemo izgnani Evini otroci; k tebi vzdihujemo žalostni in objokani v tej solzni dolini. Obrni torej, naša Pomočnica, svoje milostljive oči v nas, in pokaži nam po tem izgnanstvu svojega Sina!

Zbor angelov: Jezusa!

Zbor ljudstva: Jezusa!

(Deček prižge drugo svečo.)

Zbor angelov: Castimo te!

Zbor ljudstva: Molimo te!

Zbor angelov: Sin božji!

Zbor ljudstva: Odrešenik!

Vsi: Jezus Kristus, zveličar sveta!

Vsi ljudje (pojo božično pesem).

Tretji del.

Pastirji.

Pevski zbor (poje): »O polnoči grede...«

Stari pastir: Kakšna noč! Tajinstvena, čudna noč! Ali je to pesem moje piščali? Ali mi mar moja pesem tako

boža ušesa? Ali ne pojo zvezde na jasnem nebesnem svodu? Duša, prisluhni! Utihi-
le so glasne piščali, a čuj nove glasove!

Ali so glasovi, ki done iz Davidove harfe, glasovi harfe Davida, pastirja? Na tem griču je sedel nekoč in pasel svoje črede.

Ali me pozdravljaš, o pastir, o kralj? Iz sive davnine me boža tvoja pesem. Oh, sedaj je vse končano. Tam prihaja moj sin, kako malenkostno, prazno, zemeljsko se mi dozdeva danes njegovo piskanje... (Piskanje na piščal.)

Mladi pastir: Oče, prišel sem. Zdaj bom jaz čul. Ura prve nočne straže je že minila.

Stari pastir: Čul bom s teboj. Kdo bi mogel spati v tako lepi noči!

Mladi pastir: Takšne pa še ne pominim. Tajinstvena in hladna je ta noč.

Stari pastir: Naloži drv na žerjavico. Pa ne preveč, da se koča ne vname.

Mladi pastir: Kako plapola plamen! Glej rdečo žerjavico!

Stari pastir: Dvigni oči, moj sin, poglej, kako krasno se zvezde blišče.

Mladipastir: Glej, oče, tamkaj je voz!

Stari pastir: To je veliki voz! On pelje izpod neba na zemljo!

Mladipastir: Oče, ali hočeš, da zaigram spet na piščal? Zdaj sem si že ogrel premle prste.

Stari pastir: Ne, moj sin!

Mladi pastir: Oče, kaj ti je? Saj vendar tako rad poješ ob piščali. (Zapiska.)

Stari pastir: Ali ne slišiš? Vse zvezde pojo čudno pesem.

Mladi pastir: Oče, nič ne slišim.

Stari pastir: Poln si še mladostnega življenja; moja duša pa prebiva že v drugih sotorih. Kako blagodejno božajo moja ušesa glasovi večnih dalj.

Mladi pastir: Oče, čudna je noč! Kako ti žare oči, oče!

Stari pastir: Tako mi je čudno pri srcu, kot da se mora zgoditi nocoj čudež. Prastare prerokbe se obnavljajo v mojem spominu. Prerokbe, ki sem jih slišal, ko sem kot majhen deček slonel pri očetovih nogah. Poglej na strehe mesta Betlehema, kako se blišče v svitu zvezd!

Preroki — prvi: In ti, Betlehem, zemlja Judova, nikakor nisi najmanjše med knežjimi mesti Judovimi;

— drugi: Mladika bo pognala iz Jessejevega debla.

— tretji: Cvet bo vzkli iz korenine.

— četrty: Dopolnjen je čas.

Stari pastir: Zezlo ne bo odvzeto od rodu Judovega, dokler ne pride on,

ki ima biti poslan in on bo pričakovanje narodov. Doklej bomo še čakali? Sinovi Davidovi so ubogi. Tujec nam vlada. Sin, Mesija je blizu!

Mladi pastir: Mogočnejši bo nego cesar tega sveta. On bo rešil svoje ljudstvo iz njegovega suženjstva.

Stari pastir: Rešil nas bo greha. Naš pomočnik bo, rešitelj — naš Zveličar.

Mladi pastir: Oče! Jaz pojdem za njim! Zapustil bom čredo, svojo pastirsko piščal pa skrijem v koči in si opašem meč!

Stari pastir: On pase svoje ovce. On je dober pastir. Svoja jagnjeta vodi s svojo zvesto roko.

Mladi pastir: Kako, da je nocoj nebo tako svetlo? Tako pač ne svetijo zvezde! To so snežnobela oblacija, peruti izžarevajo nadzemsko svetlobo! To so nebeščani, angeli Gospodovi. Gorje nam, umrjemo! Kdor zre nebeščane, ta je smrti blizu. Bratje, vzdramite se iz spanja! Rešite se! Bežite!

Pastirji: Gorje! Kakšno prebujenje! Angel Gospodov! Znanilec smrti! Gorje nam revežem, gorje, gorje...

Angel: Ne bojte se; zakaj glejte, naznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo: Rodil se vam je danes v mestu Davidovem Zveličar, ki je Kristus Gospod. In to vam bo znamenje (prižge se 3. sveča): Našli boste dete, v plenice povito in v jaslji položeno: To je Kristus Gospod!

Zbor angelov (poje):
Slava Bogu na višavi!
In na zemlji mir ljudem!
Naj se zlija po širjavi (pojema joče)
milost božja vsem stvarjem...

Stari pastir: Poveljčuj, moja duša Gospoda!

Zbor pastirjev:
Hvali, hvali, moja duša, Gospoda!
Vstanimo, pojdemo v Betlehem!
Poiščimo Zveličarja!
Gospoda, Mesijo! Ah, kot dete
leži v jaslji, v hlevu!
Mesija je reven!

Pastirica: O srečno ubožstvo! Kako bi sicer prišli mi revni pastirji h Gospo-

du neba? In njegova mati! Ta bo jokala, ako ji bo česa primanjkovalo. Hčerke ljube moje, sinovi dragi, bratje in sestre, ali slišite? Nesimo Mesiji svoje darove!

Deklice: Dekleta, pridite! Materi hočemo dati mleka naših belih krav.

Mladenci: Dečku ponese mo sladkega medu. Iz njega veje vonj poletnih cvetk.

Zene: Bele volne vzemi, draga mati, da ogreješ dete!

Možje: Vzemi bele moke, palmovega olja vzemi!

Deček: Svoje najdražje drobno, belo jagaje ti ponese, dete drobno!

Stari pastir: Čistih darov prinesite, čisto naj bo vaše srce. Pojdite in pozdravite dete in mater! — Recite, da pridem ob ranem jutru. Čeval bom čredo, molil bom — in zahvaljeval Gospoda.

Vsi: Kristus nam je rojen, pridite, molite ga!

Jezusa Kristusa! Odrašenika, Zveličarja sveta!

Zbor angelov: Slava Bogu na višavi!

Vsi: In na zemlji mir ljudem, ki so Bogu po volji!

Konec.

Božična pesem.

Pastir: Angelsko petje se sliši v višavi.

Gloria, slava! Bogu se glasi,
mir se oznanja ljudem po širjavi,
mili Zveličar nocoj se rodi.

Vsi: Bodi čiščeno, o dete preblogo!
Samo ljubezen do nas te rodi!

Angel: Radost oznanjam, nikar se ne bojte!

čudo neskončno nocoj se godi,
Rojen Zveličar je, molit ga pojte,
v jasljah revnih na slami leži.

Vsi: Bodi itd.

Eden: Mila novica pastirje prevzame
k jasljam naglo vsi skupaj hite,
najdeno dete srca jim vname,
v dar mu podajo spokorno srce.

Vsi: Bodi itd.

SLOVENSKI BOŽIČ

Po starih slovenskih narodnih pesmih sestavil Niko Kuret

Spet nov poskus, da se praznovanje božiča omogoči v pravem starem božičnem duhu. V tem primeru naj bi pomagala izključno naša prelepa slovenska božična narodna pesem, da se oživi slovensko občutje božiča. Žal, po naših korih prevladuje novejša in starejša umetna božična pesem, ki se dá o njej le v malo primerih reči, da je ponarodela, — docela pa se prepušča pozabljenju naša stara ljudska pesem. Zato je bilo zame resnično odkritje zbirka ljudskih pesmi iz dobropoljske okolice, ki jo je izdal Fr. Kramar (Dobropolje in okolica, 1. knjiga, Narodne pesmi, Napeve zapisal Fr. Kramar. Založilo in izd. Dobrodelno društvo Varstvo v Ljubljani, 1933, cena 10 din). Saj imamo znanstveno zbirko podobnega blaga v Streklju. Toda za resnično pevsko porabo v tisti zbirki ni dosti gradiva. Ko sem prebiral Kramarjevo zbirko, se mi je že tedaj porodila misel, da bi se dala pripraviti tudi igra, odrska proslava, sestavljena iz samih naših narodnih pesmi, v celoti péta ob spremljavi harmonija. Stvar naj bi nikakor ne bila »oratorijska« ali celo operna — marveč kar se dá preprosta, da bi jo lahko izvajali povsod: po družtvih in njih odsekih in krožkih, v Marijinih družbah in vrtcih, po šolah in v družinskem krogu. Sestavil sem naslednje besedilo, naš mojster prof. Matija Tomc pa je oskrbel priredbo napevov in harmonijsko spremljavo. Morda bi dala celota tudi prav lep, preprost, zato pa tem bolj iskren božični cerkveni koncert. To bi bil nekak ljudski oratorij, ki bi bil zaradi svojega slovenskega značaja gotovo dobrodošel.

Osebe: Jožef, Marija, krčmar, krčmarica, štirje pastirji, angel. — Pevski zbor.

Zbor (morda v narodnih nošah) je razpostavljen v obliki polkroga v ozadju odra tako, da gleda proti gledalcem.

Zbor (poje, Kramar št. 1):

Veselite se, ljudje,
sveti Jožef v mesto gre,
sveti Jožef in Marija
gresta v mesto Betlehem.

Jožef in Marija prideta od strani.

Marija (poje, Kramar št. 4):

Hiti, hiti, Jožef,
da jerperge dobiš,
da mene v le-tem cajtu
od zunaj ne pustiš.

Jožef (poje):

Le čakaj, čakaj, Dvica,
bom jerperge dobil,
pri žlahi svojga strica
bom jerperge dobil.

Jožef gre na drugo stran in potrka.

Jožef (poje):

Oh, dajte nama streho,
k od daleč sva prišla.

Krčmar (poje):

Jaz imam streho le za te,
k mi kaj skupit dadé.

Krčmarica (poje):

Le venkaj, potepuha,
nam takih treba ni,
k nema, da b kupil kruha.

Krčmar in krčmarica (pojeta):

Le pojta spred oči!

Jožef (se vrne k Mariji na sredo in poje):

Oh, kaj bo, kaj bo, Dvica,
jerperg nisem dobil,
Od žlahite svojga strica
sem venkaj spelen bil.

Jožef se vrne in spet potrka.

Jožef (poje):

Lepo, lepo vas prosim
samo za jerperge,
bomo brez vse večerje,
da b ble le jerperge.

Krčmar in krčmarica (se spet pokažeta in zapojeta):

Kaj nisva ti že rekla,
za vaj tu strehe ni!

Jožef (se vrne in zapoje):

Oh, kaj bo, kaj bo, Dvica,
jerperg nisem dobil!

Zbor (se v sredini ozadja razmakne, odgrne se zavesa in se pokaže preprost hlevček, pri tem poje):

Sta šla kē po gmajnci
v leseno štalico,
kamor so pastirci
žvinco vganjali.

Jožef in Marija se spet odpravita na pot in v loku prideta do srede ozadja v hlevček.

Jožef in Marija (pojeta, Kramar št. 1):

Ven iz mesta sva prišla,
tamle štalco vidiva,
tam na gmajnci revno štalco,
kjer notri prav mrzlo je.

Jožef in Marija prideta v štalico in sedeta.

Jožef (poje):

Oh, kako se nam godi!
Božja štalca, mrzla si.
Kako bova prebivala,
ker tak, štalca, mrzla si!

Oh, kako se nam godi,
za večerjo tud nič ni.

Marija (poje):

Nič ne maraj, ljubi Jožef,
saj večerje treba ni.

Zavesa v ozadju se spet zagrne, zbor se spet strne in zapoje:

Zbor (poje, Kramar št. 5):

Prešla je noč, prišel je dan,
kdo b se ne veselil kristjan,
ker se je Jezus nam rodil
v tem cajt božičnemu,
u mestu Betlehemu.

On je tak ponižen bil,
da se je v štalci rodil,
trpel je vboštvo in mraz,
vse je storil za nas.

Če je prireditev na odru, potem se se-daj lahko spusti

zavesa.

Če pa je v dvorani brez odra ali v ožjem krogu, lahko pastirji nastopijo kar pred vsemi »gledalci« in položijo na tla.

Zbor (poje, Kramar št. 8):

Gôr, gôri sprebudite se,
ker polnoči je zdaj,
pri Betlehemu vidi se
ena svitloba zdaj.
Nad eno štalco čez
stoji en šajn z nebes,
Marija Jezusa rodi,
angelci so pri nji.

Pastirc ovčice pasejo,
ne vejo, kaj je to,
ker tičice vkup letajo,
se žudijo zato.
Gredo vsi k štalici,
gori na strehici,
pojejo vsi lepo na glas,
če je glih velik mraz.

V luftu gôri nad štalico
je slišat prav lepo,
ker spet pojejo angelci,
dajejo čast Bogu.
Voščijo svet večer
in vsem ljudem lep mir,
kater so dobre volje zdaj,
pri teh je Bog vselej.

V sredini ozadja se med zaveso pokaže angel in zapoje:

Angel (zapoje, Kramar št. 9):

Pastirci, vstanite
in se predramite,
veliko veselje
oznanim zdaj vam!

Pri Betlehem mestu
in kmalu pri cesti
že v štalci na slamci
no Dete leži.

Nocoj ste dobili,
kar ste si voščili,
Mesija je rojen
in Bog je zdaj z vam!

To Dete častito,
v plenice povito,
je v jaslice djano,
ročice molí.

Angel izgine, pastirji počasi vstajajo.

Prvi pastir (poje, Kramar št. 3):

En angel me je klical,
je rekel: Gori vstan,
sonce bo že ven prišlo,
ni cajta več ležat!

Drugi pastir (poje):

Jaz sem pa urco slišal,
k je bila polnoči,
hitro tjakaj gledat grem,
kaj se tako svetli.

Vsi pastirji (pojo):

To ni človeško petje,
to je preveč lepo,
ni Jurče, tudi ni Miha,
tud jaz ne znam tako.

To so taisti angelci,
k tako lepo pojo,
k temu mladmu Detetu
čast, hvalo dajejo.

Prvi pastir (poje):

Al koga mu bom ofral,
k sem vhožen revež sam.
No jagnje mam, če tega dam,
pa pojdem petlat sam.

Vsi pastirji (pojo):

Le dajmo Mu kaj ofrat,
pa gremo brž naprej,
saj Jurče bo že prišel,
saj dobro za pot vej.

Drugi pastir (poje):

Imel sem par golobčkov,
še tiste sem prodal.
To jagnje bom pa nesel,
za ofer mu bom dal.

Pastirji se odpravijo na pot. Med tem se zbor v sredini ozadja spet razmakne, razmakne se tudi zavesa in pokaže se štalica. Jezusček leži v jaslicah. Ta čas zbor poje:

Zbor (poje, Kramar št. 12):

Ker zora se dela,
že skoraj bo dan,
Devica rodila je v štalici tam.
Pastirci gredo,
žvižgajo, pojo,
prot Betlehem v mesto z veseljem
gredo.

Jožef (poje, Kramar št. 6):

Ljub Jezusček zdiše,
ker burja vanj piše.
Odejo zanj iščem,
dobiči je ni.

Marija (poje):

Zato pa jaz pojem:
O Dete ti moje,
s zapustil v nebesih
veselje svoje.

Jožef in Marija (pojeta):

O pojte vsi kmali
sēm k Jezusčku, k štalici,
da bi Mu čast dali,
k trepeče za nas.
Marija se joka
zavolj vbozga otroka,
ker kovtrea nima,
da b djala ga čez.

Pastirji pridejo in obstanejo v daljavi.

Prvi pastir (poje, Kramar št. 10):

Med volom ino oslom
eno Dete leži,
en star mož ino žena
pa tam zraven kleči.
Kaj pravite vi, kaj je to?
Kaj bi to mlado Dete blo?
Jaz menim in prav zares,
da Jezus je z nebes!

Vsi pastirji (pojo):

Kaj hočmo fantje striti?
Častiti prav Boga!
Do! mormo poklekniti,
prostiti Jezusa!

Pri tem stopijo naprej k štalici in pokleknajo.

O Jezus, ti nam gnado daj,
da pridemo u sveti raj.

se s tabo veseliti
v nebesih vekomaj!

Zbor (poje ob živi sliki, gl. Drabosnjak, Božična igra, str. 72, št. 25):

Eno je Dete rojeno,
aj rojeno,
notri u mesti Betlehem,
notri u mesti Betlehem.

V eni preprosti štalici,
aj štalici,
v enih oslovskih jaslicah,
v enih oslovskih jaslicah.

Spoznal ga je oslič, volek,
oslič, volek,
da je to Dete pravi Bog,
da je to Dete pravi Bog.

Kir je stvaril zemljo, nebo,
zemljo, nebo,
človeku dal dušo, telo,
človeku dal dušo, telo.

Za rojstvo mi zahvalimo,
zahvalimo,
ljubo Devico Marijo,
ljubo Devico Marijo.

Ki nam je rodila Jezusa,
aj Jezusa,
Zveličarja vsega sveta,
Zveličarja vsega sveta.

Poljske jaslice.
Risał Adam Jablonski.

V temu času božičnemu,
božičnemu,
bodi to Dete hvaljeno,
bodi to Dete hvaljeno.

Pastirji (vstanejo in stopijo kot
koledniki naprej ter pojo, Kramar št. 11):

En trošt mi prinesemo vam:
Mesija je zdaj rojen nam!
Prišla je ta presveta noč,
prišla je iz nebes ta luč.
Jezus vam bo sedež dal,
V Njega imen pojemo zdaj,
naj bo vaš patron vselej.

Pritekla je zdaj tista noč,
prišla je k nam nebeska luč.
Bodi česčen, Dete rojen,
kir je z ljubezni prišlo na svet.
Jezus vam bo sedež dal,
v Njega imen pojemo zdaj,
naj bo vaš patron vselej!

Na odru se nato lahko zastre

zavesa,

pri drugačni uprizoritvi ali pa v ožjem
krogu odidejo igralci in zbor v sprevedu
iz dvorane ali sobe.

ZA JASNEJŠE POJME

»LAIČNA IGRA...«

Gre nam za staro stvar. Nobenih novotarij ne uganjamo. Naše igranje bi moralo biti v sorodu s tistim, ki ga pozna človeštvo od pradavnine. Saj je »igranje« tako bistveno človeška nuja kakor potreba po jedi, po petju, po spanju, po plesu in po dihanju... Življenje, ki mu manjka igre, je v neki meri prikrajšano in ohromljeno življenje.

Človek pa ne »igra« zato, ker ga priganja k temu morebiti »igralski gon«, marveč zato, ker je po naravi njegovega duha dano, da »predstavlja«. V tem smislu žival ne more igrati. Človek pradavnine, naravni človek, je slutil neznanske sile igranja in je tako poskušal preganjati demone, prisiliti naravne moči, da bi mu služile, in priklicati božanstvo.

Nekje berem opis igre Pueblo-Indijancev:

»Mesece in mesece ni oblaka na nebu. Studenci usihajo v žareči vročini. Redka stepna trava je rumenkasta, koruzna polja venejo. Tako je leto za letom. Bogovi, ki pošiljajo dež, bivajo daleč v gorah v gradovih sredi oblakov in palačah iz turkizov. Po trgih v pueblnih noč in dan plešejo. Topot nog stresa zemljo, da bi se bogovi predramili. Zbor vedno znova ponavlja trepetajoče prošnje: Glejte, bogovi, zemlja je suha: poslikali smo si telesa z belo ilovico. Glejte, usahle veje nosimo: naravo žeja. Navesili smo nase školjke in želvje oklepe: prisposodba vode so. Okrasili smo se s svetim turkizom, ki ima barvo neba in jezer, in s svetim, snežnobelim bombažem. Glejte, za vas plešemo! Dajte nam dežja! — In zares. Bele gmote oblakov se začno kopičiti, sonce zbledi in izginja v sopuhu, veter plane, rdeč pesek se usiplje od sosednjaje puščave, plesalci se gibljejo v prahu. Pesem narašča. Ekstaza se dviga. Srebrne verižice in nakit iz turkizov šklepečejo v taktu s suhimi ovčjimi kopiti na rjavih členkih, okrasje iz peres na glavah se upogiblje.

O čudo, pogledjte poletne oblake, cvetoče oblake na nebu, kakor blesteče cvetice so, cvetoči oblaki na nebu, glejte jih, kako plavajo, semkaj, sëm k nam gredo!

In potem vidiš, kako se daleč v gorah zabeli dež, in ozračje se ohladi...«

Naravni človek si je nadel krinke naravnih duhov in božanstev, da bi jim bil podoben in da bi njih sile vzel vase. Igra je bila služba božja. Ali ni imel prav? Ali ni prav slutil? Neki duhovnik mi je nekoč razlagal, kako je ta težnja pračloveka našla svoje dopolnjevanje v krščanstvu. Sveta naša ni nič drugega kakor takšna igra, seveda neizmerno resničnejša. Duhovnik pri oltarju je predstavljal Kristusov. In po milosti božji tako popolnoma, da v resnici more spremeniti kruh in vino. Služba božja je igra pred Bogom, kakor bi moralo biti vse naše življenje igra pred Bogom.

Ljudje na našem svetu so pozabili na globoke sile igranja in le nekaj dramatskih društev in ljubiteljskih odrov se je igralko brez globlje misli s to prasila.

Tedaj se je v začetku našega stoletja pojavil nov duh. Mladina je začela iskati korenine pravega človečanstva. V zavestni zvezi z duhovno igro srednjega veka je ustvarila »laično igro«.

Seveda so se bile ohranile tu in tam stare igre v zvestem ljudskem izročilu, toda pravi duhovni odnos do njih je žalostno izginjal.

Laična igra ni torej nič drugega kakor prava ljudska igra. Imamo velike odre in poklicne igralce. Poklicni igralec se mora dolgo učiti. Imamo tudi ljubiteljski oder za ljudi, ki imajo posebno veselje in dar za igranje, ki pa vendar nočejo ali ne morejo postati poklicni igralci. Saj to je v redu, toda varujejo naj se plaže in nedozorčnosti. Imamo pa na posled »laično« ali, po naše, pravo ljudsko igro. Ta je pa za vsakogar.

Pri tem se varujemo vsakega hohštaplertva. To se pravi, ne bomo posnemali poklicnih igralcev, nočemo igrati s sredstvi tehnike, ki jih ne obvladamo, marveč lomo igrali iz doživetja in iz sil naše duše. Laična, prava ljudska igra je vselej pričevanje, izpoved. Zato predpostavlja občestvo igralcev. Igramo predvsem zase. Če pa so gledalci poleg, potem naj nas pa igra z njimi združi v slavnostno igersko občestvo. Prava ljudska igra se nikoli ne »priredi«, ampak kratko in malo — igra.

Na zunaj se loči prava ljudska, laična igra od diletantskega igranja po tem, da je v oblikovanju skrajno skromna, da izhaja brez velikih efektov, kostumov in

kuliserije. So igre, ki sploh ne spadajo v dvorano z odrom. Namenjene so za kakšne obronke ob gozdu, za k tabornemu ognju ali kresu, za sestank kakšnega krožka, za v cerkev, za v družino. Jezik je preprost in neizumetničen, obleka nakazana in simbolična. Odveč so angeli s perutnicami iz lepenke in pastirji z bradami, odveč pločevina za proizvodnjo groma, odveč bengalična luč. To se kajpak ne pravi, da so prav vsi gledališki rekviziti odveč! Reči hočem samo, da ni več toliko važno: kako, marveč: kaj.

In ljubiteljski oder? On naj ne pozabi, da nismo več v 19. stoletju.

(Po dr. Herbertu Margreiterju v »Neues Leben« 1978, 2.)

S L O V S T V O

NOVE IGRE

Jozef Boon, Sveta Cecilija, dekliška zborovska igra. Ljudske igre (zvezek 21). Prevedla Marija Gašperšičeva, glasbo zložil Arthur Meulemans. Ljubljana 1938.

Zdi se, kakor da bi bili zadnji čas še bolj pozabili na duhovno igro, kakor smo na njo pozabljali prej. Menda bodo tega krive prilike, v katerih živimo. Čutimo vsi, kako prehaja naše življenje zopet na periferijo. Vedno redkejši postajajo glasovi o liturgični poglobitvi človeka, o čemer se je prej pisalo in govorilo na debelo. Primeri imam v glavi: kakor da bi stali ob vodi in gledali vanjo, pa bi videli samo površino, na kateri se je nabrala nesnaga; nimamo moči, da bi odstranili površino in se pogledali v dno, kjer studenec izvira; nimamo moči, da bi oči obrnili navzgor, kjer je čisto ozračje. Smo pač piloti v zrakoplovu s pokvarjenimi krili, ali ptiči z ranjenimi peruti; tudi potapljači nismo. Pa bi bilo treba

poglobiti in razbistriti poglede na naš društveno življenje.

Ko sem to drobno Sveto Cecilijo pregledal, mi je prišlo na misel, da bi naša dekleta pač veliko rajši videl v tej zborovski igri, kakor pa na telovadišču. (To mi bodo nekateri zamerili. Nič ne škodi: prepričan sem, da jih bo mnogo prevzelo isto občutje kot je mene, ko sem bral to dekliško zborovsko igro.) Saj nas ne vara spoznanje, da sodobnemu, modernemu dekletu nekaj manjka. Ne manjka mu samo zunanje nežnosti in obzirnosti. Ta lik je vse preveč pozunanjen, narejen, manjka mu »večno ženskega«, premalo ima svoje podobe od Marije. Od prvih početkov krščanstva in skozi vso zgodovino nahajamo dobre žene. Ze pri Kristusu so bile. V prvi cerkvi so bile celo povzdignjene v nekak red. Odlično mesto v krščanskem krogu so dobile žene zaradi svoje eksaktno krščanske dejavnosti — po izvrševanju ljubezni do bližnjega, izživljanju v krščanski karitas. Cerkvena zgodovina nikjer ne veliča manifestantk in agitatork v modernem smislu, temveč

le žene, ki so bile junakinje, z gloriolo trpljenja obdane. V tem smislu apostolskih žena je treba Cerkvi v našem času: žen, ki bi se žrtvovale skrito sredi življenja, na ulicah in v tovarnah, v barakah in kmečkih kočah... Povsod, kjer je trpljenje doma. K ozdravljenju verske in moralne krize ne bodo veliko doprinele žene, ki manifestirajo v slavnostnih krojih, v javnih nastopih. Med emancipirano liberalnega kova in krščansko, apostolsko navdihnjeno ženo bi morala biti velika razlika, morala bi biti tudi bistvena razlika med načinom udejstvovanja ene in druge.

Ko bodo brali nekateri igralski vodje Sveto Cecilijo, bodo sodili, da igra vsebinsko ne odgovarja miselnosti sodobnega ženstva. Da bi bilo treba za izvedbo te duhovne igre imeti že igralke z adekvatno miselnostjo, igralke s heroičnim, v žaru milosti prenovljenim srcem. Po mojem je v tem zmota ali pa prazen izgovor. Prej bodo namreč dekleta zrasla v pravo krščansko duhovnost, ako se bodo vzgajale v duhovni igri, kakor pa, če jih vzgajamo z namišljenim realizmom in stvarnostjo. Priznavam le težave, ki tičejo igersko oblikovne strani, ki pa tudi niso nepremagljive. Zborovsko igranje je veliko lažje začeti z dekleti kakor pa s fanti, kar sem v delu sam že večkrat preizkusil. Res pa je, da take igre kakor je Sveta Cecilija ni mogoče vreči na oder v enem ali dveh tednih, kakor smo navajeni, ker pojмимо take točke na akademijah za nekaj manj vrednega. Igra zahteva daljše delo kakor zaradi težke oblike tako pa tudi zaradi vsebine, s katero morajo igralke zaživeti, ako hočejo imeti resnično duhovno korist, ako ne gre le za zunanji uspeh pred gledalci ali za kaso. Za zgolj zunanji uspeh Sveta Cecilija pač ne sme služiti! V enem mesecu dni bi mogle igralke zrasti v to duhovno igro, ako bi igersko vodstvo ne bilo samo tehnično-igralsko dobro, temveč še bolj miselno in vzgojno dobro zamišljeno.

Ta dekliška zborovska igra se mi zdi kot zlat utrinek v temo, ki vlada pri nas

ravno na polju dekliških iger. Služila bo odlično za proslavo ob sprejemu v Marijino družbo. Za proslavo dobroteljskih društev — Vincencijevih konferenc — nimamo lepše in globlje igre. Tako učinkovita bo težko katera, če bo Sveta Cecilija podana z razumevanjem in duhovnim življenjem. Samo igersko življenje ne zadostuje. Posebej se mi zdi še potrebno poudariti, da bodo slike v izdaji dragocen pripomoček k oblikovni in situacijski režiji igerskemu vodji in igralkam. Poleg tega pa teh osemnajstero podob dela kajžico prijetno, da bi jo lahko voditelji Marijinih družb dajali sprejetim družbenicam kot spomin na sprejem v družbo.

Prevod Gašperšičeve je dober. Njegova vrlina je tudi v tem, da je obdržala od avtorja zamišljeno zunanjo obliko zborovskih tekstov. Pri zborovskih tekstih je namreč že zunanja oblika odločilne važnosti za smiselno podajo teksta, pa se tega mnogi voditelji govorskih zborov ne zavedajo. Pred očmi je treba vedno imeti, da je zborški tekst kakor partitura in da je treba prepisane tekste, preden jih damo igralkam v roke, opremiti s signalizacijami, ker le tako je mogoče doseči prepotrebno enotnost in zvočnost. Se prav posebno je treba za zborške tekste iz te duhovne igre poudariti, da morajo biti kakor zapeti, a muzičnost besede le ne sme biti pretirana na škodo smiselne (logične) podaje. Morda bo igerskim vodjem lahko koristilo poglavje o govorskem zboru iz moje knjige »Igrski vodja«, ker je v njej v slovenščini še najbolj podrobno obdelana ta snov režiserjevega dela. Še to je treba vedeti, da pri govorskem zboru zmanjšuje estetsko in obenem miselno vrednost podanega teksta težak, naporen izgovor, kakor da bi se člani zbora lovili za besedami, ali da bi šele med podajanjem iskali smisla. Gubanje čela in spontano — individualno — oblikovanje obraza med podajanjem je včasih na korist efektosti igre v psihološki igri, pri zboru je vedno na škodo, ker je zborovsko igranje kolektivno ustvarjanje in mora biti proces psihološkega dela v poedincih dokončno dovršen pred

nastopom. Pri podajanju mora zborški govor teči gladko, pri dekliskem zboru mora govorica tako rekoč iz skupine žuboreti. Zato je potrebno več časa za vaje.

Mnenja sem, da bi bilo treba pokazati Sveto Cecilijo v dobri izvedbi izobraženemu krogu kje v mestu. Morda bi se marsikdo, ki v revolucijo igranja pri nas ne veruje, spreobrazil.

Petančič D.

Ludvik Holberg, **Politikant**, komedija v petih dejanjih, Ljudske igre (zvezek 24). Poslovenil in za naše odre priredil Niko Kuret. Ljubljana 1938.

V založbi Ljudskih iger je izšlo dosedaj šest komedij: Beneški trojčki, Burka o jezičnem dohtarju, Voda, Zdraha na vasi, Zvitorepka in Politikant. Kakor morem presoditi, je mimo »Vode«, ki se je ob precejšnji reklami in zato, ker se strogo drži v zgradbi že utirjenih potov, odrom močno priljubila, žela največji uspeh »Burka o jezičnem dohtarju«, čeprav bi bila igrana še večkrat, ko bi ne bila tako kratka, da skoraj ni za samostojno prireditev. »Zdraha na vasi« je učinkovita komedija, pa zahteva veliko od igralcev, posebno od igralk in pa za uspeh tudi potrebne kostume. Prerokoval bi »Politikant«, da bo odnesel, ako »Vode« ne upoštevam, rekordno število predstav izmed vseh komedij v zbirki »Ljud. iger«. Na prvi pogled se zdi človeku, da bere burko, kakršne so zelo drage po deželskim odrom. Da se postaviti v čisto realistično okolje. Od igralcev ne zahteva kaj posebnega, medtem ko je vloga »jezičnega dohtarja« ali glavna vloga v »Bene-

ških trojčkih« pač zelo težka za igralce, besedno in artistično. Take vloge v »Politikantu« ni. Tudi ni vezana na strogo določene zgodovinske noše. Komedija pa bo učinkovala na vsak način. Po vrednosti z ozirom na igralsko revolucijo v našem pokretu bi jo postavil na prvo stopnico: diletanti si jo lahko privoščijo po svoje, igrski vodja modernejših nazorov pa ima priložnost »Politikantu« poizkusiti svojo novo modrost kakor v načinu igranja (namerno pretiravanje v predstavljanju oseb, maskiranju in šminkanju — hoteno spakovanje) in še prav posebno pa v sceneriji (stilni oder, poudarjen pozorišča z zavesami za vse nastope). Pri tem poizkušanju novega ob tej komediji ne bo riskiral učinka. Prav s tega stališča bi komedijo priporočil igrskim vodjem za prihodnji predpust. Tudi politično vzdušje bo za njo primerno. Ta komedija bo pa predvsem dober nadomestek Nušičevega »Narodnega poslanca«, njegove »Gospice ministrice« in Gogoljevega »Revizorja«, ki jih mnogi silijo na manjše odre, pa se mi zdi, da s tem kvarijo umetnine in igralske sposobnosti. Tudi bi še rekel, da je ta ponižna »politična igra« zelo dobro spravljena v slovenski okvir in bo bolj odgovarjala preprostim igralcem kakor Nušičeve igre, ki še tako dobro poslovenjene, po mojem, niso za igralske »prostovoljce«, ampak dosežejo uspeh le v rokah poklicnih igralcev. Glede izbire iger pač velja načelo: vsakemu svoje! Sicer bi pa med drugim repertoarjem naših poklicnih gledališč »Politikant« ne bil najslabši. Bojim se le, da bo firma »Ljudske igre« odbijala »boljše« konsumente... Petančič D.

Kaj bi igrali v adventnem in božičnem času?

Igre v knjižni izdaji vseh slovenskih založništvo dobite pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani! — Obračajte se samo nanjo! — Katalogi brezplačno na razpolago.

● Za adventni čas

Salomon, Vrata. Adventna in božična igra. Din 20. Adventna proslava. Zborovska prireditev. Z glasbenimi vložki din 14.

V IV. letniku »Ljudskega odra«: Pauli, Kije tuči. Zborovški nastop (str. 36).

V V. letniku »Ljudskega odra«: Petančič, Veliki prihod. Igra v 6 slikah (str. 52).

● Za dobrodelne in socialne prireditve

Benoit, Božjan iz predmestja. Socialna igra. Din 20. Heinea, Igra o dobroti. Igra o naši dobrodelnosti. Din 20. Fiožgar, Nova zapoved. Socialna igra. Din 12.

Falten, Anima. (Dve dohovni igri.) Din 20. Cankar-Skrbinšek, Hlapec Jernej in njegova pravica. Din 18.

Milčinski, Kjer ljubezen, tam Bog. Din 6.

V IV. letniku »Ljudskega odra«: Kuret, Bog kliče. Igra (str. 15). — Boun, Delo naših rok. Zborovski nastop (str. 155).

● Za izseljensko nedeljo

Falten, Anima. (Dve dohovni igri.) Din 20.

V IV. letniku »Ljudskega odra«: Promrov, Izseljenska nedelja. Gradivo za proslavo (str. 65).

V V. letniku »Ljudskega odra«: Petančič, Zena s srcem. Igra v 6 slikah (str. 22).

● Za proslavo 20-letnice zedinjenja

Brenk, Poslednje ustulčenje. Slavnostna ljudska igra (v primeru prireditvi za oderj). Din 24.

Bajok, Miklova Zala. Ljudska igra. Din 18.

* Jalec, Bratje. Drama. Din 20.

V letošnjem letniku »Ljudskega odra«: Lovrenčič, Vstajenje (str. 12).

Služila bo tudi brošurica »Praznovanje 1. decembra« (izdala J.R.Z. tiskarna tiskarna Tiskovnega društva v Kranju, 1937).

Fiožgar, Naša kri. Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani.

● Za Miklavža

Sekovanič p. Krizostom, Otroške igrice (I, zv.). Din 2.

Vombergar, Rebeljon v peklu. Igra. Din 20.

Lah, Miklavž prihaja. Igra. Din 2.

Rojec, Tončkove sanje na Miklavžev večer. Mladinska igra s petjem. Din 15 (vezano).

Naročniki »Ljudskega odra« dobe 25% popusta na cene iger iz založništva Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani.

Igre, ki niso iz založništva Jugoslovanske knjigarne, so v gornjem seznamu označene z zvezdico (*). Stari letniki »Ljudskega odra« (II-IV) se dobe kompletni po din 60. Kompletni in več V. letnik (počel je prvi zvezek) in velja zato din 40. Prispevke iz »Ljudskega odra« smemo uprizarjati samo odri, ki so naročniki »Ljudskega odra«. — Pri vseh naročilih se obračaje samo na Jugoslovansko knjigarno v Ljubljani.

V IV. letniku »Ljudskega odra«: Heinea, Miklavža čakamo. Igra (str. 39). — Moder, Na križpotju. Prizor (str. 47).

● Za osmi december

Theophilus, Srednjeveški misterij. (Dve dohovni igri.) Din 20.

* Rosenhag, Vitez naše Ljube Gospe. Misterij. Din 5. Boun, Sveta Cecilija. Dekliška zborovska igra. Din 20 (z glasbeno spremljavo Din 40).

V III. letniku »Ljudskega odra«: Brochet, Vrtnar, ki se je smrti zbal. Enodejanka za fante (str. 38). — Jurač, Morska zvezda. Simboličen prizor (str. 37).

V IV. letniku »Ljudskega odra«: Brochet, Naša Ljuba Gospa in strelec. Enodejanka (str. 35). — Moder, Za Kristusa s Marijo. Govorski zbor (str. 31).

V V. letniku »Ljudskega odra«: Petančič, Zena s srcem. Igra v 6 slikah (str. 22). — Kuret, Legenda o Udarjeni Mariji. Opravilo v 6 podobah (str. 62). — Čukale, Mladina Mariji. Govorski zbor (str. 75). — Skuhala, Tri Marijine slike. Prizor (str. 74).

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Ghéon, Sultanova hčerka in dober vrtnar.

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Ghéon, Sultanova hčerka in dober vrtnar.

● Za božični čas

Drabonjak, Božična igra. Din 20.

* Timmermans, Trije kralji. Din 12.

Salomon, Vrata. Din 20.

* Gregorin, Kralj z neba. Din 15.

* Meško, Henrik govavi vitez. Din 20.

V II. letniku »Ljudskega odra«: Moder, Božičnica. Zborovski nastop (str. 52).

V IV. letnik »Ljud. odra«: Heinea, Igra o Herodi (str. 60).

V V. letniku »Ljudskega odra«: Trikratjevska igra (koroška, str. 75). — Zabkar, Zvezda z Vzhoda. Govorski zbor (str. 136).

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Dickens-Francemul, Čvrček za petjo. — Stegoveit, Veseli Trije kralji.

● Za Silvestrovo

V V. letniku »Ljudskega odra«: Čaber, Borba enodejanka (str. 106). — Sachs, Džak na poti v paradiz (str. 109). — Lope de Vega, Paštetar (str. 113).

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Blochetin, Svinjski pastir. — Ghéon, Igra o hudčevem mostu. — Ghéon, Igra o pohlepnom mesarju. — Kadov, Hudčev kabaret.

VABILO NA SUBSKRIPCIJO!

SLOVIENSKI BOŽIČ

Besedilo po narodnih pesmih zbral Niko Kuret
Napeve uredil in celoto harmoniziral Matija Tomc

OBSEG PARTITURE: cca 40 STRANJ

SUBSKRIPCIJSKA CENA: 45.— DIN

ROK SUBSKRIPCIJE: 15. NOVEMBER 1938

ROK IZIDA: 1. DECEMBER 1938

Če ste brali besedilo na str. 75-76 tega zvezka, ste se gotovo navdušili za to delo, kakršnega Slovenci še nismo imeli in ki nam je bilo nujno potrebno

Delo bo dobrodošlo: V SOLAH, PO DRUŠTVIH,
ODSEKIH, KROŽKIH IN
KONGREGACIJAH, CER-
KVI, DOMAČEM KROGU
porabno pa bo za uprizoritve
na odru ali za prireditve v
obliki koncerta (oratorija)

Če hočemo iziti pravočasno, moramo nastaviti kratek subskripcijski rok. Prosimo zato v interesu tistih, ki žele, da izide delo še letos, da se takoj odzovete kar z dopisnico in delo naročite v subskripciji. Pozneje bo znatno dražje!

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA, Ljubljana

(kom. zal. za Založbo ljudskih iger)

3

»LJUDSKI ODER«

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Glasilo odrov Prosvetne zveze

ŠESTI LETNIK, 1938-1939

Izdaja Založba ljudskih iger v Ljubljani
(Jugoslovanska knjigarna).

Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana, Zarnikova
ulica 16), ki odgovarja za izdajatelja in uredništvo.

Uprava je v Jugoslovanski knjigarni,
Ljubljana, Pred škofijo.

»Ljudski oder« izhaja vsaka dva meseca. Vsak
zvezek obsega do 40 strani, ves letnik pa vsaj
240 strani drobnega tiska.

Letna naročnina je 80 dinarjev, pri naročilu vsaj
10 izvodov na skupen naslov pa samo 60 dinarjev.
Čekovni račun pri podružnici Poštne hranilnice v
Ljubljani št. 13.957.

Naročnina za inozemstvo: Nemčija 10 RMk, vse
ostalo inozemstvo 3 USA dolarje.

Naročnina se plačuje vnaprej. Do izida tretjega
zvezka mora biti poravnana vsaj polovica naroč-
nine. — Letnik teče od 1. septembra 1938 do 30. ju-
nija 1939.

VAŽNO OPOZORILO

Izvedba tekstov, objavljenih v »Ljudskem odru«, je
dovoljena izključno samo edincam, ki so na-
ročene vsaj na en izvod »Ljudskega odra«.
To velja ne glede na to, ali je prireditelj javna ali
zasebna, in v tem pogledu ni izjema. Avtorskih
tantijem za take primere ni.

Tiska Jugoslovanska tiskarna d. z o. z. v Ljubljani
(predstavnik K. Čeč).

Vsebina tretjega zvezka

N. K.: Pobožični in pred-
pustni čas 81

N. K.: V gluhi lozi 82

Molière-Oton Župančič: Lju-
bezen zdravnik 83

Enka: Kisle gobe 94

Karel Bantan: Kmečka svat-
ba iz Spodnjega Štajerja 100

N. K.: O uprizoritvi Petan-
čičeve »Zvitorepke« 110

H. Bachmann: »On« in »ona«
v igri 113

Slovstvo:
D. Petančič: Petančičev
»Deseti brat« še enkrat! 119

V prihodnjem zvezku bomo objavili med drugim: Petančičev »Križev pot« (uvod in štirinajst postaj z epilogom, liturgičen pasijon!); dve Marijini legendi, Kuretovo »Legendo o svetih Višarjah« (s samimi moškimi vlogami) in svojevrstno Petančičevo »Legendo o Koprivniški Mariji« (sam jo naziva »improvizirano igro za dekliške sestanke«); igro za materinski dan itd.

MI NE IGRAMO DA BI ČAST IMELI ALI DA BI KAJ OD LJUDI ŽELELI VSO ČAST BOMO MI BOGU DALI INO LJUDEM V EKSEMPEL IGRALI

ANDEJ ŠUSTER DRABOSNJAK (1708-1825)

3

POBOŽIČNI IN PREDPUSTNI ČAS

Božično razpoloženje še diha v zraku. Iz notranje zbranosti in tihega veselja nad odrešenjem pa se že poraja vedno bolj sproščeno veselje do življenja, ki je dobilo svoj pravi smisel s prihodom Odrešenika. Tako nam je razumeti to dobo do posta. Sedaj je priložnost, da se igral-ske družine razžive in sprostje v razigranem burkeštvu...

Imamo pa v tej dobi nekaj dni, ki nas silijo spet k zbranosti: svečnica je že tak dan, tudi spomin papeževega kronanja ne sme iti mimo nas v teh časih, ko nam je bolj ko kdaj potrebna osrednja postava Kristusovega namestnika na zemlji.

Sicer pa imamo sedem nedelj, ko si lahko privoščimo razposajenega komedi-jantstva do mile volje. Samo v izbiri iger bodimo previdni. Pustimo že enkrat staro plažasto blago iz nedavnih let diletant-skega igranja. Sezimo po sporedu, ki ga lahko zagovarjamo z najresnejšim pre-pričanjem in ga tudi naš pokret odobrava. Četudi temeljito pretresemo vso prebogato zalogo veselih iger, ki smo Slovenci z njimi oblagodarjeni (s tem se res lahko pohvalimo!), ostane še vedno dosti dobrega in zato zadostna izbira. Zato znova in znova: bodimo izbirčni in zavedajmo se odgovornosti do sebe in do njih, ki jih hočemo »zabavati«.

Smešni postavi (sužnja)

iz stare grške komedije

GLOSE K LJUDSKI PROSVETI V GLUHI LOZI

(Iz pisma prijatelju.)

Ali čutiš tudi Ti isto? Tudi jaz se prijemljam za glavo, ko berem v našem časopisju oznanila, kaj naši odri igrajo. Prav imaš:

Tako se godi, kakor da »Ljudskega odra« in njegovoga pokreta ni in ga nikoli ni bilo. Tako se dela, kakor da smo pisali in govorili v zrak. Oficielno nam pritrjujejo, ker drugače ne morejo, ravna pa čisto drugače, da, v popolnem nasprotnu z nami.

Praviš, da je slaba tista prosveta, ki ljudi samo nauči, organizirati gledališko predstavo in mobilizirati igralsko nadarjene društvenike, ne zna jim pa hkrati vcepiti pravega odnosa do igranja in pravega pojmovanja gledališkega ustvarjanja. Tudi jaz jo zametam, ker se mi zdi silno nevarna za resnično kulturnost našega ljudstva. Naše delo iz dobe katakomb je zasuto in pozabljeno. Vse tisto, kar smo ugotavljali in učili o bistvu ljudskega igranja, o njega namenu in pomenu, njega osnovah in smernicah, je zdavnaj pozabljeno ali pa plesni na dnu kakšne društvene knjižnice. Se članki brez rokavic kot je oni o našem »Igralskem pokretu« v zadnjem zvezku ne vzbude reakcije v tej neizraziti gošči, ki je zalila, se zdi, vse naše ljudske odre. Naši odri so se razmahnili v stari lagodnosti v tisti smeri, ki ne zahteva nikakega duha, nikakega stvarjalnega napora v globino, zato pa stremi in sicer prikritimi, toda takoj otipljivimi starimi gesli: zabava in denar... Društveni odri se spreminjajo zopet v šmire in v žalostno konkurenco zvočnemu filmu. Skoraj bi rekel, da so pokazali nedozorelost za svobodo, ki jim je sedaj dana. Res številno predstav narašča, toda te visoke številke bodo briljirale v neznanjsko žalostni bilanci.

Saj že vem, kaj mi boš na vse to odgovoril: Duh veje, koder hoče. Da, to pre-

pričanje je opora, da človek do kraja ne popusti. Vem, pomisliti je treba, da danes ne živimo v dobi duha. Danes velja strumnost in komanda. Duha preganjajo. Tudi katoličani smo ljudje in se le s težavo otepamo vplivov sooje dobe. Že davno sem spoznal, da s svojim pokretom nismo preveč aktualni in da zanj ni prave konjunktura... Tu je, po mojem, vir našega trenutnega »neuspevanja«. Zdi se, da prihajamo v navzkrižje s časom.

Toda ravno zato nas čakajo tem večje dolžnosti. Ostati moramo del tistih, ki bodo ponesli v novo dobo vero v svobodo otrok božjih, vero v živo, resnično katoliško osebnost po evangeliju. Saj meri naš pokret navsezadnje samo v to in nujno zgolj v ta zadnji cilj. »Pour la Foi, par l'Art dramatique, pour l'Art dramatique, en esprit de Foi«, je čudovito napisal Henri Ghéon. Saj je to tudi geslo nas oseh, ki se, neznan in znaní, uspešno ali brez uspeha, po osem krščanskem svetu trudimo za prepoved gledališča po načelih evangelija. Verjemi mi: tudi ta zavest je krepka moralna opora. S tega stališča se zazde človeku domače težave in neosečenosti malenkostne. Ljubi Bog, ki je dal, da možje, kakršen je Ghéon, ustvarjajo novo katoliško gledališče ne le za Francijo, ampak za ves krščanski svet — Ljubi Bog bo odstrinil leso tudi v to našo slovensko gmajno in bo dal duhu, da bo zavel tudi po naših odrh. Če prej ne, čez dvajset let, kakor je že dobro izpričano in trdno preizkušeno pravilo iz naše preteklosti...

Mi pa: Ti in jaz in vsi, ki so z nami, vztrajamo v delu, ki nam je postalo dolžnost po vesti. Čeprav nas zmanjka, preden poteče tistih slovitih dvajset let, nič zato. Bo pa pozneje manj ledine... za tiste, ki pridejo za nami.

Tvoj N. K.

Komedija v treh dejanjih

Napisal Molière

Poslovenil Oton Župančič

Znano je, da se pišejo komedije samo zato, da jih igrajo. In ne priporočam, da bi jih brali drugi ljudje razen tistih, ki jim je dano, da pri branju vidijo, kar se na odru godi. Molière.

OSEBE:

Sganarelle, Lucindin oče	
Aminta	
Lukrecija	
Guillaume, preprogar	
Josse, zlatar	
Lucinda, Sganarellova hči	
Lizeta, Lucindina strežnica	
G. Tomès	zdravniki
G. Des Fonandrès	
G. Macroton	
G. Bahis	
G. Filerin	
Clitander, Lucindin ljubimec	
Mazač	

Dejanje se godi v Parizu: prvo na cesti, drugo in tretje v Sganarellovi hiši.

Prvo dejanje.

Prvi prizor.

Sganarelle, Aminta, Lukrecija, Guillaume, Josse.

Sganarelle: A, čudno je to življenje! In jaz — kako lahko rečem s tistim velikim modrijanom iz starodavnosti, da kdor ima kaj, ima boj, in da nesreča nikoli ne pride sama! Eno edino ženo sem imel, in še ta mi je umrla.

Guillaume: In koliko bi jih hoteli imeti?

Sganarelle: Umrla mi je, prijatelj moj. Ta izguba me silno peče, in kadar se je spomnim, moram jokati. Z njenim vedenjem nisem bil posebno zadovoljen, in večinoma sva imela prepir med seboj; ali navsezadnje smrt vse izravna. Umrla je in jaz žalujem za njo. Če bi še živela, bi se prerekala. Od vseh otrok, kar mi jih je Bog dal, mi je pustil samo eno hčer, in ta hči je ves moj križ. Zakaj vidim, kako jo tlačijo najhujša potrtost, strahovita žalost, ki je ni mogoče pregnati, pa kaj pregnati, saj še vzroka ne najdem. Sam ne vem več, kaj in kako bi, in treba mi je v tej stvari dobrega sveta. Ti si moja nečakinja, vi moja soseda, in vidva moja dobra prijatelja: prosim vas, svetujte mi, kaj naj storim.

Josse: Po mojem je lepa obleka in lišp tista stvar, ki dekleta najbolj veseli; in če bi bil jaz namesto vas, bi ji kupil še danes krasen nakit iz dijamantov ali rubinov ali smaragdov.

Guillaume: In jaz namesto vas bi ji kupil krasnih preprog s listnatimi vzorci ali s slikarjami in jih razobesil po njeni sobi, da bi ji razvedril srce in oko.

Aminta: Jaz pa ne bi delala toliko ceremonij; omožila bi jo dobro in prej ko prej, in sicer s tisto osebo, ki pravijo, da je pred kratkim poslala k vam snubit.

Lukrecija: Meni se pa zdi, da ni vaša hči kar nič za možilo. Prešibka je in prerahlega zdravja; in takšno siliti, da bi imela otroke, to bi se reklo poš-

ljati jo naravnost na oni svet. Ona kratko malo ni za ta svet, in svetujem vam, da jo dajte v klošter, tam si najde razvedrila, ki bo bolj po njeni volji.

Sganarelle: Vsi ti nasveti so prav gotovo čudoviti; samo da se zde meni nekoliko samopriddni; po mojem mi svetujete prav dobro — zase. Vi, gospod Josse, ste zlatar, in vaš svet diši po človeku, ki bi se jako rad iznebil svojega blaga. Vi, gospod Guillaume, prodajate preproge, in vse kaže, da imate v prodajalni tapete, ki vam delajo napoto. Tisti, ki ga vi, soseda, ljubite, pravijo, da se nekoliko ozira za svojo hčerjo, in vam bi ne bilo narobe, če bi jo videli poročeno s katerim drugim. Ti pa, predraga moja nečakinja, vedi, da nimam namena, kakor je sploh znano, dati svojo hčer komur koli, in da imam svoje vzroke za to; ali tvoj svet, naj jo dam k nunam, izbaja od ženske, ki bi si prav po krščansko lahko želela, da bi jo postavil za svojo glavno dedinjo. Tako, gospoda moja in dame, mi res ne bi mogli dati boljših nasvetov; in vendar mi boste blagovolili priznati, da storim prav, če ne poslušam nobenega. (Sam.) To so pa svetovalci to, da bi jih bilo treba z lučjo iskati.

Drugi prizor.

Lucinda, Sganarelle.

Sganarelle: Oho, moja hči, ki se hoče naužiti svežega zraka. Ne vidi me; vzdihuje; v nebo obrača oči. Bog s teboj! Pozdravljena, golobičica. No, kaj je s teboj? Kako ti je? He! Kako? Zmeraj tako žalostna in pobita, pa mi nočeš povedati, kaj ti je? No, glej, odkrij mi svoje drobno srčece. No, miška moja uboga, spregovori: razodeni svojemu papančku, kaj ti blodi po glavic. Le pogum! Hočeš, da te poljubim? Daj. Ves divji sem, ko jo vidim take volje. Ali hočeš, da me spravi nejevolja v grob? In ne smem izvedeti, odkod ta tvoja silna otožnost? Razodeni mi vzrok, in obljudim ti, da bom vse zate storil. Da, samo povej mi, kaj te tako žalosti; verjemi, prisežem ti, da je ni stvari, ki je ne bi storil, samo da bi

ti ustregel; kaj hočeš še več? Nemara si zavidna kateri tovarišici, ker je lepše oblečena od tebe? Ali si videla kako novo blago, in bi ga rada za obleko? Ne. Ali se ti zdi tvoja izba preslabo opremljena in bi rada, da ti kupim na semnju novo opravo? To ne. Ali bi se rada kaj učila? Hočeš, da ti dam učitelja za klavir? Tudi ne. Kaj pa, ko bi koga ljubila in bi se rada omožila?

(Lucinda prikima.)

Tretji prizor.

Lizeta, Sganarelle, Lucinda.

Lizeta: No, gospod, govorili ste s hčerko. Ali ste izvedeli vzrok njene potrtosti?

Sganarelle: Nisem. To je pretkanka, ki me samo jezi.

Lizeta: Gospod, dajte, bom jaz; bom jaz malo potpala.

Sganarelle: Ni potreba; in če hoče in hoče muhe loviti, meni je prav, kar pustimo jo.

Lizeta: Bom že jaz, vam pravim. Nemara da bo z menoj bolj odkritosrčna kot z vami. Kaj, gospodična, ali nam res ne boste povedali, kaj vam je? In se naj zavoljo vas vsi žalostimo? Po mojem ne delate prav; in če se vam upira, da bi se zaupali očetu, pred menoj brez skrbi izresete svoje srce. Povejte mi, ali želite kaj od njega? Kolikokrat je dejal, da se ne bi za nobeno reč krčil, če bi le vam ustregel. Ali vam ne daje vse svobode, ki si je morete želeti; in vas ne mikajo izprehodi in darila? O, ali vas je kdo užalil? O, kaj pa, ali nimate kakšne skrite ljubezni? In bi radi, da bi vas oče omožil? A! Razumem vas. To je tisto. Kaj vrabca, zakaj pa toliko ovinkov? Gospod, skrivnost je prišla na dan; in sicer...

Sganarelle (jo prekine): Beži, ne hvaležnica, s teboj nočem več govoriti, kar pazi svojo trmo, kar.

Lucinda: Očka, ker hočete, naj vam to stvar povem...

Sganarelle: Da, kar sem čutil zate, vse se je izgubilo...

Lizeta: Gospod, njena žalost... Sganarelle: Malopridnica je, ki me hoče spraviti v jamo.

Lucinda: Očka, saj hočem...

Sganarelle: To imam za plačilo, ker sem te tako vzgojil.

Lizeta: Ali, gospod...

Sganarelle: Nič, strahovito me je razkačila.

Lucinda: Ali, oče...

Sganarelle: Prav nič srca nimam več zate.

Lizeta: Ampak...

Sganarelle: To je poniglavka...

Lucinda: Ampak...

Sganarelle: Nehvaležnica.

Lizeta: Ampak...

Sganarelle: Trmoglavka, ki mi noče povedati, kaj ji je.

Lizeta: Moža bi rada.

Sganarelle (se dela kot da ne sliši): Zavržem jo.

Lizeta: Moža.

Sganarelle: Tako mi je zoprna.

Lizeta: Moža.

Sganarelle: Ne priznam je za svojo hčer.

Lizeta: Moža.

Sganarelle: Nak, ne besede več o njej.

Lizeta: Moža.

Sganarelle: Ne besede več o njej.

Lizeta: Moža.

Sganarelle: Ne besede več.

Lizeta: Moža, moža, moža.

Četrty prizor.

Lizeta, Lucinda.

Lizeta: Pač res: najbolj gluhi je, kdor ne mara slišati.

Lucinda: No lej, Lizeta, ni bilo prav, da sem skrivala svojo nejevoljo. Samo izpregovoriti mi je bilo treba, pa bi bila imela od očeta vse, kar sem želela. Saj vidiš.

Lizeta: Da bi te, to vam je prava grdoba; veste, da bi me neznanško veselila, če bi mu katero nagodila. Ali kako je vendar to, gospodična, da ste mi dozdej prikrivali, kaj vas teži?

Lucinda: Joj, kaj bi mi bilo pomagalo, da sem ti prej povedala? In kaj bi izgubila, če bi prikrivala vse svoje žive dni? Ali misliš, da nisem natanko slutila vsega, kar si ti šele zdaj spoznala? Da ne vem prav dobro, kakšno srce ima oče? Ze takrat, ko je zavrnil tistega, ki me je zasnubil po svojem prijatelju, mi je ugasnila v duši vsa nada.

Lizeta: Kaj, tisti neznanec, ki je poslal snubca?...

Lucinda: Mogoče ni lepo, da dekle tako odkrito govori; ali priznam ti, če bi si sploh smela kaj želeli, bi si želela njega. Govorila nisva še nikoli, in z besedo še ni prišel na dan; ali kjerkoli me je mogel videti, so mi govorile njegove oči tako ljubeznivo; in ta snubitev mi tako priča, da je poštenjak, da se mi srce ni moglo upirati in se je vnelo zanj. In vendar vidiš, kam je pahnjena vsa ta ljubezen, ko je moj oče tako trd.

Lizeta: No, bom že jaz skrbela. Sicer bi se lahko pritoževala, da ste se pred menoj tako tajili; pa vendar bom storila za vašo ljubezen, kar le morem; in če imate le vi dovolj odločnosti...

Lucinda: Kaj pa hočeš, da naj storim proti oblastnemu očetu? Če je za moje srčne želje slep in gluhi...

Lizeta: Bežite no, ne dajte se voditi kakor goska; samo da ostane čast nedotaknjena, pa se človek že lahko malo otrese očetovskega tiranstva. Kaj pa zahteva od vas? Ali niste v letih, ki so prava za možitev? Ali misli, da ste iz kamena? Še enkrat: jaz vam bom pomagala; odzdaj zanaprej prevzamem nase vso skrb za vašo ljubezen, in boste že videli, da znam katero ukreniti... Ampak tamle vidim vašega očeta. Umakniva se, in le pustite, bom že jaz.

Peti prizor.

Sganarelle.

Sganarelle: Včasih je dobro, če se človek dela, kakor da ne sliši stvari, ki jih le predobro sliši; in jaz sem modro naredil, da sem ji preprečil izraziti željo, ki je nikakor ne mislim izpolniti. Ali je

kdo kdaj videl hujšo tiranijo od te navade, v katero hočejo vklepati očete? Nič nesramnejšega in nič bolj smešnega, kot mukoma kopiciti imetek, vzgajati hčer z veliko skrbjo in ljubeznijo, potem pa dati eno in drugo v roke človeku, ki ti ni ne v peto ne v šestu. Ne, ne: ta navada naj me piše, kamor hoče, jaz hočem obdržati svojo hčer in svoj denar zase.

Šesti prizor.

Lizeta, Sganarelle.

Lizeta: Oj nezgoda, oj nesreča! Oj ubogi gospod Sganarelle, kje bi te našla?

Sganarelle: Kaj pa govori?

Lizeta: Oj nesrečni oče, kaj boš počel, kadar izveš to novico?

Sganarelle: Kaj neki je?

Lizeta: Uboga gospodična!

Sganarelle: Po meni je.

Lizeta: Ah!

Sganarelle: Lizeta!

Lizeta: Oj jmenem!

Sganarelle: Lizeta!

Lizeta: Ojojhatu in prejojhatu!

Sganarelle: Lizeta!

Lizeta: O križana milost nebeška!

Sganarelle: Lizeta!

Lizeta: Oh gospod!

Sganarelle: Kaj je?

Lizeta: Gospod.

Sganarelle: Kaj pa je?

Lizeta: Vaša hči!

Sganarelle: Ojoj!

Lizeta: Gospod, nikarte tako ne javkajte; da se vam ne bom zasmejala.

Sganarelle: Tak povej no hitro.

Lizeta: Gospodično so tako prevzele vaše besede in vaša strahovita jeza nanjo, da je stekla v svojo sobo in vsa obupana odprla okno, ki gleda na reko.

Sganarelle: No, in?

Lizeta: Nato je povzdiguila oči proti nebu: »Nak,« pravi, »če je oče tako razkačen name, mi ni mogoče več živeti, in ker me noče več priznati za svojo hčer, hočem umreti.«

Sganarelle: In se je vrgla?

Lizeta: Ne, gospod, prav polahko je okno zaprla in se je zleknila na po-

steljo. Tam se je bridko razjokala; kar ji nenadoma obraz prebledi, oči se ji zavijejo, srce ji zastane, in taka mi je omahnila v naročje.

Sganarelle: Ah, hčerka moja! Mrtva je!

Lizeta: Ni, gospod; tresla sem jo in mikastila, da se je zopet zavedela; ali vsak trenutek jo spet prime, in ne verjamem, da bi preživela dan.

Sganarelle: Sampanj, sampanj, sampanj, hitro, skoči mi po zdravnikov, in dosti: v takem primeru jih ni nikoli preveč. O, hčerka, uboga hčerka moja!

Drugo dejanje.

Prvi prizor.

Sganarelle, Lizeta.

Lizeta: Kaj pa hočete, gospod, s štirimi dohtarji? Ali ni že enega dovolj, da spravi koga pod rušo?

Sganarelle: Molči! Štirje sveti za-ležejo več od enega.

Lizeta: Ali vam hči ne more umreti brez pomoči teh gospodov?

Sganarelle: Ali od zdravnikov ljudje umirajo?

Lizeta: Kakopak! Poznala sem človeka, ki je dokazoval, in z dobrimi razlogi, da ne smemo nikdar reči: »Ta in ta je umrl za mrzlico ali pljučnico,« ampak: »umrl je za štirimi zdravniki in dvema lekarnarjema.«

Sganarelle: Tiho! Ne žali mi teh gospodov.

Lizeta: Prav res da! Poglejte, gospod, naš maček je, ni še dolgo tega, padel s strehe na cesto, pa se je izlizal; tri dni ni mogel geniti noge ne tace, in nobene jedi ni pokusil; njegova sreča, da ni med mački zdravnikov; to bi bil videl, prav gotovo bi ga bili purgirali in mu puščali.

Sganarelle: Ali mi ne boš tiho! Premisli si človek to nesramnost! Ze gredo.

Lizeta: Le pazite, lepo vas bodo potolažili; povedali vam bodo po latinsko, da vam je hči bolna.

Drugi prizor.

Tomès, Des Fonandrès, Macroton in Bahis, zdravniki; Sganarelle, Lizeta.

Sganarelle: Torej kako, gospoda? Tomès: Bolnico smo si dovolj ogledali, in ni dvoma, da je v nji vse polno nečistega.

Sganarelle: Moja hči nečista? Tomès: Hočem reči, da je v njenem telesu mnogo nečistosti, maožina pokvarjenih sokov.

Sganarelle: A tako! Razumem. Tomès: Toda... Zdaj se moramo skupno posvetovati.

Sganarelle: Ala, prinesite stolov.

Lizeta: A, gospod, vi ste tudi zraven?

Sganarelle: Kako pa, da gospoda poznáš?

Lizeta: Ker sem ga videla ondan pri dobri prijateljici vaše nečakinje.

Tomès: Kako je njenemu kočijažu?

Lizeta: Prav dobro: umrl je.

Tomès: Umrl!

Lizeta: Tako je.

Tomès: To ni mogoče.

Lizeta: Ne vem, ali je mogoče ali ne; samo to vem, da je res.

Tomès: Ne more biti mrtev, vam pravim.

Lizeta: In jaz vam pravim, da je mrtev in pokopan.

Tomès: Motite se.

Lizeta: Če sem pa videla.

Tomès: To je nemogoče. Hipokrates pravi, da trajajo te vrste boleznih štiri-najst ali ena in dvajset dni; on pa je zbolel šele pred šestimi dnevi.

Lizeta: Hipokrates naj trdi, kar hoče; kočijaž je pa le mrtev.

Sganarelle: Mir, jezičnica; pojdi, greva odtod. Gospoda, prosim vas, posvetujte se prav temeljito. Čeprav se po navadi ne plačuje naprej, vendar, da ne bi pozabil, in da bo stvar v redu, izvolite, prosim... (Jih plačuje; vsak, ko prejema denar, naredi drugačno kretnjo.)

Tretji prizor.

Des Fonandrès, Tomès, Macroton in Bahis (sedejo in pokašlujejo).

Des Fonandrès: Pariz je za čudo velik, in kadar praksa nekoliko cvete, je treba dosti hoditi.

Tomès: Povem vam, jaz imam čudovito mulo, in težko je verjeti, kakšna pota mi mora vsak dan prehoditi.

Des Fonandrès: Jaz imam prekrasnega konja, to vam je neutrudljiva žival.

Tomès: Ali veste, kakšno pot je prehodila danes moja mula? Najprej sem bil tam pri arzenalu; od arzenala na konec saint-germainskega predmestja; od saint-Germaina na konec Maraisa; od konca Maraisa do vrat svetega Honorija, od vrat svetega Honorija do Sentyakobskega predmestja, od Sentyakobskega predmestja do Richelieujevih vrat, od Richelieujevih vrat do tod; in od tod moram iti še na Kraljev trg.

Des Fonandrès: Vse to je prehodil danes moj konj; in povrh sem bil še pri nekem bolniku v Ruelu.

Tomès: Ampak, saj res, kakšno stališče zavzimate v prepiru obeh zdravnikov, Teofrasta in Artemija? Zakaj to je pravda, ki je razcepila ves naš zdravniški zbor.

Des Fonandrès: Jaz sem za Artemija.

Tomès: Jaz prav tako. Sicer je res njegov nasvet bolnika usmrtil, in Teofrastov je bil prav gotovo mnogo boljši; ali Teofrast ni storil prav, in si ne bi bil smel dovoliti drugačnega mnenja, nego ga je imel starejši zdravnik. Kaj menite?

Des Fonandrès: Brez dvoma. Formalnosti je treba čuvati, pa naj se zgodi karkoli.

Tomès: Jaz sem v teh stvareh oster kot sablja, razen seveda med prijatelji; nekoč smo se zbrali na posvêt trije naših, in en zdravnik od drugod; jaz sem vso stvar ustavil, ker nisem dovolil glasovanja, ako ne gre vse po redu. Domači v hiši so storili, kar so le mogli, in bolezen je zahtevala naglice; ali jaz nisem

hotel odnehati, in bolnica je med tem pričkanjem pogumno umrla.

Des Fonandrès: Ljudi je treba naučiti spodobnosti in puhloglavcem pokazati, da so puhloglavci.

Tomès: Mrlič je mrlič in ne dela nikakih sitnosti; opuščena formalnost pa ima znamenite posledice za ves zdravniški zbor.

Četrti prizor.

Sganarelle, Tomès, Des Fonandrès, Macroton in Bahis.

Sganarelle: Gospoda, moji hčerki je čedalje huje; prosim vas, povejte mi hitro, kaj ste sklenili.

Tomès: Prosim, gospod.

Des Fonandrès: Ne, gospod, govorite vi, prosim.

Tomès: Izključeno.

Des Fonandrès: Jaz ne bom govoril prvi.

Tomès: Gospod.

Des Fonandrès: Gospod.

Sganarelle: He, dovolite, gospoda, pustite vse te ceremonije, pomislite, da se mudi.

Tomès: (Vsi štirje govore hkrati.) Bolezen vaše hčerke...

Des Fonandrès: Mnenje vseh teh gospodov...

Macroton: Po korenitem posvetovanju...

Bahis: Da se podpre z razlogi...

Sganarelle: E, gospoda, govorite po vrsti, prosim vas.

Tomès: Gospod, razmišljali smo o boleznih vaše hčerke, in po mojem izvira ta stvar iz silne vročine v krvi; in tako sem ji sklenil čim prej mogoče puščati.

Des Fonandrès: In jaz trdim, da je ta bolezen gnitje sokov, zaradi prenapoljenega želodca; in tako sem ji sklenil dati bljuvalo.

Tomès: Jaz trdim, da jo mora bljuvalo ubiti.

Des Fonandrès: In jaz, da bo od puščanja umrla.

Tomès: Vi se pa res lahko ponašate s svojo spretnostjo.

Des Fonandrès: Jaz, jaz: in se poskusim z vami za vsako vrsto znanosti.

Tomès: Le spomnite se človeka, ki ste ga te dni spravili v jamo.

Des Fonandrès: Le spomnite se gospe, ki ste jo danes tri dni poslali na oni svet.

Tomès: Povedal sem vam svoje mnenje.

Des Fonandrès: Povedal sem vam svojo misel.

Tomès: Ako svoji hčeri ne daste pri tej priči puščati, ji kar naročite pogreb.

Des Fonandrès: Če ji boste puščali, ne bo četrta ure živa.

Peti prizor.

Sganarelle, Macroton in Bahis.

Sganarelle: Kateremu naj verjamem? In kako se naj odločim, ko sta si mnenji tako nasprotni? Gospoda, rotim vaju, prižgita mi luč, in povejta mi brez strasti, kaj mislita, da bi moji hčerki najbolj pomagalo.

Macroton: (razeza besede): Gospod - v teh - stvareh - je tre - ba - ravnati - z o - prez - nost - jo - in - nič - se - ne - sme - u - kre - ni - ti, ka - kor - pra - vi - mo - na - hi - tro - ro - ko. To - tem - bolj,

ker - bi - u - teg - ni - le - i - me - ti - po - mo - te - v ta - kih - pri - me - ri - h - po - be - se - dah - na - še - ga - moj - stra - Hi - po - kra - ta - ze - lo - ne - var - ne - po - sle - di - ce.

Bahis (ves čas klepeta): To je res, zelo je treba paziti, kaj delamo. Zakaj to niso otročarije, in vsak pogrešek je težko popraviti, in vsako pokvaro težko izravnati: experimentum periculosum. Zatorej se pravi prej pošteno preudariti, vse razmere modro pretehtati, upoštevati bolnikov temperament, preiskati vzrok bolezni in najti potrebna zdravila.

Sganarelle: Eden leze kot polž, drugi drda kot malin.

Macroton: To - rej go - spod, da pre - i - de - mo k stva - ri: po - mo - jem i - ma va - ša hči kro - ni - no ho - le - zen, in stvar u - teg - ne po - sta - ti ne - var - na, a - ko ji ne po - ma - ga - mo. To tem - bolj, ker ka - že - jo simp - to -

Molière v vlogi Sganarella

mi, ki jih i - ma, na sa - ja - ste os - tre so - pa - re, ki ji klju - je - jo mož - gan - ske mre - ne, kar i - me - nu - je - mo v gr - ši - ni at - mos. In to po - vzro - ča - jo gni - lob - ni so - ki, go - sti in za - pe - če - ni, ki se na - ha - ja - jo v spod - njem ži - vo - tu.

Bahis: In ker so ti soki tam že dolgo časa stisnjeni, so se tam zapekli in izpridili in se pariyo in kade proti možganom.

Macroton: In to ta - ko ze - lo, če ho - če - mo i - me - no - va - ne so - pa - re iz - vle - či, od - lo - či - ti, iz - tre - bi - ti, iz - tr - ga - ti, iz - gna - ti, iz - praz - ni - ti, da bo tre - ba moč - ne pur - ga - ci - je. A - li še prej se mi zdi u - mes - tno in ne bo ne - u - god - no da - ti ji ne - kaj ma - lih, o - laj - se - val - nih sred - stev, nam - reč ma - lo meh - ča - jo - če - ga, čis - te - če - ga go - mi - lič - ne - ga klis - tir - ča - ka.

Bahis: Nato preidemo k purgaciji in puščanju, ki ga ponovimo, če bo potreba.

Macroton: S tem še ni reče-no, da vam hči ne bi mogla u-mre-ti. A-li vi si ne bo-ste mog-li nič o-či-ta-ti in i-me-li bos-te za-do-šče-nje, da bo u-mr-la po vseh pra-vi-lih.

Bahis: Bolje po pravilih umreti, kot pa proti pravilom ozdraveti.

Macroton: Mi-dva vam po-ve-va od-kri-to svo-je mne-nje.

Bahis: In govorila sva z vami, ka-kor bi govorila svojemu bratu.

Sganarelle (Macrotonu raztegnje-no): Naj-va-nej-ša vam hva-la. (Bahisu klepeče): Neskončno sem vam hvaležen za vaš veliki trud.

Sesti prizor.

Sganarelle.

Zdaj sem še malo bolj na nejasnem, kot sem bil prej. Strela, nekaj mi je šinilo v glavo. K mazaču ji pojdem po čudežne vode, da jo bo pila; čudežna voda je že marsikomu pomagala.

Sedmi prizor.

Mazač, Sganarelle.

He, slišite, gospod, prosim vas, dajte mi steklenico vaše čudežne vode, takoj vam jo plačam.

Tretje dejanje

Prvi prizor.

Filerin, Tomès, Des Fonandrès.

Filerin: Ali vaju ni prav nič sram, gospoda? V vaših letih, pa tako nespametna, da se pripravata kakor dva mladikava vrtoglavec! Ali ne vidita, kako nam taki prepri pred svetom škodijo? Ali ni že dovolj, če vidijo učenjaki nasprotstva in nesoglasja med našimi pisatelji in starimi mojstri? In naj si skatimo še pred ljudstvom v läse in mu odkrivamo puhlost naše umetnosti? Jaz res prav nič ne razumem te zlobne politike nekaterih naših ljudi; in priznati je treba, da so nas vsi ti spori zadnje čase

kaj čudno razypili, in če ne bomo pazili, se moramo sami ugonobiti. Ne govorim zase: zakaj, hvala Bogu, jaz sem si svojega mačka že oskrbel. Naj bo veter, dež ali toča: mrtvaki so mrtvi, brez živih pa že prebom, saj imam s čim. Ali vse te pričkarije izpodkopavajo medicino. Bog nam je dodelil milost, da so ljudje že toliko stoletij v nas zavérovani; zato jih pa ne smemo s svojimi muhastimi spletkami razočarati; mari lepo kar le moremo potihoma izkoriščajmo njih neumnost. Mi nismo edini, kakor veste, ki skušamo izrabljati človeško slabost. Večina sveta meri na to, in vsak se trudi, kako bi prijel človeka od slabe strani in izvlekel iz njega kaj dobička. Hinavci, postavim, skušajo izrabiti pri človeku slavo-ljubje in mu zažigajo nično kadilo, ki si ga želi; in to je umetnost, s katero si človek, kakor vidimo, znatno opomore. Alkimisti izrabljajo strast, ki jo ima človek po bogastvu, in obetajo zlate gore tistim, ki jih poslušajo; in zvezdoznanci izkoriščajo s svojimi lažnivimi prorokovanji nečimrnost in slavohlepje lahkovernih dušic. Največja človeška slabost pa je ljubezen, s katero se oklepajo življenja; in to izkoriščamo mi s svojimi nepetoličnim zlobudranjem in vlečemo dobiček iz spoštovanja, ki ga imajo do našega poklica iz strahu pred smrtjo. Glejmo torej, da se ohranimo v ceni in na mestu, kamor nas je postavila njih slabost; bodimo poleg bolniške postelje složni; in če se bolezen srečno izteče, lastimo si uspehe mi; kadar se naša umetnost ureže, vračajmo krivdo na naravo. Nikar nepremišljeno ne rušimo, vam pravim, srečnih predsodkov in blodenj, ki dajejo toliko in toliko ljudem kruha.

Tomès: Kar govorite, je vse prava resnica; ali vročo kri imamo, ki ji včasih nismo kos.

Filerin: No, dajta, gospoda, otre-sita se vse jeze, sklenimo tukaj vajino spravo.

Des Fonandrès: Zastran mene naj bo. Samo naj mi pusti moje bljuvalo za to bolnico, in jaz mu pustim, kar bo hotel, za prvega bolnika, ki pride na vrsto.

Filerin: To so moške in pametne besede.

Des Fonandrès: Stvar je v redu. Filerin: Sezita si torej v roko. Zbogom. In drugič več previdnosti.

Drugi prizor.

Tomès, Des Fonandrès, Lizeta.

Lizeta: Kaj, gospoda, tukaj sta? Medicini pa se je pravkar zgodila krivica, in vidva ji ne gresta pomagat?

Tomès: Kako? Kaj je? Lizeta: Nekak nesramen šušmar se je vmešal v vaše rokodelstvo, porinil nekemu brez vašega navodila dolg meč skozi život in ga umoril.

Tomès: Slišite, vi zbijate šale, toda prej ali slej pridete nam v roke.

Lizeta: Zastran mene me kar umorite, kadar bom klicala vas na pomoč.

Tretji prizor.

Lizeta in Klitander v zdravniški obleki.

Klitander: No Lizeta, kakšen se ti zdim? Ni prav tako?

Lizeta: Prav, čisto prav; in težko sem vas pričakovala, kaj si hočemo, Bog mi je ustvaril strašno mehko srce: samo da vidim, kako vzdihujeta dva zaljubljenca drug za drugim, že me obide krščansko usmiljenje in živa želja, da bi jima lajšala bolečine. Po vsaki ceni hočem potegniti Lucindo iz teh tiranskih kremp-ljev in jo izročiti vam. Takoj spočetka ste mi bili všeč; poznam ljudi, res, bolj-šega si ni mogla izbrati. Ljubezen tvega marsikaj; in medve sva si izmislili bojno zvijačo, ki se nama utegne obnesti. Vse, kar treba, sva že ukrenili: možak, ki mu hočeva štrečno zmešati, ni kdovekaj pretkan; in če nama ta ukana spodleti, naj-deva sto drugih potov, da prideva do cilja. Kar tu me počakajte, pridem po vas.

Četrty prizor.

Sganarelle, Lizeta.

Lizeta: Gospod, čast Bogu! Čast Bogu!

Sganarelle: Kaj pa je? Lizeta: Veselite se! Sganarelle: Zakaj? Lizeta: Veselite se, vam pravim. Sganarelle: Povej mi, kaj je, potem se bom morda veselil. Lizeta: Ne, že naprej se morate veseliti, peti, plesati. Sganarelle: Na kaj pa? Lizeta: Na mojo besedo. Sganarelle: No, torej pa tralala-lalalala. Kaj vraga! Lizeta: Gospod, hčerka vam je zdrava.

Sganarelle: Moja hčerka zdrava! Lizeta: Tako je; preskrbela sem vam zdravnika, toda uglednega zdravnika, pravega čudežnika, ki poseka vse druge zdravnike.

Sganarelle: Kje je? Lizeta: Takoj ga privedem. Sganarelle: Treba je videti, ali zna ta več od drugih.

Peti prizor.

Klitander, oblečen v zdravnika, Sganarelle, Lizeta.

Lizeta: Tukaj je. Sganarelle: Ta zdravnik ima kaj mlado brado.

Lizeta: Znanje se ne meri po bradi; on je spreten pa ne s čeljustmi. Sganarelle: Gospod, slišal sem, da imate čudovita zdravila, ki spravijo človeka na konja.

Klitander: Gospod, moji pripomočki so drugačni kakor jih imajo navadno zdravniki; ti delajo z bljuvali, puščanjem, z zdravili in klistirji; jaz pa lečim z besedami, zvoki, pismi, s talismani in prstani.

Lizeta: Kaj sem vam rekla? Sganarelle: To je velika glava. Lizeta: Gospod, vaša hčerka je tu zraven, vsa oblečena sedi na stolu, ukazem jo prenesti sem.

Sganarelle: Kar daj, kar. Klitander (tiplje Sganarellu žilo): Vaša hči je res bolna.

Sganarelle: To poznate kar tako?

Klitander: Da, po simpatiji, ki teče med očetom in hčerjo.

Sesti prizor.

Lucinda, Lizeta, Sganarelle, Klitander.

Lizeta: Saj res, gospod, še en stol zraven njenega. (Sganarellu) Zdaj pa ju pustiva samá.

Sganarelle: Zakaj pa? Jaz ostane tu.

Lizeta: Kaj pa mislite! Odstraniti se morava: zdravnik ima celo kopo vprašanj, ki ni spodobno, da bi jih kdo slišal.

Klitander (Lucindi na stran): Ah, gospodična, kako mi gori srce! In vendar ne vem, kako bi vam stavil besede. Dokler sem vam govoril samo z očmi, se mi je zdelo, da vam imam sto in sto reči povedati; zdaj pa, ko mi je dovoljeno govoriti z vami, kakor sem si želel, sem ves zmeden; od samega veselja so mi vse besede zastale.

Lucinda: Prav tako je meni. Kakor vi, čutim, kako polje po meni radost in mi ne da govoriti.

Klitander: Ah, gospodična, kako bi bil srečen, če bi vedel, da čutite vi to, kar čutim jaz, in bi smel soditi vašo dušo po svoji! Toda, gospodična, ali smem vsaj verjeti, da ste si vi izmislili to srečno zvijačo, ki me je privedla pred vaše obličje?

Lucinda: Če si je nisem izmislila, ste mi vendar lahko hvaležni, da sem se je z največjim veseljem oklenila.

Sganarelle (Lizeti): Vse tako se mi zdi, da ji govori zelo od blizu.

Lizeta (Sganarellu): Ker opazuje njen izraz in vse poteze na njenem licu.

Klitander (Lucindi): Ali boste stanoviti, gospodična, v tej svoji prijaznosti do mene?

Lucinda: In vi, ali boste trdni v odločnosti, ki ste jo pokazali?

Klitander: Ah, gospodična, do smrti. Ničesar si tako zelo ne želim, kot biti vaš, in to vam bom takoj v dejanju pokazal.

Sganarelle: No, no, naša bolnica se mi zdi nekoliko bolj vesela.

Klitander: Ker sem že poskusil na nji enega izmed lekov, ki mi jih nudi moja umetnost. Duh ima veliko oblast nad telesom, in premnogo bolezní izvira iz njega, zato je moja navada, zdraviti in negovati duha, preden preidem na telo. In tako sem opazoval njene poglede, črte njenega obraza in raze njenih rok; in po znanosti, ki mi jo je dodelilo nebo, sem spoznal, da tiči njena bolezen v duhu, da izhajajo vse njene bolečine iz neke nepravilnosti v njeni domišljiji, iz pokvarjene želje po možitvi. Po mojem je ni večje prismođarije, nič tako smešnega kot to hrepenenje po zakonskem stanu.

Sganarelle: Ta človek ima glavo na pravem koncu.

Klitander: Meni se je ta stan od nekđaj strašno upiral, in se mi bo svoj živ dan.

Sganarelle: To vam je zdravnik, da se pravi.

Klitander: Ker pa je treba bolnikom domišljijo božati in sem ugotovil pri nji duševno zmedenost in uvidel, da je nevarno, če ji nemudoma ne pomorem, sem jo prijel od njene slabe strani in ji rekel, da sem jo prišel k vam snubit. Nenadoma se ji je lice spremenilo, obraz razjasnil, oči so ji oživele; in ako jo hočete nekaj dni držati v tej zmoti, boste videli, da jo potegnemo iz tega stanja.

Sganarelle: Hočem, kakopa da hočem.

Klitander: Pozneje bomo upotrebljali druge pomočke, da ji fantazijo popolnoma izlecimo.

Sganarelle: Res, tako bo najbolje. No, hčerka, slišiš, tale gospod bi se rad s teboj oženil, in jaz sem mu rekel, da mi je čisto prav.

Lucinda: Moj Bog, ali je res mogoče?

Sganarelle: Res.

Lucinda: Ali prav zares?

Sganarelle: Prav zares.

Lucinda: Kaj? Vi bi bili radi moj mož?

Klitander: Tako je, gospodična.

Lucinda: In očka je privolil?

Sganarelle: Privolil, hčerka.

Lucinda: O, kako sem srečna, če je to res!

Klitander: Nikar ne dvomite, gospodična. Ne ljubim vas šele od danes, od kedaj že kar goim, da bi bil vaš mož. Samo zategadelj sem prišel sem; in če hočete, da vam naravnost povem, kako je ta stvar — ta obleka je samo izmišljena pretveza, zdravnika sem igral samo, da sem se vam lahko približal in dosegel, kar želim.

Lucinda: To je res znamenje goreče ljubezni, in ne morem vam povedati, kako mi je prišlo srce.

Sganarelle: O prismođa, o prismođa, o prismođa!

Lucinda: Torej, očka, vi mi daste tega gospoda za moža.

Sganarelle: Dam ti ga. Ná, sezi mi v roko. Tudi vi mi sezite malo v roko, bomo videli...

Klitander: Ampak, gospod...

Sganarelle (ki ga lomi smeh): Nič, nič: to je samo... da jo potolažimo. Udarite. Velja.

Klitander: Sprejmite v znamenje moje ljubezni in zvestobe tale prstan. (Sganarellu.) To je z zvezdami okrašen prstan, ki leži duševne zablode.

Lucinda: Pa napišimo še pogodbo, da bo vse v redu.

Klitander: Joj, saj res, gospodična, kar! (Sganarellu.) Poklical bom človeka, ki mi piše recepte; nji bom rekel, da je notar.

Sganarelle: Prav.

Klitander: Hola! Pokličite notarja, ki sem ga vzel s seboj.

Lucinda: Kaj? Notarja imate s seboj?

Klitander: Tako je, gospodična.

Lucinda: Kako me veseli.

Sganarelle: O, prismođa, o prismođa!

Sedmi prizor.

Notar, Sganarelle, Lucinda, Lizeta. (Klitander govori notarju v uho.)

Sganarelle: Da, gospod, treba je napisati pogodbo za te dve osebi tu. (No-

tar piše.) Torej pismo: dam mu dvajset tisoč tolarjev za doto. Pišite.

Lucinda: Kako sem vam hvaležna, očka.

Notar: Pogodba je napisana: vam je treba samo podpisati.

Sganarelle: No, pri tem ženitovanjskem pismu se nismo dolgo pomišljali.

Klitander: To se pravi...

Sganarelle: Ah, nič skrbi. Saj vemo, kako je, ali ne? (Notarju.) No, dajte mu pero, naj podpiše. (Lucindi.) No, daj, podpiši, podpiši, podpiši. No, no, jaz bom že še podpisal.

Lucinda: Ne, ne: jaz hočem imeti pismo v roki.

Sganarelle: Pa bodi. Na, Si zadovoljna?

Lucinda: Bolj kot si je mogoče misliti.

Sganarelle: Vidiš, tako je prav, tako je prav.

Klitander: Sicer pa nisem mislil samo na notarja; naročil sem tudi pevcev in godbo, da bomo slavili zaroko in se zabavali. Naj pridejo. Te ljudi vodim s seboj, ker jih vsak dan potrebujem, da tolažim z njihovimi harmonijami duševne zmede.

Zadnji prizor.

(Komedijska, balet in Muzika.)

Med petjem in plesom Klitander odvede Lucindo.

Sganarelle: To je pa prijetno zdravljenje. Kje sta pa moja hči in zdravnik?

Lizeta: Sla sta k poroki.

Sganarelle: Kakšni poroki?

Lizeta: Je že tako, gospod: putka je v kurniku, vi pa ste mislili, da gledate igro, pa se je iz nje izcimila resnica.

Sganarelle (plesalci ga zadrže in ga hočejo prisiliti, da bi plesal): Kaj vraga! Pustite me, pustite me, da grem. Slišite! Strela nebeška!

KISLE GOBE

Zabaona in poučna igra v treh slikah. *Napisal Enka*

Osebe:

Gruntar Gabron,
njegova žena Gabronka,
profesor na počitnicah,
veliki hlapec Tomaž, junak te zgodbe,
Lojze, drugi hlapec pri Gabronovih,
Marjana, velika dekla pri Gabronovih,
Mina, kravja dekla pri Gabronovih.

Dejanje se godi v prostorni izbi Gabronove hiše: miza s klopni in stoli v kotu, dvoje oken, dve postelji.

1. slika.

Gabronka: Viš ga, že tičiš v svojem »Domoljubcu«.

Gabron: Mhm.

Gabronka: Pa bi včasih vsaj kaj povedal.

Gabron: Mhm.

Gabronka: Vso nedeljo boš menda takole prebiral tisti papir.

Gabron: Mhm.

Gabronka: Saj se še pomeniti nič ne morem s teboj.

Gabron: Mhm.

Gabronka: Čez teden sva vsak na svojem koncu. Ti na polju, na travniku, v gozdu — in jaz doma v kuhinji in z družino.

Gabron: Mhm.

Gabronka: Ali slišiš, oče? Ali boš samo bral, križ božji?

Gabron: Daj mi no že mir, ardičina naprej.

Gabronka: Tako! Jaz naj ti dam mir! Zdaj, ko se nam škoda dela pri hiši. Kakšen gospodar pa si, križ božji?

Gabron: Ardičina vendar, zmeraj je kaj. Saj ne prideš do branja. Saj še za cene ne morem v miru pogledati. Tak kaj imaš spet, mati?

Gabronka: Glej ga, glej. Zdaj se

bo pa drl nad mano. Taka božja nedelja, pa se držiš ko pust v pratiki.

Gabron: Jaz bi dejal, da je zdaj vseeno, kako se držim, ardičina naprej. Ti mi rajši brž povej, kje se škoda dela in kako se dela.

Gabronka: V shrambi se škoda dela in kako se dela!

Gabron: A že spet v shrambi?

Gabronka: Ze spet! Se zmeraj, bi rajši rekel. Kdaj sem ti že pravila, da se mi zdi, da zmanjkuje zdaj enega, zdaj drugega.

Gabron: A da že spet zmanjkuje?

Gabronka: Zdaj mi je zmanjkalo spet hlebec sira, včeraj sem pogrešila dva lonca kuhanega masla, sirovo maslo večsah zginje, brž ko ga vzamem iz pinje.

Gabron: Ardičina naprej, kaj pa je to? Kako pa je to? Kaj ne paziš?

Gabronka: Kaj je to, kako je to? Ti si gospodar, ti premisli! In paziš! Kaj se to pravi? Ti si dedec, ti zdaj stori, da bo prav.

Gabron: Jaz! Jaz! Seveda! Kaj naj s puško stražim pod shrambo noč in dan!

Gabronka: Laže ko jaz, lej ga, križ božji vendar!

Gabron: Pa kdo, kdo bi mogel biti, ardičina vendar? Ali kakšen tuj?

Gabronka: Jaz bi dejala, da je domač.

Gabron: Kaj? Kako? Da niso vsi naši posli pošteni? Ardičina vendar!

Gabronka: Nemara da niso.

Gabron: Pa kateri ni pošten?

Gabronka: Ali ti vsem zaupaš?

Gabron: Vsem, Bog pomagaj vendar. Saj nismo razbojniki.

Gabronka: Tudi Tomažu?

Gabron: Velikemu hlapcu? Tega ne poznam zadosti. Saj je šele pol leta pri nas. Požeruh je, to vem.

Gabronka: In lakomnik.

Gabron: Ampak, da bi —?

Gabronka: Poprej ni nikoli ničesar zmanjkalo. Drugih novih poslov pa ni.

Gabron: Tomaž je vendar že v letih!
Gabronka: Tiho bodi! Dekli prihajata od nauka.

Marjana: Dober dan Bog daj.

Gabron in Gabronka: Bog ga daj.

Gabronka: Sta že od nauka? Kje pa so fantje?

Marjana: Nisem nobenega videla. Midve bi šle malo v vas, mati.

Gabronka: Le hodita, le, samo predolgo se ne mudita, da živina ne bo čakala. Pa malico si vzemita.

Marjana: Saj sem res skoraj lačna.

Gabron: Lačna si? Kaj se pa to pravi, ardičina? Ali pri Gabronovih ni dosti jesti, ka-li?

Gabronka: Kako, da si lačna?

Marjana: Jaz ne vem. Nekdo je polovico južine pospravil ta čas, ko se je skleda na oknu hladila.

Gabron: Kako? Ze spet!

Gabronka: Pogledaj si ga no! Ze spet!

Marjana: Danes je imel še posebej korajžo, ker sta vidva bila pri pozni maši in vaju ni bilo k južini domov.

Gabron: Koga pa misliš, da bi bil?

Marjana: I, mislim, kogar mislim, ne.

Gabron: Razločno povej, če kaj veš.

Gabronka: Tako je. Če kaj veš, povej. Jaz že vem svoje.

Marjana: I no, če veste, kaj bi vam pravila.

Gabron: Ni res. Zini, ardičina naprej!

Marjana: I no, Tomaž smukne v hišo, brž ko vidi, da je skleda na oknu. In potem —

Gabron: In potem si pač privošči svoj posebni delež južine ali večerje še pred molitvijo. To tudi jaz vem. Saj sem o tem že govoril s njim. Ampak, da je spet — ardičina naprej, mrha požrešna, tu se pa vse neha.

Gabronka: No, no, oče, nikar. Le pojdi, le, Marjana, in glejta, da bosta ob času doma.

Marjana: Pa zbogom.

Gabronka: Zbogom.

Gabron: Adijo.

Gabron: Spodil ga bom, spodil ga bom, ardičina, da ga bom. Zdaj mi je pa dosti. Nihče drug kot on! Nihče drug! Se krade mi! Se krade.

Gabronka: Kaj pa če bi drugače poskusil?

Gabron: Kaj drugače? Nič drugače!

Gabronka: Furijska, furjasta. Spodiš ga še zmeraj lahko.

Gabron: Tako, ardičina? In bom čakal, da mi bo škodo delal? Dosti je že vsega, pravim jaz. — Tako! Tako naj se človek na ljudi zanese. Pride, vzameš ga. Ni več mlad. Dober delavec, ne rečem, dober delavec — ni več mlad in bi moral misliti na starost, pa ti takole dela. V arestu bo končal! In takega človeka naj obdržim pod streho! Takega galjota? Še nocoj, še nocoj mi izgine, samo da se prikaže domov!

Gabronka: Jaz bi pa le še drugače poskusila —

Gabron: Ze spet? Ze spet? Nikar se babnice ne mešajte v take reči, če so že tako daleč. Ardičina vendar, da ga nisem že prej spodil!

Gabronka: Mislim, da smo babnice včasih bolj prebrisane kot ste moški. Vi rinete z glavo skozi zid. Me pa znamo lepo naokoli.

Gabron: Ardičina in tvoja prebrisanost. Kdo je gospodar v hiši? Kdo hlače nosi? (Udari po mizi.) Jaz!

Gabronka: Če tako kaže.

Gabron: Kaj? Kaj praviš?

Profesor (vstopi): No, no, ljuba prijateljca, ne zamerita, da vaju motim v vajinih nedeljskih pomenkih.

Gabron: Oh, glej si no, Bog daj, gospod profesor, Bog daj — lepo vreme imamo, kaj?

Gabronka: Usedejo se naj gospod profesor. O, za božja voljo, kaj pa imajo v nahrbtniku?

Gabron: Ardičina, težak je. To ste junak, da ga takole prinesete.

Profesor: Ah, veste, to človeku dobro de. Tu v tem zraku — človek si pošteno pljuča prepriha, če ima takole krošnja na hrbtu in jo privleče iz gozda

domov. Ah, upehan sem pa res. Ampak ta narava, ta narava, oh —!

Gabron: Meni pa ni nič za to, da bi koše nosil. V mladih letih sem jih že, zdaj jih pa rajši naprtim hlapcema in deklama. (Odpre omarico.) Zdaj se bo prilegel, gospod, kaj? Dajte, ga bova zvrnila kozarček. Vročič ste.

Profesor: No, pa dajte, oče Gabron.

Gabron: Ali ste se že kaj privadili v naši kamri? Po kmečko je pač, kaj hočejo. Mi ne znamo tako kot v mestih. Tudi nimamo tako, kakor ima gospoda.

Profesor: V vaši kamri mi je prav všeč. To so moje najljubše počitnice, veste. Na zdravje, oče! Bog vas živi, mati!

Gabron: Na zdravje!

Gabronka: Bog usliši, gospod profesor.

Gabron: Še enega?

Profesor: Hvala! Pa drugič, oče Gabron. Veste, jaz bi prav rad zamenjal z vami, oče.

Gabronka: Eja.

Profesor: Saj vem, kaj mi boste povedali. Prav imam pa le jaz. — No, pa se nisem zavoljo tega oglašil. Prosil bi vas, mati, da mi poveste, kje bi lahko sušil te-le svoje gobe.

Gabron: Gobe? Pa toliko ste jih nabrali?

Gabronka: Za pet ran božjih! Kje so jih pa dobili, toliko gob? In če jih gre naš oče nabirat, takole po dežju, ga ves popoldan ni domov pa prinese komaj pol predpasnika. Poglej si, oče! Gospod znajo!

Gabron: In no, učeni ljudje še pri kmetiji bolj opravijo kakor nas eden. Ardičina vendar, pa poln nahrbtnik!

Profesor: Tak nehajte že, saj niso prave!

Gabronka: A, da niso?

Gabron: Saj sem si precej mislil, ardičina!

Gabronka: Kaj pa bodo s temi gobami? Bog pomagaj vendar, saj to je nevarno, da kam med jed ne pride!

Profesor: No, mati, bodite brez skrbi. Jaz se na gobe spoznam, sem nanje posebno učen, pa bom letos vse naše

strupene gobe pretaknil, veste. In potem bom bukve napisal o njih, da se bodo ljudje znali varovati!

Gabron: A!

Gabronka: A!

Profesor: No, zdaj bi rad vedel, kje jih bom lahko sušil. Ali imate kakšen pripraven prostor zanje?

Gabronka: O jej, o jej. Pod streho že ne bo nič. Tam imamo tui svoje. Bog ne zadeni, da se zmešajo.

Gabron: Tam na drugem kozolcu. V svsilih ni krme, pa bi se dalo. In tudi nikogar blizu ne bo, da bi mu kaj škodilo.

Profesor: No, prav. Pa grem zdaj, da si jih zrežem. Adijo.

Gabron: Adijo, gospod.

Gabronka: Žbogom, gospod. — To mi pa res ni nič všeč. Saj pravim, tile mestni ljudje. Boj se jih, pa je.

Gabron: Tiho bodi, stara. To je že res. Vsak je po svoje prismuknjen, ardičina. Za kamro pa dohim vendarle lepe solde in teh je tudi pri nas treba. Naj bo v imenu božjem. Sveta Barbara in sveta Uršula naj nam zdravje varujeta, bo že kako. — Ga vidiš, ga vidiš, galjota starega, požrešnega, peklenskega, zdajle prihaja od fare.

Gabronka: Oče, poslušaj me. Poslušaj me, ti pravim. Ubogaj me. Do jutri počakaj. Jutri pa stori, kakor veš.

Gabron: Kaj pa ti je, stara? Ali noriš?

Gabronka: Pojdi z menoj, stopiva v kamro, vse ti razodenem. Ta hip se mi je posvetilo in se mi je.

Gabron: Če babe niso vse skupaj nore, pa nič nočem.

Gabronka: Le godrnjaj, le. Bova videla, kateri je bolj prebrisan, ti ali jaz.

(Zavesa.)

2. slika.

Gabronka (pride iz kuhinje, kliče skozi okno): Marjana! Marjana! Stopi no po vode!

Marjana (zunaj): Ze grem, mati!

Gabronka: Ali si bila na travniku?

Marjana: Bila. Požeruha že skrbi, kaj bo za kosilo. In ves jabolčnik je sam popil iz zelenke, tako da morajo drugi k studentu.

Gabronka: Kar naj, kar naj.

Gabron (vstopi): Tako. Sem že nazaj iz mesta. Kako je kaj s sušilom.

Gabronka: Oho, oče, brž si opravil. Hej, Marjana, kako kaže na travniku?

Marjana (daleč zunaj): Bo. Če se vreme ne skisa, bomo zvečer lahko zvozili domov.

Gabron: No, prav. (Si nalije žganja in popije.) In kaj bo za kosilo, mati?

Gabronka: Kisle gobe. (Odide.)

Gabron: Prav, počakaj, mati, saj grem tudi jaz. Za konjem moram pogledati. Ojej, saj je že poldan. (Odide.)

Gabronka (zunaj): Saj je že kuhano. (Čez čas se vrne s skledo, ki jo postavi na okno): Naj se hladi. (Zunaj nekje začne zvoniti poldan. Gabronka odide. Nekaj časa prazen oder, samo zvonjenje v daljavi.)

Tomaž (še prikaže pod oknom zunaj): Pa sem jo le pobral. Kar naj sami obrnejo do kraja. Nihče me ni videl. Aha, gospodar je v hlevu. Da le v hišo smuknem. (Izgine izpod okna, čez nekaj časa se prikrade v izbo.) Kar zdi se mi, da volham. To je zlahčen duh! Ha, kako se vzdiguje sopara. Mmmm! Kisle gobe! Ejejej, mati Gabronka jih že znajo pripraviti! Le brž bliže. Nekaj žlic poprej — tisto je najboljšje! Žlica, brž žlica! (Začne zajemati, cmoka in hiti jesti; ker je vroče, puha in piha.) Imenitno! Imenitno!

Marjana (čez čas zunaj): Kosilo se že hladi. Le stopite v hišo.

Tomaž: U, vrag babji, jih je že privlekla. Že gredo, vsa svojat se vleče v hišo. Ali jih ni škoda? (Cmoka.) Hitro, hitro! Ali jih ni škoda, teh dobrih gob? Drugi jih bodo pojedli do konca. Drugi! Ah! Brž obrišem žlico. Tako. In k drugemu oknu stopim.

Marjana: No, saj ti si že tukaj, Tomaž. In angelovo češčenje si menda ravnokar zmolil, ko si nas čakal. (Vsi drugi vstopijo.)

Tomaž: Saj vas nisem skoraj nič

čakal — saj — saj sem ravnokar prišel. (Posedejo okoli mize.)

Gabron (vstopi): Dober dan Bog daj, ljudje. Ste že vsi?

Vsi: Smo. Menda smo.

Gabron: Pa molimo: Blagoslovi, o Bog, te dari, ki jih bomo po tvoji milosti prejeli.

Vsi: Amen.

Gabronka (prihiti): Postojte, postojte. Za pet ran božjih!

Vsi: Kaj pa je?

Gabron: Kaj pa je že spet?

Gabronka (brez sape): Da se mi nobeden teh gob ne dotakne! Strupene so vmes, profesorjeve! Ko jih pa pušča povsod! Saj smo mu rekli, naj jih suši na skednju, pa je pustil ploč za hišo — in Mina jih je zamešala s pravimi — ravno pravi čas sem zapazila. Oh, ta strah!

Tomaž (v smrtnem strahu): Kaj? Kakšne so —?

Gabron: V božjem imenu, strupene so vmes. Daj, brž kaj drugega skuhaj, mati, saj še nobeden žlice ni iztegnil. To je še sreča.

Tomaž (trpeče): Jaz — jaz sem jih že jedel!

Gabron: Potlej je po tebi. (Vsi razburjeni.)

Marjana: Dajte mu kaj!

Gabron: Ležat naj gre. Spoti se naj.

Gabronka: Po gospoda, brž po gospoda!

Tomaž (je vstal, hrope): Slabo mi je.

Gabron: Stopi ven. Pospremite ga. — Na, ta je pa lepa. (Vsi ga spremijo ven, ostaneta samo Gabron in Gabronka.)

Gabron: Za božjo voljo, mati, kaj pa počenjaš?

Gabronka: Gobe so še vroče. Ta čas, da se vrnejo, bodo ravno pravšne. Ven jih odnesem, bodo pa v kuhinji jedli.

Gabron: Kako? Kaj pa govoriš? Ardičina nazaj!

Gabronka: Saj niso strupene!

Gabron: Da niso —? (Nato butne v smeh.)

Gabronka: In zdaj glej, kako opraviš ti naprej! (Odide in odnese skledo.)

Gabron: Mati, ti pa znaš, ardičina vendar! Brez skrbi! Ze vem!

Vsi (se s Tomažem spet vračajo.)

Marjana: Smo mislili, da se mu bodo vzdignile, pa ni bilo nič. O Bog, o Bog, kaj bo pa zdaj? (Izgine.)

Gabron: Leži, Tomaž, ardičina nazaj, Leži vendar.

Tomaž: Ne, ne ležati, ne ležati... (Drgeta in šklepeče z zobmi.) Me ima, me že ima. Me že prijemlje, že čutim strup.

Gabron: Kje je profesor?

Tonček: Doma ga ni. Je že davi odšel nekam v goro.

Marjana (se vrne z zajemalko): Na, tole olje izpij! Nič ne glej. Čelo zajemalko. Kar nagni. (Tomaž golta.) Tako.

Mina: Pojdite po gospoda, pojdite po gospoda! — Lepo te prosim, Tomaž, hitro obudi popolno kesanje. Če ne, bo narobe, Tomaž. Če ne, te bo zlodej vzel, o sveta božja pomagalka!

Marjana: Ali naj ti pomagam, da si izprašaš vest?

Tomaž: Še olja, še olja!

Gabron: Še olja, skoči ponj. Ardičina naprej, brž! (Marjana odhiti.)

Tomaž (šklepeče z zobmi.)

Marjana (se vrne): Na, tu imaš še eno zajemalko.

Tomaž (pije.)

Gabron: Kaj ti je treba, ardičina vendar, riniti zmeraj prvi k skledi?

Drugi hlapec: Najbolje storiš, da précej narediš testament. Zmeraj sva bila dobra prijatelja. Lahko majčkeno name misliš. Svojo novo pražnjo obleko zapustiš meni, kaj ne, Tomaž? Saj ti je ne bo več treba.

Tomaž (ves divji): Prav ničesar ne zapustim, nikomur nič! Tebi pa celo najmanj, levi šaher prekleti!

Mina: Za božjo voljo, Tomaž, nikar ne preklinjaj! Čez nekaj minut si vendar lahko že mrtev.

Tomaž: O jej, o jej, že čutim, že čutim!

Mina: Svoj denar obrneš v dober namen, za cerkev ga daj in večne maše si izgovori za svojo ubogo dušo...

Tomaž (z zadnjimi močmi): Ničesar ne zapustim, nikomur nič, hudič vas vzemi!

Gabron: Zdaj ga pa le pustite, ardičina nazaj, saj se mu bo še zmešalo. Pojdite, pojdite, morda so mati že kaj drugega skuhali, pomagati Tomažu tako ne morete. Ostanem že jaz pri njem, bom že videl, ali se mu da še pomagati ali ne.

Vsi: Zbogom, Tomaž! (Odhajajo.)

Mina: Pojdite po gospoda, pojdite po gospoda! (Odidejo.)

Gabron: Tak zginite že, ardičina vendar! (Vsi odidejo.) Daj, sedel bom k tebi na posteljo, odmakni se malo.

Tomaž (teško diha. — Molk. Nato:)

Mislite zares, da me bo —?

Gabron: Kako ti pa je?

Tomaž: Strašansko slabo.

Gabron: To že ne kaže dobro.

Tomaž (teško diha, hrope; molk — nato:): O sveta Mati božja! Že čutim, že čutim! Oooo — oooo! (Molk.) Ko bi se lahko spovedal! Moji grehi — oooo — smrtnne grehe imam!

Gabron: Aha, vest se ti oglašča. Si mar koga umoril?

Tomaž (stoka): Tisto ne.

Gabron: Ali si kaj ukradel?

Tomaž (še huje stoka): Tisto ne.

Gabron: Tomaž, izprašaj si vest. Če si morebiti vendar kaj ukradel, ardičina nazaj, pa zatajiš svoj greh na smrtno uro, se boš na vekomaj cvrl v peklenem kotlu...

Tomaž: Lepo vas prosim, molčite.

Gabron: Hudič bo segel po tebi z gorečimi kleščami!

Tomaž (drgetaje): Za božjo voljo, molčite! Saj se kesam. Povedal vam bom. Vse vam bom povedal. Ampak ne povejte naprej. Naj ostane med nama.

Gabron: Kaj pa je bilo —?

Tomaž: Zgoraj — na starem skednju — pod senom — na levi strani — je zaboj in notri —

Gabron: Kaj je notri?

Tomaž: Trije klobci sira in štirje lonci masti!

Gabron: In masla nič?

Tomaž (stoka): Masla nič.

Gabron: Ko te bo potem hudič pomočil v pekleno kopel, kjer vre smola z žveplom —

Tomaž: En kos —

Gabron: — in ko te bodo hudiči nateknili na razenj, ardičina —

Tomaž (ječi): — dva kosa. —

Gabron: — in ti bodo žareče podkve pribili na podplate —

Tomaž: Tri kose — (Izčrpano:) Nič več, zares nič več. Pri moji ubogi duši!

Gabronka (vstopi): Na, Tomaž, čaja sem ti skuhala. Pij.

Gabron: Ta ti morda pomore na noge.

Gabronka: Takle čaj še smrt ustavi: encijan, arnika, rman, kamilice, živinska sol in brinove jagode, to ti bo že pregnalo strup. Na, vzemi!

Tomaž: Oh, ves ta lonec?

Gabronka: Vsega moraš izpiti, sicer pa ne pomaga. Le pij, le pij!

Tomaž (srka.)

Gabron: Za življenje ti gre, Tomaž. Izpij do konca.

Tomaž: Ne morem, ne morem več.

Gabronka: Izpij do konca, sem rekla.

Tomaž (srka in stoka.)

Gabronka: Tako in zdaj zasp.

Tomaž: Joj, kar lije od mene.

Gabronka: Je že prav tako. Le zasp. — Pojdi, oče.

Gabron: Spi, Tomaž. (Odideta.)

(Zavesa.)

5. slika.

(Drugo jutro. Petelin poje.)

Drugi hlapec (se preteguje na svoji postelji in zeha.)

Tomaž (smrči.)

Drugi hlapec (se prebuja): Oh, jutro — vstati — hej, Tomaž!

Tomaž (smrči.)

Drugi hlapec: Tomaž!

Tomaž (smrči.)

Drugi hlapec: Ta pa ni umrl. Tomaž!

Tomaž (se budi): Ka-kaj pa je!

Drugi hlapec: Kaj nisi umrl?

Tomaž: Umr!

Drugi hlapec: Umr, da. Zaradi tistih strupenih gob, ki se ti jih je tako mudilo jesti?

Tomaž (pljune): Fej!

Drugi hlapec: Tako sem se že veselil tvoje pražnje obleke! Kaj hočemo, Clovek nima sreče.

Tomaž (zaničljivo): Ha!

Gabron (od spodaj, vpije): Halo, Lojze, vstani!

Drugi hlapec: Ze vstajam, oče. Tudi Tomaž že gleda!

Tomaž: Tebe že ne gledam, smrka-vec.

Drugi hlapec: To je vseeno. — Ej, prebiti škorenj, daj no! Glavno je, da gledaš. Ko bi te mati ne bili tako brž zarcinjali, bi bil zdaj že trd.

Tomaž: Ha.

Drugi hlapec: Sicer te pa lahko še prime. Kje bi clovek vedel, kako takele gobe cloveka fantajo. Počasi ali naglo.

Tomaž: Tvojega jezika gotovo ne bi, antikrist nemarni. Fej!

Gabron (vstopi): No, fanta?

Drugi hlapec: Dobro jutro Bog daj, oče. Ze grem. Adijo. (Odhaja.)

Gabron: Adijo, No, Tomaž, si zdrav, kaj?

Tomaž: Zdrav in zanič, oče Gabron.

Gabron: Čaj te je naučil kozjih molitvic. Pa kisle gobe tudi. Včeraj so jih pojedli in so še vsi živi in zdravi.

Tomaž: Kako? Kaj pravite?

Gabron: Potegnili smo te, Tomaž, ardičina naprej. Naši materi se imaš zahvaliti, da sem se ji vdal za to preizkušnjo. Sicer bi bil včeraj že pobasal svojo culo in šel iskat drugega gospodarja. Če ti pa ni všeč, lahko še zmeraj greš. Zandarjem te ne bom dajal. Sem našel vse, kakor si povedal.

Tomaž: Hudiča! (Dolg molk.) Bi pa le ostal, oče!

Gabron: Poizkusimo.

Tomaž: Nate mojo roko.

Gabron: Naj velja. (Si sežeta v roke.)

(Zavesa.)

KMEČKA SVATBA IZ SPODNJEGA ŠTAJERJA

Po starih svatovskih navadah iz laškega okraja sestavil
Karel Bantan

Kmečka svatba, »ohceti«, po starih narodnih navadah laškega okraja se z naslednjim opisom že četrtič predstavlja slovenski javnosti, vselej v drugačni obliki.

Najstarejši je opis dr. Fr. Ripšla v »Slov. Glasniku« iz leta 1859, izšel je torej ravno pred 80 leti. V njegovih zapiskih z naslovom »Svatbine navade štajerskih Slovencev okoli Laškiga« so v pripovedni obliki obširno popisane vse tamkajšnje narodne svatbene navade kmečke »ohceti«.

Vdrugič je obdelal narodne svatbene navade laškega okraja Tone Bantan v svoji ljudski igri »Kmečka svatba«, ki jo prepletajo narodne svatovske navade in besedila, ki so deloma povzeta iz Ripšlovih zapiskov, deloma pa po pripovedovanjih še živčih »godcev« in »starešin«, tamkajšnjih domačinov. Ta igra je sicer samo v rokopisu, bila pa je z uspehom igrana že leta 1928 in pozneje. Pri tej ljudski igri nastopa okrog 50 oseb in predstavlja igra enega prvih slovenskih poskusov, spraviti na oder »ljudstvo«, ne pa »igralce«. Vsekakor je bila ta »Kmečka svatba« prva odrska prizoritev slovenske narodne svatbe, kateri so pozneje sledile mnoge uprizoritve »kmečkih svatb« na odrih in na prostem, v raznih drugih okrajih (v Prevaljah, v Kranju, v Škofji Loki, v Mariboru, Ormožu itd.).

Drugi del te igre je isti avtor na pobudo D. Petančiča predelal v zvočno igro »Kmečka svatba iz Spodnjega Štajerskega«, katero so izvajali v ljubljanskem radiu domačini iz Dola pri Hrastniku dne 20. februarja 1938.

»Kmečka svatba po starih svatovskih navadah v laškem okraju«, ki jo objavljamo, je četrti način obdelave te snovi: ni niti igra, niti pripovedovanje, temveč

v obliki igrskih prizorov o risan potek narodne kmečke »ohceti«.

Snov je omejena zgolj na izvirne narodne navade po zapiskih dr. Fr. Ripšla, izpopolnjenih in deloma popravljenih po pripovedovanju najstarejšega in najbolj slovečega kmečkega »godca«, v vsem laškem okraju znanega 80-letnega »Brgomaža« iz Gornje Rečice pri Laškem. Tudi prireditelj teh prizorov, Karel Bantan, je star kmečki »starešina«. — Priz.*

Osebe:

Zenin; — nevesta; — tovariš; — družica; zeninov starešina z ženo; — zeninov svat z ženo; — nevestin starešina z ženo; nevestin svat z ženo; — oče in mati neveste; — kuharica; — oče in mati ženina; — bratje in sestra; — »godec« (burkež, šaljivec in muzikant obenem); — fantje »kobilčarji«.

1. »Po nevesto pridejo.«

(Kmečka soba.)

Družica: Vendar bova enkrat napravljena! Kako lepo ti pristoja venček! In tudi obleka! Kako te bodo pri cerkvi gledali ljudje! Samo tako žalostno se ne

* Opozarjamo, da smo objavili v »Ljudskem odruc« doslej že dva opisa kmečkih svatb iz Slovenije: v II. letniku (na str. 97 sl.) opis svatbenih navad iz obsotelske pokrajine (prispeval Davorin Petančič), v lanskem V. letniku (na str. 121 sl.) pa glavne dele igre H. Kuharja »Koroška kmečka ovset iz Mežiške doline na Koroškem«. — Uredništvo bo v prihodnjih letnikih s tem delom nadaljevalo.

smeš držati. Vesela bodi, vesela! Ko bi jaz dobila takega ženina, kako bi bila vesela!

Nevesta: To si sedaj misliš! Kadar boš pa tudi ti nevesta, bo tudi tebe skrbelo, kako bo v zakonskem stanu.

Družica: Pojdi, pojdi! Poprej je res treba premisliti, da ne pobereš kakega pijanca ali pretepača. Če si pa enkrat izbereš in se odločiš, potem pa korajžo! Če bom jaz takega dobila kot je tvoj, bom prav vesela. No da, pa saj je navada, da mora nevesta pred poroko jokati.

Oče nevestin (pride): Ali sta že pripravljena? Naš starešina in svat že prihajata! Le brž, le brž!

Družica: Sva že pripravljena, stric! Le pogledite, kako lepo sem venček nevesti pripela!

Oče: To bodo že drugi pogledali in povedali, če si res tako dobro naredila!

Nevestin starešina z ženo in nevestin svat z ženo (potrkajo in vstopijo): Dobro jutro vsem skupaj! Malo pozni smo! Zeninovi svatje že vriskajo — so že prav blizu!

Oče: Prav, prav, da ste le prišli. Dekleta so se pa komaj napravila.

Nevestin starešina: O, pa tako lepo! Sedaj pa že vidim, da vaju ne bom mogel ubraniti pred svati. Gotovo jim bosta tako všeč, da vaju bodo hoteli imeti.

Oče: Starešina, zdaj bom pa jaz kar tebi vso skrb izročil. Ti vse vodi in na domestuj hišnega gospodarja.

Nevestin starešina: Oče, če tako želite, bom že moral prevzeti skrb namesto vas!

Oče: Le dobro vse opravi, jaz pa zdaj odidem.

Nevesta: Jaz grem tudi z vami!

Družica: Jaz tudi!

Starešinova in svatova žena: Pa še medve pojdiva! Naj pa moža sama ostaneta!

(Zunaj godba. Nato krepko trkanje na vrata.)

Zeninov starešina (trka): Dobro jutro, oče, hišni gospodar! (Ponovno trka) Kaj pa, da se nič ne oglašite? Ali ne bo

nobenega odgovora na naš pozdrav? (Ponovno trka.) Ali ni nikogar v hiši? Ali morda nimate časa se z nami razgovarjati? Ali se napravljate, da bi šli volom in kravam polagat in konje štriglat? Vse to zdaj pri miru pustite, se lepo k nam obrnite in nam prav odgovorite! (Ko ni odgovora, godba na kratko zaigra, zopet trka.) Ali se napravljate na polje, kositi in krmo spravljati, ali nameravate iti žito žet, ali v gozd steljo sekati? Vse to sedaj pri miru pustite, se k nam obrnite in nam lepo odgovorite! (Nekaj časa tiho, nato godba; zopet potrka.) Ali se napravljate na božjo pot, ali na botrinjo, ali na furvž? Vse to zdaj pri miru pustite, se k nam obrnite in nam odgovorite!

Nevestin starešina (znotraj): Kdo pa ste? Kaj iščete tukaj?

Zeninov starešina: Romarji smo, ki romamo k Sv. Jakobu na Dol. Ko pa smo zarana zjutraj odrinili od doma, smo zagledali jutranjo zvezdo Danico in ta nas je pripeljala pred to pošteno hišo, kakor nekoč svete Tri kralje pred betlehemsko štalico.

Nevestin starešina: Če ste romarji, ali imate s seboj spremno pismo, ki ima pet voglov in pečat?

Zeninov starešina: Seveda imamo! Le odprite duri, da vam ga pokažemo!

Nevestin starešina (odpre vrata): Zeninov starešina (poda roko): Tu imate spremno pismo s petimi ogli. (Pozdravljanje, podajanje rok.)

Nevestin starešina: Kdo pa ste prav za prav? Kaj želite od nas?

Zeninov starešina: Zvedeli smo, da imate pri vas zlahtno stoletno rožo, ki tako lepo cveti in tako prijetno diši, da se je vsak razveseli.

Nevestin starešina: Kaj, stoletno rožo? Da bi sto let cvetela? Tako zlahtnih rož pri nas pač nimamo!

Zeninov starešina: Zakaj ste jo pa potem na oznanilo dali?

Nevestin starešina: Kaj, ali ste to že zvedeli? No, kolikokrat pa je šlo sonce za goro, odkar je bilo prvo oznanilo?

Zeninov starešina: Ravno pet-najstkrat! In zato je že čas, da bi se taka rožica presadila. Pripeljali smo zato s seboj vrtnarja, da bi to rožico lepo presadil na naš vrt.

Nevestin starešina: Če hočete pa to rožo vi od nas dobiti in jo na svoj vrt presaditi, nam morate pa še na vse tole odgovoriti! (Začne zastavljati vprašanja, katera rešuje ženinov starešina in svati.) Po kateri cesti še ni nobeden vozil in ne hodil?

Zeninov starešina: To bo pa gotovo rimska cesta na nebul!

Nevestin starešina: Kaj pa, ali veste, kdaj se da delavcem pogača?

Zeninov starešina: Pri nas jo damo, kadar je pečena!

Nevestin starešina: Kaj je dobro namesto repe sejati?

Zeninov starešina: Mi repe sploh ne sejemo, ampak repno seme!

Nevestin starešina: Pa povejte še, kje je bil Bog takrat, ko Ga ni bilo ne v nebesih in ne na zemlji?

Zeninov starešina: Sedel je na oslici, ko je jezdil v Jeruzalem!

Nevestin starešina: Katera voda pa je največja?

Zeninov starešina: Rosa, ki pokriva hribe in doline.

Nevestin starešina: Sedaj pa še uganite, kaj imam jaz, Bog Oče pa nima?

Zeninov starešina: Bog Oče, Bog Sin, Bog Sveti Duh so Tri božje osebe, ki vse premorejo, ki lahko vse imajo, Bog Oče pa brata nima, ki ga vi imate!

Nevestin starešina: Uganili ste! Sedaj pa še eno! Kaj želimo mi vam, vi nam in Bog nam vsem skupaj?

Zeninov starešina: Gotovo bo to, kar je najboljšo, in to bo lepa zastopnost in prava krščanska ljubezen.

Nevestin starešina: Res, vse veste in ste nam vse prav odgovorili. Zato vam bomo že morali dati rožo, katero želite. Le dobro in skrbno jo presadite in za njo lepo skrbite, da bo res lahko sto let cvetela. — Kdo pa jo bo presadil in h kolu privezal?

Zeninov starešina: Naš gospod župnik!

Nevestin starešina: Tudi to bo edino prav. Sedaj pa le malo potrpite, grem takoj po njo. (Gre in pripelje kuharico.) Tole imam, če bo za vas?

Zeninov starešina: Seveda bo! Videti pa je tako, kot da je kuharica. Naš godec pa ima kuharice zelo rad. Jo bomo kar njemu prepustili.

Godec: Oče starešina, kako ste vendar dobri, da meni tako lepo rožico daste! Ali jo smem malo pobožati?

Kuharica: Bom pa rajši jaz tebe pobožala, če se tako rad božáš. Vidiš, takole! (Ga maže s sajasto roko po licu.)

Godec: O kako si dobra! Ali te smem še poljubiti?

Kuharica: To pa ne! Le pustí me, moram iti nazaj v kuhinjo, če ne boš s praznim trebuhom godel.

Godec: No, potem pa le pojdi! (Kuharica odide, a svatje se smeji.) I, zakaj pa se tako smejete? Je to kaj grdega, če se midva s kuharico božava?

Tovariš: Za nas nič! Ampak sebe v ogledalu pogledj, kakšen si, ker si se kuharici dal božati. (Smeji.)

Zeninov starešina: Moj ljubi starešina! To ni bila tista roža, ki si jo mi želimo. Zato vas prosimo še za drugo rožo, za tisto, ki bo res žlahtna in bo sto let cvetela.

Nevestin starešina: I, kakšno bi pa radi? Jaz druge nimam, kot tisto, katero sem za sebe izbral. Pa vam jo vseeno dam. (Gre v kamro in pripelje svojo ženo ter jo izroči ženinovemu starešini.)

Zeninov starešina: O, ta bo pa moja! Je veliko boljša od prve! To si bom pa jaz obdržal, da pojde z menoj in pelje s seboj tisto imenitno rožo, katero želimo mi dobiti od vas. Ta bo za pričo, ko bodo gospod župnik vašo rožo presajali in privezovali v naš vrt. Jaz sem zdaj že preskrbljen. Prav lepo se vam zahvalim, oče starešina. Pa še drugih rožic prosim, saj vem, da jih imate. Vidite, tale naš tovariš bi tudi rad imel kako rožico pri sebi.

Nevestin starešina: Nimam nobene več!

Zeninov starešina: Bodite tako dobri in nam pripeljite družico!

Nevestin starešina: Ne vem, če bo kaj. Grem pogledat. (Gre v kamro, pripelje družico in jo izroči tovarišu.)

Zeninov starešina: No no, Zahvalimo se vam prav lepo, oče starešina. Ste pač kaj milosrčen in dobrotljiv mož. Lepo ste nas obdarovali z žlahtnimi rožami. Eden od nas pa le še nobene nima, pa jo je najbolj željen in potreben. Pripeljite nam zdaj še vendar enkrat tudi tisto žlahtno in imenitno rožo, po katero smo danes nalašč prišli sem.

Nevestin starešina (jezno): Oho, vi ste pa že preveč nadležni in sitni! Kaj takega pa še ni bilo slišati! Če vam ni zadosti vse to, kar sem vam že dal, se lahko domov pobereite ali pa greste lahko rakom zvižgat! Jaz pa nimam zdaj nič več za vas! (Se jezno obrne.)

Zeninov starešina: No, no! Oče starešina! Ne jezite se! Vidite, tako daleč smo prišli in po takem potu, bodite usmiljeni in ne dajte, da bi morali iti prazni nazaj brez tiste stoletne rože, po katero smo prišli. Saj vemo, da ste pameten in moder mož. Uslišite nas!

Nevestin starešina (se v zadregi praska za ušesom): No, pa jo imejte, ko že tako lepo prosite! (Spet gre v kamro in pripelje ovenčano nevesto in jo da ženinu.) Dragi ženin! Bog ti daj pravo ljubezen in pravo zastopnost vse dni, kolikor jih bosta skupaj preživela.

Zenin: Hvala, oče starešina!

Zeninov starešina: Pozdravljen, draga nevesta! Tebe smo najbolj želeli in sedaj, ko smo te dobili, te ne bomo nikdar več izpustili. (Tudi drugi pozdravljajo nevesto in ji segajo v roke. Ženske pripenjajo moškim šopke na prsi.)

Nevestin starešina: Sedaj pa le za mizo! (Posedejo, ženinov starešina z ženo nevestinega starešine, ženin z nevesto, tovariš z družico itd., drugi svatje.) Bog nam daj srečen začetek k temu opravilu, ki smo ga začeli. (Godec igra. — Zajtrk.)

Zeninov starešina (napije): Bog daj vsem skupaj srečo in zdravje, posebno pa ženinu in nevesti, da bi veliko let srečno skupaj živela in se vedno rada imela!

Vsi svatje: Bog ju živi! (Pijejo in govorijo.)

Zeninov starešina: Sedaj pa se homo v božjem imenu podali na pot v cerkev, da bi vsi vredno pri sv. maši bili in da bi ženin in nevesta v božji milosti vredno prejela zakrament sv. zakona. Preden pa se na pot podamo, prosim vse svate, posebno pa tebe, nagajivi godec, da se na potu v cerkev pošteno in moško obnašate, vsakega človeka, ki ga srečate, prijazno pozdravite in vsakemu na vprašanje prav in resnično odgovorite. V naši družbi je vsakemu pripuščeno govoriti, samo da mora biti beseda, čeprav smešna, vendarle po krščansko poštena in častita, da nobenega ne pohujša. Če se boste tako ravnali, se bomo dobro razumeli, tako med seboj, kakor tudi z drugimi ljudmi.

Nevestin starešina: Na zdravje vseh in na ta glas, ki so ga oče starešina nagovorili. Bog daj srečo! Bog živi! (Svatje vstajajo in se odpravljajo. Godec začne peti in drugi pomagajo.)

Oj zbogom vas domača,
oj zbogom starši vi,
ki vas moram zapustiti,
od hiše rajzati,
jaz moram, jaz moram
od hiše rajzati!

2. »Svatje se vrnejo od poroke.«
(Pozorišče isto, miza pripravljena.)

Nevestin oče: Dolgo jih ni domov!
Kuharica (jezno): Vse bo prekuhan in prežgano, potem me bodo pa obrekovali, da kuhati ne znam. Pa so sami krivi, ker ne pridejo o pravem času domov.

Oče: Le potrpi, saj veš, da je taka navada. Da svatje ne pridejo pred mračnim domov.

Kuharica: Pa zakaj je le taka navada, saj našim se ni treba skrivati pred ljudmi. Nobeden jim ne more nič prigovarjati.

Oče: Je že res! Zenin je res fant od fare. Sicer pa menda že gredo, ker se mi zdi, da slišim vriskanje.

Kuharica: Meni se tudi dozdeva. Sedaj, ko sem na mizi vse lepo uredila, pa le lepo pazite nanjo. Svatje bodo kmalu prišli. Posebno pazite, da ne uide prvi za mizo godec.

Oče: Bom že pazil, že! Toda na godca pa tudi ti pazi, da ne pride skozi kuhinjo prvi za mizo. Meni se zdi, da sta se zjutraj z godcem že precej pobratila. Kaj pa, če bo s tvojo pomočjo on prvi za mizo?

Kuharica: Bežite, bežite, oče! Ne bo tako hudo. Tolika prijatelja si pa res še nisva. Če pride v kuhinjo, ga bom še enkrat s sajami namazala. Sedaj moram pa v kuhinjo. (Odide.)

Nevestin starešina: Dober večer, oče! Smo že prišli. Jaz se hitel, da sem prvi prišel. Sedaj pa le zapriva vrata. (Zunaj godba in vriskanje.)

Zeninov starešina (trka na vrata): Oče hišni gospodar, eden tovarišev nam je ušel. Ali je notri pri vas?

Nevestin starešina: Seveda je, kaj pa hočete?

Zeninov starešina: Oče hišni gospodar, prosimo, da bi mene in moje tovariše čez noč pod streho vzeli.

Nevestin starešina: Koliko pa vas je? Ali vas je ravno toliko kot zjutraj, ko ste od nas odšli?

Zeninov starešina: Sedaj nas je več! Eden je več! In to je sveti zakon.

Nevestin starešina: No, če je pa tako, potem pa le notri! Pozdravljeni vsi, posebno pa ženin in nevesta, ki sta sedaj že mož in žena. Bog vama daj svoj blagoslov, da bi dolgo živela, dobro gospodarila in vedno in povsod srečo imela. (Ženin in nevesta pozdravita očeta in mater in druge.) Sedaj pa le za mizo! Gotovo ste se na potu že izpraznili in užejali. Kar posedite...

Goddec (ki je medtem ušel za mizo):

Stojte! Nobeden blizu, če ne bom kar streljal!

Nevestin starešina: O, ti prešmentani godec, kdaj si pa prišel za mizo? To sta pa gotovo s kuharico skupaj izpeljala. In zakaj naj bi bilo vse to tvoje, kar je na mizi?

Goddec: Adam je bil prvi v raj in zato je bil raj njegov in vse, kar je v njem bilo. Tako se v svetem pismu bere. Jaz pa sem tudi prvi vsa to mizo zasedel, zato pa je tudi vsa moja.

Nevestin starešina: Pa saj vendar ne potrebuješ vsega! Le umakni se malo, da tudi mi drugi pridemo blizu!

Goddec: To pa ne, to! Saj vem, kako je. Če le malo popustim, potem me boste čisto preč izrinili. Nič ne prepuštam drugače, kot za dober denar. Le če mi dobro plačate!

Nevestin starešina: No, če ne pustiš drugače, bomo pa kupili. Koliko pa hočeš imeti za vsa to posest?

Goddec: Tako pa, tako! To je prava beseda. Le pogledjte, kaj vse je zrastle na tej njivi! (Razkazuje.) Tisoč rajž ne bo prevelika cena za vse to, kar vidite!

Nevestin starešina: No, ker vidim, da je vsega dosti, pa naj kupčija velja! Dobiš tisočak!

Tovariš: Poceni je, kar si nam prodal! Zato ti bom pa še jaz dal nekaj več. Nekaj počez in nekaj povrh!

Goddec: Tisto pa ne! Nočem nič počez in nič povrh! Rajši dam polovico ceneje.

Tovariš: Čuden prodajalec si, da nočeš vzeti tisočaka in še nekaj počez in nekaj povrh. Ti bomo pa dali kar pet sto rajž in nekaj počez in nekaj povrh.

Goddec: Ne, ne, ne! Rajši vse skupaj prodam za en tolar! Oče starešina! Vse skupaj vam pustim za en tolar! Samo povrh nič nočem.

Nevestin starešina: Če pa samo en tolar zahtevaš tega boš pa že dobil! Kar udariva in velja!

Tovariš: Nekaj počez in nekaj povrh pa res mora biti! (Udari nekajkrat godca. Ta beži za peč.)

Goddec: Saj sem rekel, da nočem nič povrh in nič počez! Sem rajši za pečjo,

samo da imam hrbet na varnem. Oče starešina, sedaj pa le začnite vladati!

Nevestin starešina: No, sedaj, ko smo z godcem zglihali, pa le hitro za mizo. Zenin v kot, na njegovo desnico nevesta. Na levico pa ženinov starešina. K nevesti na desno naj se usede tovariš, k njemu družica, itd. Najprej pa bomo molili ali zapeli Angelovo češčenje!

Goddec (začne igrati in peti): Je angel Gospodov... (Drugi za njim. — Po končani pesmi večerja in godba.)

3. Prodaja in razrezovanje pogače.

Goddec (vstopi s pogačo v roki): Oče starešina! Zopet sem vam nekaj lepega prinesel. Le pogledjte, kako je lepo okroglo, kakor mlinski kamen. Pa lepo pisano, še neko branje je gor!

Nevestin starešina: Pogledjmo res, kaj imaš. Kje si pa dobil?

Goddec: Tam zunaj se je po bregu kolentalo, jaz pa hop, hop — sem skočil in sem to lepo stvar srečno ujel. Ker vem, da vi vsako dobro reč dobro plačate, sem jo vam prinesel, da zglihava. Pet tolarjev mi dajte zanjo!

Nevestin starešina: Ta bo pa prazna, da se je ta lepa reč tam zunaj po bregu kolentalo. (Ogleduje pogačo.) Pogledj, kaj je gori napisano! »Bog živi ženina in nevesto!« Ti si to pogačo gotovo kuharici ukradel!

Goddec: Kaj, ukradel? Jaz nikoli nič ne ukradem.

Nevestin starešina: Tudi jaz vem, da nič ne ukradeš, kadar te kje zraven ni. Toda te pogače pa nisi na bregu ujel, ampak gotovo kuharici ukradel. Prav pošteno te bo zato z burkljami.

Goddec: Oče starešina, saj vidim, da ne boste kupili, bom pa kar hitro nazaj nesel. Le dajte mi jo nazaj, se mi mudi.

Nevestin starešina: To pa ne! Je škoda tako lepo reč tebi nazaj dati. Bova kar zglihala. En tolar dobiš, povrh in počez ti bo pa kuharica dala.

Goddec: Tisto pa ne, tisto! Povrh in počez pa nič nočem. Jo bom takoj nazaj nesel.

Kuharica: Kje pa je godec? Tat! Pogačo si ukradel! To te bom! (Mu grozi z burkljami.)

Goddec: Ljuba moja, nikar ne bodi huda. Saj nisem nič ukradel. Samo namesto tebe sem tole lepo stvarco starešinu prinesel.

Kuharica: Ali si ti za to postavljen, da boš na mizo nosil? Če mi prideš še enkrat v kuhinjo, te bom tako z burkljami, da me boš pomnil.

Nevestin starešina: Kuharica, le pusti za enkrat godca, saj je ravno pravi čas prinesel pogačo, jo bom pa kar razrezal. (Vzame nož in začne pogačo rezati.)

Goddec (začne igrati in peti):

Naš oče starešina,
skrbni velike ima.

Vsi: Le jo režite, le jo režite,
oče starešina!

Goddec: Dajte nož mu ojster,
da bo pogači mojster.

Vsi: Le jo režite...

Goddec: Režite jo na dvoje,
pa dajte godcem oboje.

Vsi: Le jo režite...

Goddec: Režite jo po sredi,
da nesemo sosedi.

Vsi: Le jo režite...

Goddec: Kar nož pred sabo rine,
tist se pa vam odrine.

Vsi: Le jo režite...

Goddec: Kar na vsak kraj pade,
to vse godcu pripade.

Vsi: Le jo režite...

Goddec: Če rezat dobro znate,
je dost bo za vse svate.

Vsi: Le jo režite...

Goddec: Tak dolgo ste rezali,
da so vam vse pobrali.

Vsi: Le jo režite...

4. Prihod »kobilčarjev«.

(Zunaj se sliši petje in streljanje.)
Kobilčarji (pojejo):

Oj dober večer, svatje vi,
mi fantje smo kobilčarji.
Prišli smo k vam pogledati,
kak je na svatovščini...

Svatje (povabijo kobilčarje v sobo in jim postrežejo).

Eden fantov vošči ženinu in nevesti. Nato zapojejo skupaj še več pesmi, n. pr. »Bratec iz Ljubljance, ta prvo mi povej!«

5. »Larma za nevesto.«

Nevestin starešina (nagovori svate): Dragi svatje! Odprite zdaj mošnjičke in odvežite pasove in darujte obilo! Zdaj bomo nevestino larmo pobrali. Mnogo bomo potrebovali na našem potu. Marničani so lužo na cesti s količki podprli in pravijo, da jo bodo precej razdrli ter ženina in nevesto v lužo spustili, če se ne odkupimo.

Godec (zaigra in zapoje):

Le sem, preljubi svati,
če hočete kaj darvatil!

Vsi: Naj kupco vsak izpije,
na zdravje tovaršije.

Godec: Nevesta vas ne bo zabila,
bo za vas Boga prosila.

Vsi: Naj kupco... (za vsako godčevo kitico).

Godec: Starešina ste že djali,
da boste sto kron dali.

Le nič ne premišlujte,
kar hitro gor zmetujte.

Tovarš na vrsto pride,
mu tolar z žepa uide.

Ze tudi od družice
žvenkljajo že petice.

Preljubi Vencelj striček,
odvežite mošnjiček.

In teta je bogata,
bo dala kar dva zlata.

Preljubi ti moj Tone,
zdaj pridejo tvoje krone.

Preljuba moja Lenka,
tvoj tolar glasno evenka.

Preljuba moja Franca,
naj krona sem pritanca.

Če kdo še kaj dat hoče,
mu zdaj je še mogoče.

Zapečjani zalezani,
so tud še sem pozvani.

Sedaj je larme konec,
nevesti dnar in lonec.

Nevestin starešina: Dragi svatje! Prav lepo se vam zahvaljujem v imenu neveste, ki ste jo tako bogato obdarovali. Videli boste, da se bo to, kar ste danes nevesti podarili, bogato povrnilo. Če že ne vam, pa vašim otrokom, kadar se bodo ženili in možili. Sedaj pa ta denar nevesti izročim in izpijem kupico na zdravje vseh darovalcev. (Izpije, nato pa denar v rutici nese nevesti.)

Nevesta: Na, spravi!

Zenin: O, le spravi sama, to je tvoje!

Nevesta: Pa tudi tvoje! (Zenin spravi denar.)

6. »Larma za kuharico.«

Godec (pripelje kuharico).

Nevestin starešina: O kuharica, le sem pridi in pij tule!

Kuharica (gre k mizi in pije):
Hvala lepa, oče starešina!

Godec: Kar natepel jo bom, ker
noče več kuhati!

Kuharica: Kar sem znala, sem že vse skuhala. Na gredah sta sedaj samo še dve kokoši in petelinček, ki ga pa hišna mati ne pustijo zaklati. Drugega pa tudi nimamo nič pri roki.

Godec (jo tepe): Kaj, ali ne veš, kje spijo sosedove kokoši in kje imajo klobase shranjene?

Svatje: Pusti jo, ali se ti ne smili?

Godec: Seveda se mi smili, pa še kako! (Jo boža in objemlje.) Saj je tako dobra ženica! Zna vsako stvar skuhati, samo ko nimava kaj. Sva velika reveža. Doma imava sedem otrok pa dva fanta. Pa jim nimava kaj dati jesti. Nagi so še tudi vsi, ker jih nimava s čim obleči. Prosimo vas, če bi ji kaj zložili za na pot, če ste bili zadovoljni s tem, kar je kuhala. (Da lonec na mizo.) Kar tule v lonec dajte! Če bo ta poln, bom pa še enega prinesel.

Svatje: Prav zadovoljni smo bili z njo. Tako dobro se pa res še nismo nikjer imeli. (Mečejo denar v lonec.)

Godec (poje):

Na zdravje naši kuharici,
k je znala dobro kuhati,
je naša sreča troštala,
jih z rožmarinom roštala...

Nevestin starešina (porine denar pred kuharico): Na, to je tvoje! Le vzemi!

Godec (hoče vzeti kuharici lonec in jemlje denar iz njega).

Kuharica (huda): Pusti, to je moje, daj sem!

Godec: Kaj boš, saj si ti tudi moja!

Kuharica (mu vzame lonec in zbeži v kuhinjo).

7. »Godčeva larma.«

Godec (gre v kuhinjo in prinese zopet prazen lonec ter začne peti »godčevsko larmo«):

Prazen lonec mi je dala,
denar je pa ves ven pobrala,
kaj bom pa jaz sedaj imel?

Svatje (darujejo godcu, nakar se jim zahvali).

Zeninov starešina: Dragi svatje! Vsake stvari je enkrat konec in tudi mi bomo morali končati z našo dobro voljo v tej hiši.

Godec: Oče starešina, nikar ne govorite tega! Saj je vendar tako prijetno tukaj, da nikoli takega. Tisto pa ne! Jaz ne grem prej odtod, da bomo dali na dile sod. Pa tudi svatovščine še ne more biti konec, saj vi, oče starešina, še niste nič plesali.

Zeninov starešina: Boš tiho, goddec neumni! Saj veš, da imam že šest križev na hrbtu! Kako bom potlej plesal?

Godec: Tisto je vaša stvar, ampak plesat morate iti, pa je amen. Starih navad se moramo držati. Zato se ti, družica, kar okleni očeta starešine, pa bomo zaplesali. (Godec zaigra, družica in starešina pleseta.)

Zeninov starešina: Komaj še diham. Tako me je ta punca sukala. Za stare kosti pa ples več ni. Sedaj pa vidim, da bomo morali s svatovščino nehati. (Potrka na kozarec in naredi nagovor.)

8. »Slovo neveste od doma.«

Zeninov starešina: Dragi svatje! Odkar svet stoji, je bila navada, da so se ljudje veselili in radovali, kadar so svatbo praznovali. Ze sam Adam v raju je od veselja poskakoval, ko mu je sam Oče nebeški družico pripeljal. Pa tudi v Kani Galilejski so imeli veselo svatovščino, ker je sam Sin božji s svojo Materjo bil med svati. Zato je prav bilo, da smo se tudi mi na tej svatovščini veselili in dobre volje bili. Sedaj pa prihaja čas, ko se bomo morali posloviti od te dobre in prijazne hiše. Preden pa se poslovimo, pa se moramo še enkrat prav iz srca zahvaliti hišnemu gospodarju in gospodinjji, našemu ljubemu ženinu in njegovi mladi nevesti, da so nas na to ženitovanje povabili in vse tako lepo pripravili. Zahvalimo se pa tudi dobrotljivemu Bogu, da smo vsi v zdravju in veselju to ženitovanje srečno preživeli. Na zdravje vseh skupaj in za srečno pot pa še zadnjikrat primimo za kupice in pijmo šentjanževca!

Vsi (trkajo s kozarci in pojejo):

Pijmo šentjanževca,
da bi blo srečno,
življenje vsacega,
zdaj in na večno.

(Nato zapojejo n. pr. še pesem: »Ah, ah, urca že bije...« Nato se svatje pripravljajo k odhodu. Godec brani.)

Godec: Oče starešina, saj še ne gremo od tukaj. Jaz sem še vedno žejen. Bomo še pili!

Nevestin starešina: Kuharica! Godec je žejen, prinesi mu hruševke!

Godec (kuharici, ki nese hruševko):
Nesi nazaj hruševko! Hruševke pa ne!
(Hoče kuharico poriniti iz sobe.)

Kuharica: Kaj pa sitnariš! Ali si ti starešina, da bi te morala ubogati? (Začne godca tepsti.)

Godec: Av, av, pusti me!

Kuharica (ga tepe še bolj): Te bom že naučila manire, da me boš vedel iz sobe poditi! (Svatje se smejejo.)

Godec: Oče starešina! Ali bomo kmalu šli odtod?

Zeninov starešina (smeh): Kaj, ali sedaj se pa tebi mudi odtod?

Godec: Pa kuharico bomo tu pustili! Kaj ne, oče starešina, da ta ne pojde z nami?

Zeninov starešina (svečano): Nič se ne boj, saj ne bo silila za tabo. — Sedaj pa, draga nevesta, podaj še enkrat roko domačim, posebno očetu in materi in se jima zahvali za ves trud in skrb, ki sta jo imela s tabo. Pa tudi ti, ženin, se prav lepo zahvali staršem svoje neveste. Koliko sta se morala truditi, da sta jo vzredila in vzgojila, da se ti lahko sedaj veseliš, da si dobil nevesto iz te poštene hiše. Zdaj jima zakličemo: Bog ju živi še mnogo let! (Tudi drugi vzklikajo: Bog vaju ohrani! — Nevesta se jokaje poslavlja. Drugi svatje zapojejo pesem):

Z Bogom, z Bogom, ljubi oče!
Ker mi ni ostal mogoče,
dajte mi še zegen svoj,
da od hiše gre z menoj.

Z Bogom, z Bogom, ljuba mati,
moram se od vas podati!
Težko ste zredili me,
zdaj zahvalim se za vse.

Z Bogom, z Bogom, sestri, brati,
moram se v drug stan podati,
zdaj podam se jaz odtod,
Bog mi daj prav srečno pot!

Svatje (odhajajo v sprevedu. Godec naprej igra: »Oj zdaj gremo...« Drugi svatje za njim paroma. Prva ženin z nevesto, za njim tovariš z družico... Nevesta med potjo običajno obdaruje otroke).

Svatje in godec (pojejo):

Oj z bogom, vas domača,
oj z bogom, starši vi,
vas moram zapustiti,
od hiše rajžati.
Jaz moram, jaz moram
od hiše rajžati.

9. »Svatje pridejo na ženinov dom.«

Zeninov oče: Pa jih dolgo ni!

Zeninova mati: So že dobre volje tam, zato se jim pa ne mudi.

Brat, sestra (prideta v sobo): Že gredo, svatje že gredo!

Zeninova mati: Sedaj jim pa le pojdimo nasproti! (Vzame krožnik s kruhom in soljo.)

Zeninov oče (vzame polič vina in kozarec).

Tovariš in nevestin starešina (prineseta nevesto čez prag, zadaj gredo ženin in drugi svatje).

Nevestin starešina: Dragi oče in mati in vsi domači! V navzočnosti vseh najprvo tebi, nevesta, povem tole: s tovarišem sva te v hišo čez prag prinesla. Zapomni si to! Nikdar ne smeš stopiti čez ta prag nazaj z namenom, da bi to hišo zapustila. Hišo boš zapustila le takrat, ko te bodo zopet nesli čez ta prag. Vedno moraš vse potrpeti in vse tako delati, da boš gospodinja v tej hiši do smrti. Dragi oče, draga mati in vsi domači, vas pa prosim, sprejmite našo nevesto za gospodinjjo v to hišo.

Zeninova mati (poda na krožniku kruh in sol): Dragi naša nevesta! Vzemi kruha s soljo v znamenje, da te z ljubeznijo pozdravljamo!

Nevesta (vzame košček): Dragi mama! Prosim vas, bodite mi res mati in jaz naj vam bom hči! (Se objameta.)

Zeninov oče: Dragi! Vzemi kozarec in pij na dobrodošlico in na zdravje vseh!

Nevesta (malo pije, poda očetu roko): Hvala, oče, za pozdrav!

Svatje (vstopijo, pozdravljanje).

Zeninov starešina: Sedaj pa le za mizo! (Zopet razvrsti svate okoli mize.) Začeli bomo pa zopet z angelskim češčenjem!

Godec (igra, svatje pojejo): Je angel Gospodov...

Zeninov starešina: No, sedaj pa le vzemite! (Večerja.)

Godec (medtem igra, ko neha): Hvala Bogu, tukaj bo šele lušno. Tu pa

ni kuharice, da bi prišla z burklami nad mene.

Tovariš: Saj je bila vendar tvoja! Vsi smo videli, kako sta se rada imela in božala.

Godec: Kaj božala! To je bilo samo enkrat! Potem se ji pa nisem več pustil božati. Toda če sem le k nji v kuhinjo prišel, sem takoj dobil poljubček ali pa z burklami po hrbtu.

Tovariš: To pa res skupaj štimal! Da bi te z burklami, se najbrž lažeš. Saj tega ni nobeden videl.

Godec: Kaj videl, videl, sem pa jaz toliko bolj čutil! Tako me je pritiskala po hrbtu, da sem bil prepričan, da so se burkle hrbta prijelo.

Tovariš: To bi bila lepa procesija, če bi se tvojega hrbta burkle prijelo, burkel pa kuharica.

Godec: Tiho bodi, tiho! Hvala Bogu, da me niso oče starešina tako močno s kuharico zvezali, kakor so naš gospod župnik ženina in nevesto.

Tovariš: Kaj pa, če pride za tabo?

Godec: Nikar me ne straši! Rajši pojdi plesat! Alo, tovariš in družica, plesat! (Vriska in igra polko.)

Tovariš in družica (plešeta).

Godec (preneha): To ne gre, da bi samo dva plesala, bom premalo zaslužil. Alo, alo, vsi svatje plesat! (Jih silil izza mize.)

Eden izmed svatov: Saj smo šele sedli, pa bi že plesat šli?

Godec: Vsi plesat, vsi plesat! Ko se boste malo razgibali, boste laže pili in jedli. (Spravi svate v krog. Plešejo »povšter-tanec«. Najprej tovariš, družica, starešina itd., nazadnje ženinov oče in mati, kar vsi svatje veselo pozdravljajo in vzklikajo: Živio oče in mati, živio! S tem se ples konča.)

Zeninov starešina: Sedaj, ko smo se naplesali, se pa spet usedimo za mizo. Bomo pa še zapeli katero. (Pojejo zdravičke.)

(Običajno pridejo fantje kobiljarji tudi na ženinov dom. Zunaj strel in petje, fantje pridejo v hišo, pozdravljajo posebno nevesto in čestitajo ženinu. Pojejo eno ali več pesmi.)

10. »Snemanje venčka.«

Zeninov starešina: Dragi svatje! Precej smo že danes prebili, od daleč smo prišli, plesali in dobre volje bili, sedaj bi pa bilo prav, da bi se enkrat že malo počili.

Svatje: Prav, oče starešina, prav! Po pravici govorite. Res je, da je že čas iti počivat!

Zeninov starešina: Najprej moramo po stari navadi našega ženina in nevesto k počitku spraviti. — Družica! Pojdi jima postlat posteljo! (Družica odide.) Mi pa primimo za kupice in še enkrat pijmo na zdravje in srečo našega mladega para!

Družica (se vrne): Posteljo sem že postlala, vso zrahljala in lepo pogrnila!

Sestra ženinova (užaljeno): Saj sem že jaz poprej vse uredila in postlala! Kaj, ali mislite, da morda ne znam?

Starešinova žena: Seveda znaš! Le nikar nič ne zameri. Stara navada je, da mora družica nevesti posteljo prestlati.

Zeninov starešina: Dragi domači! Pripeljali smo vam nevesto z venčkom na glavi. Ta venček na glavi priča, da je svojo deklško čast pošteno ohranila in kot poštena nevesta k vaši hiši prišla. — Dragi nevesta! Sedaj naj ti družica venček sname. Ti ga pa zvesto hrani ter naj bo tebi in ženinu vedno lep in drag spomin na današnji dan. Daj Bog, da bi se vedno z veseljem spominjala dneva, ko si prvič prišla k tej hiši. Spoštujta ta spominski venček ter vama naj bo vedno znamenje čiste zakonske zvestobe.

Družica (ji sname venček. — Medtem zunaj fantje zapojejo):

Poslušajte, fantje, ta žalosten glas,
dva naša tovarša se ločta od nas.
Sta vzela slovo, od našga stanu,
Mi fantje od njih ravn taku.

(Ženin in nevesta se odpravljata v spalnico. Svatje jima voščijo lahko noč in pojejo):

Oj vivat, oj vivat, Oj vivat, kot prej,
naš zakonski par, ostanemo mi,
Spremili smo njega, oj vivat, tud zdaj
pred žegnan oltar, zanaprej!

O UPRIZORITVI PETANČIČEVE »ZVITOREPKE«

Petančič piše: »Pričujoča komedija pomeni v slovenskem igrkem slojstvu novost: cirkuška komedija je v našem ljudskem igranju skoraj nepoznana... Pozoriščno ne bi delala izvedba tega dela nobenih težav niti na odru niti na pro-

Maček

(»Sinje ptice«, —
Hudožestveni teatr,
Osmutek
V. E. Jegorova.)

stem. Posebno na prostem bi dobila poln izraz kot cirkuška komedija. Postaviti bi bilo treba le nekaj šator, pod katerim bi se izvajala. Ta način uprizoritve bi posebno priporočal.

Nato nadaljuje: »Važen je pravilen igrski potek. Dejanje je razgibano in zahteva dognane igre, naglega menjavanja v nastopu in besedovanju. Potrebna je tudi glasovna utemeljitev vsakega nastopajočega. Vedenje mora biti pretirano v značilnost vsake živali. Težave bo delalo kostumiranje in maskiranje, a le navidez. Realistično izdelati posamezne živalske tipe bo skoraj nemogoče. Lahko pa bo narediti stilne podobe živali. Lisico po ljudski zamisli bi si najlaže prispodobili z majhno postavo, krajšim krilom in lisičjo glavo. Obleko naj bi imela pisano. Me-

dveda si predstavljamo neokretnega, debelega. Pod temno obleko bo treba torej nagačiti nekaj cunj in obraz razširiti z medvedjo naglavno masko. Podobno bi stilno ustvarili tudi druge živali. Ta način maskiranja in šminkanja zahteva veliko spretnosti in iznajdljivosti, bi pa na vsak način učinkoval še bolj kot realističen.

Tako avtor sam. — Domnevamo, da bo uprizoritev te komedije delala kljub temu veliko preglavic zlasti tistim odrom, ki nimajo nikogar, ki bi bil dosti iznajdljiv in izveden v ročnih spretnostih. V naslednjem bi podali nekaj nasvetov, ki bodo splošno uporabni, pa tudi zamisel, ki je le ena izmed mnogih možnih. »Zvitorepka« je izvrstna preizkušnja dozorelosti vsakega odra, ki se ne omejuje le na ustvarjanje po starih, morda celo izključno realističnih kalupih.

Maska bo osrednji problem uprizoritve »Zvitorepke«. Kako si pomagati? Rad bi opozoril najprej na neka izvajanja v II. letniku »Ljudskega odra«, v četrtem zvezku na str. 67 sl. Naj si vsakdo, ki želi uprizoriti »Zvitorepko«, prebere misli in nasvete, ki sem jih podal že takrat.

Prehuda naloga bi bila, če bi hotel ustvariti maske posameznih živali z li-

Pes

(»Sinje ptice«, —
Hudožestveni teatr,
Osmutek
V. E. Jegorova.)

Krinka: Osel

čili (šminko). Take izvežbanosti pač ne premore menda nobeden izmed naših amaterskih maskerjev po deželi. Da to ni nemogoče — seveda večim rokam — kaže naša sliki psa in mačke, posneti po maskah iz uprizoritve »Sinje ptice« ruskega Hudožestvenega teatra v zamisli V. E. Jegorova. S posebno lasuljo in rafinirano maskersko spretnostjo se da tudi na navadnem človeškem obrazu ponazoriti skoraj vsak živalski izraz.

Za nas prihaja v poštev edinole rešitev s krinko in sicer s polovično krinko. Pri tem imamo na razpolago dve možnosti: ali navadne krinke kupimo in si jih za svoje namene priredimo (nespremenjene niso porabne) ali pa jih naredimo sami.

Nakup krink ni tako draga stvar. Celotna garnitura za vso igro velja približno toliko, kolikor računa poklicni lasuljar-masker za maskiranje pri eni predstavi. Krinke dobiš v vsaki trgovini z igračkami, če je le količkah bolj založena. Krinka, ki zakrije ves obraz, je sicer porabna za pustno šemo, težko porabna ali celo neporabna pa je za igranje na odru. Prvič se razvije pod krinko pre-

cejšnja gorkota, ki otežkoča dihanje, drugič pa trpi pod krinko tudi razločnost govora. Rešitev je torej nujno v polovični krinki. Kupilno krinko odrežemo v višini zgornje ustnice v ravni črti od enega uhlja do drugega. V trgovini kupljena krinka je industrijsko, serijsko blago brez osebne note. Če ji odrežemo spodnji del, se izgubi to ali ono značilnost. Iz obeh razlogov moramo odrezano krinko popraviti: popravimo jo z barvami (stenskimimi, raztopljenimi v klejevi vodi) in drugimi pripomočki (predi-vom, dlako, nosnim gnetivom itd.).

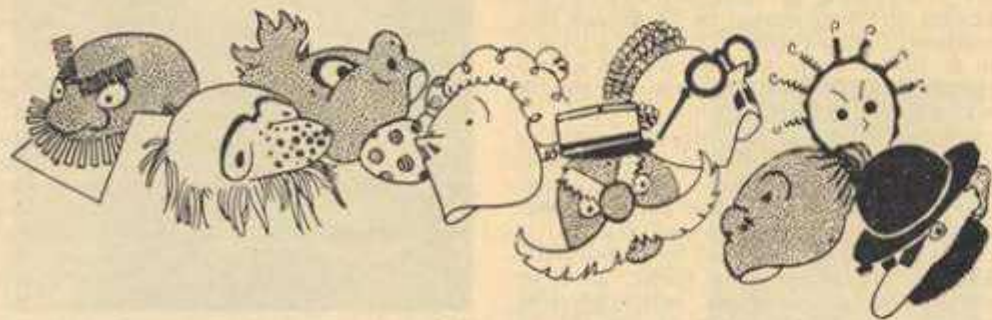
Najlepše pa je, če si krinke naredimo sami. Kako? Iz trdne žice naredimo mero obraza, obod. Nato si vzemimo kos jute (žakljevine), jo namočimo v klejevo vodo, dobro ožmimo in oblikujemo obraz živali, ki jo hočemo narediti. Rob jute dobro pritrdimo okoli in okoli na žičnati obod. Pustimo, da se juta posuši in — strdi. Vsaka guba, ki smo jo pustili v

Krinka: Vol

vlačni juti, bo skrepenela in ostala. Tako dobljeno krinko prebarvamo z osnovno barvo, čez njo pa poslikajmo potrebne poteze v odgovarjajoči barvi. Zadoščajo navadne stenske barve, raztopljene v klejevi vodi. Če hočemo krinko še posebno izdelati, jo prevlecimo nazadnje še s čistem lakom. — Objavljamo dve sliki tako narejenih krink. Izdelali so ju neki francoski skavti. Prva kaže osla. Glava je narejena na pravkar opisani način iz skrepenele jute, ušesa so usnjena in prišita, na glavo je prišita tudi griva. Druga krinka predstavlja vola. Rogova sta lesena, glava sama je prav tako iz skrepenele jute. Dobro vidimo stilizirano naslikane poteze. Seveda sta obe krinki v igri namenjeni igralcema z nemima vlogama (vol in osel v neki božični igri). Za našo porabo opustimo v krinki spodnjo čeljust, ali pa krinko tik za gobcem okroglato izrezemo.

Nujno se mi zdi nazadnje poudariti še nekaj: zaradi stilne enotnosti in zaradi cirkuškega značaja je potrebno, da se odločimo pri »Zvitorepki« za isti način »maskiranja« tudi pri »človeških« osebah: pri vodji cirkuša, pri obeh cirkuških norcih, pri kmetu in pri deklici. Polovična krinka je nujno priporočljiva tudi pri teh vlogah. Tudi v ta namen pri našino nekaj vzorcev, ki jih posnemamo.

Doma narejene polovične krinke francoskih »Comédiens Routiers«

kakor prejšnji dve živalski krinki, iz gledališkega glasila francoskih skavtov (»Bulletin des Comédiens Routiers«). Kakor prejšnje, se tudi te krinke lahko narede oziroma prirede iz kupilnih krink — ali pa jih naredimo sami. Skavti si jih delajo sami, kar vidimo iz naših slik.

Kaj pa z obleko? V barvi ohranjamo barvo živali. Nekdo je omenil, da bi uprizoril »Zvitorepko« v človeških oblekah: kralja Miroslava bi vtaknil v neko izmišljeno »generalsko« uniformo z zlatimi epoletami in bordurami ter širokimi rdečimi našitimi trakovi na hlačnem šivu. Medveda bi vtaknil v širok frak. Risa bi tudi oblekel v generalsko uniformo. Belinu bi dal moderno belo promenadno obleko. Zajca bi oblekel v častniško uniformo, enako Krokarja itd. Še drug je omenil, da bi bil v kostumih še sodobnejši: izbral bi si miličniške uniforme sodobnih totalitarnih držav... Tu ima pač vsak oder proste roke — v okviru svojih možnosti. Obleka bi morala biti seveda manjša skrb, saj zadošča že krinka za karakteristiko živali.

Po našem mnenju je ta način uprizoritve »Zvitorepke« edino pravilen, edino praktičen in za naše prilike celo — edino mogoč. Kdor pa iznajde kaj drugega, naj nam sporoči. Usiregel bo nam vsem.

N. K.

»ON« IN »ONA« V IGRI

Razgovor v treh o problemu erotike v igri.

O teh in takih stvareh je ugibalo pred skoraj desetimi leti »Iačno igranje« v Nemčiji. Roko na srce — ali se pri nas kdaj ukvarjamo s temi, tako važnimi vzgojnimi problemi? Ali ni ljudska igra najlepše torišče vzgoje? Kaj pravite: ali ne bi imelo naše igranje stokrat več uspeha, če bi se ustavljali pri takih vprašanjih, namesto da hlastamo za čim večjim številom predstav in tako iz vzgojne naprave ustvarjamo — obrat, ki je nevreden resnične prosvete? Ur.

Jaz: Poklicali ste me na pomoč, ker ste s svojo igralsko družino menda neke obtičali. Najprej naj bi govoril pred vsemi o vprašanju, ki vas zdaj tako nenadoma tlači. Pa se mi je zdelo pametneje, če najprej vaju dva pokličem k sebi. Problem je vendar pretežen, da bi ga človek smel pred vsemi hkrati pretresati. Vrh tega bi stviri sami ne bilo v prid. — Zdjaj mi morata pač najprej povedati, kaj se je bilo zgodilo.

On: Stvar je zelo preprosta — to se pravi, natančno pogledano, prav za prav nikakor ni preprosta, marveč ima predvsem svojo zgodovino in je dobila vrhu vsega še neko splošno veljavo. Zakaj vsi trdijo nenadoma, da je v tem največja težava igranja sploh. Mirko pravi celo, da ne ostane niti ure več v naši igralski družini, odkar je tudi to problem. Rajši bo hodil samo k telovadbi. Dekleta spet —

Jaz: O dekletih zaenkrat ne govori. Zato je vendar Anica tukaj. Kaj pa misliš, kje so vzroki za sedanje težave? Ali pa naj morda najprej deklic pove, kako je pri njih?

On: Jaz vendar sploh še nisem povedal, kaj se je prav za prav zgodilo.

Jaz: O tem, kar se je zgodilo, bomo govorili rajši pozneje. — Naj nam torej Anica pove, kar ima povedati. — Ali so tudi dekleta kaj protestirala?

Ona: Če naj govorim iskreno — mi je res težko govoriti tu o rečeh, ki sem jih že tako težko izvedela od deklet, ko smo hoteli stvar na zadnjem sestanku

urediti. Zdjaj mi je šele nerodno, ko naj o stviri govorim pred moškima.

Jaz: Ne bomo navajali nobenih imen, razen če bo šlo za dejstva, ki so že splošno znana, čeprav le v našem ožjem krogu. Jaz prav nič ne mislim, da bomo s tem razgovorom težavo odstranili. Sedanje stanje zavisi samo od tistih, ki so prizadeti. Toda prav je za nas kot voditelje, če se natančneje pomudimo pri vzrokih sedanjega stanja. Vsak voditelj mora imeti vzroke več ali manj v oblasti.

On: Ali tu že lahko ugovarjam?

Jaz: Zmeraj lahko ugovarjaš. Saj smo se zato zbrali, da si ustvarimo skupno sodbo. Rekel sem, da je ena izmed najvažnejših voditeljskih sposobnosti, da ima vzroke kake stvari več ali manj v oblasti. Ti misliš drugače, France?

On: Menim, da hočeš s tem reči, da moramo kot voditelji razvojne možnosti predvidevati in da si moramo zato želeti le takšen razvoj in ga podpirati, ki vodi tja, kjer bi tiste, ki so našemu vodstvu izročeni, radi videli. To se mi pa zdi napak.

Ona: Zakaj? To sem pa res radovedna.

On: Da! — Zakaj o sebi res nimam tako visokega mnenja, da bi verjel, češ da sem močnejši kakor so »razvojne možnosti«. Ravno v tem sem videl vedno kos neodpuštljive oholosti starejše generacije, ki hoče vselej igrati božjo previdnost v mali izdaji. To se mi je zmeraj zdelo ali pretirano, in zato neumno, ali pa sem v tem spoznal izraz tiste tako proslav-

Ijene pedagoške staktike, ki je nam fantom bila zmeraj le skrajno zoprna hinavščina. — Sploh pa se mi zdi poseganje v »razvojne možnosti« poseganje v človeško svobodno voljo. Samo en primer — in ta nas popelje v sredo našega predmeta. Pri nas v igralski družini imamo mlade in stare. Imamo sicer neko število igralcev, ki nanje lahko zmeraj računamo, radi pa le pritegnemo tudi druge moči, zlasti če pripravljamo kakšne večje igre. Za neko večjo igro smo lani povabili še ostale društvene člane k sodelovanju. Kako pa sem se prestrašil, ko sem opazil, da se eden naših novih igralcev, mlad trgovec, prav pridno suče okoli naše najboljšje in najzvestejše igralke. Izdana je bila parola, da je treba med igro opustiti vse osebne in zasebne interese. Najbolj nevarno se mi je pa zdelo, da se je deklet sprva previdnemu približevanju mladega moža brez premisleka podajalo. Od raznih strani so me začeli na to opozarjati in zašel sem v prave, nič kaj navadne voditeljske klešče. Posebno še, ker sem moral ugotoviti, da se oba dobesedno držita naše parole: bila sta med najmarljivejšimi igralci v igri in med vajami sta se popolnoma posvečala samo svoji igrski vlogi. Toda po končani vaji smo ju videli, da sta vselej skupaj odšla. Dolgo sem se boril sam s seboj. Končno sem se vdal pritisku od vseh strani in sem neki večer deklet poklical na odgovor. — Reči moram, da svoj živ dan nisem doživel hujšega poliva kakor tisto pot. Bilo je tem temeljiteje, ker sem moral takoj ves zardel ugotoviti, da nisem imel prav. Dekle me je vprašalo, ne da bi pokazalo le malce zadrege, ali imam kaj zoper to, če se z mladim možem čez toliko in toliko tednov zaroči. Ko sem to odločno, celo ogorčeno zavrnil, je pokazala svojo vzvišenost nad menoj še s tem, da me je prijazno vprašala, ali sme mene in druge iz našega kroga za tisto priložnost povabiti; samo prosila me je, naj o stvari še molčimo. Molčal sem. Toda vsem klepetuljam sem zavezal jezike. Oba sta danes srečen zakonski par. In nauk? Pusti, naj raste, kar ravno raste. Ali ni tako?

Jaz: Toda vse ne raste ravno že od doma. In ravno zaradi teh šibkejših rastlin, ki so zato v tem večji nevarnosti, zaradi njih ste in smo postavljeni za voditelje.

Ona: Tu bi pa jaz lahko povedala izvrsten primer, ki priča o nasprotnem. Lani smo pripravljale božično igro. Sodelovali naj bi dijaki in dijakinje. Menila sem, da bo skupno igranje v marsičem lahko izčistilo medsebojne odnose med fanti in dekleti. Saj se s skupnim delom za lepo stvar plemenitimo. Vsi sodelujoči so bili zares v svojo dušo pri stvari. Seveda je bilo poleg čistih idealistov prišlo zraven tudi nekaj takih, ki so imeli »postranske namene«. Ne bom ravno rekla, da ti nameni niso bili čedni, vsekakor pa so bili nevarni. Fantje in dekleta so se med seboj že poznali. V majhnem mestu ni to nič čudnega. Marsikateri je bil pri krožku pač le zato, ker je na tistem upal, da bo pri nas morebiti priložnost za pogostejše shajanje obojih, fantov in deklet, in to celo z dovoljenjem »višjih«. V takih, povečini še nejasnih željah in upih ne najdem še ničesar, kar bi bilo treba zavračati. Dobro vem, da v takih primerih v podzavesti dremlje i dobro i zlo. Čeprav so se fantje in dekleta doslej zaradi javnosti izogibali vsaki stvari, ki bi mogla izzvati spotikanje — tako pametni so že bili —, pa sem vendar vedela, da se bo napetost sedaj, ko so se skoraj dnevno shajali pri vajah, kakorkoli sprostila.

Jaz: Vidiš, France. To sem mislil, ko sem prej govoril o »razvojnih možnostih«.

Ona: Pri »idealistih« se je stvar rešila kratko in malo tako, da so pač s podvojeno vnemo igrali, da so polagali v svojo igro vse vzvišene in iskrene občutke, ki so jih skrivali sicer skrbno ne le drug pred drugim, ampak celo pred samim seboj. Sveti Jožef in Marija sta bila najčudovitejši zakonski par, ki si ga je mogoče misliti. Manjkalo je samo še, da bi jima položil v jaslice namesto lutke pravega, živega otročka.

Jaz: Ali ni v igri nekaj čudnega in

skrivnostnega, da se morejo ljudje s pomočjo pesniške besede izpovedati v neki njim sicer docela neobičajni obliki, ki pa si je vendar iz vse globine želé? Igra in maska — in beseda je najboljša maska — spada neposredno skupaj.

Ona: Ravno pri teh dveh, ki sta igrala Marijo in Jožefa, sem imela sprva največ pomislekov, ker sem menila, da ustvarja vloga priložnost.

On: Torej — da bi se drug v drugega zaljubila?

Ona: Da. — Toda v tem sem se temeljito zmotila in danes tudi vem, zakaj. — Ljudje, kakršna sta bila ta dva, se lotijo igranja s tako vzvišenimi nameni, da pri tem s a m i sebe popolnoma pozabijo. Podajo se igri z vsemi svojimi sposobnostmi, da dosežejo lik, ki ga hočejo ustvarjati. Ker pa se v vsaki, tudi najpreprostejši igri vsaka vloga doigrá do konca, je zanje po končani igri tudi tisti lik dopoljen, ki so ga predstavljali. Opazovala sem, da sta postajala naš Jožef in Marija vedno pristrčnejša v svojem izrazu, med igro kakor tudi sicer, da se pa v resničnem življenju nikdar »razmerje« ni nadaljevalo. Služila sta oba kot dobra tovariša skupni sveti stvari.

On: Jaz pa le ne morem misliti, da bi mogli enkrat vznemirjeni občutki v človeku spet brez sleda izginiti!

Ona: Ne. Saj tudi v tem primeru niso brez sledu izginili! Nasprotno, ostali so in se še poglobili. Toda privzeli so oblike, ki jih je treba brezpogojno sprejeti. Razmerje »mož — žena« je obstajalo samo dotlej, dokler smo igrali. Ker pa je imelo to razmerje v obeh vlogah prav posebno plemenit in izreden značaj, obliko, ki jo morejo slutiti samo najboljša stremljenja v človeku, se je v obeh, v fantu in dekletu, prebudil »boljši človek« in le-ta je uravnal v oblikovanje vloge vse višje duševne sile. Ker pa so dobile te sile svojo obliko v vlogi in v teku igre, in ker se je igra v redu in lepo iztekala, po istih zakonitostih, po katerih se tvori val, bi rekla, da so te sile spet počivale, ko je bila vloga doigrana. Kar preostane, se mi zdi, vendar

ni človek sam, ki si ga v vlogi predstavljaj, ampak zmožnost, da ga moreš predstavljati. Rekla bi, da vsaka igra in vsaka vloga v nas razširi posodo naše duše, da lahko po igranju zajamemo več vsebine.

Jaz: To se mi zdi zares bistveno: možnost, da zajameš več vsebine, ne pa, da več vsebine dejansko imaš.

On: Da, toda če se z igro poveča naš duševni prostor, potem je vendar v nevarnem položaju tisti, ki mora predstavljati nekaj zlega, nekaj negativnega, recimo, Judeža v Pasijonu. Ali ne bo raste v zlo?

Jaz: Tudi jaz sem si do danes zastavljal to vprašanje. Toda ravno po tem, kar je prej Anica povedala, vem za odgovor.

On: A, tako. Reči hočeš, da zlo, ki ga predstavljaš, na primer v Judeževi vlogi, ne popade človeka kot zlo, da bi ga potegnilo v temo. Razgiblje pač sile zla: toda s silami, ki izražajo zlo, se prebude hkrati obrambne moči, le-te pa zavrnejo zlo tja, kamor spada.

Jaz: Da! Zakaj tudi zlo je v vseh igrah, ki nas morejo zanimati — ki so torej resnično krščanske, katoliške! — usmerjeno v dobro po postavah naše vere. — Toda ali se nismo močno oddaljili od našega predmeta, Anica?

Ona: To se samo zdi. Vidva sta nehote podala še več jasnosti. Zakaj tudi o tem smo govorili. Nekaj deklet je namreč sprožilo vprašanje, če ni nezdružljivo z njihovo vestjo, ako igrajo v vlogah, ki so popolnoma nasprotni tistemu, kar same smatrajo za prav in dobro.

Jaz: Te so pa gotovo še zelo mlade.

Ona: Res, nobena nima več kakor šestnajst let.

Jaz: Na katere vloge so pa mislile?

Ona: No, na primer na Zofu v »Animic« ali na vlačugo v »Slehniku«.

On: Saj to je čisto jasno. Tudi ko smo bili otroci, ni hotel biti nobeden za ravbarja, vsak je hotel biti žandar.

Jaz: Pa se je vendarle vsakokrat našel eden, ki je bil za ravbarja. Zdel

se vam je sicer manjvreden, njegova vloga ni uživala polne cene. Toda prevzel jo je, da je igra omogočil. — Ali niso to zakonitosti, ki jih je treba izpolniti tudi v teatru?

Ona: Saj to sem jim tudi povedala. Rekla sem jim: Saj v teh vlogah ne igrate same sebe, ampak zgolj neko možnost v sebi; ne igrate tistega, kar ste, ampak kar bi mogle biti.

On: Jaz pa morem vendar biti samo eno ali drugo!

Jaz: Zares samo eno ali drugo, France? Ali nisi prejle govoril o svobodni volji? — Poglejta! Zame ni silnejšega dokaza za svobodno voljo kakor ravno to. Človek lahko stori to ali oho. V praktičnem življenju se odloči, če kaj velja, zmeraj za dobro, če je pa ničvrednež, krene za nasprotnim. Če pa je v dobri igri vloga še tako ničvrednega lopova, ga red in zakonitost igre že pririnega počasi na mesto, na katero spada. Saj ravno v tem vedno vidim svet obsegajoče in občestvo ustvarjajočo silo igre, da prav kakor življenje dopušča nasprotja, ki jih ureja s pogledom na večnost. — No, zdaj smo pa le prišli do našega predmeta.

On: Kako to? Marija in Jožef sta vendar vse nekaj drugega kakor nasprotje?

Ona: Ne v tistem smislu kakor dobro in zlo! Torej ne nasprotje, ki se izključuje, ampak vendar nasprotje, ker predstavlja različnost. Saj se to pokaže celo v tej nedolžni, skromni božični igri. Ljubezen svetega Jožefa do Jezuščka je čisto drugačna, moška, kakor pa ljubezen matere božje.

Jaz: In ravno to, da se tako čudovito dopolnjujeta, pokaže tako razločno, kako se dvojnost moža in žene zveže v novo ljubezensko enojnost: v zakon, četudi obstoja tukaj v zgolj duhovnem smislu. Ravno zato pa postane mlademu, erotično še ne polno razvitemu človeku — simbol.

Ona: Jaz pa bi si tudi mislila, da mlademu človeku, ki se ravno erotično razvija, ta simbol razmerja med možem

in ženo nič več ne pove. Nasprotno, da se od njega celo odvrne.

Jaz: V tej vmesni stopnji naj bi se pač igrale druge igre, ki odgovarjajo njeni problematiki. — Toda za tistega, ki se pošteno bori, pride pozneje spet čas, ko bo prilikom Marije in Jožefa občutil kot najvišji simbol krščanskega zakona — takrat, ko bo sam doživljal zakon.

On: Mislim, da bo tudi najpreprostejši nepokvarjeni človek zmeraj rad temu pritrtil. Zato sem se pa tudi vedno obregoval nad snobisti, ki čenčajo, da nima srednjeveška igra v sedanjem času več prostora. Kakor da ni zakon v svoji večnosti eno in isto in da ga ni treba privedi do te zadnje formule!

Jaz: Ničesar več si ne moremo želeli! — Toda, Anica, če se ne motim, nisi hotela govoriti o svetem Jožefu in Mariji, temveč o nečem drugem.

Ona: Ah, saj res! — Hotela sem namreč povedati, kako je poleg »idealista«, ki so se znali do kraja predati igri in so imeli od tega gotovo bogat dobiček, kako je poleg njih slo nekaj zgolj stov na lov za svojimi lastnimi, malenkostnimi namerami. Morebiti, sem si rekla, morebiti si bila pa vendarle malo lahkomišelná, da si tem fantom kar tako zaupala. Ne samo, da jim daješ priliko, da igrajo, pri takšni igri pa sploh ne občutijo bogastva, ki se jim nudi, marveč vidijo v njej samo »bližnjo priliko« — smatrala si jih za zanesljive, pa še dolgo niso tako daleč. Ko pa sem spoznala, da fantje niso samo med vajami za mojim hrbtom za kulisami uganjali svoje petošolsko ljubimkanje, marveč so tudi ponoči po vaji pred očmi vse javnosti s tem nadaljevali, sem se odločila za nekaj, česar sicer nikoli ne storim. Šla sem za njimi, jih ustavljala in jim po vrsti naznanila, da so izključeni iz krožka. To čiščenje je imelo čudežen učinek. Odtlej je bil zrak čist.

On: Ali ni bilo to nekam hudo radikalno? Jaz si vsaj ne morem misliti, da se je pri tem kaj slabega godilo.

Ona: Tudi to vprašanje sem si pozneje zastavljala. Toda vselej sem se

lahko opravičila s spoznanjem, da takšni elementi kratko in malo nimajo nič iskati v našem krogu. Vsakdo naj ve, da je ljubimkanje med fantom in dekletom našemu bistvu nasprotno.

Jaz: Ker je igračkanje.

On: Igračkanje! Toda ne igra.

Ona: Ali hočeš s tem reči, France, da —

On: — da je v vsakem razmerju med fantom in dekletom, tudi med možem in ženo nekaj tistega, kar imenujemo igra. Težko je to povedati, lahko se tudi napak razume, toda ravno tako sem postavil razliko med igračkanjem in igro. Igra je nekaj, kar moramo resno jemati. Povsod prav za prav naletimo nanjo, kjer se dvojnost hoče priboriti v enojnost: tam, kjer se kažejo nasprotja in cepitve, jih je treba postaviti drugega proti drugemu kakor tečaje, da se more med njimi razviti tretje, kar je važnejše — živo življenje. Ali pa sem se izrazil preveč abstraktno?

Jaz: To si čudovito povedal, France! Bil sem nekoč v nekem gledališču, kjer je neki slavni sodobni slikar nastikal »a strop prizor Adama in Eve v raj«. V programskem zvezku pa je bil zapisan naslov slike: Prva drama.

Ona: In jaz mislim, da je to najgloblji razlog, zakaj nobenemu od nas ni prav, da bi se naša igralska družina sedaj razšla ali razcepila. France in jaz in vsi starejši v družini trdno verujemo, da ožive ravno v igri najlepši odnosi med spoloma.

Jaz: Še vedno mi nista povedala, kaj se je prav za prav zgodilo, da smo prišli do tega razgovora.

On (po daljšem molku): Jaz bi zdaj najrajši prav ničesar več ne povedal. Kvečjemu, da zdaj vem, da je treba vsako stvar, ki se odigra med posamezniki, med posamezniki tudi rešiti. Mi samo skrbimo, da ostane vzdušje čisto, a glejmo, da tisto, kar je živo, mislim pri tem tudi razmerje med spoloma, raste, ne pa usiha.

Ona: France ima prav. Morda je res najbolje, da se varujemo sedaj naj-

hujšega, kar bi lahko prišlo. Zakaj na vprašanje, ki smo se zaradi njega tukaj zbrali, imamo že tudi odgovor, ne sicer konkreten odgovor, toda splošen odgovor, ki se bomo po njem v bodočnosti lahko prav ravnali.

On: Saj ne boš potemtakem sklepal, da ti dosti ne zaupava?

Jaz: Ne, nasprotno. Saj je to zame najboljši dokaz, da vesta za pravi odgovor, čeprav jaz vprašanja niti ne poznam. Zdaj je skoraj tako, ko da smo skupaj odigrali neko igro, ki nas je zanjeno nekdo navdihnil.

Ona: Da, in kakor da je iz igre med nami tremi vzrasla rešitev brez besed.

Jaz: Rešitev! To je tisto. Saj ni smisel vsega igranja samo oživljanje, marveč reševanje in odrešenje! Kar naprej igrajte! Dokler bodo pri vas dobri elementi v premoči, boste prav igrali.

On: Ali pa bomo tudi vedno vedeli, kaj se v drugih godi? Jaz sam po sebi predobro vem, kaj vse se v nas sprosti, če igramo.

Jaz: Ali vama smem zdaj izdati neko skrivnost? Saj ne vesta, kje in kdaj je bilo. Toda kot primer je prav nalašč. Vadili smo »Slehnika«. Oba poznata prizor, ko se Slehnika s svojimi kumpani in svojo ljubico gosti. Slehnika je igral tedaj gospod, ki je bil že čez tri-deset. Sijajen človek, ki je obetal vsako vajo več. Toda kadar je prišel do tistega prizora, je postajal vedno nemirnejši. Ko ga je igral, je bil sicer res vsakokrat boljši od prejšnje vaje. Pri eni izmed zadnjih vaj pa je sredi igre prenehal, prav tedaj, ko je s svojim igranjem vse druge, ki so z njim vred pri mizi pirovali, raznel, kot se pri nobeni vaji. Planil je z odra, strgal haljo s sebe, si nadel klobuk in izginil. Vsi smo bili tako presenečeni, da ga nihče ni mogel niti ustaviti. Bila je ena izmed naših zadnjih vaj. Lepaki so bili že na vseh vogalih, grozila je popolna polomija. Treba ga je bilo zopet pridobiti. Najprej sem začel dolgotrajno preiskovanje, ali ga je morda kateri izmed igralcev razžalil. Ničesar nismo mogli ugotoviti. Drugo jutro sem se odpravil navsezgodaj

k njemu. Bil je še neporočen ljudsko-školski učitelj. Ko me je videl prihajati, mu je bilo od sile mučno. Zaprošil sem ga, naj mi stvar pojasni, kakorkoli že. Povabil me je v še prazni razred. Dolgo sem mu moral prigovarjati. Nenadoma me je prekinil in mi mrko rekel: »Ali res ne vidite, da sem zmeraj tik na tem, da se spozabim? Jaz sem Slehernik, jaz ga ne igram več!« — Ko sem prišel zvečer zgodaj k vaji, trdno odločen, da prevzamem Slehernikovo vlogo sam, je že stalo pri vratih v dvorano dekle, ki je v tistem prizoru igralo Slehernikovo ljubi-co. Zelo je bila v zadregi in kmalu sem začutil, da ima k snočnjemu dogodku tudi sama nekaj povedati. Čudno je bilo, da

je prosila za isto, kakor naš dobri učitelj: hotela je, da jo rešim njene vloge. Ko je opazila, da še čakam na kakšno pojasnilo, je rekla: »Jaz sem nevarnost zanj!« — Ta večer — pa samo ta večer — sem igral Slehernika jaz. Drugi popoldan sta sedela obadva prav tako kakor vidva danes tukajle pri meni in mnogo važnih reči o igranju in njegovem smislu smo se pomenili, o njegovih prepadih in njegovih višinah in o razliki med teatrom in življenjem. Še isti večer sta igrala oba prav tako prepričljivo, toda poslej odrešena in pomirjena drug ob drugem. In si zanaprej nista bila nevarnost.

Heinrich Bachmann.

(Iz: »Blätter für Laienspieler«, V. 4.)

Bedarija, prepletena z glasbo, s plesi, z odrsko tehniko, z dekoracijami, je veličastna bedarija, toda ostane vselej samo bedarija.

Saint-Eoremond.

S L O V S T V O

PETANČIČEV »DESETI BRAT« ŠE ENKRAT!

V kulturnem obzorniku »Slovenca« je napisal I.L. nekaj misli k moji priredbi »Desetega brata«. Zdi se mi, da sem dolžan na te misli odgovoriti, ne sicer zaradi osebne užaljenosti — saj je recenzija dobronamerna — temveč iz praktičnega razloga: da ta recenzija ne bi kakega ljudskega režiserja prestrašila. Predvsem me moti v njegovih mislih zamenjavanje realističnega in stvarnega, še bolj pa njegovo navdušenje za odrsko igranje s kulisami. Občutek imam tudi, da ocenjevalec ni videl bistvenega: nam gre bolj za sociološko igralsko delo kakor pa za »teatrsko« ustvarjanje. Osebnost me v igrilstvu prav nič ne zanimajo prilastki: verjeten ali neverjeten, naraven ali nenaraven, iluzija itd. Računam vedno z gledalskim krogom, ki igro gleda ali soigra, ki pa igre logično ne presoja, ne kritizira. Pojmi verjetnosti, naravnosti, iluzije itd. dobivajo vrednost šele za tistega, ki misli realistično. Za realista mora biti igra in igranje verjetno, naravno, in mora ustvarjati v gledalcu iluzijo sama iz sebe, torej absolutno. Za mene je igra in igranje samo relativno ustvarjalno: igra in igranje sta toliko verjetna in naravna in toliko iluzije moreta dati iz sebe, kolikor si vsega tega gledalci hočejo vzeti, kar pomeni: kolikor bolj v igro verujejo, toliko bolj je verjetna, kolikor bolj z njo notranje in zunanje sodelujejo, toliko bolj je prezentivna in naravna. Kolikor bolj torej gledalci, splošni igralci, v igro hočejo in morejo verovati in z njo sodelovati, toliko več iluzije ustvarjajo. Ta iluzija je nehotena ali hotena vera množice. Pri stvarnem igranju, ki raste iz sociološke usmerjenosti igranja, se zmanjšuje vloga tistih, ki igre pišejo, jih režirajo in igrajo, torej tistih, ki po realistično-umetniškem gledanju igra-

nja dajejo nekaj iz svojega ustvarjanja gledalcem, krepi se pa vloga tistih, ki igro — po starem — sprejemajo. Po mojem si gledalci iz igre jemljejo, kar hočejo in morejo. Tako so pojmi verjetnosti in naravnosti sedaj odvisni — po starem — od obojih, od tistih, ki dajejo in od tistih, ki jemljejo, od igralcev in gledalcev, ali — po naše: od igralskega občestva. Vse to govori prav za prav samo eno: gledalcev pri »Desetem bratu« na prostem ne smejo sestavljati različni recenzenti, temveč vaščani, ki ne vedo za umetniške zakone. Če sem igro krstil za »vaško igro«, sem s tem povedal, da je nisem namenil malomeščanom, ne predmestju, ne delavskemu revirju in ne izbranim literarnim kritikom, temveč — vasi in vaščanom, kjer še res so. Isti ugovori o verjetnosti in naravnosti bi bili na mestu glede igranja »Miklove Zale« na prostem, ki zahteva ravno tako obširno pozorišče. Dosedaj sem režiral »Miklovo Zalo« šestkrat na prostem. Igrali so mojo dramatičnejšo marsikje vkljub vsem režijskim in tehničnim težavam. Obstojajo tudi druge priredbe »Miklove Zale« za igranje na prostem, na pr. nova v Rušah. Isti razlogi nenaravnosti in neresničnosti bi veljali tudi za uprizoritve pasijonskih iger, v kolikor so te zgodovinske in ako njihove izvedbe merimo z realističnimi očmi. Tu bi mi kdo odgovoril, da je Pasijon duhovna igra, delo, ki striktno ne spada v območje umetniških zakonov ustvarjanja, ker umetniške nedostatke nādomesča duhovna strnjena gledalcev, vera v prikazovano snov, pobožnost. Ta pobožnost je torej ustvarjalna, ker ustvarja to, česar igralci s samo igro ne morejo dati. Delo gledalcev, njihova vera in pobožnost pri predstavi in notranje in zunanje delo igralcev se torej izpopolnjujeta v celoto. Če bi pasijonsko igro gledali brezbožni ljudje, ali taki, ki še niso sprejeli vere v zgodovinskega Kristusa, bi gotovo v predstavi čutili velik minus:

nenaravnost in neresničnost, zahtevali bi več umetnosti, ker tistega umetniškega »primankljaj« ne morejo iz sebe nadomestiti z nezavestno vero ali zavestno pobožnostjo, ker je nimajo. V tem primerjam pasijonske igre z narodnimi: tudi v narodnih igrah morajo gledalci soustvarjati, da nadomestijo tisti umetniški »primankljaj« z neko »narodno vero« in »narodno pobožnostjo«, da se tako izrazim. Naravnost in resničnost »Miklove Zale« ali »Desetega brata« torej ni samo zavisna od priprave igralcev, od njihovega igralskega znanja (rutine!), od režijske tehničnih priprav, od dela pisateljevega in truda igrskega vodje, temveč v veliki meri od množice, kolektiva, iz katerega igra raste: igra mora postati sociološka stvarnost. To pomeni: v pasijonskih igrah ljudem ne prikazujemo zgodovinskega Kristusa, da bi tega doživeli, temveč ljudje zgodovinskega Kristusa podoživljajo ali Kristusa moralno doživljajo — v duhovni pričujočnosti ali aktivni občestnosti. Tako je Kristus v igri moralno navzoč, igralškemu občestvu priosebljen in je ustvarjalni princip občestne duhovne enovitosti. V narodni igri mora biti podobno snov — Miklova Zala, Deseti brat, Ciril in Metod — prezentirana, podoživeta, ako jo gledamo iz zgodovine, ako jo pa gledamo iz socialne vrednosti, pa mora biti v igri moralno doživeta. Zato n. pr. je drastičen primer prihod Cirila in Metoda v »Naših apostoli«, ko vsi gledalci vstanejo v pozdrav: Ciril in Metod

iz zgodovine prihajata — kako ju ljudstvo navdušeno sprejme (podoživljanje zgodovine); Ciril in Metod sta tu — zaradi njiju smo se združili, duhovno, moralno sta nam navzoča, zato vstanemo in ju pozdravljamo (moralno doživljanje).

H koncu bi še potrdil, da je tehnično izvedba »Desetega brata« težka, vendar pa ne tako, da bi zaradi težkoč smeli to priredbo oceniti kot neizvedljivo. Uprizoritve pa ne smemo gledati v društveni uniformi, čeprav lahko vodi organizacijo prireditve kako društvo. Služila naj bi utrditvi vaškega občestva. Sedaj so res vaška slavlja redka. Morda bi kot taka lahko smatrali veselice in prireditve gasilskih društev. Prosvetne organizacije sicer mnogo govorijo o naši narodni samobitnosti in narodni zavednosti, a nimajo smisla za konkretno delo, za oživljanje narodnih celic: vasi. Poimovanje prosvetnega dela na deželi bo treba tudi še iz tega vidika operirati! Igranje ne sme biti več samo boj za uveljavljanje firme tega ali onega društva, temveč duhovno vplivanje na ljudi v verskem in narodnem smislu. Društva morajo delati za oživljanje farnega in vaškega, pa tudi delovnega občestva. To pa živi skrito za fasadami naših in nasprotnih društev. Treba bo tja: za fasade! Ob takih mislih postane lahko »Deseti brat« na prostem bolj razumljiv in pomemben in veliko več vreden kot »kulisarski« deseti brat, postane tudi bolj naraven in resničen, če ne že iz umetniškega, pa prav gotovo iz socialnega vidika.

Petančič Davorin.

Kaj bi igrali v pobožnem in pred- pustnem času?

Igre v knjižni izdaji vseh slovenskih založništov dobite pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani! — Obračajte se samo nanjo! — Katalogi brezplačno na razpolago.

● Za Svečnico

V V. letniku »Ljudskega odra«: Petančič D., Goreča sveča (str. 136).

● Za papeževo proslavo

V IV. letniku »Ljudskega odra«: Vurbeck J., Tu se Petrus! (str. 109).
V V. letniku: Petančič D., Rešitev iz Rima (str. 141).
Camplin L., Prvenstvo sv. Petra (str. 146).

● Za predpust

Letos igrajo vsi naši odri izvrstno komedijo

POLITIKANT

Napisal Ludvik Holberg (»nordijski Molière«), za naše odre priredil Niko Kuret.
»Ljudske igre«, 24. zvezek. — Novost 1938! — Cena din 20.—.

Domače igre:

Vombergar: Voda. Kmečka komedija v 3 dejanjih (2. izd.). Din 24.—.

* Linhart: Županova Micka. Komedija v 2 dejanjih. Din 14.—.

* Linhart: Veseli dan ali Matiček se ženi. Komedija v 3 dejanjih. Din 14.—.

Molière:

Skopuh. Komedija v 5 dejanjih. Din 18.—.

* Tartuffe. Komedija v 5 dej. Din 36.—.

* Namisljeni bolnik. Komedija v 3 dejanjih. Din 6.—.

Scapinove zvižgice. Komedija v 3 dejanjih. Din 18.—.

* Jurij Tepček. Vesela igra v 3 dejanjih. Din 14.—.

Laška komedija, Goldoni:

* Collalto: Beneški trojčki. Komedija v 4 dejanjih. Din 16.—.

Goldoni: Zdrava na vasi. Ljudska komedija v 3 dejanjih. Din 20.—.

Goldoni: Stuga dveh gospodov. Rokopisno pri Prosv. zvezi v Ljubljani.

Nestroy:

Lumpacij Vagabund. Čarobna burka v 6 slikah. Din 18.—.

Danes bomo ti! Komedija v štirih dejanjih. Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani.

Burke:

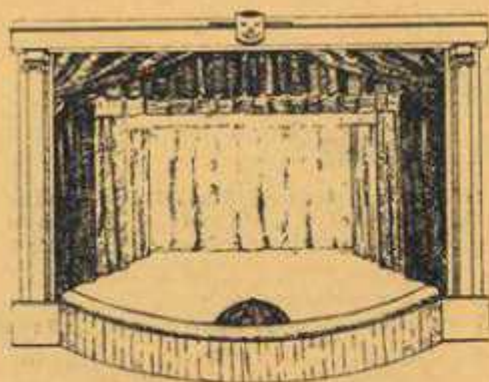
Finžgar: Vse naše. Din 18.—.

Burka o jezičnem dohtarju. Din 20.—.

V V. letniku »Ljudskega odra«: Ceber (str. 106). — Sacha, Dijak na polju v paradžu (str. 109). — Lope de Vega, Pašetar (str. 115).

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Blachetta, Svinjski pastir.

Narodniki »Ljudskega odra« dobe 25% popusta na cene iger iz založništva Jugoslovanske knjigarni v Ljubljani. Igre, ki niso iz založništva Jugoslovanske knjigarni, so v gorjem seznamu označene z zvezdico (*). Stari letniki »Ljudskega odra« (II–IV) so dobe kompletni po din 60. Kompleten ni več V. letnik (pošel je prvi zvezek) in velja zato din 40. Prispevke iz »Ljudskega odra« smejo uprizarjati samo odri, ki so narodniki »Ljudskega odra«. — Pri vseh naročilih se obračate samo na Jugoslovansko knjigarno v Ljubljani.

IVAN SKUBIC

Tovarna
vseh vrst lesenih rolet,
platnenih zaves
in oprema odrskih zastorov
najmodernejših vzorcev

Ljubljana, Trnovo, Veliki štradoln 9

Na sestankih igralske družine
predelavajte osnovna pri-
ročnika našega pokreta:

PRAVI LJUDSKI ODER

Napisal Niko Kuret. — Cena din 20.—

IGRSKI VODJA

Napisal Davorin Petančič. — Cena din 20.—

Naročniki »Ljudskega odra« imajo pravico
do 25%-nega popusta na obe ceni

Vsak naš igralec, vsaka
naša igralka bi morala
imeti ti dve knjigi!

Naročajte ju v **JUGOSLOVANSKI KNJIGARNI**
V LJUBLJANI

4

ŠESTI LETNIK

V TEM ZVEZKU — DRUGI
NATIS PETANČIČEVE
»Žene s srcem«!

1938-1939

»LJUDSKI ODER«

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Glasiło odrov Prosvetne zveze

ŠESTI LETNIK, 1938-1939

Izdaja Založba ljudskih iger v Ljubljani (Jugoslovanska knjigarna).

Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana, Zarnikova ulica 16), ki odgovarja za izdajatelja in uredništvo.

Uprava je v Jugoslovanski knjigarni, Ljubljana, Pred škofijo.

»Ljudski oder« izhaja vsaka dva meseca. Vsak zvezek obsega do 40 strani, ves letnik pa vsaj 240 strani drobnega tiska.

Letna naročnina je 80 dinarjev, pri naročilu vsaj 10 izvodov na skupen naslov pa samo 60 dinarjev. Čekovni račun pri podružnici Poštne hranilnice v Ljubljani št. 13.937.

Naročnina za inozemstvo: Nemčija 10 RMk, vse ostalo inozemstvo 3 USA dolarje.

Naročnina se plačuje vnaprej. Do izida tretjega zvezka mora biti poravnana vsaj polovica naročnine. — Letnik teče od 1. septembra 1938 do 30. junija 1939.

VAŽNO OPOZORILO

Izve d b a tekstov, objavljenih v »Ljudskem odru«, je dovoljena izključno samo ednicam, ki so naročene vsaj na en izvod »Ljudskega odra«. To velja ne glede na to, ali je prireditev javna ali zasebna, in v tem pogledu ni izjeme. Avtorskih taintijem za take primere ni.

Tiska Jugoslovanska tiskarna d. z. o. z. v Ljubljani (predstavnik K. Čeč).

Vsebina četrtga zvezka

N. K.: Postni in velikonočni čas	121
D. Petančič: Križev pot	122
H. Ghéon: Lazarjeva smrt	134
Srednjeveška obredna velikonočna proslava	145
E. Schwartz: Materna srca	149
D. Petančič: Žena s srcem	155
D. Petančič: Legenda o Koprivniški Mariji	163
Slovstvo:	
Strokovni časopisi („Art Dramatique“, „La Source“)	166
Razgled:	
P. Jozef Boon, C. SS. R.	167

V tem zvezku objavljamo drugi natis Petančičeve igre »Žena s srcem«, ker je po igri stalno povpraševanje, a je lanski 1. zvezek že popolnoma pošel. — Za naslednji zvezek smo prejeli novo Petančičevo igro »Sejavke«, prvo stanovsko igro za kmečka dekleta pri nas. Pripravljen imamo nadalje prevod Ghéonove igre »Živi ogenj nad apostoli«, Petančičeve proslave za prvoobhajance in Boonovega evharističnega govorskega zbora »Panis angelicus«. — Božjepotne igre slede, kolikor bo prostora na razpolago!

MI NE IGRAMO DA BI ČAST IMELI ALI DA BI KAJ OD LJUDI ŽELELI VSO ČAST BOMO MI BOGU DALI INO LJUDEM V EKSEMPEL IGRALI

ANDREJ ŠUSTER DRABOSNJAK (1768-1825)

4

POSTNI IN VELIKONOČNI ČAS

Kaže, da smo se letos tudi na naših koderih zadosti nanoreli. Zdaj smo pa že sredi postnega razpoloženja. Ali je po naših igralskih družinah zadosti moči in volje, da z igro proslave tudi ta drugi višek cerkvenega leta, veliko noč — trpljenje Gospodovo in Njegovo zmago nad smrtjo?

V tem razrvanem času, ko done v ozračju udarna gesla nasilja, porojena iz poganskega napuha, je bedna postava božjega Trpina pač malo po modi. On, ki molče prenaša ponižanje, čeprav bi lahko poklical legije angelov, da bi strle njegove zasramovalce in zoprnike. On je prehudo nasprotje sodobnim oblastnikom, ki se zanašajo samo še na moč orožja. In vendar je samo po Golgoti mogla zasijati velika nedelja, Vstajenje in Odrešenje. In samo v tem zaničevanem, smešno ponižnem Trpinu je odrešenje tudi za naš čas, ki po vsej sili postavlja zgolj Človeka na prestol.

Veliko, veliko poslanstvo ima oder v tem času. Saj je več kot značilno, da se je vsa sila srednjeveške drame osredotočila v velikonočnem krogu, v pasijonih. V njih se je pokazala v svoji monumentalnosti. Tiho zbrani in družinsko zaključeni božični igri stoji nasproti močeni pasijonski misterij, ki je družil vso faro in cele okraje.

Naj bi bilo tudi pri nas tako, da bi oder v postnem času podprl pravega duha v fari. Nikar praznih iger, nikar tujih problematik, nikar še tako znamenite »litteratures«, da o komedijah sploh ne govorim. Saj imamo za postni čas in veliko noč toliko izbire za vsak oder in za vsakršne razmere. Naj bi pa studij igre ne bil samo odrska zadeva. Studij pasijona ali katere koli postne igre je lahko toliko vreden kot duhovne vaje za vso igralsko družino. Kjer studiramo pasijon, moramo predpostavljati več kot samo pripravo za predstavo. Igra v postnem času ni samo predstava. Biti bi morala skupna pobožnost. Izhajati pa mora pobožnost predvsem iz igralcev, da bo lahko gledalce prevzela.

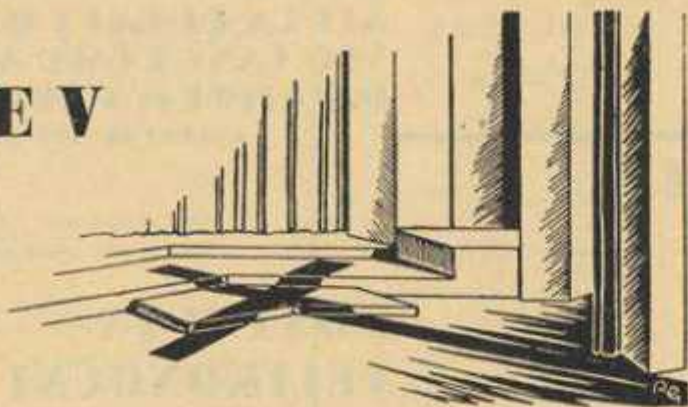
V tem času praznujemo tudi nekaj praznikov: Jožefovo je fantovski in delavski praznik, dan Marijinega Oznanjenja je praznik naših mater, Jurjevo bi morali tudi napraviti za pomladni praznik naše mladine, izhajajoč iz bogate tradicije naših narodnih običajev, ki bi jih moral nekdo dvigniti, oplemeniti in v sodobnost usmerjene oživiti.

Postni in velikonočni čas nam nudi polno dela. Odzivimo se mu s svojimi mladimi silami in ne udinjajmo jih za igre in proslave, ki s tem svetim časom nimajo opravka.

Davorin Petančić

KRIŽEV POT

Liturgičen pasijon po svetem pismu in liturgičnih besedilih. Uvod in štirinajst postaj z epilogo.

Vinjeta je narisal René Gabriel
Posneta je iz revije »Art dramatiques«

Osebe:

Kristus, Marija, Janez, Nikodem, Jožef Arimatejski, Simon, Jeruzalemske žene, med njimi: Magdalena, Marta, Veronika; stotnik, Pilat, dva vojaka, Baraba (nema vloge), dva Juda (nema vloge), govorski zbor (množica v ozadju), pevski zbor (v ozadju).

Uvod.

Zbor v ozadju:

O pridite, stvari,
kaj, glejte, se godi:
Edini božji sin
strašno za nas trpi.

(Zadnja zavesa se počasi razgrne. Na zadnji steni se prikaže križ, ki vedno bolj žari. — Na sredi odra v ospredju klečita dva Juda, ki imata razprostrte roke in zreta hrepeneče v nebo.)

Zbor v ozadju:

Usmili se me, Bog,
po svoji milosrčnosti.
In po obilnosti svojega usmiljenja
izbriši mojo pregreho.

Popolnoma me operi moje krivde
in mojega greha me očisti.

Zakaj svojo pregreho spoznavam
in moj greh mi je vedno pred očmi.
Zoper tebe samega sem grešil
in kar je zlo, pred teboj sem storil:
da se skažeš pravičnega v svojih besedah
in čistega v sodbi.
Glej, v pregrehab sem bil rojen
in grešnega me je rodila moja mati.

Pokropi me s hizopom in očiščen bom,
operi me in bolj kot sneg bom bel.
Oznani mi radost in veselje
in vzradoval se bodo kosti potrte.
Čisto srce, o Bog, mi ustvari
in pravega duha v meni obnovi!

Reši me krivde prelite krvi, o Bog, Bog
mojega zveličanja
in moj jezik bo oznanjal tvojo pravičnost.
Tedaj boš prejemal daritev pravičnosti
žgalne in cele daritve:
tedaj ti bodo na oltar pokladali žrtve.

(Trenutek molka, nato se oglasi trobente in oder zagrne tema.)

1. postaja.

(Ko so trobente utihnile, se oglasi
zbor iz ozadja:)

Razbičan, zapljuvan
in kronan, zasramovan
pred sodni stol zdaj gre
nedolžen v smrt izdan.

Vodja (zapoje v recitativu): Prva
postaja. Pilat obsodi Jezusa na smrt. (Z
višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te
hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet
odrešil.

(Zadnja zavesa se razgrne, oglasi se
tromba, luč osvetli Pilata, ki stoji na
drugem odru. V ozadju razsvetljen pro-
spekt Jeruzalema. Med tem in scenskim
okvirjem se dviga križ. Množica je ne-
vidna.)

Množica: Slava rimskemu cesarju!
Slava! Slava Pilatu, njegovemu namest-
niku! Slava mu, slava mu!

Pilat (dvigne roko): Naj se umiri
ljudstvo!

(Trobente zapojejo, nato se oglasi ura:
bije šest. — Vojak pripelje pred Pilata
Kristusa, zvezanega, s trnjevo krono
na glavi in v rdečem plašču. Med mno-
žico nastane nemir in je slišati pridrušene
vzklike.)

Pilat (se obrne od množice k Je-
zusu): Ti si judovski kralj?

Kristus: Sem.

Množica: Cesarju je branil davek
dajati. Božjega sina se je delal. Puntar
in bogokletnik!

Pilat: Slišiš? Ne odgovoriš nič? Glej,
kolikih reči te tožijo!

Kristus (molči).

Pilat (se obrne k množici): Nobene
krivde ne najdem na tem človeku.

Množica: Hujska narod, učeč po
vsej Judeji, začeniš od Galileje sem!

Pilat: Pripeljali ste mi tega člove-
ka, češ da hujska narod, a glejte, jaz
sem ga vprašal vas izprašal in v tem,
česar ga tožite, nisem našel na njem no-
bene krivice. Pa tudi Herod ne: zakaj
poslal sem vas bil k njemu in glejte,
nič smrti vrednega ni bil storil. Dal sem
ga preteptati in sedaj ga bom izpustil.
Vojak, razveži mu oblačilo, razgali mu

telo. Naj stopi semkaj, da ga ljudstvo
vidi!

Vojak (razgrne Kristusu obleko, na-
to ga sune pred Pilata).

Pilat: Nočete kralja. Smrt zahtevate
zanj. Nočete sina božjega. Križ mu že-
lite. Pred vami stoji človek. Nič ni zdra-
vega na njegovem telesu zaradi vašega
srda. Je kakor človek, ki ne sliši, in ugo-
vora ni v njegovih ustih. Nedolžen je:
ne obsojajte ga v svojem srdu, ne ka-
znajte ga v svoji jezi. (Kristusa postavi
prednje.) Glejte, človek!

(Med množico nastane hrup.)

Množica: Križan naj bo! Križan
naj bo!

Pilat: Kaj naj storim judovskemu
kralju?

Množica: Križaj ga! Križaj ga!

Pilat: Vašega kralja naj križam?

Množica: Nimamo kralja ruzen ce-
sarja!

Pilat (da znamenje z roko in ljud-
stvo se polagoma umiri, nato stopi k
Jezusu in mu reče): Ti si judovski kralj?

Kristus: Praviš to sam od sebe, ali
so ti to drugi povedali o meni?

Pilat: Sem mar jaz Jud? Tvoj nar-
od in veliki duhovniki so te meni izro-
čili. Kaj si storil?

Kristus: Moje kraljestvo ni od te-
ga sveta. Ko bi bilo moje kraljestvo od
tega sveta, bi se moji služabniki bojevali,
da bi ne bil izročil Judom, tako pa moje
kraljestvo ni odtod.

Pilat: Torej kralj si?

Kristus: Tako je, kralj sem. Jaz
sem za to rojen in sem za to prišel na
svet, da spričam resnico. Vsak, kdor je
iz resnice, posluša moj glas.

Pilat: Kaj je resnica! Orožje sla-
botnih. Z resnico in pravico se tolažijo in
branijo tisti, ki nimajo drugega orožja.
Kaj je resnica?

Kristus (se je zagledal v nebo.)

Pilat (ki je strmel vanj, se naglo
okrene k ljudstvu): Jaz ne najdem na
njem nobene krivde. Je pa pri vas na-
vada, da vam o veliki noči koga izpustim,
bočete torej, da vam izpustim judovskega
kralja?

Množica: Križaj ga! Križaj ga!
 Pilat: Vzemite ga vi in ga križajte, zakaj jaz ne najdem ničesar na njem.
 Množica: Mi imamo postavo in po postavi mora umreti, ker se je delal sina božjega.

Pilat (vojaku): Pripelji mi razbojnika Barabo!

(H Kristusu:) Odkod si ti?

Kristus (molči.)

Pilat: Meni ne odgovarjaš? Ne veš, da imam oblast, te križati, in oblast, te izpustiti?

Kristus: Nobene oblasti bi ne imel do mene, če bi ti ne bila dana od zgoraj. Zato ima tisti, ki me je tebi izročil, večji greh.

Množica: Ako tega oprostiš, nisi cesarjev prijatelj, Vsak, kdor se kralja dela, se cesarju upira.

Pilat (se je prestrašil, plane pred ljudstvo, z zadnjo silo): Glejte, vaš kralj!

Množica: Proč! Proč! Križaj ga!

Vojak (privede Barabo, ki ga postavi tako, da stoji Pilat sredi med Kristusom in Barabo.)

Pilat: Katerega od teh dveh hočete, da vam izpustim?

Množica: Barabo! Barabo!

Pilat: Kaj naj storim z Jezusom, ki se imenuje Kristus?

Množica: Križan naj bo!

(Molk.)

Pilat: Vode! (Za trenutek tišina. Vojak prinese vodo. Pilat si umije roke.) Nedoržen sem pri krvi tega pravičnega, vi glejte!

Množica: Njegova kri pridi na nas in na naše otroke!

Pilat: Palico! (Jo prelomi.)

Množica (z zasmehom): Pozdravljen, kralj judovski!

Pilat (vojaku): Odvedi Barabo! Spusti ga na svobodo! Kristusa pa izročam ljudstvu, da bo križan.

Kristus (stopi na drugi oder. Vidimo ga v profilu.)

Pilat (je obrnjen v stran.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil? Odgovori mi! (Trenutek molka, nato se muo-

žica razdražena zažene proti Kristusu in dvigne križ proti njemu.)

Množica: Smrt mu, na križ z njim! (Oglasijo se trobente.)

Tema.

2. postaja.

Zbor iz ozadja:

Glej, križ mu nalože
 na ranjene rame,
 objame ga voljno
 in nese vseh dolge.

Vodja: Druga postaja, Jezus vzame križ na svoje rame. (Z višjim glasom:) Molimo Te, Kristus, in Te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Kristus stoji na drugem odru brez vrhnjega plašča. Dva vojaka držita križ. Stotnik pred njima.)

Množica: Pozdravljen, kralj judovski!

Kristus (gleda v nebo): Oče, vidiš vse, ki me stiskajo. Moje srce pričakuje od njih le sramotenja in žaljenja. In vendar sem jim dal kruh življenja. Naj bo križ, ki ga moram vzeti zdaj nase, v potrjenje; nisem prišel iz nebes zato, da bi vršil svojo voljo, ampak voljo tistega, ki me je poslal. To je volja Očeta, ki me je poslal, da nič od tega, kar mi je dal, ne izgubim, marveč vse to obudim poslednji dan.

Stotnik: Kaj le govori? Pohitita vidva! Brž mu naložita križ! Ljudstvo je nestrpno. Hoče videti svojega kralja čim prej križanega.

Množica: Naprej! Naprej! Kaj stojite! Da vas praznik ne bo prehitel!

Vojaka (nagneta križ proti Jezusovemu obrazu.)

Kristus: Glejte, les križa, na katerem bo viselo zveličanje sveta! Vi zahtevate mojo smrt, a darovan sem bil, ker sem sam hotel.

Stotnik: Res, čudovit človek! Krotak je kakor ovca, ki jo peljejo v mesnico, in kakor jaguje, ki molči pred tistim, ki ga striže, ne odpre svojih ust.

Množica: Kaj poslušaj pridige? Cesarski hlapec!

Stotnik (pogleda na množico): Več kakor las na moji glavi jih je, ki ga sovražijo brez vzroka. Množica mi postaja nevarna. Vojaka, brž mu naložita križ! Tako.

Kristus (ko je sprejel križ): Svojemu lastnemu sinu Bog ni prizanesel, temveč ga je daroval za vse ljudi.

Množica: Kaj še čakate? Naprej na Golgoto! Tam bo zapeljivčev konec.

Kristus (dvigne križ napol nad sebe in se obrne k množici): Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil? Odgovori mi!

(Molk.)

Množica (se zažene proti Kristusu): Bij ga! Udari ga! Naprej! Na Kalvarijo! (Oglasi se trobenta.)

Tema.

3. postaja.

Zbor iz ozadja:

Opešal je v močeh,
 podre ga križ, naš greh,
 vtopljen v dolge sveta
 leži potr na tleh.

Vodja: Tretja postaja, Jezus pade prvič pod križem. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo!

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil!

(Trobenta se oglasi, Kristus pride s križem; dva vojaka z biči in stotnik ga spremljajo.)

Kristus (se ustavi): Obnemogel sem in silno ponižan. Ječim od vzdihovanja mojega srca. Čakam, da bi se komu smilil, pa ni nikogar, in da bi me kdo tolažil, pa ga ne najdem. Veliko je moje trpljenje, ko vidim tiste, za katere bo zastonj prelihta moja kri. Zakaj pregrehe so jim zraste čez glavo in kakor težko breme jih bodo obtežile.

Stotnik: Velika je njegova ljubezen: ko je zasramovan, ne sramoti; ko trpi, nikomur ne preti.

Množica: Kaj stojite spet? Cesarjev hlapec, bij, udari!

Kristus: Naj ne bodo zaradi mene osramočeni, vsi, ki upajo v tebe, Gospod, Gospod vojnih trum.

Množica: Stotnik! Kako vršiš dolžnost! Udari vendar!

Stotnik: Smili se mi ta judovski kralj in — kakor je dejal — božji sin.

Ampak — (Stopi na vrh drugega odra in pogleda na množico:) Naj jaz povrnem, cesar nisem vzel? Po krivem ga preganjajo, a močni so postali njegovi sovražniki. Vojaka, naprej ga spravita!

Vojaka (Kristusa suvata in tepeta z bičem.)

Kristus: Oče, ne oddaljuj se od mene, zakaj bridkost je blizu in nikogar ni, ki bi pomagal!

Stotnik: Le naprej, le naprej! Zakaj množica je kakor lev, ki grabi in rjove.

Vojaka (bijeta po Kristusu.)

Kristus: Moje srce je postalo kakor vosek, raztaplja se v meni. Le bijta me: pripravljen sem na bičanje!

Množica (kakor da bi drvela, kakor da bi se nekaj podiralo, vmes vzkliki): Bij ga! Udari ga!

Kristus (se obrne s silo proti ljudstvu): Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil, odgovori mi!

Vojaka (planeta nanj z biči.)

Kristus (se zruši. — Molk.)

Množica (se zakrohota. Oglasi se trobenta.)

Tema.

4. postaja.

Zbor iz ozadja:

O žalostni spomin,
 ko mater sreča sin,
 Bridkosti meč ji gre
 do srca globočin.

Vodja: Četrta postaja, Jezus sreča svojo Mater. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo!

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Kristus je v sredi scene, kjer je prej padel. Stoji.)

Kristus: Oče, Tebe kličem, zakaj ti si moje pribežališče od rojstva, upanje moje od materinih prsi. Tebi sem bil izročen takoj po rojstvu, moj Bog si ti od materinega naročja. Ne oddaljuj se od mene!

Množica: Končaj že vendar! Kdo bo poslušal tvoje jadikovanje! Prej bi bil molčal in bi te sedaj poslušali. Stotnik! Stotnik: Obstopilo ga je krdelo psov, zbor hudobnežev ga je obkrožil.

Vojaka (suvata Jezusa naprej):
Marija (pade predenj): Otrok! Zakaj so ti to storili?

Kristus: Mati, kaj iščeš vzroka mojemu trpljenju? Ne veš li, da moram storiti to, kar je volja mojega očeta? Moram mu biti pokoren, pokoren do smrti na križu.

Marija: Kakor morje velika je tvoja potrnost Sin, kdo te ozdravi?

Kristus: Komu naj tebe primerjam? Ali komu naj te prisposodim? Komu naj te enačim, da te potolažim, devica?

Stotnik: Kdo je ta žena? Tako dober obraz ima.

Množica: Stotnik! Zakaj čakaš? Večeri se. Praznik je že blizu! Pohiti, da ne nastane hrup med ljudstvom!

Stotnik: Spet hrup narašča. Vojaka, odstraniti ženo, da nam bo prosta pot. Trdo so položili name svojo roko.

Vojaka (stopita k Mariji):
Marija: Pustita me. Uboga njegova mati sem! Tvoja pomoč, o Bog, naj me varuje!

Množica: Lepa mati! Bolje bi bilo, da ga nisi rodila.

Marija (se dvigne na drugi oder, objame Kristusa): Glejte, Jagnje božje, ki odjemlje grehe sveta.

Množica (se grozeče bliža):
Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem tistoril? Ali s čim sem te užalil, odgovorimi!

(Molk.)
Množica (s silo, od blizu): Beži, žena! Beži! Stotnik! Bij! Udari!

(Trojente se oglase.)
Tema.

5. postaja.

Zbor iz ozadja:

Omagal Jezus je
od teže križeve.
O Simon, sprejmi križ,
Gospoda usmili se!

Vodja: Peta postaja. Simon iz Cirenene pomaga Jezusu križ nositi. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo.
Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Kristus in isti na sredi odra.)
Kristus (obstoji in se okrene, zagleda se v ozadje, kjer je mesto Jeruzalem.)

Stotnik: Kam si se zagledal?

Kristus: Spomni naj se in se obrnejo h Gospodu vsi kraji zemlje, poklonijo naj se mu vsa plemena narodov. Zakaj Gospodovo je kraljestvo in on bo kraljeval med narodi. Njemu se bodo klanjali celo vsi, kateri počivajo v zemlji. In moja duša bo njemu živela in moj rod mu bo služil.

Stotnik: Ne razumem te.

Kristus: Rekel sem: radovali se bodo nad menoj moji sovražniki. Prišli bodo v moje kraljestvo — družino svete cerkve.

Stotnik: Svete cerkve?

Kristus: In jim bo življenje bridka romarska pot na Golgoto. S križem bodo v življenju za mano hodili.

Množica: Naprej! Naprej!
Vojaka (ga bijeta):
Kristus (omaguje): Kakor voda se je razlila moja moč.

Stotnik: Ne more več naprej.

Simon (pride z motiko):
Stotnik: Halo! Stoj, prijatelj! Saj si Jud! Kaj se boš branil!

Simon: Kaj le mučijo človeka? Bog! Jehova! Svojo jezo izlij nad njimi in tvoj gnev jih zadeni! Bom pomagal, da ne bom med njimi, ki jih bo jeza božja preganjala.

Stotnik: Vedel sem, saj vaš Bog sirote usliši in svojih jetnikov ne zanemari!

Kristus: Če hoče kdo hoditi za menoj, naj se odpove samemu sebi in vzame vsak dan svoj križ ter hodi za menoj... Kaj si namreč človek pomaga, če si ves svet pridobi, sebe pa zavrže ali pogubi? Kdor se bo sramoval mene in mojih besed, tega se bo sramoval Sin človekov, kadar pride v svojem in Očetovem in svetih angelov veličastvu.

Simon (vzame križ): Za moje grehe! Bog, ti poznaš moje nespamet in moji grehi ti niso prikriti.

Množica: Kakšno komedijo imate! Stotnik, brž ga spravi naprej!

Kristus: Zoper mene govore. Oče, zaradi tebe prenašam zaničevanje. Zaradi vseh ljudi, ker bila je tako tvoja volja.

Množica: Ze spet stoji? Stotnik, kaj mu prizanašaš? Le čemu! Naprej, ti čudodelnik, ki grehe odpuščaš!

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil? Odgovori mi!

(Molk.)
Množica: Naprej na Golgoto! Na križ!

(Oglasijo se trobente.)
Tema.

6. postaja.

(Ko so utihnile trobente.)

Zbor iz ozadja:

S prtom Veronika
obriše Jezusa.
Zato ji da spomin
obličja svetega.

Vodja: Šesta postaja. Veronika pada Jezusu potni prt. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Kristus na sredini, brez Simona. Križ drži pokoncu postavljen.)

Kristus: Pogreznil sem se v globoko morje trpljenja, a ne najdem dna. Moje oči slabijo, ko čakam svojega Očeta.

Stotnik: Trudnost mu je segla do glave. Krvav pot mu zaliva obraz, da ne vidi poti. Vojaka, pazita, da ne pade!

Veronika (stopi predenj): O, Gospod! O moj Gospod! Kako trpiš. Jočem ob tebi; zakaj gorečnosti zate je tudi mene razjedla in zasramovanje njih, ki tebe sramote, je tudi mene zadelo. Jaz te v molitvi prosim, Gospod; za čas milosti te prosim, Gospod. (Mu obriše obraz.)

Kristus: Ta podoba božjega obraza se bo ohranila v zgodovini: O Gospodu bodo pripovedovali prihodnjemu rodu. In oznanjali bodo njegovo pravičnost ljudstvu, ki se bo še rodilo, da je to storil Gospod.

Veronika (obrne prt proti množici): Glejte, videli smo ga: nima nobene podobe in nobene lepote, na njem ni nič všečnega. Nase je vzel naše grehe in za nas trpi. On pa je bil ranjen zavoljo naših grehov in potrj zavoljo naših hudobij. Zaradi našega miru je kazen na njem in z njegovimi ranami homo ozdravljeni.

Množica: Stotnik! Kaj si izgubil vid? Te je začaral čudodelnik galilejski? Kaj govori ta ženska? Ji ne boš iztrgal cunje iz rok!

Kristus: Ljudstvo moje, kaj me preganjaš? Še celo moja podoba ti ne dá miru. Ne slutiš pač, da bo to podoba tvojega življenja.

Množica: Kaj ne bo konca tvojemu besedovanju? Kdo te le posluša! Zase se zdaj pobrigaj. Nimaš daleč več na oni svet. Mi bomo živeli zanaprej brez tebe.

Kristus: O, ne! Bolj ko me boste sovražili, bolj me boste iskali. Za vas molim: Oče, ne dovoli, da padajo iz greha v greh in pred teboj naj najdejo milost. Ne izbrisi jih iz knjige živih, med pravičnimi naj bodo zapisani. Bolečine mojih ran se še množe. Bo dovolj. Oče? Bo kelih kmalu že izpit?

Množica (se bliža): Stotnik! Poženi spreved že naprej! Udari ga, Mesijo! Na vrh Kalvarije! Čim prej, da mu bo jezik utihnil. Udari, hlapec, bij, da ne obnemaga!

Jezus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil? Odgovori mi!

(Molk.)

Množica (se zakrohota.)
(Trobenje se oglašijo.)

Tema.

7. postaja.

Zbor iz ozadja:

Slabosti ves prevzet,
Zveličar pade spet.
Ah, grehi ga teže,
ki jih ponavlja svet.

Vodja: Sedma postaja. Jezus pade drugič pod križem. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

Množica (hrup raste in se bliža.)

Stotnik (se je ozrl na množico): Množica raste. Silnejša postaja. Namnožili so se, kateri ga sovražijo.

Množica: Naprej! Stotnik! Kaj mu zopet prizanašaj? Sovražniku cesarja!

Kristus: Kateri povračajo dobro s hudim, me obrekujejo, ker se potegujem za dobro.

Množica: Spet bo padel! Primi ga, spravi ga naprej!

Kristus: Oče, k Tebi so klicali in so bili rešeni, v tebe so upali in niso bili osramočeni. Jaz pa sem črv in ne človek, v zasramovanje ljudem in odvržek človeštva.

Množica: Preštej mu kosti! Stotnik! Kaj se ti smili. On že ve, kaj je zaslužil! Udari!

Kristus: Zares, vzel sem nase vaše boleznin in nosim vaše bolečine. Vi vsi ste zašli kakor ovce, vsak se je obrnil na svojo pot, zato je položil Gospod name pregrehe vas vseh.

Vojak (ga udari.)

Množica (se je zasmejala.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil? Odgovori mi!

Vojak (ga udari.)

Kristus (pade.)

Množica (se je zasmejala. — Trobenje se oglašuje.)

Tema.

8. postaja.

Zbor iz ozadja:

Usmiljene žene,
ne jokajte zame,
Le zase in svoj rod
točite zdaj solze.

Vodja: Osmo postaja. Jezus nagovori Jeruzalemske žene. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

Množica (vpije.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Izpeljal sem te iz egiptovske dežele, ti pa si pripravilo križ svojemu Odrešeniku.

Množica (se zasmee.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Zaradi tebe sem udaril Egipčane in njih prvorojence. Ti pa si me dalo bičati.

Množica (se zasmee še glasneje.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Izpeljal sem te iz Egipta in potopil faraona v Rdečem morju, ti pa si me izročilo velikim duhovnikom.

Množica (se spet zasmee.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Z mano sem te hranil v puščavi in napojil sem te z rešilno vodo iz skale. Ti pa si me s trsom bilo po glavi.

Množica (zavpije): Na križ z njim! Na križ!

Stotnik: Do srca me je presunilo sovraštvo njegovih sovražnikov.

(Jeruzalemske žene pridejo in padejo pred Kristusa na kolena.)

Vse: Sveti Bog, sveti močni, sveti nesmrtni, usmili se nas! (Jokajo.)

Kristus: Hčere jeruzalemske, ne jokajte nad menoj, temveč jokajte nad seboj in nad svojimi otroki! Zakaj, glejte, prišli bodo dnevi, ob katerih poreko: Blagor nim, ki so brez otrok. Takrat bodo začeli govoriti goram: Padite na nas! In gričem: Pokrijte nas! Zakaj, če z zelenim lesom tako delajo, kaj se bo zgodilo s suhim?

Magdalena: Obrni svoj obraz od naših grehov in vse naše grehe izbriši!

Marta: Ne zavrzi me izpred svojega obličja in svojega svetega duha ne vzemi od mene!

Marija: Čisto srce, o Bog, mi ustvari in pravega duha v meni obnovi!

Kristus: Blagoslavljam vas, žene. Iz vas se bo rodil moj rod in ga bo kot peska v morju do zadnjih mej zemlje. Pusite svoje otroke k meni: Kdor ne bo sprejel božjega kraljestva kot otrok, ne pride vanj. Vaši otroci bodo na vogelni kamen zgradili novi Sion. Zakaj Bog bo Sion rešil. Vaši otroci bodo ondaj prebivali in Sion dobili za dediščino.

Vse: Sveti Bog, sveti močni, sveti nesmrtni, usmili se nas!

Množica: Stotnik! Spravi s poti ženske! Kaj čenčajo! Naj gre sprevod naprej!

Kristus: Moja duša je žalostna do smrti. Zakaj meni je kakor utoplajočemu se: vode so prišle prav do moje duše. Povodenj sovražnikov me je zalila.

Množica: Navalimo! Sicer ne bo konec! Stotnik stoji in ga poslušaj! Navalimo!

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil? Odgovori mi!

Množica (molči. — Trobenje se oglašuje. Vmes jokanje žena.)

Tema.

9. postaja.

Zbor iz ozadja:

Zveličar omedli,
pod križem spet leži.
O trdo srce, glej,
tvoj greh ga žalostil!

Vodja: Deveta postaja. Jezus pade tretjič pod križem. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

Množica (se razburjena bliža.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Kraljevsko žezlo sem ti dal, dvig-

nil sem te s silno močjo, ti pa si me kronalo s trnjem!

Množica: Ali boš molčal! Smrt ti bo jezik zavezala. Naprej! Na Golgoti!

Kristus: Odpri so proti meni svoje žrelo. Oče, ali vidiš, kako me sramote in mi očitajo, ker sem izpolnil tvojo voljo?

Oče, ali si napolnil že odrešilni kelih z mojim trpljenjem, ali si ga napolnil? Zgodi se tvoja volja.

Stotnik: Množica se mi gabi. Njihov Bog naj jim bo v spotiko in v povračilo. Njih lastna hrana jim bodi za zanjko! Naj se ukloni njihov hrbet za vedno. Njih oči naj otemne in nič več naj ne gledajo. Njih dom naj postane zapuščen.

Kristus: Oče, pokoren ti bom, pokoren do smrti, ker vem, da si me povišal in mi dal ime, ki je čez vsa imena. Mojemu imenu se bo priklonilo vsako koleno njih, ki so v nebesih, na zemlji in pod zemljo, in vsak jezik bo priznal, da je Jezus Kristus Gospod!

Množica: Glej ga, glej, preroka! Nehaj že enkrat! Na križu boš končal. S seboj že nosiš svoj konec. Stisni ga k sebi in naprej, pa se zamisli! Bog ti ne bo pomagal.

Kristus: Moje solze so moj kruh podnevi in ponoči, ko mi govore sleherni dan: Kje je tvoj Bog? Kolikokrat sem jim bil govoril o svojem Očetu, ki je v nebesih. Pa me niso razumeli, me niso hoteli razumeti. Z ušesi so poslušali, pa ne razumeli, z očmi so gledali, pa niso videli. Zakaj otopelo je srce temu ljudstvu in so na ušesa težko slišali in si oči zatisnili: da ne bi morda z očmi videli in z ušesi slišali in s srcem umeli ter se spreobrnili in jih jaz ne bi ozdravil.

Množica: Kdo te bo te gledal, kdo poslušal? Vojak, udari že po njem in nestoj! Vojaka (bijeta po Kristusu.)

Kristus (se je zagledal v nebo): Oče, zaradi njih napolni kelih mojega trpljenja do vrha. Iz njega bodo pili skozi tisočletja vsi, kateri me bodo križali.

Množica (se grozeče bliža.)

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te žalil? Odgovori mi! (Molk.)

Množica (krčevito): Bij! Udari!
(Troberte se oglasijo.)
Tema.

10. postaja.

Zbor iz ozadja:

Ko pride na goro,
obleko mu vzemo
in za dolge sveta
še žolča mu dado.

Vodja: Deseta postaja. Jezusa slečejo in mu ponudijo vina z žolcem mešanega. (Z višjim glasom): Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Vojak Jezusa slači, drugi vojak vrta v križu luknje.)

Množica (se roga): Pozdravljen kralj judovski!

Stotnik (vojakoma): Vzemita zdaj z njega plašč, s katerim so ga sramotili.

Vojaka (snameta Jezusu plašč in ga oba držita): Vsak polovico! (Ga hočeta raztrgati.)

Stotnik: Tak je običaj, škoda bi ga bilo razdeliti. Zrebatja.

Vojaka: Zrebatja! (Eden izvleče kocko, ki jo drug za drugim vržeta na tla.)

Kristus: Povedano je po preroku: Razdelili so si moja oblačila in za mojo sukno so vrgli žreb.

Množica (se zasmije.)

Kristus (pogleda množico): Zejen sem.

Množica (se zasmije.)

Stotnik: Namoči gobo! V vino kis prilij! Tako. Zdaj mu daj na usta. Saj skloniti se tako ne more.

Kristus (noče piti): Resnično, povem vam: Kar ste storili kateremu teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili. Takrat poreče sodnik tistim, ki bodo na levici: Proč izpred mene, prekleti, v večni ogenj, ki je pripravljen hudemu duhu in njegovim. Zakaj lačen sem bil in mi niste dali jesti, žejen sem bil in mi niste dali piti. Popotnik sem bil in me niste sprejeli,

nag sem bil in me niste oblekli, bolan sem bil in v ječi, in me niste obiskali. Tedaj mu bodo odgovorili tudi ti: Gospod, kdaj smo te videli lačnega ali žejnega ali popotnika ali nagega ali bolnega ali v ječi in ti nismo postregli? Tedaj jim bo odgovoril: Resnično, povem vam: Cesar niste storili kateremu izmed teh najmanjših, tudi meni niste storili. In ti pojdejo v večno trpljenje, pravični pa v večno življenje.

Množica (grozeče): Ali ne boš pil?
Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Napojil sem te z resnilno vodo iz skale, ti pa si me napojilo z žolcem in kisom.

Množica (se krohota).
Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Ali s čim sem te užalil? Odgovori mi!

Množica (molči). Nato plane in zapije. — Troberte se oglasijo.
Tema.

11. postaja.

Zbor iz ozadja:

Na križ ga polože,
razpno roke, noge,
in ostri mu žebli
spet rane naredo.

Vodja: Enajsta postaja. Jezusa pribijejo na križ. (Z višjim glasom): Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Križ je na tleh. Kristus in vojaka ob njem. Stotnik je sam.)

Kristus: Pravični oče! Svet te ni poznal, jaz pa sem te poznal. Ko stopam na les križa, da končam svoje odrešilno delo, te prosim, daj, da vse pritegnem k tebi. Da ne bo zastoj teklo morje mojega trpljenja.

Stotnik: Bojijo naj se vsi Izraelovi potomci, ker niso hoteli slišati prošnje ubogega in nedolžnega. Ni moja krivda. Kar storim, moram na ukaz.

Množica: Vrzite ga na križ! Hitro ga pribijte, da se ne zvečeri. Na križ,

na križ s prerokom! Na križ pribijte sina božjega!

Vojaka (pograbita Kristusa).

Kristus: Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo. Oče, hočem, naj bodo tudi ti tam, kjer sem jaz. Da bodo gledali mojo slavo in se veselili.

Množica: Za koga prosiš? Sam sebe se usmili!

Kristus: Oče, prosim te, posveti tudi te z resnico. Tvoja beseda je resnica. Zanje se darujem, da bodo tudi oni posvečeni z resnico.

Množica: Le sebe Bogu priporoči! Nas pa pusti v miru. Stotnik, končaj že vendar svoje delo! Na križ ga pribijte, da bo nehal brezbožno govoriti. Na križ!

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil? Dvignil sem te s silno močjo, ti pa si me obesilo na les križa. Moja duša je žalostna do smrti.

Stotnik: Množica se bliža. Vojaka, položita ga na križ in mu pribijta roke in noge!

Kristus: Velikonočni praznik se bliža svetu. Pripravimo mu velikonočno jagnje. (Leže na križ, vojaka zabijata.)

Množica (vpije): Ha-ha-ha! Prerok! Naš kralj! Božji sin! Hahaha!

(Oddaljena godba igra, troberte od bližine med krohotom množice.)

Vojaka (dvigneta križ).

Množica (utihne).

Kristus: Ljudstvo moje, kaj sem ti storil, ali s čim sem te užalil? Odgovori mi!

(Popoln molk.)

Tema.

12. postaja.

Zbor iz ozadja:

Na križu Bog visi
in sveta teče kri,
za nas umira Bog —
žalujte vse stvari!

Vodja: Dvanajsta postaja. Jezus umrje na križu. (Z višjim glasom): Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Kristus na križu. Molk. Nato igra lahna godba. Vojaka na vsaki strani, še bolj na strani stotnik, ki gleda v tla.)

Kristus (Mariji): Zena, glej, tvoj sin! (Janezu): Glej, tvoja mati!

Množica: Aha, ki podiraš tempelj in ga v treh dneh postavljaš, reši samega sebe in stopi s križa!

Jezus: Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?

Množica: Drugim je pomagal, sam sebi pa ne more pomagati. Kristus, Izraelov kralj, naj stopi s križa, da bomo videli in verovali!

Kristus: Oče!

Množica: Zaupal je v Boga, naj ga zdaj otme, če mu dobro hoče; saj je rekel: Sin božji sem. Reši nas in sebe.

Kristus: Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo.

Množica: Naj pomaga sam sebi, če je on Maziljenec božji!

(Molk.)

Kristus: Dopolnjeno je.

(Molk.)

Kristus: Oče, v tvoje roke izročam svojo dušo. (Nagne glavo in umrje.)

(Molk. Nato zagrm, kakor da bi se rušile skale. Bežanje množice in vihar.)

Stotnik: Resnično, ta človek je bil sin božji.

Tema.

13. postaja.

Zbor iz ozadja:

O Mati žalostna,
ki ljubiš Jezusa,
objemlješ zadnjikrat
Sinu zdaj — mrtvega.

Vodja: Trinajsta postaja. Jezusa snamejo s križa in ga polože Mariji v naročje. (Z višjim glasom): Molimo te, Kristus, in te hvalimo!

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Vojaka sta snela Kristusa s križa in ga držita na rokah, položita ga Mariji v naročje. Janez podpira Marijo. — Molk.)

Marija (zre Kristusu v obraz).

Stotnik (se je obrnil proti množici).

Vojaka (presunjena zreta v Marijo).

Stotnik (vojakoma): Glejte, kako je umrl pravični, in nihče si k srcu ne jemlje. Pred svojimi očmi so ga umorili, a njegov spomin bo v miru.

Marija: O, vi vsi, ki greste mimo po poti, glejte, ali je katera bolečina kakor moja bolečina?

Janez: Gledali bodo vanj, ki so ga prebodli.

Stotnik (gleda proti Jeruzalemu): Mrtvi vstajajo. Ta glas se širi med ljudstvom. Jokanje je prešinilo množico in strah jo je prevzel. Tema in žalost sta zajela zemljo.

(Temni se. Le Jezusovo telo je razsvetljeno.)

Janez: Prava luč je bila, ki, prihajajoč na svet, razsvetljuje vsakega človeka. Na svetu je bila, a svet je ni spoznal.

(Trobenta se oglasi.)

Tema.

14. postaja.

Zbor iz ozadja:

Bridko objokovan
je Jezus v grob dejan.
O, grešnik, moli ga,
tvoj greh je zdaj opran!

Vodja: Stirinajsta postaja. Jezusa polože v grob. (Z višjim glasom:) Molimo te, Kristus, in te hvalimo.

Zbor: Ker si s svojim križem svet odrešil.

(Slika je ista kot prej.)

Nikodem in Jožef (prideta; tenčico prinašata).

Nikodem: Položila ga bova v grob.

Jožef: V nov, v skalo vsekano grob, kamor še ni bil nihče položen.

Nikodem: Mati, v tenčico ga bova ovila.

(Zavijeta Jezusovo telo v tenčico.)

Janez: Sedaj se je pred nami spremenil. Obraz se mu sveti kakor sonce.

Nikodem: Pričakoval sem, da se nam bo po Njem odprlo nebeško kraljestvo.

Janez: Iz njegove polnosti smo vsi prejeli milost za milostjo. Kdor bo veroval, bo živel. Milost in resnica je prišla po Jezusu Kristusu. Zakaj, človek, dvomiš zaradi tega človeškega konca božjega sina: Bog namreč ni poslal svojega sina na svet, da bi svet sodil, ampak da bi se svet po njem zveličal. Kdor vanj veruje, ne bo obsojen. Na križu je umrl za naše grehe. Njegovo kraljestvo ni od tega sveta.

Nikodem: Verujem v Boga. Saj sem dejal: Nikar z obsodbo nadenj, počakajmo, da bo Bog pokazal svojo sodbo.

Janez: Oče ljubi Sina in mu je vse dal v roko. Kdor v Sina veruje, ima večno življenje, kdor pa v Sina ne veruje, ne bo videl življenja, ampak ostane nad njim jeza božja.

Jožef: Težko je to verovati. V grob ga bomo sedaj položili.

Janez: Ta tempel morem podreti in ga v treh dneh zopet postaviti. Mislil je na svoje telo. Rodil se bo v poveličanju. Vsem ljudem je povedal in tebi, Nikodem: podreti moramo svoj tempel in On ga bo spet sezidal. Treba nam je, da se iznova rodimo. V Njem je življenje. Lazarju ga je dal. Dal ga bo tudi nam. Prej pa bo sam podrl svoj tempel.

Nikodem: Verujem —

Množica (zavpije): Zastržite grob! Zastržite grob!

Nikodem: Množica? Poslušajo.

Jožef: Poslušajo.

Stotnik: Se sedaj se ga bojijo. Mrtvega.

Marija: Moj Sin ni mrtev, on živi.

Janez: Vsem pa, kateri so Besedo sprejeli, je dala pravico, da postanejo otroci božji.

Množica: Grob zastržite! Zastržite grob! Stotnik!

Stotnik: Vojaka!

Nikodem in Jožef (dvigneta Jezusovo telo in ga odneseta).

Janez: On gre in iskali ga bodo. (Oder se stemni. Trobente zapoje. Nato vse utihne in nastane tema.)

Epilog.

Dva Juda klečita sredi odra, sklonjena k tlom.

Zbor iz ozadja (poje z naraščajočim glasom):

Ljudstvo moje, kaj sem ti storil, ali s čim sem te užalil, odgovori mi!

Izpeljal sem te iz egiptovske dežele, / ti pa si pripravilo križ svojemu Odrešeniku.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Kaj bi ti moral še storiti in ti nisem storil? Negoval sem te kot najlepši vinar, / ti pa si postalo moja grenkoba, s kisom si mi gasilo žejo in s sulico si prebodlo stran svojemu Odrešeniku.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Zaradi tebe sem udaril Egipčane in njihov proročence, / ti pa si me dalo bičati.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Izpeljal sem te iz Egipta in potopil faraona v Rdečem morju, / ti pa si me izročilo velikim duhovnikom.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Odprl sem morje pred teboj, / ti pa si mi s sulico odprlo srce.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Hodil sem pred teboj v oblačnem stebru, / ti pa si me vodilo pred Pilatovo sodno palačo.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Z mano sem te hranil v puščavi, / ti pa si me bilo s pestmi in biči.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Napojil sem te z rešilno vodo iz skale, / ti pa si me napojilo z žolčem in kisom.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Zaradi tebe sem udaril Kananejske kralje, / ti pa si me s trsom bilo po glavi.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Kraljevsko žezlo sem ti dal, / ti pa si me kronalo s trnjem.

Ljudstvo moje... (kakor poprej!).

Dvignil sem te s silno močjo, / ti pa si me obesilo na les križa.

Sveti Bog / Sveti Močni / Sveti Nesmrtni / Usmili se me!

(Molk in tema. Nato zapoje trobente zmagoslavno in ozadje odra zajame čudovita svetloba. V njej se prikaže Kristus v svetlem oblačilu in z rokami, razpetimi naprej. Tako gre proti ospredju odra.)

Kristus: Jaz sem vstajenje in življenje. Kdor veruje, bo živel, tudi če umrje. In kdorkoli živi in v me veruje, vekomaj ne bo umrl.

Zbor iz ozadja (poje pesem vstajenja).

Zavesa pada.

Konec.

LAZARJEVA SMRT

Misterij v treh dejanjih. — Napisal Henri Ghéon,
prevedel Janko Moder

Osebe:

Zbor, Veliki duhoven, Smrt, Jezus,
Lazar, Marta, Marija.

Prizorišče:

Ozadje zapira zavesa, ki je po sredi predeljena. Za njo je videti stopnice, po katerih je razmeščen zbor. Pred zaveso na levi je na vzvišenem podstavku, na katerega pridemo po treh stopnicah, prestol velikega duhovna. Za prestolom je vhod v Lazarjevo hišo. Na podstavek s prestolom vodijo s treh strani stopnice: iz ospredja, posevno iz ozadja in posevno iz ospredja. Na desni je pred zaveso Lazarjev grob. Odprtina je zaslonjena s skalo. Pred grobom lahko namestimo gibljivo zaveso, s katero ga po potrebi zagrnemo. Lazarjev grob je viden le od strani.

Prvo dejanje.

Desna zavesa je potegnjena čisto do levega stopnišča; odkrit je le prestol velikega duhovna na levi.

I.

Veliki duhoven sedi na prestolu. Zada govori zbor.

Zbor (možje in žene): Jezus je rekel na gori:

Prva žena: Blagor ubogim v duhu,
Možje: Zakaj njihovo je nebeško kraljestvo.

Druga žena: Blagor krotkim,
Možje: Zakaj ti bodo zemljo posedli,
Prva žena: Blagor žalostnim,
Možje: Zakaj potolaženi bodo.

Druga žena: Blagor lačnim in žejnim pravice.

Možje: Zakaj nasičeni bodo.
(Premor.)

Prvi mož: Blagor usmiljenim,
Žene: Zakaj usmiljenje bodo dosegli.

Drugi mož: Blagor čistim v srcu,

Žene: Zakaj Boga bodo gledali.

Prvi mož: Blagor miroljubnim,

Žene: Zakaj otroci božji bodo.

Drugi mož: Blagor njim, ki jih

zaradi krivice preganjajo.

Žene: Zakaj njihovo je nebeško kraljestvo.

(Premor.)

Zbor: Blagor vam, kadar vas bodo pokrili s krivicami.

Prvi mož: Zaradi mojega imena.

Zbor: Kadar vas bodo preganjali.

Prvi mož: Zaradi mene.

Zbor: Kadar vas bodo obrekovali.

Prvi mož: Zaradi mene.

Možje: Veselite se torej.

Žene: Veselite in radujte se.

Prvi mož: Zakaj veliko bo vaše

plačilo v nebesih.

Zbor: Blagor! Blagor! Blagor!

Prvi mož: Tako so namreč preganjali že pred vami preroka.

(Premor.)

Žene (tiše): Rekel je tudi...

Veliki duhoven (sedi negibno z obrazom proti gledalcem): Kaj je rekel?

Prvi mož: Resnično vam povem...

Drugi mož: Če vaša pravičnost ne bo nič večja kot pismarjev in farizejev.

Veliki duhoven (kakor zgoraj): In farizejev...

Zbor: Ne boste prišli v nebeško kraljestvo.

(Kratek premor. Čez čas.)

Možje: Tako je govoril Gospod na gori.

(Glasovi zamro. Potem veliki duhoven vstane.)

II.

Veliki duhoven:

Z dvignjenimi rokami

Stojim pred svojim Gospodom

V časti, v dostojanstvu svojega nezmo-

ljivega duhovništva.

Postavil me je On, da varujem njegovo postavo, ki jo je sprejel Mojzes, Edini zavetnik izvoljenega naroda, Oborožen z vso njegovo močjo nad njegovim ljudstvom,

Vprašujem svojega Gospoda:
Odkod prihaja ta glas? Kakšno vpitje je to?

In odkod prihaja ta človek? In kdo je ta človek?

Ali bo sodil pravične? Bo mar učil duhovne? Bo odvezoval besedo?

Je obiskal Abrahamovo naročje?

Je slišal kričanje množice?

Je gledal z nezakritimi očmi ogenj gorečega grma?

Kdo je govoril na gori? Ti ali on? Jahve ali Jezus?

Kaj misliš nas odstaviti zaradi preroka?

Ki briše zapovedi.

Zbor (mrmra v daljavi): Blagor. Blagor. Blagor.

Veliki duhoven (proti desni):
Od vseh strani me oblegajo njegove besede; nosijo jih neštevilni valovi vseh štirih vetrov,

Kakor vojsko divjih sršenov, letelih mravelj in kobilic,

Od Deseteromestja v Samariji, od Tiberije v Judeji.

Vzнемirjajo polja, mesta, palače in vasi,

Celo tempelj,

S svojim trdovratnim govorjenjem, s svojim zahrbtnim mrmranjem.

Zbor (mrmra iz daljave): Blagor. Blagor. Blagor.

Veliki duhoven (proti gledalcem):
Je mar Gospod gluhi?

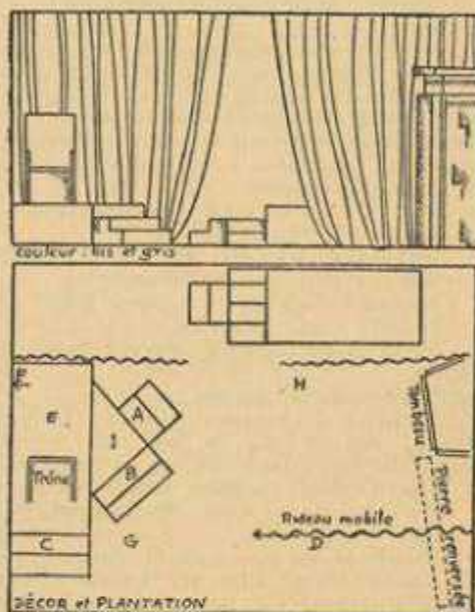
Kaj ne more prevpiti tega glasu s svojim grmenjem?

Kaj ne more razgrniti čez ta dela škrlat svojega plašča?

Kaj ne vidi, da mora udariti onega, ki se polasča njegovega kraljestva?

Onega, ki pravi, da bo od mrtvih vstal?

(Premor.)

Inscenacijski načrt za »Lazarjevo smrt«.
(Zasnova in risba: Henri Brochet. — Iz
»Jeux, tréteaux et personnages«.)

Gospod, Gospod! Kaj jih ne vidiš?
Povsod seje čudeže, prispodobe in dokaze.

Celi rane, spreobrača duše.
Slepcev vrača vid, gluhih sluh in nemim govorico.

Prestopa tvoje postave, ki priklepajo svetovni red

S tako močno verigo, da je noben človek tega sveta

Ne more pretrgati.

Če je to dokaz, kaj dokazuje drugega kot to,

Da se je zvezal s hudičem,
Da je knez zavrženih angelov začel slediti kralju nebes

Jezusu.

Glas Smrti: Jezusu.

III.

Takoj nastopi z desne pred temno zaveso zagrnjena Smrt. Govori suho, brez poudarkov, hladno in zadržano. Njen glas je nasprotje polne in tople govorice velikega duhovna. Vsi prvi stavki so kratki, odsekani. Smrt stoji negibno na desni kot nepremakljiv steber.

Veliki duhoven: Kdo prihaja?

Smrt: Revna žena.

Veliki duhoven: Po kaj prihajaš?

Smrt: Pritožbe prinašam.

Veliki duhoven: Zoper koga?

Smrt: Zoper preroka.

Veliki duhoven: Prerok Janez je mrtev.

Smrt: Zoper Jezusa.

Veliki duhoven: Jezusa Nazareškega? Zdi se mi, da ima rad revne, bolne in brezdomce. Te še ni ozdravil?

Smrt: Mojo pogubo hoče.

Veliki duhoven: Razloži mi. Poslušam.

(Usede se na svoj prestol. Premor.)

Smrt (stopi tiho tri korake proti velikemu duhovnu, potem govori sikaje skozi zobe): Daleč od tukaj sva, v Naimu. V grob neso mladega človeka, sina edinca vdove. Mislijo, da je mrtev...

Veliki duhoven (brž): Pa ni?

Smrt (najprej tiho, s potuhnjenim grenkim posmeskom, potem prav tako kot prej): Mislim, da. Meščani v velikem številu za jokajočimi spremljajo truplo. Pojavi se Jezus Nazareški. Reče materi: »Ne jokaj.« Na njegovo znamenje se nosači ustavijo. Skloni se, z roko se dotakne krste in reče: »Mladenič, vstani.« In mladenič...

Veliki duhoven (brž): Kaj ni bil mrtev?

Smrt (kakor prej, a z neko čudno gotovostjo): Lahko se motimo. Sama sem se zmotila. Usedel se je v krsti in začel govoriti.

Veliki duhoven (brž): Je bil mrtev ali ne?

Smrt (nekaj časa hladno, s preprosto kretinjo): Dovoli, da končam.

(Premor.)

Čisto blizu Nazareta smo. Neki predstojnik molilnice...

Veliki duhoven (hitro): Ime?

Smrt (nadaljuje): Jair.

Veliki duhoven (čez trenutek): Poznal sem tega Jaira.

Smrt (nadaljuje): Pride k Jezusu in pade predenj...

Veliki duhoven (takoj): Tudi on...

Smrt (kakor prej nadaljuje s hladno gotovostjo, ki vzbuja zaupanje): In reče Jezusu: »Hčerka mi je to uro umrla. Položi nanjo svoje roke in živela bo...«

Veliki duhoven: Kaj ni bila mrtva?

Smrt (nadaljuje tiše in v presledkih): Jezus mu ustreže. Približa se hiši, od koder prihajajo kriki in tožbe. »Počemu,« pravi, »ta jok? Deklica ni umrla. Spi.«

Veliki duhoven (brez poudarka šepeta): Spala je?

Smrt (kakor prej): V zelo globokem snu. Odstranil je starše in igralce na flavto, vstopil ter prijel deklico za roko. In dvignila se je.

Veliki duhoven (zelo hitro in s spremenjenim glasom): Lep čudež. Ta, ki ozdravlja slepe, lahko obuja speče.

(Po premoru reče z brezbarvnim glasom): Nadaljuj.

Smrt (po dolgem premoru pristavi): To je vse. (Nato reče brez kretinje in poudarka, zelo odsekano in mrzlo kot led): Samo to ti še lahko povem, da je Lazarja iz Betanije, brata Marije in Marte, napadla mrzlica, ki mu ne bo prizanesla.

Veliki duhoven: Prav.

Smrt (spregovori čez trenutek čisto blizu njega): Bojim se.

Veliki duhoven (z neopazno kretinjo strahu): Koga?

Smrt: Ure, ko bo prišel Jezus k njemu, ki bo že spal v grobu. (Spremeni glas in takoj krikne z neko divjo besnostjo): ... Počemu bi prikrivala? Zastonj se trudim, da bi pozabila na to: slabo sem izpolnila svojo dolžnost... Mogoče sem se prenarahlo dotaknila vročice, ki mora iztrgati dušo iz telesa... Ne, ko sem ga zapustila, je bila njegova roka že mrzla.

To je bilo spanje brez vrnitve, kakor sta spala mladenič in otrok.

(Čez trenutek): Deklica je bila mrtva in mladenič iz Naima tudi.

(Premor.)

Veliki duhoven (se prestrašeno umika): Kdo si torej, da tako govoriš?

Smrt: Se nisi uganil? (S hladnim posmeskom): Nisem še prišla pote, preveč te potrebujem. Čim pozneje bo mogoče, bom prišla, če boš podpiral moje načrte.

(Zelo zaupljivo, veliki duhovnik se ji je za korak približal): Ne dotakni se me. (Se odgrne.)

Načrti za kostume v »Lazarjevi smrti«. (Zasnova in risbe: Henri Brochet. — Iz »Jeux, tréteaux et personnages«.)

Popis: Zgoraj levo — veliki duhovnik, desno — Smrt. V sredi levo — Jezus, desno — Lazar v grobu. Spodaj levo — Marta, v sredi — Lazar živ, desno — Marija. — Barva oblačil je točno označena.

Smrt:

Smrt sem, ki grozim vsem živim rečem. Prihajam po božjem naročilu delat pogodbo s postavo.

(Vzravna se in odvijte dolg, širok zvitek. Govori z istim glasom, strastno, a brez poudarkov, razen zelo značilnih ritmičnih gibov.)

Tu je moja zapoved. Prav tako si ti, veliki duhoven, sprejel naročilo predstojnikov, da ugotavljaš: »To je dobro. To je slabo.«

Ne da bi se kdaj mogel zmotiti ali narediti krivico.

Jaz sem na večer po grehu, ko je nadangel potegnil svoj meč,

ko je napol objedeno jabolko že začelo gniti pod prepovedanim drevesom.

Dobila nič manj odločilno oblast, naj pazim na življenje vseh bitij:

Ljudi in rastlin, živali in cvetlic.

Izšla sem iz nič, da svoj nič položim na vsa bitja.

Bolj sem mogočna kot sam hudič, ki je brez moči nad življenjem.

In ki nič ne more žeti.

Kajti od vrat raja do vrat sodbe

Se razprostira moje kraljestvo v prostoru in času.

Brez razpoka in brez izjem in osredkov, kot kos sukna, ki se odvijte,

Kot kos oranja istega dne.

Svojega dne pričakujem; nič se mi ne mudi; vse kar živi, mora skozi moje roke.

Kraljica umrljivih teles si z njimi tolažim svojo lakoto in žejo.

Gospod je rekel: »Vsi!« Ne bo umaknil svoje besede.

In to je, za kar sem prišla pred velikega duhovna, ki ima naročilo, da pazi na vse.

In to je, za kar prinašam pritožbe kakor nekoč zoper preroka Elizeja

Zoper Jezusa Nazareškega.

Dvakrat mi je vzel mojo lastnino, dvakrat mi je zlomil koso, dvakrat je kljuboval moji postavi.

Pravično je, da ga kaznuješ.

(Premor.)

Počakala bom tvoje sodbe.

(Premor.)

Veliki duhoven (hladno in brez kretenj): Udari ga. To je v tvoji moči.

Smrt: Samo sodbe izvršujem. Ne sodim.

Veliki duhoven: Kdo se ga bo upal obsoditi? Kdo si bo upal dvigniti roko nanj?

Smrt (zelo jasno): Si tak strahopetec?

Veliki duhoven (z neko širokostjo): Naj ga Gospod udari.

Smrt (spregovori takoj in čisto ob njem):

On misli, da ga boš ti udaril. Tebi je dal meč. Kaj nisi sprejel svojih dolžnosti?

Kaj boš rekel na to, ko bo vse ljudstvo klicalo:

Jezus je gospodar smrti. Lazarja je obudil od mrtvih...

Če je to storil mladeniču v Naimu in Jairovi hčerki.

Si lahko misliš, da se ne bo obotavljal storiti svojemu prijatelju...

Če bo mogel?

Veliki duhoven (z ledeno grozo): Bo mogel?

Smrt: Tudi zate je potrebna ta preskušnja... Da ne bo prepozno za prikrievanje poloma.

Veliki duhoven (v opravičenju čisto tiho): Otrok je spal... Mladenič je spal.

Smrt (čez trenutek s posmehom): Dobro je. Zbogom, bojazljivec, nevredni duhoven.

(Se umakne z velikimi koraki proti desni.)

Ne pričakuj od mene nobenega odloga na dan, ko bo odbila tvoja ura.

(Čez trenutek:) Grem v boj.

(Hodi z ene strani odra na drugo, Dolg molk. Potem spregovore v daljavi.)

Zene (v ozadju): Blagor ubogim v duhu...

Blagor krotkim. — Blagor žalostnim. Blagor lačnim in žejnim pravice, kajti nasičeni bodo...

(Premor.)

Možje: Če vaša pravičnost v ničemer ne prekaša pravičnosti pismarjev in farizejev...

Veliki duhoven: Vsemogočni Gospod, kje je pravica?

Drugo dejanje.

I.

(Ista ureditev prizorišča kot v prvem dejanju. Samo prestola velikega duhovna ni več. Desno od stopnic, skoraj v sredi odra je nizek stolček, na katerem sedi Marija. Negibno gleda proti desni. Zavesa je še zmeraj zagrnjena do roba stopnic. Stolček je pred njo.)

Lazarjev glas (z leve): Marta... Marta... Marta...

II.

(Marija se ne premakne. Marta pride z desne noseč skodelico na krožniku; gre čez oder in stopi na drugo stopnico; ko se ustavi, ima eno nogo na vrhu podstavka. Obrne se proti Mariji, ki sedi pod njo.)

Marta: Kaj mi ne moreš malo pomagati?

Marija (negibno gleda proti desni): Pomagam ti, kolikor morem. Molim.

Marta: Saj lahko oboje obenem delaš. On te tudi želi.

Marija (še zmeraj negibna): Pravkar sem bila pri njem. Kliče me zato, ker se mu blede. Dobro ve, ubogi brat, da nisem zadosti močna za to veliko reč. (Se obrne k Mariji.) Čaja mu lahko prinesem.

Marta (suho): Ni treba, sestra. Mene je navajen.

(Stopi na vrh podstavka in odide v levo ozadje. — Marija negibno obsedi obrnjena proti gledalcem. Nemo strmi predse.)

III.

Marija (čez trenutek tiho): Čisto pri njem sem: v Bogu. Edina duša. — Imej usmiljenje z njim, Gospod.

IV.

Marta (pride čez nekaj časa. — Na podstavku se ustavi, potem hitro steče po stopnicah navzdol prav k Mariji. Končno brez poudarka spregovori): Ne more več požirati. Mogoče bo samo še dobro uro vzdržal. (Čez trenutek se obrne proti levi in si obriše solze z oči.) Ne ostane drugega kot upanje.

Marija: Upanje zmeraj ostane. Mogoče bo umrl; upanje pa ne bo umrlo. Upanje je prišlo na zemljo in zdaj prehiva med nami v podobi Gospoda Jezusa. Da bi bil le Gospod Jezus tukaj...

Marta (z eno nogo na stopnici, hitro): Ni drugega razen njega.

Marija (čez trenutek zelo preprosto): To se pravi, da je on vse.

Marta (steče na drugo stran): Toda kje je? Kako bi ga našla? (Steče na sredo odra in se obrne k Mariji.) Hitiva! Išči ga! Dobi ga!

Marija: Kaj ne veruješ, da ga bo njegov Oče opomnil, naj se vrne?

Marta (na desnem koncu zaves): To naju ne opraviči, da ne bi iskali.

Marija (z negotovo kretnjo): Brez dvoma.

Marta: Če bi se obrnil, bi bil že tu.

Marija: Bi bil ali ne bi bil. Bolje ve kakor midve, kaj mora storiti.

Marta (stopi za korak proti Mariji): Pošljiva mu koga naproti.

Marija: Če hočeš.

Marta: Kaj naj mu rečeva?

Marija: Gospod, ta, ki ga ljubiš, je bolan.

Marta (govori s poudarkom): Gospod, ta, ki ga ljubiš, je bolan.

Marija (po kratkem premoru): Zadržuje, če spregovorimo besedo ljubezni.

(Premor. — Marta odgrne zaveso na desni, dvigne roke proti nevidnim potnikom in jim govori v daljavo.)

Marta: Ste kaj videli Jezusa Nazareškega? — Tudi vi ga iščete? Daleč od tukaj je... kaj zato. Našli ga boste... morate ga. In čisto preprosto mu boste rekli: »Gospod, ta, ki ga ljubiš, je bolan.« — Ste razumeli?

Glasovi (zmeraj bolj oddaljeni):
Gospod, ta, ki ga ljubiš, je bolan. (Molk.)
Gospod, ta, ki ga ljubiš, je bolan. (Molk.)
Gospod, ta, ki ga ljubiš, je bolan. (Molk.)
(Zelo dolg premor. — Marta prisluškuje zunanji glasovom, potem se vrne na sredo odra. — Molk.)

V.

(V ozadju iz daljave je slišati za zaveso Jezusov glas.)

Jezus: To ni bolezen za smrt. Za slavo božjo je. Po njej bo poveljčan Sin božji.

Moški glas: Kaj ne pojdeš k njemu, Gospod? — Toda počakajmo... sam presodi.

(Dolg premor. — Smrt vstopi z desne, obračajoč hrbet proti gledalcem. — Odgrne zaveso in pogleda v smeri, odkoder je prišel Jezusov glas. — Premor. — Spusti zaveso in, skrivajoč se pred Marto in Marijo, pride v ospredje odra na desni. — Se premor. — Kakor senca odide čez oder na levo. — Po premoru je spet na levi v ospredju. Potem se vzravna in počasi stopi po stopnicah na podstavek in z dvignjenimi rokami odide v Lazarjevo hišo. — Zelo dolg premor. Potem:)

Lazarjev glas: Marta, Marija... Gospod!

Marta (se zdrzne pod stopnicami, krikne): Lazar!... (Potem plane po stopnicah in izgine v levem ozadju. — Dolg premor. — Marija počasi vstane in se čisto zravna, nemo strmi predse. — Še premor. — Marta se vrne. — Premor. — Po stopnicah gre počasi, stokaje in strašno potrta. — Marija se obrne k nji. — Marta obstane na prvi stopnici in spregovori:) Umr! je. (Glava ji omahne na Marijino ramo. — Premor. — Joka. — Marija je obrnjena s hrbtom proti gledalcem; z obema rokama ji dvigne glavo, se ji zagleda v oči in ji reče odločno:)

Marija: Upanje zmeraj ostane.
(Marija se čisto vzravna povzpne na stopnice in odide v Lazarjev dom. — Marta sloni na njeni rami. — Izgineta v ozadju.)

VII.

(Pogrebna pesem. Popolna tema. Potem se zdani. Desna zavesa je odgrnjena in odkriva Lazarjev grob, viden od strani. Marta in Marija klečita, obrnjeni proti grobu. Prva je na desni v ozadju, druga na levi v ospredju. Smrt stoji pred grobom na oglu, ki je obrnjen proti gledalcem.)

Smrt:

En dan... dva dni... tri dni. Četrti dan prihaja.

Koliko časa bo Smrt še prisiljena stražiti svojo last?

Do kdaj bo morala odgovoriti na vprašanje, ki ga je dobila?

Koliko tisoč bolnikov prav v tem trenutku kliče

Zadajo uro, osvoboditev, olajšanje, Ta skrivnostni korak, ki zjutraj prestopi prag, kjer plapolajo sveče

Po prestani noči stisk in groze. In zdaj živijo bolniki kljub grozi, živijo kljub meni.

In celo hudodelec misli, da je ušel kazni, ko vidi, da se njegova ura odmika.

(Se obrne proti grobu.)

Lazar je mrtev. Lazar že trohni. Njegov slabi vonj zaudarja po grobu,

uhaja skozi poboje prav do kamna, ki ga loči od živih.

In jaz stražim tukaj, kot bi se duša, ki ga je zapustila, mogla vrniti vanj in sprejeti nase trohno.

(Se umakne proti gledalcem.)

Celo Elizej ni kaj takega naredil, ko se je sklonil nad otroka: saj takrat je duša komaj odšla iz njega.

(Se nenadno odstranjuje.)

Zbogom, Lazar! Mirno spi! Grem ti pripraviti novih tovarišev v spanju.

VIII.

(V ozadju je slišati Jezusov glas.)

Jezus: Pojdimo v Judejo! Lazar, naš prijatelj, je zaspal. Grem ga obuditi.

Moški glas: Gospod, če spi, se bo sam zbudil.

Jezus: Lazar je umrl.

Smrt (se nenadno vrne h grobu in ga zastraži kot prej): Mrtev je.

Jezus (se prikaže v ozadju): In jaz sem vesel, da me ni bilo tukaj. — Da boste verovali. — Pojdimo torej k njemu.

(Smrt se prestraši, a straži pred grobom še naprej, medtem ko se Jezus prav med zavesama v ozadju ustavi.)

Marta (vstane in se obrne proti levi): Marija, Gospod prihaja.

Marija (negibno): Vem.

Marta: Pridi vendar. Kaj nič več ne upaš?

Marija: Ne, prepričana sem.

Marta: Gospod! (Mu pade k nogam) Če bi bil ti tukaj, vem, da bi mi brat ne umrl. Obenem pa tudi vem, da te Bog v vsem usliši, za kar ga prosiš.

Smrt: Kaj je od Boga ta, ki si lasti pravico, nasprotovati Bogu?

Jezus: Tvoj brat bo vstal od mrtvih.

Marta: Vem, Gospod, da bo vstal od mrtvih sodni dan. Pričakovanje je dolgo.

Jezus: Jaz sem Vstajenje in Življenje. Kdor vame veruje, bo živel, pa čeprav bi umrl. Kdor koli živi in vame veruje, ne umrje za večno. Veruješ?

Marta: Da, Gospod. Verujem, da si ti Kristus, Sin božji, ki je prišel na svet.

Smrt: Če je Sin božji, taji svojega očeta. Kajti svojo oblast sem dobila od Boga.

Marta (odgovarja na Jezusovo kretnjo): Da, Gospod, prišla bo. (Odide proti gledalcem, obrnjena k Mariji.) Učenik je tukaj. Kliče te, Marija. (Marija se počasi približa in pade k Jezusovim nogam.)

Marija: Gospod, če bi bil ti tukaj, bi moj brat ne umrl. (Zaihti z obrazom proti zemlji. Jezus se brani. Dolg premor. Potem se skloni in dvigne Marijo.)

Jezus (stopi naprej): Kam ste ga položili?

Marta in Marija: Gospod, pridi in poglej. (Obrneta se proti grobu. — Marija stopi za korak naprej. — Jezus

stopi še bliže grobu. — Premor. — Joka.) Poglejte, kako ga je ljubil.

Smrt:

Joka. Bog ne joka. Kaj misli, da ga bo Bog zaradi solz obudil od mrtvih.

Kaj misli ta jokajoči Bog, da mi bo ganil srce?

Nazarenčan, če bi bil ti prerok, bi vedel, da je bila smrt, ki stoji pred teboj,

Spočeta in ustvarjena brez srca, da njena roka nikoli ne zatrepeta.

Jezus (kot da ni slišal): Odstranite kamen!

Marta: Zaudarja že, Gospod. Pred štirimi dnevi je umrl.

Jezus: Kaj ti nisem rekel, da boš videla slavo božjo, če boš verovala? — Odstranite kamen!

Smrt: Bodi! Odnehala bom. (Marta se približa grobu z leve. Marija se približa z desne. — Smrt se obrne in zgrabi kamen, ki ga sama premakne na desno in pusti grob na stečaj odprt.)

Toda Smrti ne boste odstranili. (Grob je odprt, a Smrt ostane na straži. Dolg premor. Zveni poklekneti.)

Jezus (je med zadnjim pogovorom in zadnjim premikanjem stopil nazaj po stopnicah na vzvišen prostor. — Potem dvigne oči proti nebu): Oče, zahvaljujem se ti, ker si me uslišal. (Smrt se prestrašeno umika v grob.) Vem, da me boš zmeraj uslišal. Prosim te pa za te, ki stoje okrog mene, da bodo spoznali, kdo si ti, ki si me poslal. (Dolg premor. Potem spregovori z močnim glasom:) Lazar, pridi ven!

Smrt (med vrati): Lazar... (Obrne se proti Lazarju. — Ta se prikaže in s preprosto kretnjo roke, ki jo dvigne nad njo, ne da bi se je dotaknil, se počasi, kakor pridržano, sreča z njo med zvišnjem celega telesa. Smrt izgine v grob, kjer ostane.)

Marta in Marija: Moj brat!

Jezus: Razvežite ga. Naj hodi.

(Nenadna tema. Pesem vstajenja. Zavesa se zagrne.)

Tretje dejanje.

(Spretna velika zavesa je odgrnjena, da je videti prestol na levi in grob na desni. — Veliki duhoven brez dela sedi na svojem prestolu.)

I.

Jezusov glas (iz ozadja): Jaz sem Vstajenje in Življenje.

Zbor: Jaz sem Vstajenje in Življenje. Jezusov glas: Kdor vame veruje, bo živel, čeprav bi umrl.

Zbor: Bo živel.

Jezusov glas: Čeprav bi umrl.

Žene: Bo živel.

Možje: Živel...

Zbor (zelo tiho): Živel... živel...

(Glasovi zamro. Veliki duhoven je slišal samo mrmranje. Premor.)

II.

(Zdaj se počasi prikaže razkušana smrt, ki je padla v odprt grob. V rokah ima Lazarjeve povoje.)

Smrt:

Pokonci, smrti! Na lov! Pokonci! Kaj počneš v tem praznem grobu?

Kdaj si nagnarila to lažnivo platno?

Kdaj si odvila te smrdljive povoje?

Kaj so ti povoji, v katerih je ležal Lazar in ki so prepojeni z njegovim vonjem.

Kaj drugačni kot otroške plenice,

V katerih poskuša otrok ob materi prve negotove korake po tleh?

(Se dvigne na kolena.)

Smrt, smrt, otročja si postala! Kdo ti bo odprl tvoje jalovo naročje?

Kaj misliš, da ljubiš tiste, ki pridejo živi do tvojih prsi?

(Vstane.)

Kraljestvo moje, kje si? Ne poznam več sveta.

Izogibam se svojih domov in svojih vrtov.

Moja kosa si ne upa več vanje.

Ne upam si več postaviti svojega koraka na rastlinsko bilko.

Iz strahu, da se ne bi, prevela in stepana, prebudila bolj močna

In mi rekla: Smrti ni več... Smrt, nič več se te ne bojim. Nič ne moreš več zoper mene.

(Previdno se prestopa, a se še opoteka.)

Lazar! Lazar!

(Prisluškuje.)

V družbi Marte in Marije je in pije in sosedi so okrog njega.

Diha, se smeje, kaže svoje roke in svoje noge.

Niti kapljice krvi ni več na njih, niti luskinice ni na koži.

Ki bi ne bila zaceljena in vrnjena. (Se umakne proti odprtemu grobu.)

Ne preostane mi drugega, kot zaviti se v te mrtvaške povoje

In zakriti svoj obraz in zobne škrbine z mrtvaškim naličjem.

(V grobnj odprtini.)

O, Vsemogočni! Odgovori! Kdo me je premagal?

Kaj moram res sprejeti svoj poraz in se ponižati pred svojim zmagovalcem?

(Zagleda velikega duhovna in se hitro približa stopnišču v levem ozadju.)

III.

Kaifa! Izdajalec Kaifa! Me poslušaj? Konec je. Nič se ti ni treba več bati Mene.

Ali spiš ali nočeš slišati?

Veliki duhoven: Kdo si? Kaj hočeš?

Smrt (stopi k njemu na vzvišen prostor): Konec je. Lazar je vstal iz groba.

Po štirih dneh. Glej te povoje.

Veliki duhoven (vstane): Lazar?

Smrt (gre proti stopnicam): Potipaj in poglej jih.

Veliki duhoven: Izrodek mojega strahu si. Ne verjamem več v svoj strah.

Smrt (pod stopnicami proti njemu): Kaj ne veš, da je Lazar umrl?

Veliki duhoven: Pravili so mi.

Smrt (se hitro umika s stegnjenimi rokami proti sredi odra): Kaj ne vidiš njegovega praznega groba?

Veliki duhoven (brez kretnje): Odnegli so njegovo truplo.

Smrt (gre pri teh besedah v ozadje odra): Pojdi vendar v njegovo hišo. Lahko boš z njim jedel in pil.

Veliki duhoven: Ne hodim v hiše grešnikov.

Smrt (s čudnim prizvokom): Torej ne verjameš, da je živ?

Veliki duhoven (tudi z istim glasom): Ne, ne verjamem.

Smrt: Hočeš, da ti ga privedem sem? (Z eno nogo stopi s stopnič.) Iz hiše prihaja. Čez dvorišče gre.

(V tem trenutku nastopi Lazar v ozadju. S svojima sestrama je prišel z leve. Je lepo, a preprosto oblečen, močan in velik.)

IV.

Veliki duhoven: Lazar!

Smrt: Prav on je. (Stopi na vzvišen prostor.) Ne morem ga brez strahu pogledati. (Premor.) Spregovori z njim, povprašaj ga. Tudi ti trepetajš?

Veliki duhoven: Pomagaj si! (Z eno nogo stopi na stopnice.) Živ veliki duhoven božji se ne bo razgovarjal s smrtjo. V sebi ima skrivnosti, katerim ne morem do živega. In če je oni vstal iz groba, ga bom prisilil, da se bo vrnil. To ni on, lažeš!

Smrt: Če dvomiš, poslušaj. (Si pokrije obraz. Lazar gre proti ospredju na desni; sestri ga spremljata, Marija z leve, Marta z desne. — Smrt stopi po stopnicah za korak proti njemu.) O, Lazar! Lazar! Dovolj mi, da poklekнем predte... Kakšen čudež, Lazar! Kakšen dogodek. (Poklekne.)

Marta (stopi med smrt in Lazarja): Tiho! Nič ne sme povedati.

Lazar: Nikomur ne dovolim, da bi poklekoval predme. Kaj mi hočeš?

Smrt: Rada bi vedela... rada bi se zahvalila.

Lazar: Nič ne vem, česar ti ne veš. Kdo si?

Smrt: Uboga starka, suha kot kost. Toda tudi mene se je dotaknil Jezus. Ko me je narahlo pobožal s svojo senco, sem se čisto spremenila in nič več se ne spoznam.

Marija: Če si prijateljica Jezusova, ohrani zase Lazarjevo skrivnost. Učenik ima veliko sovražnikov na svetu, ki lahko naščujajo državo proti njemu.

Smrt: Ne boj se. Nič ne bom povedala.

Marta: Niti velikemu duhovnu ne?

Smrt: Zlasti velikemu duhovnu ne. Predobro poznam njegovo mnenje. (Vsi štirje se umaknejo proti desni.)

Marija: Napuh ga je zaslepil.

Smrt: Ponižni moramo biti, vem, Marija. Blagor ubogim v duhu!

Lazar, Marija in Marta: Blagor ubogim v duhu.

Smrt (govori Lazarju čisto od blizu. Marta je na levi): Tako je. Govori, Lazar, kaj si videl za naličjem?

Lazar (brez kretnje): Saj nisem imel več oči za gledanje. Smrt mi jih je zaprla.

Smrt (brž): Je bila smrt dobra?

Lazar: Dvomiš, uboga starka? Njeni prijatelji dvomijo do konca; celo njeni prijatelji.

Smrt (z večjo tesnobo): Ne, jaz ne dvomim. Toda to so silno velike skrivnosti! Povej mi, Lazar, kako ti je pretrgala nit! Povej mi, si čutil njeno trganje?

Lazar (se ne premakne s prostora): Kaj me sprašuješ? Čutil sem, da se mi je telo umirilo... Potem nisem več čutil svojega telesa in to je vse.

Smrt: Torej nisi več čutil, ubožec?

Lazar: Tega ne morem povedati. To je nekaj drugega kot čutenje, nekaj drugega kot gledanje. Vendar človek čuti in vidi. Zlasti čuti, kako bo nekega dne boljši, jasnejši in polnejši.

Smrt (hitro brez odmora): Toda v trenutku, ko zapušča življenje?

Lazar (zelo preprosto): Človek nikoli ne zapusti življenja.

Smrt (kakor zgoraj): Kaj torej ni smrti?

Lazar (kakor zgoraj, toda z neko gotovostjo): Za dušo ne. Pred vsemi lahko izpričam to.

Smrt: In kaj človek vidi? In kaj človek čuti?

(Zelo dolg premor. — Lazar upira oči kvišku predse in nekako išče besed, ki jih pa njegove ustnice ne spregovore. — Marta in Marija sta obrnjeni proti njemu in pričakujeta neizrekljivega odgovora. — Se dolg premor. — Potem samo.)

Marija: To nam more povedati le Bog. Tudi Marta je hotela vedeti. Moj brat ne bo nič več povedal.

(Premor.)

Smrt: Toda, ko se mu je duša vrnila v telo?... Je zmagala svoje telo?

Marija: Vrnila mu je vse življenje. Z dolgim vzdihom.

Marta (kot odmev): Z dolgim vzdihom!

Marija: Prav je bilo, da ga je vrnila, ker je bilo v našo tolažbo in po volji Učenikovi. Učenik naj bo blagoslovljen!

Lazar in Marta: Učenik naj bo blagoslovljen!

Marija: Vse veste. Molite — in nič več ne dvomite,

(Lazar, Marta in Marija se poklonijo in se umaknejo v desno ozadje.)

Jezusov glas: Jaz sem Vstajenje in Življenje!

(Premor.)

V.

Smrt (uničena na svojem prostoru):

To je oni, ki sem ga objela s svojimi rokami... ga položila v grob, ga okostenila in izpraznila...! (Se obrne k velikemu duhovnu.) Taka je Jezusova moč.

Veliki duhoven:

Vsemogočni Bog, edini oblastnik življenja, če ti, ki si jih zapisal v knjigo smrti, vstajajo iz svojega niča.

Kaj se bo zgodilo s svetimi skrivnostmi, ki si jih ljubosumno prikril samo svojim duhovnom

Z nejasnostmi postave?

Če je bila smrt premagana, vsemogočni Bog, si bil ti z njo.

Postavil si keruba na pot, ki vodi k drevesu življenja,

Da bi prepovedal približanje: toda nekdo ga je premagal.

Lazar je prišel naznanit Jezusovo obsodbo.

Jezus bo umrl, kajti bolje je, da umre en človek

Za rešitev vseh in za nedotakljivost postave.

(Se obrne k Smrti, z desno nogo stoji na stopnici.)

Nič se ne boj, starka, dekla božja! Še preden bo minila Pasha.

Bo tvoj sovražnik izroččen sodbi: pri-sežem ti.

(Premor. — Smrt se ne premakne.)

Nisi tega vesela?

Smrt (čez trenutek brezizrazno): Videla sem ga iz oči v oči. Zadelo sva se s telesom ob telo...

Veliki duhoven (brezizrazno):

Dobro. Ko bo obsojen, pribit z žebli in zazidan v grob,

Kaj se bojiš, da bo tako kot Lazar vstal od mrtvih?

Smrt (z dolgimi premori proti gledalcem, zelo počasi, brez poudarka): Samo ene stvari se bojim.

Veliki duhoven (čez treuntek): Govoril

Smrt (po dolgem premoru kakor zgoraj): Da se bo sam obudil od mrtvih.

Jezusov glas (v daljavi): Jaz sem Vstajenje in Življenje.

Zbor: Jaz sem Vstajenje in Življenje.

Jezusov glas: Kdor vame veruje...

(Glas zamre.)

Klosterneuburški rokopis iz 1228. leta
(latinski izvirnik poslovenil Niko Kuret):

Vstajenje. — Star flamski mojster (15. stol.),
Rijks-Museum, Amsterdam.

SREDNJEVEŠKA OBREDNA VELIKONOČNA PROSLAVA

To besedilo ni nič spremenjeno. Podati hoče primer velikonočne proslave v dramski obliki, kakor se je v srednjem veku in še nekaj časa pozneje obhajala v cerkvi kot del bogoslužja.

Spreten prireditelj bi lahko porabil to besedilo za proslavo v ozkem krogu, podobno proslavi M. Salamonove za božič (gl. »Ljudski oder«, letošnji 2. zv., str. 66 sl.), ali pa Petančičevi »Legendi o Koprivniški Mariji« v tem zvezku, str. 165, »improvizirani igri za dekliški sestanek«, kakor jo je nazval. — Hvaležni bomo, če nam kdo sporoči, kako se je tega posla lotil in kako je uspel. N. K.

Začne se velikonočni obred. Najprej nastopi Pilat z rezponsorijem »Vstopil je Pilat...« in sede na njemu določeno mesto. Zatem pridejo duhovniki in pojo:

Gospod Pilat, na misel nam je prišlo: da je množica govorila takó, češ, zapeljivec je večkrat dejal: »Po treh dneh bom od mrtvih vstal!«

Pilat naj odgovori:

Moja slutnja govori in vam berem iz oči, da mi hočete krivdo naprtiti nad Jezusom, ki ste ga dali pogubiti.

Duhovniki naj odgovore:

Vojakom rajši daj ukaz, da stražijo ga nočni čas, da učenci ga ne ukradejo in ljudstva ne prevarijo.

Pilat dovoli vojake za stražo ob grobu:

Saj stražo imate pri vas, le stražite ga nočni čas, da učenci ga ne ukradejo in ljudstva ne prevarijo.

Tedaj naj duhovniki, ki z denarjem najemajo vojake, pojo:

Junaki ste prebrisani, sedaj ste nam potrebni vi. Učenci se odpravljajo, pogubo nam pripravljajo.

Vojaki obljubijo duhovnikom stražo in pojo:

Branili bomo grob zvesto,
da učenci ga ne ukradejo,
da ljudstvu ne bi kdo dejal,
da Kristus je od mrtvih vstal!

Nato gredo vojaki okoli groba in
pojo:

Da vstal bo — kdo bo to verjell
A da bi trupla kdo ne vzel,
stražili bomo nočni čas,
zvijskača ne premoti nas!
Prav nič ne more se zgoditi,
kdo bi si upal ga lotiti?
Zato ga stražimo vso noč,
zvijskača vsaka je ob moč.
Gorje tatovom! Jih ne bo.
Slepariti ljudstvo bo težko.
Če mi ga stražimo vso noč,
zvijskača vsaka je ob moč.

Po naši pameti to ni —
mrlič življenja ne rodi.
Naj zapeljivci so lokavi —
nič njih zvijskača ne opravi.

Mrlič bi naj od mrtvih vstal?
Čemu se je pa smrti vdal
in dopustil, da ga zadavi?
Nič njih zvijskača ne opravi!

Ko obmolknjejo, pride angel z golim
mečem in poje:

Aleluja!
Vstal je zmagalec nam ta mah!

Udari enega izmed vojakov z mečem
in vsi popadajo na obraz.

Pastir z ovčico na ramah,
aleluja,
podrtijo je popravil,
je človeštvo z Bogom spravil.
Snočnja žrtev se je v slavi
zarje, glej, vrnila davi,
aleluja!

Božja moč in božja sila
se v telesu ni zgubila.
Brez prestanka blagoslavlja,
z večno slavo se proslavlja,
aleluja!

Večni Oče naj zdaj čuje,
kako Sina svet blagruje.

Prestrašeni čuvaji še leže kakor mrtvi
na tleh. * * *

Marija gre z ostalimi kupovat di-
šave in poje:

Dišav kupovat zdaj hitimo,
maziliti Jezusa želimo.
Naj ob vonjivem bi kadili
njegove smrti ne zabili.

Kramar odgovori in po svoje igra:
Prodaj najboljših vam dišav.
Mazilite ga, kot je prav,
da smrti se spomin ohrani,
ime Njegovo se oznani.

Ko nakupijo dišav, gredo h grobu in
pojo skupaj:

Kdo nam odstrani kamen
od vhoda v njegov grob?

Ko to trikrat ponove, vstane angel
in zapoje:

Koga iščete, živečega med mrlji?
Ni ga tu.
Vstal je, kot vam je rekel, ko je bil
še v Galileji.

Zene prestrašene skoraj omahnejo in
angel znova poje:

Ne bojte se Jezusa iščete, Nazaren-
ca, križanega.

Vstal je, ni ga tu. To je kraj, kamor
so ga bili položili.

Zdaj pa pójidite, povejte učencem
njegovim in Petru, da pojde
pred vami v Galilejo.

Tam ga boste videli, kakor vam je
rekel.

Ko angel to izgovori, se vrne h grobu.
Tedaj pridejo Marije k apostolom pojoč:

Glejte, angelsko prikazen smo imele,
smo besede take razumele:
pričajo nam, da Gospod živi,
vérovati moraš, Simon ti.

Apostoli pojo:

To so prazne, blodne marnje same,
tega pamet možka ne verjame.

Tedaj pohitita Peter in Janez h grobu.
Janez steče naprej, najde prt in poje:

Prazen tukaj grob stoji,
mrtvega v njem trupla ni.
Čudim se, Je mar res vstal?
Ali ga je kdo ukral?

Nato dospe Peter in vzame prtove,
oba pa pojeta ostalim apostolom:

Prazen tamkaj grob stoji,
mrtvega v njem trupla ni.
Ne vevá, če res je vstal
ali ga je kdo ukral.

Marija Magdalena je sledila Pe-
tru in Janezu; ko se vrnete, sama ostaje
in joka:

Ko sem prišla mazilit ga,
sem prazen tukaj grob našla.
Gorje, kam bi se obrnila,
kje učenika bi dobila?

Zares na vhodu kamna ni,
zapiral grob je pred ljudmi.
In kraj vojaki so stražili,
a zdaj so vsi ga zapustili.

Vse hujša bol! Srce drhti,
ker učenika tu več ni,
ki me je, grešnico, pobral,
mi hudega duha pregnal.

Tedaj se ji pokaže Jezus, močno
vrtnarju podoben, ter poje:

Zena, kaj jočeš?

In Marija:

Ker so mojega Gospoda odnesli in
ne vem, kam so ga dejali.

In Jezus zopet:

Zena, kaj jokaš? Koga iščeš?

Znova Marija:

Gospod, če si ga ti vzel, povej mi,
kam si ga položil, in vzela ga
bom.

Jezus v podobi Kristusovi:
Marija!

Ona pa naj odgovori:
Rabboni!

In ko se hoče dotekniti njegovih rok,
ji reče Jezus:

Ne dotikaj se me, nisem še šel k
svojemu očetu.

Marveč pojdi k mojim bratom in
jim reci:

Grem k svojemu očetu in vašemu
očetu,
svojemu Bogu in vašemu Bogu.

Dva angela stopata pred Jezusom
in pojeta:

Aleluja!
Vstal je Kristus in se zasvetil svo-
jemu ljudstvu, ki ga je odrešil
s svojo krvjo.

Ko dospe Jezus k peklenkim vra-
tom, jih najde zaprta, in poje:

Snemite, glavarji, vrata, in dvignite
večna vrata, ker vstopil bo Kralj
slave.

Tedaj reče hudič:

Kdo je ta kralj slave?

Jezus:

Silni in mogočni Gospod, Gospod,
mogočni v boju.

Ko Jezus to trikrat ponovi, udre vrata
v silnem navalu. Ko zagledajo prebivalci
predpekla njegovo obličje, zapoje:

Prišel si, o zaželeni!

* * *

Potem pride Marija do drugih dveh
Marij in poje:

Res sem videla: živi Gospod!
Smela sem se dotekniti nog!
Zdaj učenci morajo verjeti,
da od nas k Očetu hoče iti.

Tedaj te tri, ki so prepričane o vsta-
jenju Gospodovem, naznanijo vstajenje
apostolom, pojoč:

Vsi v Galilejo brž pohitite,
Jezusa živega tamkaj sprejmite!
Nismo po smrti še videli ga,
tam se gotovo nam videti dá.

Stražarji naj se zdaj vrnejo k du-
hovnikom in naj vrnejo dobljeni denar,
pojoč:

Nam, ki v noči smo stražili,
v straži nočni se vrstili,
se je prikazal nebeški sel —
'Vstal je Gospod!' tako je del.

Strašno prikazen smo prestali,
groznih mladeničev se zbal
in ob potresu, ki je nastal,
križani je od mrtvih vstal!

Ko duhovniki to zaslišijo, stražarje z denarjem podkupijo, pojoč:

Kar nam poročate, zamolčite, zato pa ta denar sprejmite. Glejte, da množica nič ne izve, to vam polagamo na srce.

Ustregli nam boste, če boste lagali, da so truplo skrivaj ukrali. Ko vas je trden spanec objel, ponoči tat je z njim odšel.

Vojaki vzemo denar, se obrnejo k ljudstvu in pojo:

Vse nas je straža utrudila, zaspanost se nas je polastila. H grobu so se tatovi splazili, da učenika drugam bi skrili.

Za ljudstvo je to začetek zla, skrili učenci so Jezusa. Množico radi zdražili bi, lažejo se, da Gospod živi.

Apostoli med tem brez prestanka pojo himno in objokujejo Gospoda:

Jezus, naš Odrešenik...

Ko nato apostoli oddaleč zagledajo Marijo, planejo naprej in zapojejo:

Povej nam, Marija, kaj si videla na poti?

Marija odgovori:

Grob Kristusa živega in slavo sem videla vstalega, angelske priče, oblačila, prtiče, vstal je Kristus, upanje moje, pred vami pojde v Galilejo.

Todaj vsi apostoli pojo:

Bolje, da za Marijo hitimo, kot da se Judov lažnivih držimo. Vemo, da je Kristus zares od mrtvih vstal,

prosimo te, zmage Kralj, da nam boš ob strani stal!

Potem pridejo vsi apostoli in žene, kažejo prte ljudstvu in pojo:

Vidite, tovariši, mrtvaški prt se tu beli,

telesa Jezusovega več v grobu ni!

Potem pa poje ves zbor:

Po Gospodovem trpljenju sta tekla dva hkrati in oni drugi učenec

je prehitel Petra in je prvi prišel do groba. Aleluja!

In vse ljudstvo ve za vstajenje Gospodovo, vodja pevcev pa začne:

Jezus je od smrti vstal...

Vinjeta iz »Jeux, tréteaux et personnages«

MATERNA SRCA

Dekliška enodejanka. Napisal Emil Schwartz.
Poslovenila Marija Gašperičeva.

Pozorišče delavska sobica; v ozadju predalnik z Marijinim kipom. Na steni povečana fotografija uniformiranega rudarja. Pred oltarčkom rudarska svetilka. Miza, nekaj stolov, otroški stolček, ura. Na levi toaletna mizica, zrcalo in nad zrcalom križ.

Oscbe:

Mati, vdova rudarskega predelavca. Vera, hčerka, 21 letno lahkoživo, nalepotičeno dekle.

Anči, 8 letna mlajša hčerka.

Babica, mati rajnega rudarja Petra.

1. prizor.

Mati (sedi pri mizi in plete, Vera sedi njej nasproti in pazljivo pregleduje slike filmskih igralcev v svojem albumu): Vera!

Vera (se ne ozre): Kaj, mama?

Mati: Jutri bo praznik Marijinega Oznanjenja.

Vera (raztreseno): Da.

Mati: Danes pred šestimi leti...

Vera: Ah, je že spet tu! (Pobere sliko, ki ji je padla na tla.)

Mati: Kaj pa je?

Vera: Očetova slika. Mama, spravi jo že vendar enkrat v svoj album.

Mati: V tvojem albumu ni več prostora za očetovo sliko, Vera?

Vera: Mili Bog! Ta slika vendar ne spada sem, v zbirko filmskih umetnikov.

Mati: Res, med take umetnike ne spada. Vera, bodi no tako dobra...

Vera (hrska dalje po albumu): No?

Mati: Nocoj — se bomo spet spominjali nesrečnih rudarjev. Tudi tvoj oče je bil med njimi.

Vera (nejevoljna): Kaj potem?

Mati: Boš šla z menoj v cerkev, da tudi medve pomoliva za rajnega očeta, kajne?

Vera: In če ne grem?

Mati: Kako? Tudi lani si šla z menoj!

Vera: Lani. Seveda! Veš, od takrat so se moji nazori precej izpremenili. V nedeljo bom še hodila k maši, da te bom razveselila, ampak med tednom imam drugega dela dosti.

Mati (bolešno presenečena): Drugega dela, otrok?

Vera: Gotovo. Ko bom v tvojih letih, bom šla morda vsak dan k maši. Zdaj sem pa še mlada, slišiš, jaz sem mlada in grem rajši kam drugam. V cerkvi je tako tiho in žalostno, posebno danes — tiste mrtvaške pesmi, uh! — Jaz bi pa rada veselja, sonca, petja in smeha. Nobena moja prijateljica ne hodi med tednom v cerkev. Smejale bi se mi, če bi videle, da grem jaz. — Sicer pa nocoj sploh nisem prosta.

Mati: Nisi prosta?

Vera: Ne! Jutri ima Marija god. Dogovorile smo se z Julko, da bomo šle nocoj gledat najnovejši film »Milijoni so naši«. Julka je že videla. Čudovito! (Navdušeno in željno.) Godi se v velikem svetu.

Mati: V velikem svetu?

Vera: Da, v velikem svetu, v resničnem svetu. Večno ždeti v takemle brlogu, to ni ravno zabavno. Če grem v kino, vsaj pozabim na vso našo revščino in zaživim v bajnem svetu, kjer so same palače in velika gospoda. — Zdi se mi, da imam tudi jaz dragulje na sebi in da se mi klanjajo vsi ti veliki in lepi gospodje. — Poglej, mama, tale poje danes glavno vlogo ima. (Kaže v albumu.) Ko bi ga ti videla — čudovito! In ta igra — glej! — Potem pa gremo k Mariji na dom, tam bo veliko godovanje, sama boljša družba. Pomisli! — Ti pa hočeš, da bi šla v mrzlo cerkev žebrot dolgočasne molitve s starimi ženskami. Ne, ne! Tisti časi so minili!

Mati: Za očeta, Vera...

Vera: Tudi očeta moram pozabiti! Nočem žalostnih spominov.

Mati: Uboga Vera! Kako si se izpremenila.

Vera: Hvala Bogu, da sem se. Le ti, mama, si pomilovanja vredna. Kakšno življenje pa imaš? Vedno zaprta; delaj in spet delaj, večno samo delaj. Za edino tolažbo pa pojdi v kapelo ali v cerkev.

Mati: Srečna sem in mirno pričakujem boljšega življenja tam gori. Tam bomo vsak po svojem zasluženu.

Vera (ogorčeno): Boljše življenje tam gori! Življenje tukaj je prvo in tu se hočem izživeti, razumeš, tu! — Res, preprosto: živite, revčki, vdano v svoji bedi, saj vas čaka tam gori boljše življenje! In če nočem tega boljšega življenja, če sploh ne verujem vanj? Tu bi živela, o, kako živela! Mar ne bi mogla jaz prav tako nastopati v filmu, postati filmska zvezda, kakor ena izmed teh. (Kaže v albumu.) Zakaj ne?

Mati (prestrašena): Bodi vendar pametna, otrok. Molči, ne izzivaj jeze božje.

Vera: Kako, da bi jaz ne smela biti ženska v veliki družbi; saj sem moderna, s časom grem. — Ti pa si zaostala, mama, starokopitna si. Ne moreš razumeti moje mladosti, to je vse.

Mati: Res, ne razumem je. Samo uboga, postarana vdova sem. Res, zelo uboga. Prav si rekla, vedno sem delala — in vedno trpela. — Mlad je umrl tvoj oče, pred šestimi leti, v rovu — prav na današnji večer, ko so se vneli plini. — Ostala sem sama s štirimi otroki. Dva sta mi že umrla, samo Anči mi je ostala in ti, Vera. Če te poslušam, ko takole trdo govoriš, se mi zdi, da je tudi moj tretji otrok mrtev in da mi je ostala samo še uboga mala Anči.

Vera: Mama, zakaj pretiravaš? Saj veš, da te imam rada. Razumi me vendar. Kako me moreš siliti, da bi verovala v predsodke in zablode preteklosti.

Mati: O, Jezus!

Vera: Naš čas tako hitro beži in moramo izkoristiti vse prilike, da se poveselimo, preden bo prepozno.

Mati: Lepa taka mladost, o kateri govoriš! Je pa še drugačna mladost, ki je delavna, ki se žrtvuje in ki moli. Poglej svoji najbližji sosed, Lucijo in Reziko, delavki sta in obenem tudi delavki v vinogradu Gospodovem. Delata za blagor in srečo delavskega stana.

Vera: Trapi! Takole izgubljata čas! Jaz pa ne bom trčila življenja za druge, ampak ga bom obrnila samo sebi v prid.

Mati: Sebičnica!

Vera: Kaj zato! Svoj del sreče bom pa le užila, pa naj drugi mislijo o meni, kar hočejo. Briga me!

Mati: Saj te ne poznam več. Pred nekaj leti si bila še tako verna. Takrat si sanjala o žrtvah, o svetosti. Vsako leto si za ta dan krasila kapelico, še lani... Sedaj pa...

Vera: Nimam več časa misliti na to.

Mati: Glej, da te ne zadene kazen za tvojo ošabnost.

Vera: Kaj še!

Mati (nejevoljno): Saj sem predobra, ker te pustim tako nespametno govoriti. Če nočeš z menoj k spominski svečanosti, tudi tja ne boš šla!

Vera: Šla bom!

Mati: Pravim ti, da ne boš šla!

Vera: Saj sem polnoletna!

Mati: Za svojo mater boš vedno otrok.

Vera: Jaz nočem biti otrok.

Mati: Ubogala boš, bomo videli.

Vera (jezno zapre album in vstane): Šla bom. Ta film moram videti.

Mati: Svoji materi boš kljubovala?

Vera: Nikomur ne kljubujem. — Mislim, da lahko svobodno razpolagam s časom; sem dosti velika, da vem, kaj naj delam.

Mati: Tega ravno ne veš.

Vera: E, to mi je vseeno.

Mati: Predrznost!

Vera (joka): Kakršna sem, sem! Ni-maš pravice, da bi mi branila k sreči.

Mati (ogorčeno): K sreči? Saj greš v prepadi! In jaz, tvoja mati, mislim, imam vsaj pravico, da te opozorim. Za bogastvo bi dala ti vse...

Vera: Mama, molči vendar! Zališ me! Pa praviš, da me ljubiš! Nočeš, da bi bila srečna. Če sem ves dan delala v tovarniški pisarni, je zame pravo olajšanje, če grem v kino in malo zasanzam. Tam vidim druge obraze, ne le nameščence in premogarje. Tedaj pozabim, da sem delavčeva hči, in si lahko predstavljam, da sem grofovska ali milijonarjeva. (Si pred zrcalom ureja lase, se pudra in lepoteči.) Rekla sem, da bom šla in bom šla. Pojdi v cerkev, saj ti ne branim. Mene pa to ne zanima več. To so stare prazne vraže. Jaz pa hočem biti svobodna in hočem živeti, kakor je meni všeč.

Mati (pokaže na sliko): Če bi bil tvoj oče še živ, si ne bi upala tako odgovarjati svoji materi.

Vera: Sama si me pripravila do tega. Sicer imam pa tega že dosti. Julka pravi, da bo šla h gledališču. Za njo pojdem še jaz.

Mati: Tega ne boš storila...

Vera (navdušeno): Bom. Hočem postati bogata, slavna, hočem biti oboževana, hočem, da me bo ves svet občudoval in mi vzklikal.

Mati: Otrok moj! Strašno! — A tvoja mati sem in nočem, da bi se mi izgubila. Ostani pri meni. Ne veš, koliko sem trpela v življenju. Ne bodi neusmiljena. Ne čutiš, kako rada te imam. Imela sem moža, pa ga ni več; imela sem štiri malčke, samo dva imam še. Če greš še ti, mi ostane le Anči. — Kmalu bom stara in skoraj sama. — Vera, prosim te, ostani!

Vera (si oblači plašč): Vse to je nepotrebno. Šla bom, moram iti. Tu bi še zblaznela! Zbogom, mama! (Burno odide.)

Mati (ihiti): Vera!

2. prizor.

Mati (nekaj časa tišina, joče): Odšla je — kar sama! Srce mojega otroka so ukradli. Vera, moja mala Verica! Vendar upam, da jo bom še videla, čisto majhno deklico s svetlimi kodri. Se me bodo objemale njene tople ročice in še bo

gorel na mojem čelu njen poljub. Pri prvem svetem obhajilu je bila podobna angelčku, da si moral ob pogledu nanjo solznih oči skleniti roke. — Sedaj je pa šla! Brez vsake tople besede, brez pogleda! Moj Bog! Usmili se uboega materinega srca! (Obrne se proti kipu Materice božje in sklence roki.) O, sveta Devica in Mati, ti boš najbolje razumela mojo bolečino, razsvetli srce mojega otroka. Pokaži moji Verici drugačnega veselja, da ne bo sanjala o ničevem svetu, da bo ostala srečna pri meni. — Korake slišim na hodniku. To je Anči, vrača se s staro materjo s sprehoda. Ne smeta videti moje žalosti. (Si briše oči in vzame v roke pletenjo.)

3. prizor.

(Babica in Anči vstopita.)

Anči (s šopkom cvetja): Bog daj, mama! Sem že nazaj. (Jo objame.)

Mati (jo močno stisne): Anči, moja ljuba, dobra mala Anči.

Anči (se brani): Saj me boš zadušila, mama. Še nikoli me nisi tako stiskala. Kaj, ali jočeš?

Mati: Ne, ne, malo me oči bolijo. Saj ni nič, ne vznemirjaj se! Kje pa si bila?

Anči: V kapelici sem bila s staro materjo. Kako lepo je tam, polno rož in lučk. Toliko drugih deklic je bilo. — Vse je v črnem. Tudi jaz sem prinesla šopek, dva šopka. Enega sem položila k plošči, veš. Tam mi je babica pokazala sliko in je rekla: »To je pa tvoj atek!« Drugi šopek sem dala na Marijin oltar — čisto sama, vzdignili so me — in Marija se mi je nasmehnila. Kajne, babica, da se mi je Marija res nasmehnila?

Babica: Seveda, Anči!

Mati (zase): Vera je bila nekoč prav taka.

Anči: Tudi naše Marije nisem pozabila. — Babica, dajte mi vaze semkaj. (Babica ji da vaze; ko Anči uredi cvetje, jih da nazaj k Mariji.) Tako; pa bo tudi pri nas majhna kapela. Kje pa je Vera?

Mati (žalostno): Odšla je, (s težavo), saj se kmalu vrne.

Anči: Uh, ta Vera! Obljubila mi je, da bova delali novo oblečko za punčko. Bebica že nima kaj obleči, kadar jo vzajem s seboj na izprehod. — Kaj neki počne ta zaspanka, jo grem malo pogledat. Takoj pridem, mama. (Odide.)

4. prizor.

(Mati in babica.)

Mati: Uboga mala Anči!

Babica: Anči je imela prav, da jogaš. Kaj pa je bilo? — Vse mi povej. Odkar mi je umrl sin, si ti moj otrok.

Mati: Ti si mi res mati. Da imam vsaj tebe! Če bi bil moj Peter, najin Peter, tu! Ko sem tako slabotna, ne vem, ne kod ne kam. On bi mi svetoval, on bi Vero pripravil k pameti.

Babica: Vera torej?

Mati: Kakšna je postala, kot bi jo obsedel sam... Samo »jaz«, pa »jaz«. — Zavrgla je vero, ki edina še daje našemu življenju nekaj lepote in sreče. Pravi, da hoče živeti! Ne ljubi me več, ni več moja hči. — Bog, saj me sovraži! — Ko mi je govorila, sem čutila v njenem glasu sovraštvo.

Babica: Beži no, pomiri se!

Mati: Nikogar več nimam. Moj mož! Moj tretji otrok je skoraj izgubljen!

Babica: Glej, jaz sem pri tebi in tudi jaz sem trpela. Izgubila sem edinega sina. Ne morem pozabiti onega večera. — Kako smo tekle k rovu. — Kričali so: »Plini, plini!« Tekla sem z njimi in že so pripeljali iz globine njegovo ožgano truplo. — Kako rada sem ga imela! — Šest let je, pa se mi zdi, da je bilo večeraj. Tega ne bom pozabila nikoli.

Mati: Tudi jaz ne. Saj sva skupaj jokali in molili. — Bil je zlata duša; ponosen je bil, da je rudar. Kako lepo je govoril otrokom: »Glejte, vlak, s premogom ga kurijo! Premog vam greje peči, da vas pozimi ne zebe. — Pod zemljo moramo delati rudarji, zato pa dajemo svetu svetlobo in gorkoto.«

Babica: Da, bil je ponosen delavec in ponosen kristjan. Kako rad je šel k procesiji v rudarski obleki, s čepico in prižgano svetilko.

Mati: Pravil mi je: »Kako blizu mi je Kristus, ker je bil delavec kakor jaz.«

Babica (pokaže na svetilko pred oltarčkom): Tam je njegova svetilka.

Mati: Prižgala jo bom, pa bo, kot da je njegova duša med nami.

Babica: Anči prihaja.

5. prizor.

Anči (s punčko, se že med kulisami krega): Veš, ti punčka moja, bo pa že treba drugače začeti. Postala si preveč lena. Ne bom te budila vsak dan. Tako dobro mamico imaš, ves ljubi božji dan dela, in bi se ti že lahko ravnala po njenem zgledu. (Materi): Mama! Bebica ni hotela vstati. Tako sem nejevoljna, da imam takega otroka. Gotovo ima vse slabosti tega sveta. Še prstek naj se ji pri-rase na nos! Ti grda punčka ti! (Postavi punčko v stolček.) Nehvaležnica taka! Piškote, bonbončke, vse sem delila z njo! Vsako novo pesmico sem najprej njej zapela. Ali še veš, Bebica, ko si bila bolna, ko si padla z omare? Tvoja glavica se je razbila v tisoč koscev. Takoj sem te nesla v bolnico za take punčke in dali so ti novo glavico. Pa mi še boglonaj nisi rekla. — Grda punčka! Tudi v šoli niso prav zadovoljni s teboj. Vedno klepečeš. Še pogum bom izgubila, ko se te dober zglede prav nič ne prime. — Nobena punčka nima tako prijazne mamice, kot jo imaš ti. Spet si skuštrana! Si se že igrala z mačko, čeprav sem ti tako prepovedala. Za kazen v kot, frajlica, le brži! (Prisoni punčko v kot.) Da se mi ne ganeš, dokler ti ne rečem! (Obupana sede.) Koliko mi ta otrok prizadene! — No, je že dosti, le pridi spet k meni! (Jo vzame.) Mamice so predobre. (Ji požuga.) Za enkrat naj bo, ampak... samo še enkrat poizkusil! Zakaj nisi vedno pridna? Še bolj bi te imela rada. Uboge mamice so tako žalostne, če jih otroci ne ubogajo. Vidiš, porednica mala, mamica joka zaradi tebe!

(Si briše oči.) Gospodična nam je danes rekla v šoli: »Vedno moramo ljubiti svojo mamico, res, vedno.« Tudi jaz tako mislim. Še takrat, ko boš postala velika gospodična, boš morala ljubiti svojo mamico, čeprav bom jaz ostala majhna.

Mati (ki jo je ginjena gledala): Pridi k meni, Anči! Kajne, ti me boš imela vedno rada?

Anči: Zakaj pa ne, mama? V mojem srčku je samo zate prostora. Saj te ne morem imeti bolj rada.

Mati: Ljuba moja punčka!

Anči: Mama, ko sem pri tebi, ti pa nekaj povem — veliko skrivnost. V šoli pripravljamo materinski dan in vse mamice bodo povabljene. Slavnost bo v šolski dvorani. Gospodična me je naučila lepo pozdravno pesmico. Ali hočeš, da ti jo povem? Znam jo že na pamet. — Ampak, obljubila sem, da bom molčala. Saj ti ne boš nikomur povedala, da sem ti jo povedala. Kajne? In tudi gospodična nas je učila, da moramo mami vse povedati. Poslušaj! (Se prikloni in pove):

Punčka sem bila, vsa drobna in mala, angelčki peli so, me je zibala mamica moja.

Vsak dan me skrbno za roke vodila, prvih korakov me je naučila mamica moja.

Če sem zbolela, zaspali ni smela, stregla mi je, vse noči prebedela mamica moja.

Kaj bi mi malčki na svetu počeli, če bi najlepše nam — mamice — vzeli?

Mamica zlata je in ljubezniva. Ko bo že stara in trudna in siva, ko bo nje lice nagubano, velo, jo bom še vedno objela veselo: Mamica moja!

Mati: Kako lepo! Si že pridna, Anči! Ne čudi se, saj od veselja jočem. Tako malo je treba, da mamico razveseliš.

Anči: Kaj ne, da ne boš nikomur povedala, da sem ti povedala! To bo namreč presenečenje!

Mati: Čas je, da greš spat. Le obleci srajčko, babica ti bo pomagala.

Anči: In potem bomo skupaj molile?

Mati: Seveda, le pridi! (Anči in babica odideta.)

6. prizor.

Mati (sama): Zlato dete! Kako bi bil Peter srečen, če bi jo slišal! Da bi vedno ostala taka. — Kje neki se zdajle potika Vera? Morala bi za njo. — Sveta Devica, varuj jo, nazaj mi jo pripelji. Anči prihaja. Se bom potem zjokala. Ko bom sama.

7. prizor.

(Anči in babica prideta.)

Mati: Le sem, moja mala!

Anči: S teboj bom molila in z babico. (Pokleknejo.)

Vse tri: Zdrava Marija, milosti polna, Gospod je s teboj, blagoslovljena si med ženami in blagoslovljen je sad tvojega telesa, Jezus!

Mati: Mati božja, usmili se ubogih zemskih mater. Nikoli niso mirna naša srca, ker ljubimo, in se neprestano bojimo za svoje ljubljence. Mati nebeška, usmili se ubogih zemskih mater!

Anči: Sveta Devica, poslušaj molitvico deklice, ki prosi za svojo mamico. Ne dopusti, da bi jo kdaj žalila. Mali Bernardki si se nasmehnila in ne boš odrekla deklici, ki te ljubi in ki prosi za svojo mamico.

Babica: Žalostna Mati, tudi jaz sem držala v naročju mrtvega sina. Potolaži moje ubogo srce, ki pozabiti ne more.

Vse tri: Sveta Marija, Mati božja, prosi za nas grešnike, zdaj in ob naši smrtni uri. Amen.

Mati: Zdaj pa lahko noč, Anči!

Anči: Lahko noč, mama! Kajne, da ne boš več jokala, tudi od veselja ne? Ne morem gledati, da jokaš.

Mati: Mati, pojdite z njo! — Pustita me samo, da se umirim... in pomolim.

Babica: Grem, saj sem že trudna. Zaupaj, hčerka! (Pokaže na Marijin kip.)

8. prizor.

Mati (sama): Pritoževala sem se, moj Bog, pa si mi dal malo Anči. Kot sončni žarek je ta otrok. — Toda, pozabljam na to, kar sem izgubila, ko mi je v mislih le to, kar imam. Zahvaljen Bog, da si mi dal malo Anči. (Vzame rožni venec in sede k mizi.) Malo bom še pomolila, za Vera. (Nekaj časa moli, potem vzdihne, nasloni obraz v dlani in joče. — Vrata se počasi odpro, vstopi Vera in gleda mater globoko ganjena.)

Vera: Mama. (Ker mati ne sliši, stopi korak naprej.) Mama! (Mati se ne gane, Vera se počasi pomika k njej in skesano pada na kolena.) Mama!

Mati (ne more verjeti): Vera!

Vera: Odpusti, odpusti!

Mati: Otrok moj, moja mala Verica! Spet si pri menil! Ona te je pripeljala, blagoslovljena! Kajne, da me ne boš več zapustila? Ne govori, saj je spet vse dobro!

Vera: Moram ti povedati, mama — ne vem, kako bi... Bila sem tako kruta, žalila sem te, ko bi morala poklekniti pred te, ker si svetnica.

Mati: Tih, Vera, tiho!

Vera: Živela sem pri tebi, pa te nisem poznala. Kako si mogla tako junaško vztrajati pri nizkih vsakdanjih delih!

Mati: Vera, prosim te!

Vera: Pusti mi, da poljubim to delavno roko, da spet enkrat postanem majhna in prislunem tvojemu srcu. Mama, mama!

Mati: Verica!

Vera: Skoraj bi zašla v razvratno življenje. Sramovala sem se, ker sem delavska hči, sanjala sem, kako bi bilo, če bi bil moj oče bogat, milijonar. Odšla sem na ulico in tedaj bi me nihče ne mogel ustaviti — še lastna mati ne. Šla sem mimo cerkve in mislila na čudovito življenje, ki ga bom kmalu gledala na platnu. S kakšnim zaničevanjem sem motrila to ubogo očrnelo cerkveno pročelje. Sem hoče moja mati, da grem, v to grobišče. Vrata so se odprla in otroci so se

vsuli venkaj. Tedaj sem zagledala v črnini Marijin oltar, ves razsvetljen, in deklice so ga zaljšale s cvetjem. Ganilo me je. Hotela sem stran, dalje, pa me je nevidna roka zadržala. Znašla sem se v cerkvi, ob kropilniku. Tesno mi je bilo pri srcu. — Tedaj sem zagledala med rožami očetov obraz. Komaj sem se vzdržala, da nisem zaihtela. Na oltarju pa kraljuje Devica v belo-modrem, vsa v lučkah. Vabila me je in šla sem. Ko sem bila gori, prav pri njej, se je v meni vse razsvetlilo. Zdelo se mi je, da mi je rekla: »Tvoja mati sem, zakaj me zapuščáš? Izgubila bi se sama, a jaz te bom rešila, čeprav nočeš.« Potem sem dolgo, dolgo molila pri njej in vstala sem vsa prerrojena, da te poprosim odpuščanja. Mama!

Mati: Zahvaljena, Devica! Jaz pa sem imela tako malo zaupanja.

Vera: Gotovo je Anči prinesla Mariji cvetja.

Mati: Skoda, da danes nisi slišala njenega čebljanja. Kako nas je zabavala!

Vera: Jaz pa sem zaničevala pravo veselje, srečo čistih duš in nedolžnih src.

Mati: Gospod je hotel, da bomo srečni. Dal nam je pravega veselja, ki ga z denarjem ni mogoče kupiti in ki ga morejo užiti tudi ubogi.

Vera: Kako dobro te sedaj razumem. Prej sem pa mislila, da je treba za veselje denarja.

Mati: Pred Bogom smo revni in bogati enaki; pred njim smo prav za prav vsi ubogi in k vsem prihaja Bog z isto ljubeznijo.

Vera: Res je tako. Prej bi vzrojila, sedaj pa klonem in poslušam. Kadar po trudapolnem dnevnem delu sklenceš roke in misliš na božjo ljubezen do ubogih, je to sreča in sreča je ponižno in skromno življenje, kot je tvoje, v ljubezni in veri.

Mati: Dobra Vera! Sedaj si za vedno rešena! — Da, sreča je, če pozabiš nase, če trpiš in se veseliš vsakega smehljaja, vsakega žarka kot majhen otrok.

Vera: Tudi letos si prižgala očetovo svetilko pred Marijo.

Mati: Preprosta lučka je, pa je njen plamenček Mariji gotovo ljubši kot kakršna koli sijajna razsvetljava.

Vera: Mama, tudi jaz bi hotela biti lučka in bi svetila vsem, ki blodijo v temi — kot Lucija in Terezika se bom žrtvovala. Toliko sreče, življenja in lju-

bezni je v meni. (Ganjena gleda lučko, poklekne in položi roko na svetilko.) Mala lučka bom pred Devico Najsvetejšo. (Zvoni.)

Mati: Ze pozvanja.

Vera: Pojdiva v cerkev, mama, sedaj te prosim jaz!

ŽENA S SRCEM

Igra v 6 slikah. Napisal Davorin Petančič

Ker je 1. zvezek lanskega letnika, kjer je »Žena s srcem« izšla, popolnoma pokel, in je po igri še vedno stalno povpraševanje, jo objavljamo v drugem natisu.

Igrajo: Mati, hči, dekle iz tujine, prijateljica, gospa, dekleta, zbor črnih, zbor belih, žena s srcem, dete.

1. Beg iz larc.

Iz cerkve je slišati pobožno petje in glasove orgel. Hči stoji na stopnicah in gleda v tla.

Hči: Kakor da bi me kdo poklical, se mi je zdelo.

Dekle iz tujine (pride kot popotna): Draga! Ze dolgo sem ti hotela pisati. Vem, da ti ni dobro doma. Poznali sva se nekdaj.

Hči: O, saj to si ti! Pa kakšno obleko imaš! Vsa v svili. Skoraj poznala bi te ne — preprosta, kot sem, dekle s hribov.

Dekle: Nikar me ne hvali! Kar sem dosegla jaz, mogla bi doseči tudi ti! Pokaži mi roko, — no, — in v mojo pogled! Kakšna razlika! Še v obraz me pogledj!

Hči: Bleda si videti in črno imaš pod očmi.

Dekle: Kaj misliš s tem?

Hči: Trpiš, se mi vidi! Mar sodim napak?

Dekle: Ze vidim, misliš preprosto kot sem jaz nekdaj. Nič me ne sodi! Pisala

si mi, da nameravaš v svet. Da si se nasitila domačije, te pobožne družine deklet in matere, ki večno godruja. Imaš tako prav! Kaj ti bo to življenje dalo? Žuljave roke in postaran obraz. Mar več?

Hči: Pisala sem, res! Drugam bi rada. Videla bi rada tujino, jo doživela! Doma je tako puho, vse gre v eno: delo. Še ob nedeljah ni mira. Za mamó mi bo hudo, vem, ko me ima tako rada. Drži me doma, se boji, da jaz videla bi in spoznala svet. Boji se, a ne vem, zakaj; ali radi sebe, da bi na starost ne osamela, ali radi mene, da bi me tujina ne osrečila. Kaj bi mi ti svetovala?

Dekle: Veš, draga, ni lahko svetovati: Mesto ni vsem enako dobro. Tujina ne reže enako vsem sladak kruh. Ti bi morala na dobro prišla, na boljše, kot si doma. Lepim in nerodnim je odprta pot k sreči. Prav gotovo skoraj, kolikor presodim tebe. Pravim ti: pojdi! Izkusila boš in videla tisto v resnici, kar si le v sanjah živela: visoka, razsvetljena okna, bele ceste, snago povsod in prijaznost, sladkost v besedah!

Hči: Šla bom! Nekoč bi tako morala iti, ker mi gori v srcu ta želja in me boli, ko vidim vse one, ki se jim je tujina prijazno nasmehnila. Ti mi pa boš pomagala, ko se znaš že obrniti v mesto.

Dekle: Rada ti bom. Če hočeš in moreš iti, veš, da ti rada pomorem! Mi nisi pisala zastoj! Z Bogom za zdaj! (Gre.)

Hči (gleda za njo, zamišljena; v cerkvi se oglasi zvonček, nato blagoslovna

posem; ob koncu pesmi prihite dekleta iz cerkve v narodnih nošah in se postavijo v dve skupini; mati pride zadnja, obstoji na stopnici.)

Mati: Hči, ljuba, zakaj si zunaj cerkve ostala? Daj mi besedo odkrito, zakaj trpiš v duši? Zakaj si se ločila od mene in od deklet v fari?

Hči: Mati ljuba! Sedaj ne bom mogla več s teboj govoriti, ne bom mogla več dolgo v tvoji bližini biti. Dekleta, od vas vseh se moram ločiti in na dolgo pot oditi.

Dekleta: Čudno govori!

Mati: V duši mi ni lepo, ko slutim tvoje slovo, slovo za pot, ah, dolgo tako. Dala sem ti svoje srce in ljubezen v hiši doma. Ne čutiš več toplih utripov mojega srca?

Dekleta: Sestra, ne čutiš več ljubezni svojih sestra?

Hči: Mati. Beseda tvoja me peče v dušo in v srce boli, ki po sreči silno hrepeni!

Mati: Ne hodi, hčerka ljuba, v daljni svet, da ne boš srca izgubila! Naše domačije ubogi kot ti daje več toplote, kot ti je more dati visoka, svetla izba v tujini. Hlad in trdosrčnost mesta te bosta izmodrila.

Dekleta: Prisluhni besedam matere, ki iz ljubezni bije zate, prisluhni srčnim prošnjam, ki kipe iz nas: ostani!

Hči: Ne morem! Sem se domenila s svojo srečo, da jo grem iskat. V srcu mi je pisan zakon: Moram! Zelja in pa hrepenenje po tujini sta me zajela vso, vzela mi vid in sluh za vso preprostost tu doma. Hrepenim, da skočim iz kletke domačije.

Mati: Kakor tudi čutim, da te vodi pot v nesrečo, ti vendar braniti ne morem. Toda skrbno ti naročam: Z gorečo svečo pojdi v temo! Ne pozabi naukov in dejanj, ki smo te jih jaz in domača fara naučili. Še prej, ko ti smrtni sen oči zatise, boš hvalila mater, mene, in domačo faro, ker te je resnice za življenje srečno naučila.

Dekleta: Duhá ne zavrzi, ki smo ga gojile med seboj. Križ vzemi s seboj v trdi življenjski boj.

Hči: Ljuba mati in ve, sestre! Trdno bom živela, kakor ste me mati in vi učili in vzgojili.

Dekleta: Pojdimo zdaj, da jo pospremimo do hiše!

Mati: Ne hodite brez molitve! Vse (pokleknejo in trenutek tiho molijo. Hči prva vstane, druge gredo z njo; odhajajo v ozadje in tiho pojo: »Oj, preljubi moj dom!« Mati ostane sama, poklekne in moli.)

Mati: Marija, bodi z njo na poti! Varuj je tujine. Nesi ji v tuje mesto dom in spomin na faro. Po Jezusu jo zveži z menoj, čez hribe in ravni. In privedi jo nazaj tako, da bo Jezus z njo, ki naju bo združil. Marija, tebi jo izročim. Ti jo na skrbi imej, da je mesto ne bo pogubilo radi sreče, za katero beži. Po ulicah hodi z njo in povsod, da ji hrup mesta vesti ne ohromi. Bodi ji budeč opomin na božič in velikonoč. In ob najtežji uri jo reši in Sinu izroči! Marija, prosim te, ti pojdi z njo v tujino, ji bodi za mater, dom in za cerkev.

(Žena z Detetom pride iz cerkve. Žena je oblečena v popotno haljo.)

Žena: Mati, z njo grem! V dušo ji bom gledala in jo večne smrti otela. Z Bogom!

Dete: Z Bogom. (Odideta.)

Mati (se še globlje skloni k molitvi. Iz ozadja je še slišati dekliško pesem. Pomrači se.)

Zavesa.

2. Beg od doma.

Domača hiša, pred njo vrt s klopico, na njej sedi hči, v ozadju se blesti v vzhajajočem soncu farna cerkev. Jutro je. Glasovi: petelin poje, lahno zvonjenje.

Hči: Težak sen! Kakor, da bi se mi prikazal nov svet. Ah, komaj čakam, da nastopi visoko jutro! (Zvižg vlaka.) Kako veselo me je spreletelo! Kakor pesem, kakor vabljev klic iz tujine! (Se ozre v daljavo.)

Žena (v popotni halji): Dobro jutro! Kam gledaš?

Hči: Kdo si, žena?

Žena: Jaz sem — žena s srcem!

Hči: Čudno ime! — Žena s srcem!?

Žena: Ne čudi se imenu! — Veruj v srce! Tam, kamor greš, ga ne bo! Premalo bo pravega srca za tvojo mladost!

Hči: Ah, vsi mi pravijo, in tudi ti, da grem v nesrečo. Jaz pa čutim, da grem veliki sreči nasproti. Poglej, žena, kako majhno je sonce nad našo kočo. In poglej čez hribe, tja onstran, kako se zemlja koptje v morju svetlobe. Drevesa na hribu so svetla, kot bi bile zlate monstrance razpostavljene na zlati mizi.

Žena: Čaroben videz! Resnica ni v svetlobi, resnica je v črnih, dolgih sencih, ki jih drevesa mečejo od sebe. Videla boš razsvetljena okna in razgrete izbe, a v njih bo tema in mráz.

Hči: Kdo si vendar, žena? Odkod si in kam greš? Si že živela tam doli? Si že dočutila nesrečo belih cest, ki vodijo v srečo?

Žena: Zdravnica sem, srca zdravim. Slaba delam dobra, mrtva živa.

Hči: Čudna zdravnica! Kam si namenjena zdaj?

Žena: Za teboj gre moja pot. Ti se boš peljala z vlakom, jaz pa pojdem peš. Prej bom tam doli ko ti. Čakala te bom. Moj sinko je moja nagla perut. Tudi tebi bo služil.

Hči (ropot vlaka, žvižg): Brž, brž, moram oditi, da ne zamudim! Z Bogom, žena, in počakaj me tam doli. Tako dober obraz imaš.

Žena: Vidimo se, ko prideš. Z Bogom! Sin, pozdravi jo še ti! Reci ji: Z Bogom!

Dete: Z Bogom! (Odhajata.)

Hči (zre nekaj časa za njima; zbeži v hišo).

Dekleta (s srpi prihajajo pojoč): »Oj, sijaj, sijaj, sončece!« (Mati in hči prideta ob koncu pesmi. Hči s culo.)

Mati: Tako, zdaj greš! Ozri se še enkrat proti fari, kjer se v jutru križi belijo. (Mrtvaško zvonjenje.) Tako bo zvonilo meni, preden se ti vrneš.

Hči: Ne mislite na to, mati! Grenke mi delate zadnje trenutke doma. Grem,

pa se spet vrnem k vam, ki me tako radi imate! (Sliši se vlak.)

Mati (jo objame): Z Bogom, hči!

Hči (se ji strga iz objema): Z Bogom! (Proti dekletom): Z Bogom! (Odhit.)

Dekleta: Z Bogom! (Ji mahajo z robc in ji počasi sledijo čez pozorišče. Mati joka.)

Zavesa.

3. V tujini.

Večer, ozka ulica, motno razsvetljena. Žena in dete prideta. Slišati je hrup mesta.

Žena: Ni je še!

Dete: Zdaj pride!

Hči (pride): Moj Bog, zakasnila sem se. Tema bo že.

Žena: Pozdravljena, sestra!

Dete: Pozdravljena, sestra!

Hči: Kdo si vendar, žena? Nečesa sem se domislila!

Žena: Spomni se na začetek svoje poti. Hotela sem, da bi ne bila šla.

Hči: Ah, boljše bi menda bilo, da nisem šla!

Žena: Ze vidiš, da te tujina ni tako toplo sprejela, kot si si mislila prej. Ozri se po cesti in temo poglej! Temna ulica gre v nedogled. In na okna vrzi oči, so mar visoka, razsvetljena?

Hči: Bo tukaj moj novi dom? V tem kotu, odmaknjena iz sveta in življenja? Razsvetljena okna in veseli vrvež sta še daleč?

Žena: Ko hrepeniš, se moraš večkrat ustaviti. Za hrepenenjem je nevarno iti. Kdor za njim hiti, na koncu obupa.

Hči: Ah, tolika tesnoba mi je zajela srce! Zakričala bi, prevarana! Bi obdoličila nekoga, pa ne vem koga!

Žena: Sebe obtožil! Za seboj si šla iz sebične težnje po sreči. Mogla bi se sedaj vrniti, sebe oteti.

Hči: Da bi se vrnila, pustila iskanje sedaj, ko sem sreči že tako blizu, da bi jo pustila in šla domov umirat od koprenja?

Žena: Verjemi, sreče, kakor misliš, ne boš našla. Je ni! Vsak hip se prikaže, pa se zopet razblini.

Hči: Da bi jo bili tisoči in deset-tisoči zastoj iskali; da bi je moje prijateljice, ki so v tujini, ne bile našle?

Zena: Niso je našle; tebi se je samo zdelo. Ti si pogledala na svilen obleko in olicen obraz, a nisi videla v srcu. Vsaka sreča in vsaka nesreča je v srcu.

Hči: Smejoč obraz in vesela beseda, mar nista razodevala srečnega srca?

Zena: Mlada si še. Igre in krinke še ne poznaš.

Hči: Kam naj se obrnem?

Zena: V dušo ti vidim; ostala boš in še dalje boš iskala. Za nočjo se moram posloviti. A vrnem se, ko bo stiska v tebi še hujša. Obvarovati ti hočem srce, ki sta ga fara in mati doma ustvarili v tebi. Z Bogom!

Dete: Z Bogom! (Odideta.)

Hči: Z Bogom! (Čez čas skoči za njima.) Zena! Ostani! (Krčevito.) Tako sem sama! Tako tuje mi je vse! Ah!

Zena: Zdaj moram iti! Misli na božič in na veliko noč, na mater svojo in na faro! Kadar boš zaželela me spet, samo poklič mi! (Hoče oditi.)

Hči: Pa kje boš, kje naj te najdem?

Zena: Z mislijo in željo me boš poklicala. Z mislijo na dom in mater in faro. Jaz sem tudi od tam. Z Bogom!

Dete: Z Bogom!

Hči (sede na klopec): Sama, sama! (Hrup iz mesta.)

Prijateljica (moderna dama s cigareto, pride in jo prime za ramo): No, kaj pa je tebi? Pisala mi je, naj te počakam. Da si vesela, pravi, pa se držiš kakor kak otrok, ki je mamico izgubil.

Hči: O, to si ti! Sam Bog te mi je poslal! Saj nisem žalostna, le z neko ženo sem govorila, ki mi je tako žalostne misli dala v srce. Zdaj bo bolje, ko si ti pri meni.

Prijateljica: Ah, beži no! Tako se vsaki izpočetka godi. Ko pa najdeš prijateljico in prijatelja, boš pozabila na dom, te bo tegoba minila. Le brž poberi svoje stvari, da se predstaviš gospe, potem greva v mesto. Saj slišiš, kako kriči od veselja. Se zaplesali homo nočjo.

Hči: Hvala ti, prijateljica, za dobro besedo. (Obe vstopita pred vrata in pozvonita.)

Gospa: Kdo je? Se ponoči ni mira!

Hči: Kako ima oster glas! Kar strah me je!

Prijateljica: Tako mečkavo ne govorijo gospe kot mati doma.

Gospa (pride ven): Kdo sta vedve, ki me ponoči budita?

Hči (jecljaje): Jaz — bi — služila!

Prijateljica: Veste, gospa, to je dekle s hribov. V službo ste jo sprejeli.

Gospa: No, nerodna je res! Težko mi bo ugodila, ker sem sama precej natančna, še bolj pa moj mož. Prvič v službi?

Prijateljica: Prvič v mestu in prvič v službi.

Hči: Da!

Gospa: Stopita bliže, da se pomeni-mo! Poskusi lahko! (Obe gresta za gospo v hišo. Ko se dekleti vrneta, igra v ozadju godba.)

Prijateljica: No, draga, kako se ti je zdelo?

Hči: Ah, nič tako, kakor sem si predstavljal. Kar zeblo me je! Menda je mama le prav povedala.

Prijateljica: Pusti to! Pozabi mater godrnjavo! Na vse pozabi! Poslušaj: godba in pesmi naju vabijo. — Kar zdaj si zapomni. Služba in delo ti veselja ne bosta dala. Veselja si moraš poiskati sama! Cigani igrajo v gostilni! Stopiva, da vidiš ta veseli direndaj! (Odbitita.)

Zavesa.

4. Beg iz življenja.

Predmestje. V ozadju dimniki tovarn. Klopica v drevoredu. Hči sedi na njej, poleg nje je kovčeg. Hči je v modni obleki. Strmi pred se. Mesto kriči, tuljenje sirena, hrup iz tovarn in gostila.

Hči (čez čas, s pridržanim jokom): »Vsaka evetka svoje ima vsaj ime!... (Poje do konca.) — Kakor izgnana.

Zena (pride z Detetom): Dober večer!

Hči: Kdo je pozdravil mene, — izgubljeno!

Zena: Izgubljeno! Zakaj? Dom te pozdravlja! Kaj si izgubila?

Hči: Ah, sama ne vem, kako bi povedala. Izmučena sem in trudna na smrt.

Zena: Od česa si se utrudila, revica. Od dela, skrbi, bede?

Hči: Od česa? To leto bi bila dolga povest. Službo sem dobila, pa spet izgubila. Na cesti sem zdaj in ne vem, kako bom dalje živela.

Zena: Službe in napore te niso izmučili. Druga pota, druge skrbi. Videla sem te tu in tam.

Hči: Res, nisem se čutila srečno doma, a tudi delo v službi mi sreče ni prineslo. Iskala sem srečo, pa je nisem našla.

Zena: Kar treses se... Ogrni se, zavij se v plašč! Zdi se mi, da te zebe!

Hči: Zebe... zebe! Si dobro uganila! Začuda rado me zebe zadnje dni.

Zena: Revica, kaj si zgubila?

Hči: Zena, bojim se te! Pojdi od mene, te prosim! Ti mi gledaš v dušo in z očmi preiskuješ srce. Ne, ne! Ti ne smeš vedeti, da...

Zena: ... da ti je srce izgorelo!

Hči (joka).

Zena: Sestra, čutim tvojo bol. Zakaj me že nisi poklicala? Rekla sem ti: Z dušo, z mislijo hrepenečo me lahko pokličeš tudi iz daljave. Tako pa sem bila pri tebi vedno in vedno, pa me nisi zaželela. Pomagala bi ti bila.

Hči: Zena! Nič več mi nisi prijetna. Besede tvoje mili glas me peče in bolil (Hitro.) Ne smeš z menoj tako otroško govoriti, ne prenesem dalje tega!... Odpri usta, zakriči vame in trdo besedo izgovori, da se razbije izkvarjena posoda mojega srca, da bom čutila, da sem obsojena... Ah, čemu me preiskuješ s to trpečo mirnostjo! Bruhni vame in odkrito mi povej: Vlačuga si, počestna!

Zena: Naj mir se v tebi naseli. Čemu razbijati srce razbičano in goljufano, od obljud utrjeno na smrt, od dolge poti v iskanju. Sedaj premeri stezo za nazaj. Svojo pot od matere in sester! Opomina se spomni matere svoje in se presodi! Kam sedaj?

Hči (kot blazna): Kam?... V vodo... Ali pod kolesa. Izpijem strup ali si pre-režem žile!

Zena: Kako obup hrumi v tebi! O, da te valovje razbesnelo res ne vrže ob skalovje.

Hči: Kam... Kam? Povej mi, žena, kam naj zbežim? Kam naj se skrijem? Pred materine oči? Nikdar! V krog deklet domače fare? Ne! S prstom na mene bi kazali!...

Zena: V službo moraš spet! Pusti cesto, naj sameva! Domov ne smeš hoditi za enkrat! Se rečem: V službo moraš spet!

Hči: A le kje, kje naj jo spet dobim; ko pa čakajo pred vrati celi tropi, proseč in moledujoč za košček kruha! Izbirali bodo na široko!... Težko, da bi me izbrali. Na izbero so jim delovne roke novih žrtev mesta, da jim bodo robovale.

Zena: Ne smeš še dalje živeti samo trenutku. Jaz hočem delati in pošteno sebe preživeti; to vero moraš vsaj imeti. Ta vera ti bo iz srca obup in mrz pregla.

Hči (mirneje): Res, morda mi prav poveš. O, ko bi poslušala tvoj nasvet tisto jutro pred odhodom... Oklenila se bom službe z vero in upanjem.

Zena: Tako, sedaj si dobro misel izpregovorila. Veruj! Veruj v boljše! Kdo ti more vero vzeti? Obup ni zdravilo, je le konec žalostne poti. (Vstane, jo poljub.) Vero čuvaj, zaupanje imej v srečo! Jaz ti bom pomogla, da ti preustvarim srce.

Hči: Verovati hočem in upati trdno. Tvoj poljub me je umiril.

Zena (gre.)

Dete: Z Bogom!

Hči (sede; iz mesta pride gospa): Trenutek pravi, poprosim jo takoj! (Gre k njej.) Gospa, prosim ponižno, vzemite me nazaj! Bom pridna še bolj ko sem bila popreje!

Gospa (jezno): A, to si ti? Zdaj be-račiš krog mene kakor nočna lovka v zimi! Delavnih rok me prosi sto in sto, da dam jim kruha. Ne bom izbrala tebe, ki si se pokazala nevredno, se potopala okrog. Lagala si in kradla!

Hči: Ni res, gospa! Nisem kradla, lagali ste takrat in lažete sedaj! Samo, da cenejšo dekle ste dobili, zato ste me spodili!

Gospa: Kaj, ti boš meni očitala? O, še boš gazila po cesti blato, še!

Hči: Vi ste mene umorili, na cesto me pognali, na vas bo vsa krivda pala! Še Bog živi, in pravico trdo čuva. Z njo vas bo udaril!

Gospa: Zdaj se le Bogu priporoči, da ne pogineš tu na cesti! Izpred oči se mi poberi, izkvarjena punčara! (Odide.)

Hči (strmi za njo, nato krikne): Izgubljena! Izgubljena! (Se sesede na klopi.)

Prijateljica (pride): No, kaj pa tebe tišči, prijateljica?

Hči: (se ji ostro zagleda v oči.)

Prijateljica: Nevarna si, iglasto gledaš, mogla bi me prehosti.

Hči: Ti si kriva, ti!

Prijateljica: No, še kaj! In zakaj?

Hči: Oj, prijateljica! Trdo si ti mene v življenje postavila! — Si kriva ti, da sem blodila, reva. Globine človeške vide-la. Paradiž človeške bede doživela: trdnost ulic v mestu, neusmiljenost ljudi, zakrknjenost srčne ljubezni, a ljubezni prave nisem našla nikjer. V to dolgo trpljenje povest si pognala me ti!

Prijateljica: Me sodiš! No, ko si bila pa sama, sem ti dobro služila! Taka hvaležnost! — Zakaj je jezo kuhaš? Službo si izgubila; godrnjave gospe si se iznebila. Kakor da to sreča ne bi bila! Služba je samo začetek, pozneje se človek že sam bolj pametno obrne. Čemu bi ribala sobe, s košaro hodila na trg in se za trohico jedi in denarja borila? Se lahko brez dela bolje živi! — Ti si še mlada! — Menda me razumeš in na ulici bo prostora tudi še dalje za tebe. Lepa si tudi še, no...

Hči: Ne, ne, nič več te nočem poslušati. Ubežala bom, se skrila vsemu svetlu! Ah, ko bi ti vedela vse!

Prijateljica: No, ti že veš! Pametna si in boš za sebe že prav obrnila... (Norčevaje): Včasih je tudi smrt dobra ali pa v bolnišnici kot. Poskusiti je treba

vse: dobro in slabo. Tudi meni cesta ni prizanesla.

Hči: Zakaj biješ po meni, slabotni in grešni? Saj si me ti zapeljala!

Prijateljica: Grem po poslu! Tvojih očitkov sem se najedla. Na svidenje! (Odide.)

Hči (sede trudna; izmučena govori): Trudna sem, izmučena na smrt... Spala bi rada... Pa ne morem. Dom... Mati... O! Da bi šla pred njo...? Sveto mučenico! Grda in ostudna se sama sebi zdim. Zapravljeno je vse bogastvo z doma...! Kakor angel čista sem bila, ostudna kot žival, brezkrvna sem sedaj... O, dom... V mojem srcu je ugasnil... Cerkev in pokopališče sta se izgubila v daljavi. Majhna in neznatna, ju še komaj čutim. Bolna sem na duši in telesu. Ta grda bolezen! Dušo mi je umorila, zažrla se v telo. (Prisluhne): Oh, to je kričanje mesta! Vest mi je prevpilo. Spala bi... (Vzame stekleničico s strupom in jo ogleduje.) Tu notri je zdravilo za dolgo spanje. Da... bi ga... vzela? (Vstane, odpre, nastavi na usta, sope.)

Žena (pride, jo prime za roko, steklenica pade).

Hči (otrpla): Zena!

Žena (jo prime za roko): Sestra, odpočij se in umiri! Jaz moram iti! Toda otorka ti pustim, da se boš z njim igrala. (Odide.)

Dete (iz ozadja raste bela svetloba. Dete jo prime za roko, pokaže v svetlobo): Pojdi, popeljem te tja!

Zavesa.

5. Hrepenenje po domu in fari.

Slika kot prej. Godba in hrup. Hči pride iz mesta s prtljago; vesela, hrepenoča.

Hči: Zdaj se vracam! Izgorevam že od koprnenja, da se stisnem brž v topli kot domače hiše in zagledam trpeči svoje matere obraz. Že vidim: dobrota iz njega bo sijala. Za roko mene bo prišla in toplo govorila: Hvala tebi, hčerka, da si se vrnila! Bo mar vedela, da greh se v mojem srcu skriva? Nisem jaz prepoznala dekleta iz tujine, preprosta kot sem bila.

Tudi moja mati je preprosta in po otroško bo sodila: »Trpljenje ti je poglobilo poteze v licu in obrazu! Ne bo vedela, da je to storil pohlep po sreči in uživanju.

Dekle iz tujine (pride): Kam si na potu, vesela?

Hči: Ah, glej jo, in spet si tu! Jaz se vracam in se že veselim na božič in velikonoč doma! Vse bom grenko pozabila, kar mi je tujina dodelila. O, rezala mi je grenki kruh! Ti si mi vabeče bajala o sladkostih v mestu. Beseda tvoja me je prevarala in zapeljala kot grešni glas. Toda odpuščam ti, ko je vse tako veselo v meni. Da se vracam iz pekla in grem v nebesa, se mi zdi!

Dekle: Tako, tako? Jaz vem, da pokoj v tvojem srcu doma se bo izgubil. Spet in spet boš zaželela v mesto in tužno. Sreča kot skrivnostna roža se ti bo skrivala, in prikazovala zdaj tu zdaj tam. Ujela je ne boš nikoli.

Hči: Jaz vero imam v dom in mater, v božič in velikonoč, v preprostost in toploto doma, v ljubezen med vsemi ljudmi. Samo ne tukaj! Tam, tam!

Dekle: Kdo ti je to srce ustvaril? Kdo ti je vero v božič in velikonoč dal? Oj, to tvoje dobro srce! Kakor da bi bilo vkovano. Vse leto so kovali po njem, pa ga niso prebili. Mi drugi pa smo v letu že zgubili vero v lepoto božiča in v dobroti velikenoci.

Hči: Veš, žena je hodila za mano, žena s srcem! Kadar sem bila sama na ulici, se mi je približala in mi je toplo odevala hladno moje srce, da mi ni zmrznilo. Kadar sem pela v veseli družbi grešnikov, je prišla nenadoma, kakor bi se iz zvokov naredila. Lahna kot veter, nevidna vsem drugim, se mi je približala in me objela. In začutila sem, kako se preliva toplota od nje do mene, kako so zaživeli ob njeni besedi cvetoči bregovi doma, žive oči matere in križi pri fari, vsi svetli. Takrat sem s svojo dušo romala, romala domov in sem uživala vedno sveto noč doma in veliko nedeljo.

Dekle: Kdo je bila ta žena?

Hči: Ne vem za njeno ime. Le to vem, da je imela goreče srce!

Dekle: Morda se boš ti res doma spokojila. (Ulico zajame modra ali zelena svetloba. Zbor črnih in Prijateljica med njimi se približajo. Dekleta so v črnih oblekah — žrtve mesta.)

Dekle: Pozdravljene, sestre!

Hči: Sestre, slovo vam dajem. Domov gre moja pot!

Zbor črnih: Domov? Kje si le doma? Cesta je naš dom.

Hči: Mater imam in hišico; tja grem!

Prijateljica (ki je tudi med črnimi): A, si domov že pot ubrala? Menila sem, da si pod kolesi končala. Te vode valovi niso zvabili? In kam si strupeno tekočino izlila?

Hči: Mi je žena s srcem prestregla roko, ko sem hotela izpti, pokazala mi tja, kjer moj dom živi...

Zbor črnih: Tak je navadno naš konec: mrevarijo kolesa mašin naša telesa, valovi jih sprejemajo v hladni objem, ali pa poginjamo kakor psi na cesti. Da bi ti usla naši usodi?

Hči: Jaz vero imam, jaz čutim, da mi srce še bije.

Zbor črnih: Srce, srce! Zgubljeni zaklad! S tožbo stopamo pred te, mesto! Srce si nam zamorilo! (Dvignete pesti:) Krivica! Krivica! Krivica! (Žena nastopi.)

Žena: Stojte! (Ko se hrup poleže:) Ne slišite mar, da je vaš krik le kot neznamenat jok proti hrupu mesta. V ropotu mašin se izgubi vaš krik na pomoč ko dih otroka v spanju.

Zbor črnih: Smo mar brez pravice? Krivica, ki vpije v nebo!

Žena: Pravico imate, toda zastoj bo vaš krik. Tisoči, ki jočejo, ne bodo nikdar mogli zakričati glasno kot en sam, ki ima silno oblast.

Zbor črnih: Ne, še z zadnjo močjo povemo vsem: Krivica, krivica, krivica! Mar sodiš ti, da nam krivice niso storili?

Žena: So jo! Toda opravile ne boste ničesar proti njim, ne z vpitjem in ne z orožjem bridkim. Ozdravite najprej sebe, potem navalite nanje!

Zbor črnih: Oh, bolne smo res!

Hči: Ozdravite svoje srce. Postanite ve dobre in dober bo ves svet. Prižgite

lučke v sebi in zažarelo bo sonce na nebu. V temi živite in sonca ne vidite! (Razgrne plašč, srce na prsih zažari.)

Dekle iz tujine: Saj to je ona!

Zena: Zena s srcem!

Vse: Srce! Srce! Srce!

(Stopi k njim in pokaže srce.)

Zena: V evangeliju je prilika o pametnih in nespametnih devicah. Svetilke, o katerih govori, so srca. Ve vse ste kakor device, čakajoče ženina. Zenin je moj sin, blaženstvo in sreča. Ni vsem pogasil mesta hrup svetilk gorečih. Le poglejte vrsto belih zdaj!

Bele (zbor belih pride): Pozdravljena, kraljica, pozdravljena zakladnica moči in zdravja!

Zena: Vesela sem vas, bele sestre. Nisem zastoj blodila v skrbni vni, da vam olje v svetilkah ne poide.

Zbor črnih: Vse belo, belo, belo. Nas je sram.

Zena: Ve, ne bojte se ena druge. (Pokaže na bele.) Ve boste meni pomočnice. Komur svetilka še gori, naj sveti drugim. Le skupnost vseh nas bo otela. Primate se za roke in sklenite vrsto, da gremo zdaj na božjo pot. To sestro (pokaže na hčer) homo domov spremile. Ti, Sin, primi jo za roko, da ne zajde zdaj na pot! (Bele podajo črnim roke in v procesiji odidejo; zadnja gre žena s srcem, pred njo pa Dete in hči.)

Zavesa.

6. Veliki mir in sreča.

Ves oder je spremenjen v mrtvašnico; bela krsta, obsuta s cvetjem; hči sloni na krsti; vsa v belih oblačilih. Jezus je pri njej. V ozadju razsvetljena domača fara. Sliši se pesem: »Moja duša povečuje Gospoda«. Oder se počasi svetli.

Dete (prime za roko hčerko, jo dvigne): Zapusti kletko te mrtvaške ječe! Prispela sva na konec poti. Zdaj pride tvoje sladko srečanje z materjo. (Jo pelje krog krste materi nasproti.) Doma si zdaj, ker si z menoj. Veliki mir ti dajem in pa srečo.

Mati (v črnem, tiho): Hči! Bala sem se. Zdaj sem srečna, ker si z Jezusom. (Razprostire roki.)

Hči: Mati! Žena s srcem me je otela. (Se objameta, počasi odideta.)

Vse igralko, razen gospo, pridejo na oder, ko mati in hči odideta. Pokleknejo krog krste tako, da sta Dete in Zena na sredi.

Zena (čez čas vstane): Pojdite duše reševati, da bodo umirale tako, da bo Zenin z njimi. Vi vsi (stopi proti gledalcem) ste odgovorni za duše tistih, ki se v tujini pogube. Moj Sin bo sodil. Ko bodo zabučale trombe v znamenju oblasti, bo prišel ta moj otrok kot strog sodnik.

Dete: Rešujete duše, nobenega strahu ne imejte. Napori vsi so kakor nič v primeri s ceno duše. Za mojo Materjo hodite, olja v svetilke si nalijte, da boste vse kakor ona: ŽENA S SRCEM!

Zavesa.

Konec.

»Žena s srcem« naj bi bila dekliška stanovska igra, ki bi jo dekleta igrala za Marijine praznike, na izseljenško nedeljo ali pa na dan, ki bi ga nazvali »Dekliški praznik«, kakor imajo tudi matere svoj »Materinski dan«. Igra sem narekoval igralkam Dekliškega krožka v fari sv. Jakoba na Dolu. Uprizorile so jo na praznik Brezmadežne preteklega leta. Igra je uspela: ves čas med igro je vladala v dvorani kar sveta tišina; tudi solz ni manjkalo. Igranje je spremljala ves čas godba iz zvočnika. Odmori so bili zelo kratki. Res živeto in globoko je igrala Ivica v vlogi »Hčere«. Scenerija je bila narejena nalašč za to prireditelje. Na zavesnem odru smo spremljali le projekcije v ozadju. Cerkev, dom, vrt, tovarna itd. Veliki del uspeha gre tudi na račun točne in smiselne razsvetljave. Vso garderobo so dekleta same pripravile. Dekleta v zboru v prvih dveh slikah so imele narodne obleke. V peti sliki so ista dekleta nastopila kot črne in bele, vsakih po deset. Črne so imele običajno črno obleko, bele pa bele halje. Marija je ime-

la belo obleko z rdečim srcem, čez to pa rjav plašč, ki ga je odgrnila v peti sliki. — Za orgle služi harmonij v ozadju, za hrup mesta gramofonske plošče po zvočniku. Tri slike in trojno razpoloženje morajo ustvarjati oder, igra in godba: Dom in fara (— orgle, pobožna pesem, narodne preproste obleke, živost, neposrednost), tujina (— temna ulica, tovarna z okni iz ozadja, žareče razsvetljenimi, hrup harmonike, kričeča pesem, glasovi strojev, odmakajenost), mrtvašnica (— bela krsta, cvetje, bela obleka,

občutena, nežna, duhovna godba, koralni spev, mir, onostranost). To trojno sliko označimo lahko s tremi izrazi: življenje, stroj, duh.

Kjer bi igro uprizorile, dajem še tole navodilo:

Pripravite dekleta tudi duhovno za to igro! Skupnost deklet in apostolat dobrih med slabimi z neomajno ljubeznijo. Nad matematiko časa — silo srca! Med gospodične, sportkinje, agitatorke — med »žen-ske stroje« — živa bitja, »žene s srcem!«
D. P.

LEGENDA O KOPRIVNIŠKI MARIJI

Improvizirana igra za dekliške sestanke, spisal D. Petančič

Za uvod: Legenda o Koprivniški Mariji v obliki, kakor je tu podana, hoče služiti samo za vzor, kako je mogoče društvene sestanke, ki so večkrat preveč shematični, spraviti v novo, občestveno obliko. Snov za sestanek mora biti za poživitev skupnosti vsaj od časa do časa aktualna in privlačna. Lokalne snovi vedno vlečejo. Za poživitev farne zavesti more dobro služiti farna zgodovina in morda še bolj farne legende. Vsak kraj pa ima tudi druge svoje pripovedke, ki bi jih bilo treba spraviti v zanimivo obliko in jih vzeti kot snov za sestanke naših organizacij. Pričujejo snov v tej obliki so imele v sporedu na sestankih dne 8. decembra in na praznik sv. Treh kraljev članice Mladinske kmečke zveze v Koprivnici pri Rajhenburgu. Poudariti moram, da ne gre pri tem za kako igranje v smislu diletantskega odra. Nobeden od igralcev ni šminkan ali preoblečen. Tudi igralcem ni treba znati vlog na pamet. Lahko jih berejo, treba pa je, da jih prej naštudirajo, ker le tako jih morejo podajati z občutjem smiselno. Igrski vodja igrance predstavi, kakor da bi jih neposredno izbral izmed navzočih članic.

Na mizi, pri kateri sedi igrski vodja, mora biti celotno besedilo in zvonec, s katerim pozvoni, ko je govora o procesiji. Ves potek sestanka se razvija v smislu konvencije duhovnega voditelja s članicami. Na ta način so udeležene na uspehu sestanka vse članice in tako izginja vprašanje, kaj bomo mi nudili, da bodo članice zadovoljne. Sestanek tako društvo v resnici veže v občestvo. Mislim, da je ostvarjanje skupnostne, občestvene zavesti še vedno najgloblji smisel vsakega društva. Ta primer hoče pokazati, kako je mogoče domačo zgodovino uspešno uporabiti za sestanke, če ji le znamo dati neko primerno obliko. Prepričan sem, da bi se deklet predavanje o zgodovini in legendah o Koprivniški Mariji manj dojmilo, kakor pa se je ta improvizirana, občestvena igra. Ker — naj bo kdo še tak nasprotnik teatra, ki ga nekateri uganjamo, in naj bo kdo še tako navdušen za telovadbo — priznati mora, da ljudje ljubijo teater in čim bolj so od civilizacije še nepokvarjeni, tem bolj ga ljubijo. To morem ugotoviti sedaj, ko mi je usoda dodelila delokrog v skritem kotu našega Urwalda — »pragozdca«.
P. D.

Igrajo: Marija, angeli, pastirica in pastirice, igrski vodja — duhovni vodja društva in članice, ki so pri sestanku navzoče.

Igrski vodja: Dekleta! Zadnjič smo se dogovorili, da bomo na današnjem sestanku zaigrali igro o tem, kako je nastala romarska in farna cerkev v Koprivnici. Igro sem zložil — kake posebne umetnosti ne smete pričakovati! Tem lepša bo igra, čim lepše jo bomo igrali. Zato je pa treba, da res vsi te pol ure živimo z igro. Pesmi, ki jih bomo vsi peli, so tako znane, da ni treba nobenih vaj. Vloge bomo sedaj razdelili. Tole otroci, ki sem jih pripeljal s seboj, so se z velikim veseljem naučili vlog za angele in pastirice. I. bo brala vlogo Marije, T. pa vlogo prve pastirice. Zdaj bomo molili, potem za začnemo z igro!

V imenu Očeta in Sina...

1. Marija gre čez Pusti vrh.

Igrski vodja: Najprej nekaj spominov na Svete gore in Podšredó in Kálobje, kjer stoji stare Marijine cerkve v naši pokrajini.

Marija: Angeli moji, hodite z menoj, šla bom na romarsko pot nocoj. Šla sem čez Presko goró, na Pusti vrh in v Podšredo,

sem videla teh ubogih ljudi vso stisko in bedo.

V hribih kamnitih trd jim raste kruh. S solzami si ga mehčajo, preveč je suh. In še baronov in grofov urvaldskih birači

mojim otrokom kruh jemljejo z biči. Je že res, da so dediči Adáma in Eve in v solzni dolini prebivajo reve.

Zastoj pa vendar ni tekla mojega Sina kri!

Ali s trpljenjem Njegovim in smrtjo ljudem pomagano ni?

O pač! Ljudem je treba oči odpreti, da se bodo mogli iz zemskega mraka v svetlo nebo zazreti.

Med dežjem in soncem božji stolec se pne,

sonce krasí, se dviga v nebo iz temè.

Angeli moji, vi razumete to primero. Dala bi rada tudi ljudem to vero:

Sonce je moj Sin, mavrica sem jaz, ki ga oznanjam,

žena iz božjega Duha, ki temò odganjam.

Ko prišla sem na Presko góro, sem pokleknila na kamen.

Vanj se je vtisnilo moje koleno — mnogo po svetu je teh mojih znamenj.

Na Javorju, pod Špičkom, na Rožci pri Sotli sem pastirje opazila,

s pogledom sem vse blagoslovila: belorune ovce, jagnjeta, govedo

in pastirje, ki so v coklah hiteli za čredo.

Vse je obstalo in vse je moj pogled objel!

In pesem pastirjev, glasovi čred so zapeli slavospev.

Pokazala sem — in vse je hitelo na visoko goró.

Kdo je slutil, da v slavo božjo to Sveta gora bo?

Črede so plézale v vrh in hropele, brez moje pomoči bi bile gotovo v prepad zdrsele.

Vrh góre bôdel je v zrak ko igle konica,

da sestí ni upala nanj nikoli ni ptica. Živina liže goró v skalovino pod vrhom,

vedno globlje zajeda se vanjo z jeziki in srhom.

Se ubada živina dolge dneve in noči, dokler vrh goré v dolino ne zgrmi.

Kjer preje ostri vrh je stal, je zdaj ravnina, nad njo iz nebá oblak svetál.

Angeli: In tam sedaj kapelica stoji, pobožno ljudstvo vneto te časti.

Častimo te tudi mi, saj si Kraljica naša ti!

Marija: Angeli, pri meni ostanite, se po gorah tu naokrog ozrite!

Vse bom posvetila, bom tod ljudem velike milosti delila.

Ustavila sem se pred leti že v Podšredó,

tolažbe spomenik sem dala ljudski bedi,

pustila žalosti sem svoje jim spomin, da ne omagajo od zemskih bolečin.

Angeli: V Podšredó cerkev Matere sedem žalosti stoji,

romarjev procesija k njej hití.

Mati žalostna tam grešnike in reveže sprejema,

jih tolaži in pogube večne jih otema.

Marija: Na Pusti vrh smo zdaj prišli.

Od tod bomo na sever lep razgled imeli,

kjer se kálobška cerkev dviguje v nebo.

Z zaupanjem pobožnim romajo k njej verniki, ki revščina jih tare in se bojé hudobnega duhá prevare.

Poslušajte, zdaj pesem se glasi — na Svetih gorah, Kálobju, v Podšredó

mi doní

slavilna pesem in pobožna hvála za milosti, ki sem jih romarjem že dala.

Pridružite zdaj njim svoj glas, naj varuje Marija tudi vas!

Angeli (zapojo z navzočimi): Bodi nam pozdravljena,

o nebes Kraljica...

2. Marija gre v Koprivnico.

Igrski vodja: Legenda pripoveduje, da je prišla Marija v Koprivnico, ko

to še ni bilo nobene hiše, temveč so rasle le koprive, koder so se preganjale

koze in ovce. Pospremili bomo Marijo na poti v Koprivnico in bomo z angeli prepevali.

Marija: In zdaj, otroci moji, rada bi spet nov oltar imela,

kjer bi Sina za ljudi Bógu darovati smela.

Sem spet preprosta in ponižna kot takrat,

ko šla sem z Jožefom se v Betlehem zapisovat.

Sem Sina tamkaj v jaslicah povila.

Bom tudi zdaj nekje kak kot dobila.

Angeli: O Marija, zidajo ti bazilike in katedrale,

da bi ti dostojno čast na zemlji dale.

Zakaj greš spet v ta trdosrčni Betlehem, kaj v to dolino, kjer je kraj tak mrk in nem?

Marija: V dolini tej trpijo zdaj ljudje, jim žalost, skrb trpinčita srce.

Žalost bom v veselje spremenila,

pesem orgel in zvonov se bo še tod glasila.

Dar in žrtev moje je življenje, Jezus med ljudmi edino hrepenenje.

Angeli: Mati, kam nam pot ravnaš? Kam, Marija, nas peljaš?

Marija: Tisti kraj, kamor sedaj gremó, nima še imena, a še slaven bo.

Rastejo na hribu le koprive, vinska trta vmes, nobene njive.

Kjer koprive se šopirijo, bo stal oltar, vino bo spreminjalo se v božji dar.

Med koprivami se pasejo ovce, jaz Pastirja bom postavila med nje.

Angeli: Ker koprive tam rastó, naj po njih ime še bo.

Gremo zdaj v — Koprivnico. Bogu pevat hvalnico.

Marija: Angeli so ta kraj krestili, mu preprosto ime podelili.

Tako je Koprivnica nastala. Moj novi Betlehem bo postala,

kjer spet bom Jezusa rodila, ga srcem človeškim izročila.

Angeli: Mrak na zemljo pada, zemlja bi zaspala rada.

Ne bo še kmalu zvezdic na nebo, zapeli bomo, da nas strah ne bo.

Mimo Stranskega grada vodi pot, pustó je in dolgčas hoditi tod.

Marija: Brez skrbi, ne bomo se izgubili, pred nočjo se bomo že v Koprivnici zglasili.

Angeli (zapojo): Lepa si, lepa si, Roža Marija...

Marija: Lepo ste zapeli. Zdaj bomo drugo pesem začeli.

Sonce je padlo za goró, domov se vračajo ovce in kozé,

pastirice se bodo oglasile, s pesmijo nam večer oznanile.

Pridružite se jim še vi, pesem nobena neznaná vam ni.

Angeli (pojo): Glejte, že sonce zahaja... (Koniec prihodnjič.)

STROKOVNI ČASOPISI

»Art Dramatique«

Ime Léona Chancerela našim prijateljem gotovo ni neznano. Že v »Ljudskem odru«, II. letniku, str. 71 sl., sem napisal poročilo o teatrskem delu francoskih katoliških skavtov, »Igralcev izvidnikov«, ki jih vodi Léon Chancerel. Poročal sem tudi že o njihovem glasilu »Bulletin des Comédiens Routiers«, iz katerega smo črpali tudi marsikatero stilno dovršeno vinjeto, predstavljajočo kako stilizirano inscenacijo (gl. v letošnjem »Ljudskem odru« na str. 59, 118 itd.), večinoma v zasnovi slikarja Renéja Gabriela. Chancerel je začel pri skavtih, to je — pri mladini. Od onod se je njegovo delo čisto naravno in organsko razpletlo na vse katoliške prosvetne organizacije v Franciji. Samo skavtom namenjeni »Bulletin...« se je umaknil širše zasnovani mesečni reviji »Art Dramatique«. Središče Chancerelovega praktičnega dela so še vedno skavti, njegovi »Comédiens Routiers«, toda praktična izkustva te delavnosti so namenjena vsemu katoliškemu teatru v Franciji. Tako je ustanovil svojo »odrsko matico«, nazvano »Centre d'études et de représentations dramatiques«, ki se ukvarja z vprašanji vzgojnega in prosvetnega odrskega ustvarjanja. Za javnost praktično ustvarja s svojimi »Comédiens Routiers« (ki so naredili lani turnejo po Nemčiji — in želi sijajne uspehe!), posebej otrokom je namenjeno njegovo gledališče »Théâtre de l'Oncle Sébastien«. Vsa ta njegova delavnost se odraža v njegovi reviji »Art Dramatique«. Ta revija je zato za vsakega odrskega delavca prava zakladnica. Vsega najdeš v njej — poleg stvari, ki se tičejo Chancerelovega osebnega dela, tudi pobud vsake vrste, poročil iz raznih dežel, komentiranih besedil, ilustracij raznih pozorišč, kostumov, mask. Značil-

nost Chancerelove šole je, da poudarja igro s telesom, da propagira igro s polovično krinko in se tako na nek način naslanja na staro laško commedie dell'arte. Chancerelova delavnost je poseben svet. »Art Dramatique« pa je kljub temu revija za vsakogar, ki se zanima za gledališče. Niko Kuret.

»La Source«

To revijo izdaja vsaka dva meseca »Oeuvre de l'Apostolat par le Théâtre« v Bruslju — Anderlechtu pod vodstvom Emila Schwartza. Revija ni razkošna, a zelo okusno opremljena. Sama in v prilogi prinaša redno igrska besedila, predvsem izpod peresa Emila Schwartza. Izrečno in stalno naglašča svoje geslo: V službi Katoliške akcije! Apostolat z gledališčem! Iz nje smo vzeli obe igri Kristusu Kralju, ki smo ju objavili v letošnjem 1. zvezku (str. 4 in str. 10), iz nje je tudi izvrstna igra za materinski dan, ki jo prinaša pričujoči zvezek (str. 149). — Revijo priporočamo vsem prijateljem iz našega pokreta. Letna naročnina znaša 6 belgas, naroča se pa na naslov: Éditions »La Source«, Bruxelles - Anderlecht, Rue de l'Obus, 92, Belgique.

Prijateljem iz našega pokreta priporočamo, naj se naroče na reviji:

JEUX TRÉTEAUX ET PERSONNAGES
5, Place St. Étienne, Auxerre (Yonne)
France.

Letna naročnina 35 fr. (10 zvezkov letno.)

ART DRAMATIQUE

24, Rue Victor-Noir, Neuilly-sur-Seine
France.

Letna naročnina 25 fr. + 20%.
(10 zvezkov letno.)

P. Jozef Boon, C. S. S. R.

Naš prijatelj p. Jozef Boon C. S. S. R. v Esschenu v Belgiji je neumoren. Pisal je »Igro o sveti krvi«, ki se je igrala pred mestno hišo v Brugesu. Izvajalo jo je nad 2000 sodelujočih, režiral pa je slavni flamski igrski vodja Anton Van de Velde. Pevske zборе in orkester je tvorilo 1000 oseb, ki jih vodi Arthur Meulemans. V prvem delu prikazuje igra, kako Jožef Arimatejski prestreže Kristusovo kri na Kalvariji, drugi del kaže, kako je v dobi križarskih vojsk (1150) vitez Thierry Alzaški prinesel relikvijo svete Krvi v Bruges, tretji del pa tvori počastitev, ki jo izkaže bruško prebivalstvo sveti Krvi.

Igra se je izvajala ob in na ogromnem stolpu srednjeveške mestne hiše na pozorišču, ki je zavzemalo 500 m². Vsa okna, vse galerije, vsi prizidki in stolpiči so služili vrhu tega kot del pozorišča. Predstave te igre, ki je prava simfonija zborovske drame, glasbe, barv, arhitekture in razsvetljave so bile resnični triumi in morebiti največji gledališki dogodek lanskega leta, dasi ni prišel noben glas o tem k nam. Prav gotovo pa je to doslej najbolj dovršena realizacija sodobno zasnovane katoliške množične igre. Predstave se bodo letos ponovile.

P. Boon, čigar ime je znano daleč preko belgijskih mej, slavi letos svojevrsten jubilej: kot izredno plodovit pisatelj in dramatik je izdal kljub svoji mladosti doslej že 75 del, od katerih so prevedena nekatera v francoščino, angleščino, nemščino, ukrajinsščino in tudi — slovenščino. Znano je, da je prinesel »Ljudski oder« (IV. letnik, str. 153 sl.) njegov govorski zbor »Delo naših rok«. Njegova prelepa dekliška igra »Sveta Cecelija« je med najčudovitejšimi igrati, kar jih je izšlo v naši zbirki »Ljudske igre« (21. zv.). V seznamu del p. Boona so tri zbirke pesmi, dolga vrsta iger za

Photo Coopman, Brugge

P. Jozef Boon C. S. S. R.,
znameniti flamski katoliški dramatik in režiser
(Esschen, Belgija)

oder, nekaj tudi za radio, nič manj dolga vrsta govorskih zborov, strokovna dela za recitacijo, studije in eseji in naposled še nekaj pripovednih del.

Ni pa samo pisatelj, je tudi sijajen igrski vodja. Za belgijski katoliški shod v Mechelnu je napisal na primer ogromno množično delo »Credo«, ki ga je režiral z desetstisoči igralcev. Prosvetna zveza v

Ljubljani si je nabavila film z odlomki iz te prireditve. Slike s predstav raznih njegovih iger manjšega obsega kažejo, da ima izvrsten okus za igro v prostoru in smisel za praktično inscenacijo (izumil je inscenacijo z »zabojje«, s katerimi sceno »zida«).

P. Boon z velikim zanimanjem spremlja naše delo. V zadnjem pismu pravi, da se bo lotil slovenščine, tako zelo mu je naše prizadevanje všeč. Sorodnost med flamskim in slovenskim narodnim značajem se mi zdi, da smo si res zelo, zelo blizu. Zato nam je ogromna delavnost p. Boona v tem večje veselje. Niko Kuret.

«Cahiers catholiques» razpisujejo natečaj Marijinih iger v zvezi z dnevi religiozne umetnosti februarja 1959. Urednik »Cahiers catholiques«, Jacques Debout, znan pobornik novega katoliškega gledališča v Franciji, pa je nekaj dni prej umrl.

V francoski švici je nastala igralska skupina po vzgledu Ghéon-Brochet-jevih »Compagnons«. Ti »Compagnons de Romandie« v Zenevi so nastali leta 1957, vodita jih Jo Baeriswyl in slikar Aleksander Cingria. Igrajo v Zenevi, gostovali so že tudi v Fribourgu. Prva njihova predstava je bilo Ghéonovo »Življenje svetega Frančiška Asiškega«, druga pa Timmermansovi »Trije kralji«.

Henri Ghéon je prebil 10 tednov v Kanadi, kjer je predaval o novem katoliškem gledališču. Njegova turneja je pokazala prodorno silo ideje, ki jo ta neutrudni delavec za dvig in rešitev gledališča po načelih evangelija in z resnično

globoko umetnostjo razširja po svoji domovini in izven nje. Njegovi obiski pomenjajo pravi triumf. V skromnem pismu Henriju Brochetu razodeva, da je ideja novega gledališča močna ne samo v Kanadi, ampak tudi v Združenih državah. Poudarja, da je videl celo več resnih stremeljenj in več dovršenih predstav svojih iger »onkraj morja« kot pa v lastni domovini. »Sejali smo onkraj morja,« pravi, »in sadovi so nad vse razveseljivi.«

Tudi Pariz ima svoje znamenite gledališke dogodke. V katoliških krogih vzbuja ogorčenje Cocteaujeva igra »Les Parents terribles« in Mauricea Rostanda »Verlaine«. — Na drugi strani pa je pripravil René Rocher v gledališču Vieux-Colombier šele za letošnjo sezono Lavryjevo »Prvo legijo«, ki smo jo gledali že lansko leto v Ljubljani in Mariboru. André Belessort piše o tej predstavi: »Prvo dejanje je vzbudilo aplavz, ki ni imel nikake zveze s tovarištvom ali snobizmom. Malokdaj sem videl tako srečno občinstvo. Zdelo se je, kakor da je spet našlo stvari, ki jih ljubi in ki je o njih mislilo, da so izgubljene. Videti je tudi bilo zadovoljno kakor ljudje, ki so trpali po blatu in ki naposled vendarle čutijo trdno in suho zemljo pod nogami. Tri četrt ure po začetku predstave še ni bilo na odru nobenega izmed pokvarjenih in gnilih proizvodov naše civilizacije. Osebe res da trpe, toda njihovo plemenito trpljenje jih razlikuje od živali. To so bili ljudje in celo jezuiti.« — Hkrati nastopata v music-hallu »A. B. C.« dve senzaciji: katoliški skavti, »Les Comédiens routiers«, ter cerkveni deški zbor »La Manécanterie des petits chanteurs à la Croix de Bois«. Za naše pojme čudno, toda za sumljivo zračje nočnega zabavišča razveseljivo novotarstvo.

Kaj bi igrali

v postnem in velikonočnem času?

Igre v knjižni izdaji vseh slovenskih založništev dobite pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani! — Obračajte se samo nanjo! — Katalogi brezplačno na razpolago.

● Pasijonske igre

P. Romuald-Kuret: Slovenski pasijon. — Din 20.

A. Šuster-Drabosnjak: Igra o Kristusovem trpljenju. Din 20.

Fr. Herwig: Velikonočna igra. Din 20.

E. Gregorin: V času obiskanja. Din 28.

* Ks. Meško: Pasijon. Din 16'— (vez. 24'—).

V »Ljudskem odru« IV, str. 95; Salamou: Kričev pot. Deutsch-Finžgar: Pasijon. — Rokopisno pri Prosvetni zvezi, Ljubljana.

● Druge igre za post

A. Šuster-Drabosnjak: Igra o izgubljenem sinu. Din 20.

J. Boon: Sveta Cecilija. Din 20.

Calderon: Misterij svete maše.

Ghéon: Sultanova hčerka in dobri vrtnar. — Oboje rokopisno pri Prosvetni zvezi, Ljubljana.

● Za Jožefovo

V »Ljudskem odru«

Boon: Delo naših rok (IV, str. 155).

Jan: Razpotje življenja (V, str. 149).

Cigler: Jožefovo — praznik dela (V, str. 154).

Krek: Prolog (IV, str. 16).

Krek: Pesem katoliških delavcev (IV, str. 17).

Kuret: Bog klíče (IV, str. 18).

Kurton: Tesar ob poti (IV, str. 101).

● Za materinski dan

V »Ljudskem odru«

Jurač: Beseda o materinem trpljenju (IV, str. 108).

Kunstelj: Sirota (IV, str. 119).

Kuret: Blažena Mati Hema (IV, str. 112).

Slomšek-Simon: Skrbna mati v soboto zvečer (IV, str. 120).

Vovk: Slovenska mati (V, str. 155).

Galperinč: Mati (V, str. 157).

* Andersen-Meško: Mati. Din 4'—.

* Slovenski materi. (Mladi oder). Din 20'—.

Blachotta: Mati. Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani.

Naročniki »Ljudskega odra« dobe 25 odstotkov popusta na cene iger iz založništva Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani.

Igre, ki niso iz založništva Jugoslovanske knjigarne, so v gornjem seznamu označene z zvezdico (*).

Stari letniki »Ljudskega odra« (II—IV) se dobe kompletni po din 60. Kompletan ni več V. letnik (pošel je prvi zvezek) in velja zato din 40. Prispevke iz »Ljudskega odra« smejo uprizarjati samo odri, ki so naročniki »Ljudskega odra«!

Pri vseh naročilih se obračajte samo na Jugoslovansko knjigarno v Ljubljani.

Največji slovenski pupilarno varni zavod

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Stanje vlog preko Din 420.000.000.—
Lastne rezerve nad Din 26.000.000.—
Dovoljuje posojila proti vknjižbi

Za vse obveze
hranilnice jamči MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

Na sestankih igralske družine
predelavajte osnovna pri-
ročnika našega pokreta:

PRAVI LJUDSKI ODER

Napisal Niko Kuret. — Cena din 20.—

IGRSKI VODJA

Napisal Davorin Petančič. — Cena din 20.—

Naročniki »Ljudskega odra« imajo pravico
do 25%-nega popusta na obe ceni

Vsak naš igralec, vsaka naša igral-
ka bi morala imeti ti dve knjigi!

Naročajte ju v **JUGOSLOVANSKI KNJIGARNI
V LJUBLJANI**

5

»LJUDSKI ODER«

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Glasilo odrov Prosvetne zveze

ŠESTI LETNIK, 1938-1939

Izdaja Založba ljudskih iger v Ljubljani
(Jugoslovanska knjigarna).

Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana, Zarnikova
ulica 16), ki odgovarja za izdajatelja in uredništvo.

Uprava je v Jugoslovanski knjigarni,
Ljubljana, Pred škofijo.

»Ljudski oder« izhaja vsaka dva meseca. Vsak
zvezek obsega do 40 strani, ves letnik pa vsaj
240 strani drobnega tiska.

Letna naročnina je 80 dinarjev, pri naročilu vsaj
10 izvodov na skupen naslov pa samo 60 dinarjev.
Čekovni račun pri podružnici Poštne hranilnice v
Ljubljani št. 15.957.

Naročnina za inozemstvo: Nemčija 10 RMk, vse
ostalo inozemstvo 5 USA dolarje.

Naročnina se plačuje vnaprej. Do izida tretjega
zvezka mora biti poravnana vsaj polovica naroč-
nine. — Letnik teče od 1. septembra 1938 do 30. ju-
nija 1939.

VAŽNO OPOZORILO

Izvedba tekstov, objavljenih v »Ljudskem odru«, je
dovoljena izključno samo edincam, ki so na-
ročene vsaj na en izvod »Ljudskega odra«.
To velja ne glede na to, ali je prireditelj javna ali
zasebna, in v tem pogledu ni izjeme. Avtorskih
tantijem za take primere ni.

Tiska Jugoslovanska tiskarna d. z. o. z. v Ljubljani
(predstavnik K. Čeč).

Vsebina petega zvezka

N. K.: Povelikonočni in bin- koštni čas	169
H. Ghéon: Živi ogenj nad apostoli	171
J. Boon, C. SS. R.: Angel- ski kruh	187
D. Petančić: Sejavke	189
D. Petančić: Legenda o Ko- privniški Mariji	198

V tem zvezku smo morali za-
radi pomanjkanja prostora
prihraniti konec Petančičevih
»Sejavke« za prihodnji zvezek.
Odpasti so morala tudi ostala
zaglavja. — Ta zvezek ima
samo 52 strani, ker je bil na-
rastel zadnji, 4. zvezek, na 48
strani. Prihodnji zvezek, ki
bo končal ta letnik, bo imel
spet 40 strani in bo tako ves
letnik obsegal 240 strani. —
V prihodnjem zvezku bo izšla
med drugim Brochet-jeva igra
»Volk sv. Pavel in jagnje Je-
zusa«, ki je imela na zasebnih
odrih v Ljubljani izredno lep
uspeh.

MI NE IGRAMO DA BI ČAST IMELI ALI DA BI KAJ OD LJUDI ŽELELI VSO ČAST BOMO MI BOGU DALI INO LJUDEM V EKSEMPEL IGRALI

ANDREJ ŠUSTER DEABOSNJAK (1768-1825)

5

POVELIKONOČNI IN BINKOŠTNI ČAS

Z vsilo in vsem temačnim razgledom
Znakljub je nastopila sončna pomlad:
že je majnik pred durmi. Tako imeno-
vana zimska sezona naših odrov je mimo.
Pred nami je poletna sezona, ki jo
pa poznamo šele nekaj let s predstavami
pod milim nebom.

Majnik sam, Marijin mesec, nam daje
priliko za krajše predstave pod milim
nebom. Izbrati bi morali kako lepo Ma-
rijino legendo. Igra bi morala biti dopol-
nilo večerni šmarnični pobožnosti.

Za binkošti doslej nismo imeli priprav-
ne igre. Kjer hočemo za ta praznik pri-
praviti lépo in času primerno proslavo,
nam bo Ghéonova igra, ki jo objavljamo
v tem zvezku, s primerno predelavo prav
dobrodošla! Igra je seveda pisana za pod
milo nebo.

Za praznik presv. Rešnjega Telesa, ki
ga Cerkev že od nekdanj slavi z mogočno
zunanj manifestacijo, procesijo, so Špan-
ci v dobi svojih velikih dramatikov pri-
rejali slavnostne predstave pod milim
nebom, svoje autos sacramentales. Lepo bi
bilo, ako bi tudi pri nas za to priliko tu
ali tam pripravili igro, ki bi poleg proces-
cije primerno poudarila ta praznik, ki
je pač tudi eden največjih v cerkvenem
letu! To bi ne bilo tako težko uvesti.

Imamo pa v teku binkoštno dobo čez
vse poletje še mnogo prilik, da se igral-
sko udejstvujemo. Vse te prilike — in ne
samo letni čas — nas vabijo, da igramo
pod milim nebom. Kresujemo še ved-
no, izgubili smo le pravi pomen tega
starodavnega običaja. Čakamo dramsko
oblikovano proslavo, ki bi dvignila to praz-
novanje nad plitvo zabavno gladino ir-
ma vrnila njegov nekdanji visoki smisel.
(Isto velja tudi za jurjevanje!) Za
proslavo praznika sv. Petra in Pavla
imamo pripravljeno globoko igro H. Bro-
chetja z glasbo P. Berthierja, ki jo bomo
objavili v naslednjem zvezku. Za praznik
sv. Cirila in Metoda bi bila kaka
primerna proslava ob sedaj običajnem
kresu tudi dobrodošla. Za vse te prilike
je pač težko pripraviti pravo predstavo
v velikem slogu, dasi imamo n. pr. za
praznik sv. Cirila in Metoda izvrstno Pe-
tančičevo igro (»Naša apostola«).

Pač pa najdejo v teku poletja neka-
tere fare priložnost (žegnanje, ro-
manje, dekanijski ali drugi tabori),
da prirede kako igro pod milim nebom
in v velikem slogu. Izbira takih iger je
že zadostna, pa še stalno narašča.

V letošnjem letu se nam obeta na pra-
gu meseca majnika ob priliki kmečkega

tabora v Celju Petančičeva igra »Slovenskega kmeta povest«, za kongres Kristusa Kralja se pripravljata tudi izvorna igra na Stadionu, za Ptuj piše Petančič dramatičnijo Meškove »Crne smrti«, za Makole tudi neko lokalno zgodovinsko igro... Videti je torej, da misel slavnostnih predstav na prostem prodira. Ljudsko gledališče dobiva tisti svoj prvotni pomen, ki ga minula doba ni več poznala: postaja občestven izraz velikih občestvenih doživetij.

Hoteli bi pa poudariti samo še eno važno misel, ki smo jo nakazali že lani: naj bi organizatorji sleherne velike prireditve v teku poletja smatrali takšno slavnostno predstavo za nujno potreben sestavni del sporeda. Naj bi bila vsaj enakovredna, recimo, taboru in telovadnemu nastopu! Edino taka predstava lahko v zanosni obliki izrazi osrednjo misel prireditve, edino ona zajame v nezmagljivi mogočnosti bistvo vseh udeležencev in s tem šele pomaga prireditvi do polnega uspeha! Naši organizatorji se bodo morali preorientirati. Ne dvomimo, da se bodo, saj se kažejo ta nova stremjenja od leta do leta pogosteje. Je pa stvar glede iger taka, da nastajajo za take prilike edino po (pravočasnem) naročilu! Tako je, kot vidimo povsod drugod, samo tako more biti tudi pri nas. Večina takih iger ima namreč

lokalen značaj. Take ad hoc napisane igre bodo obdržale prvenstvo. Igre, ki so »povsod primerne«, bodo težko tekmovala z njimi. Tako vsaj kaže in dvomimo, da bi se v doglednem času kaj spremenilo.

Razvoj se nam pa odpira še naprej: Lokalne igre take vrste, če so res uspele, bi morale ostati tradicija svojega kraja, to je, igrati bi morali iste igre redno, če že ne vsako leto, pa vsaj v rednih razdobjih. Pozabljammo namreč, da je bila ravno »tradicija« ena izmed korenin srednjeveških misterijev in njihovih nezasižanih uspehov. Moderni lov za vedno novostjo bo to spoznanje nekaj časa še oviral, toda ne dvomimo, da bo zmagala nova miselnost tudi v tem pogledu. Tako bomo prišli do tistega ideala teoretikov ljudskega gledališča, da bo imel vsak kraj (mi pravimo — vsaka fara, če že ne vsaka večja vas) svojo igro, ki jo bo igral s sodelovanjem vseh. Taka igra ne izključuje drugih predstav, ostane pa zaradi svojega lokalnega značaja in zaradi svoje za faro (ali vaško) skupnost pomembne vsebine stožer vsega krajevnega dramskega udejstvovanja. To ni utopija. To se da izvesti — in se bo izvedlo. Morebiti niti v desetih letih še ne, toda izvedlo se bo! Potem bomo šele lahko vsakomur pokazali svoje ljudsko gledališče, medtem ko nas dosedanja praksa »odrov do zadnje gorske vasice« spravlja mnogokrat v zadrego...

ŽIVI OGENJ NAD APOSTOLI

Misterij v dvanajstih slikah.

Spisal Henri Ghéon.

Poslovenil Janez Zupančič.

Beseda za uvod.

Misterij »Živi ogenj nad apostoli«, delo odličnega francoskega pisatelja sodobnih skupinskih iger Henrija Ghéona, je bil prvič vprizorjen na praznik vnebohoda 30. maja 1935 v Luteški areni — sredi Pariza! Glavne vloge so podajali najboljši igralci pariških igralskih združenj, 12.000 gledalcev pa je tvorilo različne zборе... Redko kdaj, mislim, je kak dramaturg vodil tako ogromno število igralcev. Dvanajst tisoč kristjanov, obenem igralci in gledalci misterija. Združeni po eni isti veri, govoreč iz enakega srca enake besede — in to v Parizu! Težko si je predstavljati ono čudovito navdušenje, ko človek začuti svojo ničevost in po tej tudi hvaležnost do Boga stvarnika in ohranjevalca, kar pač najbolj neposredno sproži taka skupinska igra s tako homogenim udeležentvom. Ni mi zato šlo pri prevodu za tisto »ponašanje«, ampak sem ob tem misteriju hotel pokazati samo zunanjo mogočnost in udarnost dobro mislečih elementov sredi razvpitega Pariza, pri čemer pa nikakor ne morem preiti njih notranje bogovdanosti in zgolj umetniške vrednosti misterija. Končna aplikacija je samo odraz dobrega poznanja psihološkega sočasnega razpoloženja, ki najde brez dvoma v srečanju vsakega posameznika globok odmev, kjer zveni še dolgo potem, ko se po končani slovesnosti umakne v svoj kot življenja. To pa je delo za apostolat med ljudstvom, delo kot ga je pokazal Kristus v sv. pismu. Odprimo sv. Marka! Tam govori nekemu ob-

sedencu, iz katerega je izgnal legijo nečistih duhov: »Pojdi domov k svojim ljudem in jim oznanjaj, kako velike reči ti je Gospod storil in kako se te je usmilil.« (Marko 5, 19.)

»Pojdi in oznanjuj« — to je posvečenje laiškega apostolata, oznanjuj, kaj ti je storil Gospod po svojem usmiljenju. Ne dajati vedno in povsod kopico moralnih nauk, ampak »oznanjevati«, pustiti, da govorijo usta iz globočine srca nikoli tiho spoznanje usmiljenja, kajti skrb za duše je vedno nekaj, kar prihaja iz globine notranjega doživetja, je nekaj, kar prekipeva v veselju in hvalečnosti. Taka skrb pa ima s seboj tudi plačilo, nepojmljivo veselje, da moremo in smemo kaj storiti.

»In odšel je ter začel oznanjati v Deseteromestju, koliko mu je storil Jezus, in vsi so se čudili.« Obsedenec, strah vse dežele, je postal laični apostol in imel je mnogo greha. Ni iskal sebe, ampak bolj je šel Gospodov klic po njem v mrzlo noč tujih duš, ki so klicale po rešitvi. Ni iskal uspeha, ljubezen, ki pozabi sebe, ga je poganjala naprej, uspehi pa so sledili sami od sebe. Kolikor nečistih duhov je imel prej, toliko dobrih je sedaj delovalo v njem...

Kako lepa je tudi beseda Marijina: »Veliko mi je storil On, ki je mogočen in čigar ime je sveto.« Nič si ne more: »oznanjevati« mora, kar ji je storil Gospod — besede ji same vro na usta. Elizabeta pa jo je slišala, Sv. Duh je prišel na njo in storil je, da je prerokovala.

Tako bo tudi z nami. Če bomo oznanjevali o Gospodu, ki ga nosimo v sebi, bomo vsem, h katerim bomo prišli, dali novega duha — Sv. Duha, kakor so delali v prvih časih apostoli, potrjeni v ljubezni, ki je nam še danes vir moči.

Prevajalec.

OSEBE:

Igrski vodja

Apostoli: Peter

Janez

Jakob starejši

Andrej

Filip

Tomaž

Jernej

Matej

Jakob mlajši

Simon Gorečnik

Juda, sin Jakoba mlajšega

Matija

Štefan

Pavel

Jezusov glas

Marija

Marta

Marija Magdalena

Dva angela.

Zbori: pred prizoriščem:

Zbori A, B in C (v vsakem 100 mladcev);

v amfiteatru:

ves zbor D (vsi navzoči);

na prizorišču:

Zbor žena (okrog 20).

Zbor učencev (okrog 20).

Gruča Judov (5 ali 6).

Prizorišče.

Trodelno prizorišče zavzema ravni sprednji del amfiteatra ter sega na desni in levi do v polkrogu dvigajočih se stopnic, tako da na desni strani (krajša stran) vključuje obokan predor, ki tvori glavni vhod na pozornico. Na levem pozorišču je tribuna, ki je namenjena za igrskega vodjo. Srednje prizorišče tvori naprej v areno pomaknjen prostor, ki je po trojnem stopnišču v zvezi z občinstvom. Na dnu prizorišča je v sredini, na vzvišenem mestu, obednica zadnje večerje, zastrta z gibljivim zastorom. Ozadje je okrašeno z grmadastimi oblaki in prapori; na praporu, ki visi nad obednico, se vidi Sv. Duh v podobi golobčka nad križem, sicer pa v dekoraciji prevladuje rdeča barva.

Prva slika.

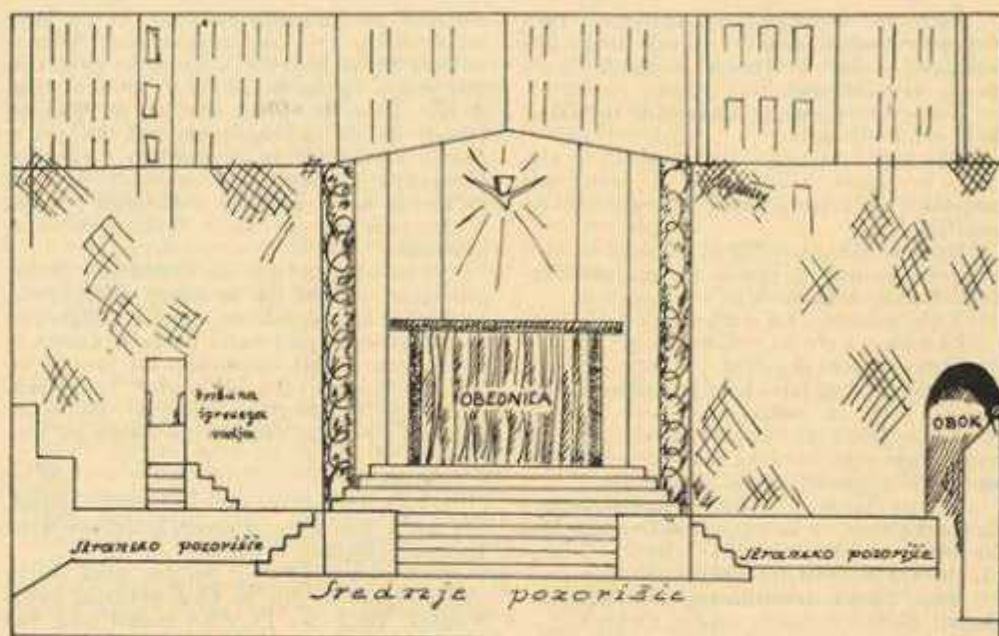
Zbor A je na gosto razporejen pred srednjim pozoriščem, zbor B in C sta na obeh straneh postavljena okrog njega.

Zbor D napolni gledališki prostor.

Glas zvona da znamenje za začetek predstave. Vsi navzoči intonirajo liturgično pesem ali pa zapoje hvalnico.

Na prizorišče prihajajo v sprevedu iz obokanega vhoda na desni: Igrski vodja, zbor žena z Marijo Magdaleno in Marto, zbor učencev z Matijem in Štefanom, končno esajsteri apostoli, pred katerimi gre Marija. Najprej prideta za njo Peter in Janez: Peter nosi ključce, Janez pa prižgano velikonočno svečo; za njima po vrsti Jakob starejši s sv. pismom, Andrej, Filip, Tomaž, Jernej, Matej, Jakob mlajši, Simon Gorečnik in Juda; dvanajsti, zastrti s pajčolanom očetomorcev (senca Judeža) prihaja nekaj korakov zadaj.

Igrski vodja zavzame svoje mesto na tribuni. Zbor žena se postavi v dvojno vrsto na eni strani obednice, prav tako učenci na drugi strani. Marija in apostoli stopijo v obednico, zadnji pa se zruši na stopnicah. Pesem utihne.

Skica prizorišča (po osnutku Henrija Ghéona narisal Janez Zupancič).

Druga slika.

(Sedaj igrski vodja vpraša zbrano poslušalstvo:)

Igrski vodja: Kdo smo mi? Kdo ste vi? Kdo smo mi vsi?

Ves zbor: Ljudje.

Zbor A: Ničle.

Igrski vodja: Ljudje. Ničle, tako danes kot jutri — in vedno.

In včeraj so bili prav tako ljudje kakor vi, nič manj, nič več kakor ljudje.

Zbor B: Slabiči.

Zbor C: Revčki.

Igrski vodja: Nič manj.

Zbor A: Nič več.

Ves zbor: Ljudje.

Igrski vodja: Začeni že pri apostolih, ki so šli pravkar pred vami. (Jih

imenuje.) Tako Peter in Janez, kakor Jakob, Andrej, Filip, Tomaž, Jernej, Matej, Jakob drugi, Simon in Juda. Zadnjega ne bom imenoval.

Zbor A: Judež!

Ves zbor: Judež!

Igrski vodja: Ki se je zavrgel za trideset srebrnikov in se izbrisal iz števila živih.

Zbor A: Izbrisan je!

Ves zbor: Zavržen je.

Igrski vodja: Naj gre proč in nam prihrani kletve!

Bil je izdajalec svojih bratov, izdajalec človeškega rodu, izdalajalec Sina božjega.

Pustimo ga pri miru!

Ves zbor: Pustimo ga!

(Zastrta senca Judeža se dvigne in koraka počasi proti desni.)

Igrski vodja: Vedite pa! Tudi drugi so morali omahniti, tudi drugi biti izdajalci — bili so ljudje — omahnili so, če že niso izdajali.

Ves zbor (tihu): Omahnili so! Oslabeli so! Padli so!

Igrski vodja: Pa vendar, ti slabši, te sirote, tako slabi in revni kot najslabši med nami, so spremenili obličje zemlje.

Izpremenili, preobličili, oprali so svet s krvjo Jezusa Kristusa in ognjem Svetega Duha. Kdo so bili?

Ves zbor: Ljudje.

Igrski vodja: Kdo ste vi?

Ves zbor: Ljudje.

Igrski vodja: Ljudje, ničle, ljudje danes, jutri in vedno.

Toda Jezus se krvavi. Sveti Duh še veje, kakor je krvavel, kakor je vel nad apostoli v prvih časih.

Ali ne bi tudi vi mogli storiti tega s krvjo Kristusovo in z ognjem Svetega Duha: kar so storili oni?

Hočete to storiti? Odgovorite!

Ves zbor (enoglasno): Moremo! Hočemo!

Igrski vodja: Poglejte tedaj, ničle, in poslušajte; ljudje božji, odprite dušo in srce dvojni skrivnosti vnebohoda in binkoštnega praznika!

Združite svoje glasove v mogočno pesem, da priključite nase neusahljivi studenec modrosti in ljubezni, potrpežljivosti in neustrašenosti.

(Vse poslušalstvo se dvigne in zapoje: Veni Creator.)

Tretja slika.

(Molk. Navzoči zopet sedejo. Zastor zagrne obednico z apostoli.)

Igrski vodja: Tretji dan po smrti na križu je Gospod vstal iz groba. Prikazal se je svojim učencem, obiskal jih je, jedel in pil je z njimi. Preden pa je odšel k Očetu, jim je dal veselo zagotovilo, da bo vedno ostal med njimi. Stiri-deseti dan jih je povabil skupaj z Marijo, svojo materjo, v Jeruzalem, v dvorano zadnje večerje. To je bilo na gori Sion,

nedaleč od Betanije in vrta, ki se imenuje Oljčni vrt. Enajsteri so sedli k mizi in tudi Jezus je sedel k njim. Se je razlomil kruh in še blagoslovil vino in jim dejal: Jejte in pijte. Potem pa jim je očital, da so nejeverni in zakrknjeni v svojih srcih, ker so zdvomili o njegovem vstajenju, in ker ne bi verovali, da živi, če se jim ne bi prikazal v človeški podobi. In pristavil je še s težkim, nežnim glasom:

Jezusov glas (iz obednice): Sedaj odhajam, nič več me ne boste videli. Toda ne hodite iz Jeruzalema, ampak počakajte, da se uresniči nad vami obljuba Očeta, o kateri ste slišali od mene. Ko me že ne bo več tukaj, vam bo poslal Tolažnika. Janez je krščeval z vodo, vi pa boste krščeni s Svetim Duhom ne dolgo po tem dnevu.

(Pavza.)

Glas apostolov: Gospod! Gospod, ali boš v tem času obnovil Izraelovo kraljestvo? Gospod! Gospod!

Jezusov glas: Ne gre vam, da bi vedeli čase, ki jih je Oče pridržal svoji oblasti. Toda Sv. Duh bo prišel nad vas in vi boste meni pričali v Jeruzalemu in po vsej Judeji in Samariji in do kraja sveta. Pojdite torej po vsem svetu!

Zbor A: Pojdite torej po vsem svetu!

Jezusov glas: In oznanjujte evangelij vsemu stvarstvu!

Zbor B in C: In oznanjujte evangelij vsemu stvarstvu!

Ves zbor: Vsemu stvarstvu, vsemu stvarstvu!

Jezusov glas: Kdor bo veroval in bo krščen, bo zveličan, kdor pa ne bo veroval, bo pogubljen.

Ves zbor (tihu): Verujem. — Verujem.

Jezusov glas: Tiste pa, ki bodo verovali, bodo spremljala ta znamenja: V mojem imenu bodo izganjali hude duhove; nove jezike govorili, prijemali strupene kače z rokami in če kaj strupenega izpijejo, jim ne bo škodilo; polagali bodo roke na bolnike in ozdraveli bodo.

Zbor A: Ozdraveli bodo.

Zbor B in C: Ozdraveli bodo. — Ozdraveli.

Ves zbor: Ozdravite ta bolni svet! (Dolga pavza.)

Igrski vodja: Ko je to izrekel, so ga apostoli videli odhajati v nebo in oblak ga je vzel izpred njih oči. (Pavza.)

Toda vsi umrli so prihajali iz predpeklja in gledali odhajajočega, devet korov zbranih angelov mu je tiho prihajalo naproti, kakor nevidni kosmi.

nad trepetajočo modrino neba je nenadoma zabučala zmagovalna himna, tostran pa pesem zemljekroga.

Toda ljudje je niso slišali...

Četrta slika.

Zastor pri obednici se počasi odgrinja, medtem zbor žena poje polglasno velikonočno pesem veselja. Slika nam pokaže Marijo, okrog katere so zbrani apostoli; roke in obraze upirajo v nebo. Isto potem stori tudi zbor žena in učencev, Marija Magdalena, Marta, Matija, Stefan in pri prizorišču zbor A. Janez drži svečo, Peter ključ, Jakob sv. pismo. Tedaj prideta iz obokanega vhoda dva belo oblečena angela in se šele sredi prizorišča ustavita. Aleluja utihne.

Angela: Može Galilejci, kaj stojite in gledate v nebo?

Ta Jezus, ki ga iščete tukaj, bo tako zopet prišel, kakor ste ga videli iti v nebo...

Igrski vodja (glasno): Da vas sodi. Ves zbor (zamolklo): Da nas sodi.

Igrski vodja: Sonce rešenja je zašlo, ker izpolnilo je svoje poslanstvo. (Apostoli, učenci in žene povesejo oči, angela stopita prav do njih; prvi vzame v roko Janezovo svečo, drugi jo ugasne. Nato molče odideta, noseč svečo v roki.)

Peta slika.

Janez pade jokaje Mariji v naročje in tudi Peter se obrne k njej. Ostali apostoli pridejo iz obednice. Marta pade na kolena in obraz zakrije z dlanmi. Marija Magdalena pa ostane zatopljena v čudežni prikaz božjega veličastva.

Zbor žena: Izgubili smo ga.

Zbor učencev: Zapustil nas je.

Marija Magdalena: Najprej je ugasnil njegov mili pogled.

Marta: Zvezdi njegovih nog sta nam svetili najdlje.

Stefan: Samo še velik bel oblak se je zdel.

Marija Magdalena: Pa tudi oblak se je razpršil.

Marta: In nobenega sledu ni bilo za njim.

Apostoli: Nobenega več.

Zbor žena in učencev: Nobenega več. (Pavza.)

Peter: Bratje, ali razumete? Gospod je odšel. Dobri Pastir je zapustil svojo čredo. Sami smo ostali.

Zbor žena in učencev: Sami smo, čisto sami.

Apostoli (razen Janeza): Kakor tisti večer na Kalvariji.

Peter: Nič nam ne bo koristilo, če se bo vrnil zato, da bo zopet odšel.

Zbora učencev in žena ter apostoli (razen Janeza): Sami smo. Čisto sami.

Peter: Kdo nam bo vodnik na zemlji? (Pavza.)

Janez (se oprostí iz objema Marije): Peter, kaj imaš tako malo vere? Ali ga hočeš zopet zatajiti?

Jakob: Kaj nisi ti naš vodnik?

Andrej: Ali ni tebi izročil ključev?

Marija: Pasi moja jagnjeta! Pasi moje ovce!

Zbor učencev: Pasi moja jagnjeta!

Zbor žena: Pasi moje ovce!

Zbor učencev: Tako je dejal.

Zbor žena: Tako je dejal.

Andrej: Ali je tako ali drugače dejal, brat moj?

Peter (se prikloni Mariji):

Mati, oprostí mi, ubog grešnik sem.

Dvakratni grešnik sem, ker okorne so moje roke in moja pamet je kratka.

Samo dve reči sem vedno dobro umel: metati mreže v jezero in prezirati ukaze svojega Gospoda.

Vam vsem je to znano in tudi njemu ni bilo skrito.

Zakaj me je potem izbral? (Pade k Marijinim nogam in gorko ihtil. Apostoli in učenci se zberejo okoli njega.)

Zbor učencev: Res je, res je. Spoznal je samega sebe.

Filip: Da, zakaj je izbral grešnika?

Tomaž: Bibiča?

Jernej: Nevedneža?

Matej: Nevedneža? Saj ne zna ne brati, ne pisati, ne računati!

Učenci: Prav praviš, Matej.

Tomaž: Trikrat ga je zatajil pred deklami.

Učenci: Res je, Tomaž.

Peter (tih). Trikrat, trikrat, Gospod!

Jernej: Priznal je, ste slišali?

Filip (močno): Naj odloži svojo službo!

Tomaž (prav tako): Naj nam izroči ključ!

Matej: Prav bo, če bomo našli nekoga bolj učenega in bolj pravičnega!

Jernej, Filip, Tomaž, Matej: Mi ne gremo za njim.

Učenci: Mi ne gremo za njim!

Zbor žena: Mati, Mati! Nič ne odgovoriš na njih jezo?

(Janez, Jakob in Andrej, ki stoje okrog Marije, posežejo vmes.)

Janez: Matej, Judež je bolj razumel in vendar ga je prodal za denar.

Andrej: Kdo izmed nas, Filip, še ni izdal Učenika?

Jakob: In kateri, ki je zdvomil nad njim, je položil roko na njegovo stran, Tomaž?

Janez, Andrej, Jakob: Učenik je izbral Petra.

Drugi: Zakaj? Zakaj? Zakaj?

Janez: Naša Mati vam bo razodela, ker ona pozna skrivne namene Učeničev.

Marija: Zaradi njegove slabosti, otroci moji, nevednosti in preprostosti, zato, da ne bi bilo ničesar na njem, česar ne bi prejel od svojega Gospoda.

Sedaj je kakor prazna posoda, iz trde in okorne ilovice, ko pa bo prišla ura, bo prišel vanj Duh Očetov.

Ste razumeli, otroci moji? (Apostoli se pomirjeni umaknejo, Marija narahlo dvigne Petra.)

Dajte, objemite svojega brata in dokler ne pride Sv. Duh, da vas napolni, storite, kar vam poroče. (Vsi ga povrsti objamejo.)

Zbor učencev (zelo mirno): Pasi moja jagnjeta!

Zbor žena: Pasi moje ovce.

Zbor A, B, C (kot odmev): Pasi moja jagnjeta.

Ves zbor (prav tako): Pasi moje ovce.

Igrski vodja (glasno): Ti si Peter, to je skala, in na to skalo —

Ves zbor (zelo močno): — bom zidal svojo Cerkev.

Igrski vodja (zelo močno): In peklerska vrata je ne bodo premagala.

(Oglasi se pesem Tu es Petrus, zbor žena z Marijo se umakne na levo pod tribuno, apostoli, obkroženi od učencev, pa negibni ostanejo strunjeni v sredini okrog Petra. Pesem utihne.)

Sesta slika

Igrski vodja: Tedaj Peter pomirjen in okrepan reče:

Peter: Bratje! (Pavza.)

Ničeve stvari smo in moja ničevost presega vašo.

Gospod je sicer odšel, ostalo pa nam je vsaj sv. pismo.

Odpri ga, Jakob, in beri. Knjiga nam bo vodnica.

(Jakob odpre sv. pismo.)

Dvanajst nas je bilo in eden med nami je bil izdajalec,

moralo se je namreč izpolniti pismo, kakor je napovedal David:

»Judež je prodal Gospoda in za ta denar je bila kupljena Lončarjeva njiva.

Na svoji lastnini se je obesil, po sredi se je razpočil in izsul se je ves njegov drob.«

Ali spoznate to?

Drugi apostoli: Spoznamo.

Peter (ne da bi bral, imenuje neko stran v knjigi):

Psalmist pa vzklikne: »Njegovo bivališče naj bo pušeno in naj ne bo nikogar, ki bi v njem prebival.«

Nihče ne bo prebival na njivi, kjer je končal Judež.

Se pristavi psalmist: »Njegovo mesto naj kdo drug prevzame.«

Zeli torej, da izberemo izmed učencev dvanajsto pričo Kristusovega vstajenja, da bo telo popolno in temelji trdni.

Koga hočete?

Drugi apostoli (prva polovica): Barsabo Pravičneža! Matijo! (vpije druga polovica).

Peter: Ne bom jaz določil koga izmed vaju. Naj odloči žreb.

Vzel bom dva kamenčka, eden bo črn, drugi bel.

Premešal ju bom v rokah, nato bom enega skril v desno, drugega v levo pest.

Matija bo bel kamenček, Barsaba črn.

Pest pa, ki jo boste pokazali, se bo odprla in pokazala jasen odgovor. (Stori vse, kakor je rekel, potem obe zaprti roki pomoli prednje.)

In sedaj, Gospod, govori nam po žrebu!

Drugi apostoli: Govori nam po žrebu in zadene naj vrednejšega!

Peter: V kateri roki se skriva izvoljenec?

Drugi apostoli: V levi roki! V desni roki! V desni... V desni!

Peter (odpre desnico): Bel kamenček je. Nebo je izbralo Matijo.

Drugi apostoli: Matija! Matija! Matija!

(Živahno gibanje. Matija stopi iz zbora učencev, apostoli ga v objemu sprejmejo.)

Peter: Ti, ki si stopil na mesto izdajalca, ti boš izbrisal njegov spomin. (Se ga dotakne na čelu.)

Zopet nas je dvanajstero in sledu odpada ni več med nami, združimo svoje roke in svoja srea.

(Dvanajsteri sklenejo roke. Po presledku se ločijo.)

Matija: Se enega slabega človeka ste pridobili z menoj.

Janez: Dvanajst slabih je že sila in z orožjem ljubezni pojdemo na delo.

Jakob (odločno): Pojdemo, kakor je rekel.

Drugi apostoli: Ni ga več med nami.

Jakob: Pojdemo vseeno!

Drugi apostoli: Kam naj gremo? Kaj naj storimo?... Ukazuj, Peter, šli bomo za tabo.

Peter (zelo ponižno): Ne bomo se uklonili, ampak kakor kamen na kamnu bomo.

Njega beseda nam bo vedno pred očmi, ničesar ne bomo začeli, preden ne pride k nam božji poslanec.

Obednica bo naše prebivališče.

Osamljeni, polni bede in zapuščeni, ker je nas, svoje sinove zapustil,

ga bomo pričakovali v molitvi.

Drugi apostoli: Pričakovali ga bomo v molitvi, Peter.

In morda... morda...

Peter: Nič, morda.

Dvomimo o sebi, o njem ne smemo dvomiti. Obljubil je.

Drugi apostoli: Obljubil je. Pojdemo.

Obljubil je.

(Gredo proti obednici, naslonjeni drug na drugega, negotovi in žalostni, pridruži se jim tudi Marija. Za njimi se zastor zagrne.)

Zbor učencev: Strnimo se okrog njih, bratje! (Skupno z ženami, ki polglasno pojejo Veni Creator, se zberejo na stopnicah.)

Sedma slika

Igrski vodja: Ko je bil že deseti dan, so njih prošnje dosegle vrhunec.

Apostoli (v obednici): Pridi! Pridi! Pridi!

Igrski vodja: Njih pričakovanje je silno.

Apostoli: Pridi!

Igrski vodja: In njih ničevost pred Bogom je popolna. (Pavza.)

Zbor B: O žalosti!

Zbor C: O slabosti!

Zbor A: O ubogi ljudje!

Ves zbor: Ljudje... Ljudje...

Ljudje... Usmili se ljudi, o Gospod! (Pavza.)

Igrski vodja: Ječala je zemlja v okovih in nebo ni slišalo.

Zbor B: Nebo je ostalo tiho.

Zbor C: Zemlja je ostala gluha.

Igrski vodja: Mir pred viharjem.

Zbor B: Mir pred Janezovim krstom.

Igrski vodja: Mir pred Gospodovo smrtjo.

Zbor C: Mir pred Oznanjenjem Marijinim.

Igrski vodja: Mir pred praznino, pred pričakovanjem, pred pričetkom.

Mir, preden je Sv. Duh priplul nad vode, ko še ni bilo ničesar ustvarjenega. (Dolga pavza.)

Tedaj...

Ves zbor: Tedaj...

Igrski vodja: Je nenadoma nastal vrtnec peska na robu puščave, kakor da bi oblak rodil ogromnega bika,

kakor da bi se nebo odprlo pod trumo angelov.

Zbori A, B, C: Na nas, na nas, o Gospod —

Igrski vodja: — si se srdil.

Zbori A, B, C: Na nas, Gospod —

Igrski vodja: — si metal strele.

Zbori A, B, C: Vihar! Vihar!

Igrski vodja: V viharju si čistil zemljo in vode in izganjal narod iz domov.

In videti je bilo, kakor da je njegov vrtnec

obstal nad obednico.

Ljudje pa so klicali:

Ves zbor: Reši nas, o Gospod! Izgubljeni smo!

Igrski vodja: V tem trenutku je ves narod čutil v srcu čudež.

(Ves zbor vstane, zbori A, B, C hite na stopnice in zavzamejo v močnem hrupu srednjo pozornico. Hrup odrezano preneha.)

Potem je nastala tišina,

da bi bilo mogoče slišati Smrt, kako hrusi koso.

Prestrašeno ljudstvo je molče padlo na obraz.

(Zbori A, B, C se vržejo na tla, učenci in žene pa pomirjeni pogledajo kvišku.

Pavza. Nato milo in jasno.)

V zatišju obednice so se nad glavami apostolov

prikazali v obliki jezikov dolgi in mirni plameni.

Njih oči so jih videle prihajati, toda bliše jih ni prevzel.

Prišli so nadaje, šli so vanje — toda ogenj jim ni škodil.

Marija pa je spoznala božjega Goloba... In krhke glinaste posode so se do vrha napolnile

z darovi Strahu božjega, z darovi Modrosti, Umnosti, Moči in Sveta.

Vsem sedmerim darovom pa je bilo eno skupno ime:

Ljubezen!

Apostoli (v obednici): Ljubezen!

Igrski vodja: Ljubezen, ki prehaja od Očeta na Sina, od Sina na Očeta in ki je potrjena po Sv. Duhu,

lije na nas, grešnike.

Ves zbor (zelo mirno): Ljubezen! Ljubezen! Ljubezen!

(Od daleč se zasliši silno mehko Veni Sancte Spiritus. — Pavza.)

Igrski vodja: Goreči plameni so naposled izginili,

ogenj božje Ljubezni pa je napolnil srea apostolov.

Zarel in plapolal je in nove jezike so po njem govorili.

Samo eno željo so imeli: Da bi po njih prišel tudi v druge.

(Pavza.)

Pred njimi so bili Rimljani in Judje, Libijci in Arabci,

Parti, Medi, Sciti, Elamljani, Krečani in vsak jih je slišal v svojem jeziku govoriti:

Pijani od ognja so poskakovali in so govorili vsem.

Osmo slika

(Dvanajsteri apostoli razmaknejo zastor in prikažejo se spretni, odločni, veseli,

močni; mahajo z rokami, opotekajo se in kričijo. Za njimi Marija negibna širi roke.)

Apostoli: Bratje! — Adelfoi! — Fratres! itd., itd.... (Isto besedo še he-

brejsko, aramejsko, arabsko, v vseh jezikih.)

Kristus je poslal svojega Duha. Christus... Christos (prav tako kot prej.)

Renovabit faciem terrae... — Prenovil je obličje zemlje!

Audite... — Poslušajte!

Bratje! — Adelfoi! — Fratres... (Prav tako kot prej.)

Zbor B: Kaj so ti možje pijani?

Zbor C: Kaj prihajajo iz Babilona? Kje so se naučili toliko jezikov?

Zbor B: Kaj niso Hebrejci?

Zbor C: Kako to, da jih razumemo vsi?

Igrski vodja: Spoznajte svojo zmotu. Babilon je bil uničen.

zastoj se bo trudil vladar sveta, da bi pozidal njegove zidove. Niso se ti

možje napili vina in samo en jezik govorijo. Razumejo pa jih vsi narodi, ker je to vseobsegajoči jezik ljubezni. (Pavza.)

Zbor B: Slabotni so bili.

Igrski vodja: Sedaj pa so močni.

Zbor C: Nevedni so bili.

Igrski vodja: Sedaj pa so učeni.

Zbor B: Bojazljivi so bili.

Igrski vodja: Sedaj pa jih ne straši ne trpljenje ne smrt.

Zbor C: Ali bodo ti obnovili Izraelsko kraljestvo?

Igrski vodja: Razširili bodo kraljestvo Kristusovo in oblast njegove Cerkve po vsem svetu.

Peter (močno): Vsi vi, ki me poslušate: novo vino, ki so ga ti ljudje pili, je vino Sv. Duha, ki je napolnilo preroke.

Tako se je spolnilo, kar je bilo povedano po preroku Joelu:

»Tisti čas bom izlil od svojega Duha na vse človeštvo, na svoje služabnike in služabnice,

da bi povsod pričevali...

O Judje! Spoznali ste Jezusa Nazarenčana, ki ga je Bog sprical pred vami z znamenji in čudeži — pa ste ga križali.

Bog pa ga je oprostil bolečin smrti, kakor je napovedal že prerok David:

»Svojemu svetniku ne boš dal trohneti.«

Bog ga je zbudil od smrti in videli smo ga med seboj.

Šel je v nebesa in na desnico Boga Očeta,

njegovo besedo pa oznanjamo mi. — (Pavza.)

Tisti, ki bodo vanj verovali, bodo zveličani.

Verujete vanj?

Vsi apostoli: Verujete vanj? — Ali verujete?

Zbori A, B, C: Govorite! Govorite! — Kaj naj storimo?

Peter: Spokorite se in boste krščeni. Prejeli boste in jedli od telesa Kristusovega in potrjeni boste po Sv. Duhu, tako da boste vi in vaši bratje ljubili Boga.

Drugi apostoli: Spokorite se in boste krščeni. Prejeli boste in jedli od telesa Kristusovega in potrjeni boste po Sv. Duhu, tako da boste vi in vaši bratje ljubili Boga.

Zbori A, B, C: To je vse?

Peter in apostoli: Vse!

Zbori A, B, C: Amen. (Padejo na obraz.)

Peter (sklonjen proti njim): To vam govorim, kakor bi vam govoril On, odslej sem namreč jaz na njegovem mestu:

Njegova obljuba bo veljala za vas in vaše potomce

in za vse tiste številne v prihodnosti, jih bo poklical Bog, naš Gospod.

Eno samo telo bomo — to bo Cerkev, ta pa bo telo Kristusovo.

Apostoli, učenci, žene: Samo eno telo bomo.

Zbor A, B, C: To bo Cerkev.

Ves zbor: Ta pa bo telo Kristusovo. (Pavza.)

Igrski vodja: Prvi dan jih je bilo 3000 krščenih...

(Peter in apostoli gredo med klečečo množico, odpuščajo grehe, krščujejo, polagajo roke. Medtem pa pesem slave napolni prostor.)

Da potrdijo svojo moč, so apostoli storili mnogo čudežev: V pomanjkanju so

živeli skupaj, samo darove Gospodove so imeli: vero, usmiljenje in moč; izpreobračali so, ozdravljali in hude duhove izganjali. V vsem so bili podobni Učeniku, samo trpljenje in mučeniška smrt jih je še ločila: Dosegli pa so tudi to.

Deveta slika.

(Peter je z apostoli opravil in se sedaj vrne z njimi na stopnice, ki vodijo proti obednici. Obrne se proti ljudstvu.)

Peter: Kristus je umrl za nas, kdo od nas pa je pripravljen umreti zanj?
Apostoli: Vsi smo pripravljani.
Učenci in zbori A, B, C: Vsi smo pripravljani.

Peter: Prav to žrtev namreč zahteva temeljni kamen.

Kdo bo prvi? (V tem trenutku se Stefan odloči od zbora in gre proti desni.)

Peter: Kam greš, moj sin?

Stefan: Propovedovat besedo božjo tja, kjer zakleti sovražnik našega Boga v imenu sinedrija preganja brate.

Peter: Le pojdi! (V tem trenutku pride iz obokanega vhoda na desni Pavel, ves ošaben, in stopi h gruči Judov. Stefan mu gre naproti.)

Pavel: Nazaj! Kdo si?

Stefan: Clovek.

Pavel: Jud?

Stefan: Jud.

Pavel: Si pobožen in zvest Jud?

Stefan: Tako zvest in pobožen, kakor le kdo more biti, ki spoštuje prerokbe in preroke,

ki so napovedali rojstvo, trpljenje in vstajenje Jezusa Kristusa, našega Gospoda, čigar priča sem jaz.

Pavel (vojakom): Zgrabite ga, sinedrij ga je obsodil na smrt,

ker ta Jud je kristjan! (Judje ga zgrabijo.) Kako ti je ime?

Stefan: Stefan.

Pavel: Ali veš, da si izgovoril bogokletstvo?

Stefan: Samo resnico sem govoril.

Pavel: Na kolena! (Judje ga pritisnejo k tlom.)

Stefan: Še lepše bom molil tako.

Pavel: Zataji Jezusa!

Stefan (v ekstazi): O Luč, o Svetloba! Kako naj zatajim Njega, ki ga vidim pred svojimi očmi, stoječega na desnici božji?

Pavel: Ti vidiš?

Stefan: Jaz vidim...

Pavel: Molči!

Stefan: Sina človekovega v slavi božji. Aleluja! Aleluja!

Pavel: Molči! Molči! Molči! (Judom.) Zgrabite in kamenjajte ga!

(Strga mu obleko, nato ga Judje odvedejo pod obokan vhod na desni in sami vidni oponašajo kamenjanje. Slišijo se udarci kamenov na tleh. — Na srednji pozornici se apostoli sklonijo.)

Peter: Blagoslavljam in molimo, bratje, za Cerkev, ki krvavi;

prva kaplja njene krvi je padla, kri Kristusova pa bo tekla vekomaj. (Nekaj časa se apostoli zbirajo, na desni pa se čuje udarjanje kamnov.)

Glas Stefanov: Gospod Jezus, sprejmi mojo dušo!

Apostoli: Amen.

Glas Stefanov: Gospod... Gospod... Ne prištet jim tega greha!

Apostoli: Amen. (Pavza.)

Pavel: Umolknil je torej? Pokopljite ga zunaj mesta, da ne omadežuje naših dvorov. (Judje se umaknejo, tedaj se Pavel obrne ponosno proti levi. Ob njegovem stopanju sem in tja, se učenci stisnejo okrog apostolov.)

Deseta slika.

Pavel (koraka sem in tja):

O ničvedni, laži-Judje, rod bogoskruncev!

Če vam ne zadostuje ta primer, vas bom gonil okrog kot pse in vse skupaj vas bom sežgal v vaših brlogih.

Volkodlaki, kozli smrdljivi, izdajalci svete postave,

ne bo prej počivala moja pest, dokler ne iztrga iz vaših src in duš imena Kristus.

Peter: Molimo za tiste, ki nas preganjajo. (Pavel pride pred tribuno na levi, stopi na prvo stopnico, prekrži roki in prezirljivo gleda na svoje sovražnike.)

Zbor: B: Pavel!

Zbor: C: Pavel!

Zbor: Ali veš, kaj počenjaš? Ti vest ničesar ne očita?

Zbor B, C: Odgovori!

Apostoli (razen Petra): Samo Bog ga more spreobrniti, ošabnost ga slepi.

Peter: Potrpite malo: Bog bo zmagal.

Ves zbor (nalahko): Pavel! Pavel! (Pavza.)

Igrski vodja (močno):

Ošaben je na svojem iskrem konju drvel v Damask... Plamen njegove ošabnosti je zanetil strelo Gospodovo, blisk Gospodov pa mu je posvetil v dno srca.

In ga potrdil v svoji svetlobi.

Kaj mu govori Gospod?

Ves zbor: Pavel! Pavel! Zakaj me preganjaš? (Pavel se zruši na tla. Pavza. Učenci se zganejo proti njemu.)

Pavel: Kdo si, Gospod?

Ves zbor: Jaz sem Jezus, ki ga ti preganjaš.

Pavel: Kaj naj storim, Gospod?

Ves zbor: Vstani in pojdi v mesto. Tam boš zvedel, kaj ti je treba storiti. (Pavel se dvigne, oči ima odprte, toda brezizrazne kakor slepec. Stori dva koraka naprej in tava okrog. Dve ženi se odepita od zbora, ga primeta pod pazduho in ga vodita. Sede k nogam apostolov in pokrije obraz s svojim plaščem.)

Igrski vodja: Tri dni ni ničesar užil in ne pil.

Bog pa mu je poslal učenca z imenom Ananija. (Eden učencev se odcepi od zbora in gre k Pavlu. In ta je nanj položil roke. To stori. — Pavel se ozre.)

Pavel: Mrtve sem in vendar živim. Brez moči sem in vendar sem okrepčan. Izgubil sem vid in vendar vidim. Dih mi je zastal in vendar pojem!

Ali je to moj Gospod ali njegov angel? Končana je moja ošabnost. Približal sem se neskončnemu Bitju.

Ves zbor: Pavel! Pavel! Pavel! (Pavel plane kvišku.)

Nič več nisem jaz. Nekdo drugi živi v meni.

In se mu ne morem ustavljati.

Odprl bom sveto knjigo, prijel bom zopet za pero in slavil bom Veličastvo enega Boga! Očeta, Sina in Sv. Duha.

Za vse narode in za vse večne čase.

Peter (razprostre proti njemu roke): Pavel! Tvoje mesto je tu!

Apostoli: Stopi med nas.

Peter: Bodi očiščena tvoja duša. (Ga krsti.) Naš prvi mučenec te je obudil od mrtvih in te posvetil.

O božja moč, ki v svojo slavo zlo obrne v dobro,

sovrašтво v ljubezen in jezo v gorečnost.

Pavel: Da zadnjega trenutka svojega življenja, do zadnje kaplje svoje krvi

bom veroval v Jezusa Kristusa, v Sveto Cerkev, v telo Kristusovo in v oblast ključev, ki so bili izročeni Petru. (Peter in nato še drugi ga objamejo. Tudi Marija gre k njemu, ga pozdravi, Pavel poklekne.)

Marija: Čreda je zbrana.

Ves zbor: Čreda je zbrana.

Marija (mu položi roko na glavo): Samo še črne, trnaste ovce ni bilo, ki naj bi jo uklonila moč Sv. Duha in očistila kri Jagnjeta,

zato da svet izve, da Bog premore vse, in da ni tako zakrknjenega srca, da bi ga ne zajelo njegovo veselje.

In prišla je.

Apostoli: Prišla je.

Marija: O Pavel, dvigni se in opahi si ledja. (Ga dvigne. — Nato reče apostolom in očencem): Odidite! Razpršite se po vsem svetu!

Peter in Janez, Pavel in Jakob, Andrej in Filip,

Matija, Marko, Luka, Nataniel...

Vsi, prav vsi! Vi vsi in katere boste našli na potu

jih pošljite pred seboj, da izvrše svojo nalogo.

Ves zbor: Pojdite! Pojdite! Pojdite!

Janez: Mati, ali te moram zapustiti?
 Marija: Zene bodo zvesto čuvale ognjišča,

vzdrževale žerjavico pod pepelom in vnemo pod kesanjem, ko bodo čakale na vas.

Drugi apostoli: Mati, ali se bomo še vrnili?

Marija: Samo odhod je važen. Kdor ne zapusti očeta in matere ter svojih otrok popolnoma,

da gre za Jezusom, ne bo našel ne Jezusa, ne očeta, ne matere in ne svojih otrok.

tak je nauk, ki ga je izrazil s svojim odhodom:

Jezus je zapustil vse in je našel očeta, pri očetu pa bo našel vse, tudi mater in brate ter svoje otroke.

Vse bo našel!

Zbori A, B, C in ves zbor: Vse svoje otroke bo našel.

Marija: Pojdite torej na delo, ker žetev je velika, delavcev pa je malo.

Pojdite!

Zbor A, B: Pojdite!
 Ves zbor: Pojdite!

Marija: Moje srce pa bo hodilo pred vami.

Daru pa, ki ga je za vas zaslužil na križu moj sin, ne more vam nihče vzeti.

Apostoli: Zbogom, Mati.

Marija: Da vas nekoč zopet vidim. Pojdite v božjem imenu. (Blagoslovi, objame Janeza in se vrne z ženami v obednico. Zastor se za njimi zagrne.)

Enajsta slika.

Peter: Romarji gospodovi, kaj imamo za na pot?

Apostoli in učenci: Ne palice, ne torbe, ne kruha, ne denarja in nihče nima dveh oblek.

Peter: Kdo nas bo sprejel?

Apostoli in učenci: Kdor bo hotel.

Peter: Kdo nam bo dajal hrano?

Apostoli in učenci: Kdor bo mogel.

Peter: Kaj naj storimo, če nas ne sprejmejo?

Jakob: Na pragu si bomo otresli prah s svojih nog.

Janez: Kdor sprejme nas, sprejme Kristusa,

kdor izžene nas, izžene njega.

Pavel: In srečni mi, če nas zaradi njega izženejo.

Drugi apostoli in učenci: Srečni, če bomo preganjani, obrekovani,

zaprti in mučeni — zaradi njega.

Zbori A, B, C: Za njega.

Apostoli in učenci: Nobena stvar ne bo preprečila, da se ne bi spolnila obljuba.

Peter: Kaj bomo imeli na poti?

Drugi apostoli in učenci: Troje zakladov, ki jih ne uniči ne čas ne troh-noba,

ki jih ne oglojejo ne podgane, ne molji:

vero.

Ves zbor: Vero.

Drugi apostoli in učenci: Upanje.

Ves zbor: Upanje.

Drugi apostoli in učenci: Ljubezen.

Ves zbor: Ljubezen.

Drugi apostoli: In to bomo se-jali s polnim zamahom.

Peter: In niti zrnca od tega ne bomo izgubili.

Apostoli in učenci: Na pot torej!

Ves zbor: Na pot! (Razprše se na vse štiri strani sveta, samo Peter še ostane. Oglasi se odhodna pesem.)

Igrski vodja: Kako lepe so noge tistih, ki nosijo Gospoda!

Filip, kam greš ti?

Filip: V Frigijo.

Igrski vodja: Pa ti Jernej?

Jernej: V Arabijo.

Igrski vodja: In ti Matej?

Matej: V Perzijo.

Igrski vodja: Ti Juda?

Juda: V Libijo.

Igrski vodja: In ti Andrej?

Andrej: V Scitijo in Ahajo.

Igrski vodja: In ti Tomaž?

Tomaž: V osrčje Azije.

Igrski vodja: Pa ti, sin groma, Jakob, brat Janezov, kam?

Jakob starejši: V Španijo. Od-koder se bom vrnil, da umrem.

Igrski vodja: In ti Pavel? Peter in Janez?

Pavel: Če Bog zadrži vsaj toliko časa meč nad mojo glavo,

da povrnem tisočeri del tega, kar mi je storil,

bom oznanjal njegov nauk, kakor da-leč sega morje in kakor daleč sega kopno,

oznanjal z besedo, z zglodom, z lakoto in žejo, z ječami in mukami,

s silo, ki ni besnost, z milobo, ki ni slabost,

s poželenjem, ki ni greh, ki ga je Bog položil v moje meso, da ga premagam,

oznanjal bratom po krvi in duhu, Ju-dom in krivovercem, katere vse enako ljubim v svoji ljubezni.

Povsod bom likrati: V Jeruzalemu in Rimu, v Korintu in Efezu, v Tesaloniki, na Kolosu...

Oznanjal bom pod drevesi in skalami, v puščavah in viharju,

v nevarnosti pred razbojniki in sod-niki, lažibrati in brezbožniki,

v nevarnosti pred mučili in brodolomi...

Samo meč, ki mi bo predril grlo, bo prekinil moje poslanstvo:

Toda Bog bo storil, da mu bo tudi moja kri v pričevanje.

Janez: Srečni Pavel, osvajalec in po-bornik ljubezni, srečen, ker te bo smrt doletela sredi boja,

Okrašen z lavorjevimi vencem boš sto-pil pred svojega Gospoda.

Zaman bom jaz iskal smrti od Efeza do Rima, zaman od Rima do Efeza.

V vrelem olju bom plaval, toda njegov val me bo ščitil.

na daljni otok bom preganjan in v rud-niku bo moja zaposlitev:

Toda moja uklenjena beseda se bo v žumenju voda glasila preko morja.

V sivi starosti me bo doletela naravna smrt, kri mi bo zledenela v žilah,

in ne bo več krožila...

Kakor je tebi všeč, Gospod.

Peter: »V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Bog je bila Beseda...«

O Janez!

Večno mladi starček, tebi edinemu bo razodeta skrivnost

Kristusovega božanstva in ti edini jo boš razodel drugim.

— Kdor pa ima samo življenje, naj ga da! —

Utrdil bom Kristusovo postavo in se bom trudil kakor ljudjedelec,

da postavim njegovo Cerkev med po-ganskimi narodi.

Kamen sem in premikal bom kamne do konca:

mešal bom malto in jo vlival med kamne.

In da mi poplača Gospod neznoten trud

mi bo izkazal to milost, da bom pribit na križ kakor je bil on,

toda z glavo v malti in na kamenju.

Stavba pa, ki jo bom sezidal v Kri-stusu, se ne bo zrušila.

Toda vsak dan do poslednjega dne,

— saj me razumeš Janez, da je zato treba blagoslovljati tvojo sivo starost

in nadležnosti, ki jo starost povzroči — bo v njej donela beseda, ki ti je bila izročena po Gospodu in v kateri so zdru-ženi vsi žarki Sv. Duha:

»V začetku je bila Beseda...«

Ves zbor: »In Beseda je bila pri Bogu... in Bog je bila Beseda.«

Peter: Na pot!

(Ob zvokih mogočne enodušne pesmi odidejo enajsteri apostoli vsak na svojo stran, z njimi gredo učenci: eni na levo in desno proti stranskima pozoriščema,

drugi v dvorano po trojnem stopnišču: Janez po desnem, Pavel po levem. Samo Peter ostane na prvi stopnici srednjega stopnišča in iztegne roke proti občinstvu.)

Igrski vodja: Odšli so torej v svet...

ki je bil v tem času poln ničevosti,

zakaj vladar sveta, angel, pahnjjen z neba, je razširil svoje kraljestvo

od vzhoda do zahoda

nad potomci Adamovega rodu, da jih

potegne s seboj na dno peklenkega brezna, kjer ne zeleni več zelišče rešitve.

In že in peče in meša kakor rečno kamenje v valovih bridkosti in sovraštva, poželenja in obupa

vse tiste duše, katere je božje usmiljenje poklicalo

k luči Sv. Duha in gledanju Očeta.

Judje so pomorili vse svoje preroke — in celo Kristus, ki so ga tako željno pričakovali.

ni našel usmiljenja pred pismouki in velikimi duhovni.

Pogani so častili izklesane kamne, kače, drevesa, ptiče

in napake v bogovih ali v duhovih.

Častili so celo svoja dela in svoja lastna telesa.

rane na svojih telesih, svojo sramoto in gnojne tvore.

In nihče ne bi iztegnil roke, da bi rešil brata,

če bi to zahtevalo malega truda ali če bi se bilo treba odreči nasladi in bogastvu.

Svet je bil ponižan, ves gnil, zaprt, ječal je v sponah satana, v samoljubnosti in pohotnosti.

Naš svet je bil prostovoljno v sponah. Zbori A, B, C: Ta svet, naš svet!

Igrski vodja: Gorje tistemu, ki bi ga skušal rešiti.

Peter in apostoli: V imenu Kristusovem!

Zbori A, B, C: V imenu Kristusovem!

Peter in apostoli: Vstanite!

Zbori A, B, C: Vstanite!

Peter in apostoli: Rešite nas spon zla!

Bodite čisti! Bodite blagi! In ljubite drug drugega!

Igrski vodja: Dvignili so roke in jih stegovali,

ljudstvo pa je vpilo;

Ves zbor: Nazaj!

Igrski vodja: Vsi apostoli, toda vsi mučeniki.

Vsi pripravljani, toda vsi zavrženi.

Vsi prijatelji, toda vsi zasovraženi.

Peter je bil križan, Pavel obglavljen,

Jakob je padel pod udarci kija:

Vsi so padli, toda vsi vstali.

In kakor je kri Stefanova rodila Pavla, prav tako je tudi kri Pavlova,

kri Jakobova in Filipova,

kri Andrejeva in Petrova

rodila neštete množice.

Svečeniška kri prvaka apostolov

pa je brizgnila vladarju sveta v obraz in rodila nešteto zetev spreobrnjenj.

Bili pa so to ne samo možje, ampak tudi ženske in otroci — Neža,

Tarcizij —

ki so jih metali v ogenj ali divjim zverem,

pa, čudo! mučeniška kri je rodila vedno novo.

Prva kal, napolnjena z milostjo Sv. Duha, je bila notranje tako bogata,

da bo mogla dajati svetu vse čase isto klasje.

Dvanajsta slika.

(V tem trenutku pride iz obednice zbor žena, ki ga vodita Marta in Marija Magdalena.)

Marija Magdalena: Izganjajo nas, sestra, bežimo in predajmo se valovom!

Če nas izganja ta kos sveta, je to znamenje, da nas kliče drugi,

kamor še ni padlo seme božje besede.

Marta: Pojdimo! Ponesimo še drugam božjo postavo!

In Sv. Duh naj vodi našo jadrnico.

Zbor žena: Me ne znamo pridigati... saj znamo komaj govoriti,

me niti ne bomo pridigale: vse, kar bomo govorile, bodo besede:

»Verujem v Kristusa.«

Morda bomo znale za to tudi umreti.

(Stopijo okrog Petra.)

Igrski vodja: Marta in Marija sta zbežali in Magdalena se je postila trideset let v skalni votlini,

Cecilija je pretrpela preizkušnjo parne kopeli v Rimu,

[Blandina preizkušnjo cirkusa v Lyonu],

Perpetua in Felicita sta oprali s krvjo afriška tla, [kjer je pozneje francoski kralj padel za sv. križ.

— In tu je umrl tudi bel človek, plamenečega srca,

zadnji križar, zadnji puščavnik, zadnji mučenec...

Foucauld.

Ves zbor: Foucauld.

Igrski vodja: Njegova kri je še vsa sveža na pesku,

šele včeraj je to bilo.

Ves zbor: Včeraj. (Pavza.)

Igrski vodja: Npretrgana vrsta darov, žrtev, molitev,

isti blagoslov oznanjevanja in krvi je zajel štiri celine

po Hieronimu, Martinu, Krizostomu, Gregoriju.

Patriciju, Bonifaciju, Kolumbanu, Hedvigi, Avguštinu,

po Benediktu, po Bernardu, po Frančišku in Dominiku,

po Katarini, po Tereziji, po Ignaciju in Ksaveriju,

po Vincenciju Pavelskem in Frančišku Saleškem.

po Janezu Bosku in Jožefu Vijaneju, po spoznavalcih in mučencih, po devicah in vdovah, po duhovnikih in redovnikih,

po velikih papežih in malih služabnikih.

— Dvajset od njih jih imenujem, bilo pa jih je na sto tisoče, in milijone, katerih imena se niso ohranila;

vseh vrst, vsake starosti, vseh rodov, od tu in tam: v osrežu misijonskih pokrajin, v svojih lastnih župnijah,

ljudi, ničel, revežev in slabičev, ki so bili prav tako podvrženi slabostim kakor mi...

Ves zbor: Kakor mi.

Igrski vodja: Sv. Duh je dal njih imena angelom in angeli jih bodo proslavljali vekomaj.

Ves zbor: Svet! Svet! Svet!

Igrski vodja: Toda svet misli, da so umrli,

ker so zapustili zemljo brez sledu, in zavil jih je v plašč pozabljenja.

Satan pa se vedno znova vrača na delo z vsemi peklenškimi silami,

z lažjo, z nevednostjo, s samoljubjem in sovraštvom,

proti Cerkvi, ki je skrivnosno telo Kristusovo, ki so jo ustanovili apostoli, katere udje in priče so bili. (Pavza.)

In večno bodo živeli.

Ves zbor: Večno bodo živeli.

Igrski vodja: Živeli v Kristusu, živeli v nas.

Zive in bodo živeli po nas: Po nas in po vas. O revni ljudje, ničle, samo če homo rodili isti sad, kakor so ga rodili oni.

Hočete to storiti, ljudje?

Zadostuje, da vsaj hočete.

Ves zbor: Hočemo.

Igrski vodja: Hočete kakor oni?

Ves zbor: Hočemo kakor oni.

Peter: Kakor Peter?

Ves zbor: Kakor Peter.

Apostoli: Kakor Peter in enajsteri apostoli?

Ves zbor: Kakor Peter in enajsteri apostoli.

Zbor učencev in žena: Kakor učenci in svete žene?

Zbori A, B, C: Kakor mučenci in device, kakor sveti očetje in spoznavalci, ki so dozorevali in dozoreli na polju zveličanja za vsa stoletja.

Ves zbor: Kakor vsi prijatelji in otroci božji!

Igrski vodja: Ste njegovi prijatelji?

Ves zbor: Njegovi prijatelji smo.

Igrski vodja: Ste njegovi otroci?

Ves zbor: Njegovi otroci smo.

Igrski vodja: Sprejmite torej dedščino po očetu:

Sv. Duha, ki je vel nad vodami in obstal nad obednico,

[ki pa sedaj veje nad staro Lutecijo, našim sedanjim Parizom...]

Ves zbor: Našim sedanjim Parizom.

Igrski vodja: Kakor je nekdanj vel nad starim Petrovim Rimom,

kakor danes veje nad mladim Pijejvom, ki je novi Peter, isti Peter, isti vogelni kamen resnice in zveličanja.

Apostoli, učenci, žene, zbori A, B, C: Novi Peter, isti Peter.

Ves zbor: Isti vogelni kamen resnice in zveličanja.

Igrski vodja: Na novo opremljena ladja, [s katero se vozijo Denis, Remi, Klotilda, Genovefa,

Ludovik Poissy in Ivana iz Lorene.] naj razvije svoja bela jadra in zaplove v bodočnost!

Pojdimo z njo!
Ves zbor: Pojdimo z njo!
Igrski vodja: Naj jo vodi Sv. Duh in ji daje moč,

naj jo napolni z ljubeznijo, pogumom in usmiljenjem, naj jo potiska naprej v valove greha, kjer ima Peter zagrado in nastavljene svoje mreže!

(Pavza.)
Vsi za enega, eden za vse!
Ves zbor: Vsi za enega, eden za vse! (Dvakrat.)

Igrski vodja: Vsi bratje!
Ves zbor: Vsi bratje! (Dvakrat.)
Igrski vodja: Vsi apostoli!
Ves zbor: Vsi apostoli! (Dvakrat.)

Igrski vodja: Kajti tudi najnižji izmed nas je neobhodno potreben čredi in pravico imajo računati nanj, da bo jadrnica imela srečno pot, ki polna veselja nosi veselo oznanilo zveličanja krmarja, potnikov in tovora.
Ves zbor: Vsi za enega, eden za vse!

Vsi bratje! Vsi apostoli! (Dvakrat.)
Igrski vodja: Nosili jo bodo valovi katoliške resnice in nenehna ljubezen Kristusova, da naša ladja ne bo nikoli v viharju zašla.

Ves zbor: Pojdimo z njo! Pojdimo z njo! Naj veje Duh na široko.

Igrski vodja: Mir! Naša Ljuba Gospa!...

Marija (pride iz obednice): Vsi, ki ste tukaj, poslušajte moj glas!

Ves zbor: Naša Gospa, naša Ljuba Gospa!...

Marija: Ljudje, ničle, otroci moje-ga božjega Sina, moja last in posest! [Ladja, ki vas bo peljala v svet, je zasidrana v senskem pristanišču na vratih moje hiše.

Prišli boste s poslovilno pesmijo in molitvijo na ustih, preden se boste podali v širni svet.]

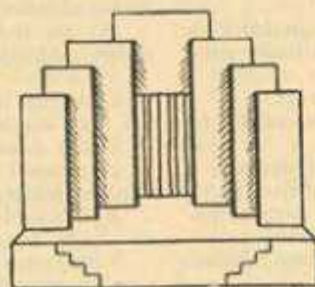
v senco dveh silnih stolpov, ki so jih postavili vaši predniki meni v čast in ki glasno pričata vernost [francoškega] naroda,

da vsi skupaj zapojete hvalnico. Naj vam Gospa v imenu svojega Sina blagoslovi vašo pot!

(Zaključni zbor zapoje hvalnico. Nato zbori in osebe odidejo drug za drugim iz arene pred cerkev naše ljube Gospe — še zadnji slavospev zadoni iz njihovih grl — in vsak gre na svoje delo.)

Konec.

Za porabo pri nas je treba francoske lokalizme črtati in event. nadomestiti z domačimi (prim. oglate oklepaje). — Po želji prevajalca je ostal prevod neokrnjen. — Urednik.

ANGELSKI KRUII

Eoharistični govorski zbor. Spisal Jozef Boon C. SS. R.
Prevedel Janko Moder

Ta govorski zbor je izšel prvič v flamščini v tisoč izvodih. Preveden je že tudi v francoščino. V Holandiji in na Flamskem je bil še nad dvestokrat izvajan. Delo ima tudi svojo glasbeno spremljavo.

Govorski zbor izvajajte v plastični in ritmični koreografiji. Živa plastična izražanja naj bodo povezana z negibnimi podobami. Raznovrstne koreografske domislice naj se razvijajo po določenem načrtu, ki naj bo ubran z ritmom kretenj. Vse naj bo umirjeno čista, pristrčna, ritmična liturgija.

(Iz daljave je slišati rahlo cerkveno melodijo pesmi Panis angelicus, polno ljubezni in zasanjanosti. Zbor — dečki ali deklice — stoji na svojem prostoru in se priklanja in vzravna v gibanju, ki je podobno valovanju žitnega polja. Besedilo govore lahko z menjavanjem glasov in s primerno mimiko. Recitacija je zamišljena z enakomernim vzponom glasovne moči proti sredi, ko se besedilo razmehča v pristrčnosti in se konča kot mirni adagio v večeru, polnem molitve.)

Zito smo, ki valovi,
se priklanja
in vstaja
in šepetá...
Vsa naša mladost prepeva
velikemu Soncu,
evharističnemu Jezusu...

Zito smo, ki se priklanja
in vstaja,
zito evharistične mladine...
Pesem mogočna
v sreih nam vstaja...
Veter nam kódra lasé,

na uho šepetá nam
pesem poletja,
ki v našo deželo
in sončno, bogato polje
domovine prihaja.

Zoreče smo žito
in zlata je pesem
srca,
ki je čisto
in v sreči se smeje,
v sijaju
evharističnega Sonca,
ki nas očiščuje
do dneva žetve.

(Valovanje žita preneha — zbor se obrne z veselim obrazom proti ljudem — ko pa spregovori zadnji verz, se valovanje nadaljuje.)

Obraz in srce,
rahlo valovanje duš,
vse hrepenenje življenja,
vse se blesti
v močni luči
obhajila,
ki nas zori
v neskončno žitno polje...

(Odločno in ljubeče:)

Kristus,
Sonce veselja...
ki dvigaš želje
po lepoti
iz sanj in dela.

(Pristrčneje:)

Evharistija,
neizrekljivo žarenje
nad našim pojočim življenjem,
nad valovanjem
večernih sanj.

(Z novim odločnim izrazom, hitro:)

Jezus,
na Tvojem polju smo,
bogata zemlja milosti
in močna sončna luč
svete Evharistije
nas vabi
in vnema
za lepo življenje.

(Zdaj je slišati iz daljave pristrčno pesem. Po nekaj taktih zbor nadaljuje svojo recitacijo. Pred drugim, tretjim in četrtem verzom naj bodo dolgi odmori, v katerih naj petje naraste.)

Tvoja mladina smo...
žito, ki zori...
naše roke so polne darov.
Kadilo se dviga
kot vonj žita

iz drhtečih rok
v nebo.
To je pesem zahvale,
ki jo v tihoti srca
pojemo
Tebi.

(Pesem istočasno z zborom utihne. Trenutek molka v globoki pristrčnosti, potem nenadno močno:)

Jezus,
veliki Mojster,
ki v obhajilu
prestvarjaš naše duše
v žive psalme,
stori,
da bodo naša dobra dela
kot kadilo,
ki se dviga k Tebi

(Počasneje, vsi zlogi razločno izrečeni, le zadnja beseda se konča kot vzdih:)

v somraku našega srca
kot v cerkvi
zvečer...

(Toplo:)

Jezus,
vzgi v našem življenju
sijaj zorečega žita
in vsaka beseda z naših ustnic
naj bo zahvalni psalm
Tvoji Evharistiji.

(V tem zapoje v daljavi zbor pesem Panis angelicus. V začetku tretjega takta začne tudi govorski zbor, ki skoraj pojoče recitira prve besede, toda počasi se petje oddalji in zbor nadaljuje navadno.)

O angelski Kruh,
Jezus,
ljubljeni Gospod!
Naše življenje poje
zahvalno pesem
v srebrnih akordih
Tvoji dobroti...
Evharistični Jezus,
v nas si

kot neizrekljiva nebeška melodija,
kot sanctus slave,

(vse roke se dvignejo in razprostro)

ki se dviga
nad vsemi željami
našega življenja...

(S še večjo pristrčnostjo:)

O Jezus,
naše življenje je žejno
po obhajilu,
po Tebi,
o angelski Kruh,
o Jezus...

Sliki sta vzeti iz flamske izdaje Boonovih »Sprekkoren, I« in predstavljata momente iz izvedbe v penzionatu »O. L. Vrouw ten Bunderen« v Moorslede (Belgija).

SEJAVKE

Dekliška igra v petih slikah. Napisal Davorin Petančič

Za kmečke proslave, za materinski dan, za praznik dela, izseljensko nedeljo, dekliske sestanke itd.

Igrajo:

Mati, ki strastno ljubi zemljo in smojo za Jano krstili,
Dekle, njena hči, ki gre v tujino in se vrne, in smo ji Anka dali ime,
Sestra njena, ki hoče biti Angela ne samo po imenu,
Priateljica, apostol med služkinjami v mestu,
Gospodična Mimica, ki ji je tujina spačila ime in srce,
Beračica Meta, ki je kakor stara ptica selivka,
Zbor deklet, ki v pomladi, poletju, jeseni in zimi dela in moli in poje.

Spomin...

To igro so uprizorile članice Mladinske Kmečke zveze v Koprivnici na svečnico. Kraj nima odra in nobenih priprav za igranje. Vse smo uredili za silo. Zato vem za to igro, da je uprizorljiva na vsakem odru in v vsakem kraju. Transparentne napise smo naredili z navadnimi žepnimi baterijami. Bolj kot je kraj preprost, bolj priporočljiva je ta igra in lepše bo uspe-

la. Za uvod v to igro moram nekaj napisati, ker mi bo ostala v spominu, kakor sta mi ostali v spominu »Žena s srečo« in »Goreča sveča«. Stanujem v samotni kaplaniji v hribovski vasi. Dekleta so mi rekla, da bi rade igrale. Večinoma še nikdar niso igrale. Iščem igro za našo deklisko Kmečko zvezo, a je ne najdem. V srcu nosim že dolgo podobo dobrega dekleta, ki gre v tuje mesto svojo sestro iskat in jo išče kakor pastir izgubljeno ovco. Narekoval bom torej igro koprivniškimi dekletom, kakor sem »Ženo s srečo« in »Gorečo svečo« dekletom na Dolu pred dvema letoma. Kmalu potem že sedi v moji sobi 16 mladih deklet. Vsaka ima svinčnik v roki in papir pred seboj. Igra mi je še v glavi. Prilичno nervozen se prestopam po sobi. Skuhal sem si črne kave, da bodo živeci bolj naglo delovali. Vem in čutim, kaj hočem, a vendar trpim v »porodnih« bolečinah. Narekujem štiri ure skoraj nepretrgoma. Tu pa tam se mi ustavi in mi dekleta pomagajo. Včasih se mi zazdi, da nima smisla, kar pišejo, nato pa zopet besedilo kar vre: Piši, Mati! Piši, Dekle! Piši,

Sestra!... Komaj dohajajo. Peničeva Ida piše vse, druge samo vsaka svojo vlogo.

Dekleta mislijo realistično. Ko rečem: Ti boš Sestra! takoj vpraša: Kako mi bo pa ime? Druga popravi: Ime ni važno! Se zmenimo, kaj je stil, kaj je tip... Nadaljujemo. Pišemo o zreli tujine... o mrazu tam... Ida pristavi: Res je tako. Razgovorimo se malo o tujini. Vsi skupaj ustvarjamo in obenem igro režiramo. Kadar sem nelogičen, me sproti korigirajo. Pravijo: Ni verjetno, da bi ena mati imela toliko hčerk. Je pa možno, jim dopovedujem. Naša igra noče nič dokazovati z verjetnostjo okoliščin, na katerih se ziblje zgodba, da se v tem ločimo od tistih, ki hočejo z zgodbami svet spremeniti in človeka. Saj za zgodbo v igri vsi vedo, da je izmišljena, kakor si jo sedaj jaz izmišljujem. Toda nekaj je v igri, kar morate vse potrditi in stisno je res... Tako nekako se uvajamo v novo igranje.

Igrali smo igro, ki ni bila plod dresure. Zato mi je za spomin...

Koprivnica, 8. februarja 1959.

P. D.

1. Vigred.

Mati (sedi na štoru, na zadnji strani je napis: »Sejmo, sejmo! Vigred je...«; slišati je deklisko petje; pojo kako veselo pesem, n. pr. »Moj očka ima konjička dva«; petje postaja vedno tišje): Sama pomlad jih je. Še mene je pomladila. Zdi se mi, da v tej visoki pomladi še umreti ne bom mogla. Pomlad prinaša življenje, prinaša ga v izobilju. Njive so že izorane in razgrnjene brazde čakajo sejavec, da pridejo in vržejo semena vanje.

Zbor (v ozadju pojejo pesem in udarjajo z motikami): Vsak kmetič ima svoje veselje...

Mati (vstane, se sprehodi po odru in se zagleda v njivo, kjer delajo delavke): Pridni otroci, dobri otroci! Njihove roke bodo zemljo obudile v rast; semena bodo vzkli in bodo klice pognala. Polja bodo v spomladnem vetru vervalo kakor zeleno morje, ko bodo nad zemljo vrasle

mlade seve. O, zemlja je hvaležna; vsakomur, kdor jo neguje z ljubeznijo, daje sad! O, žulji na rokah mojih dobrih otrok bodo poplačani.

Zbor (zapojejo pesem — prejšnje pesmi drugo kitico in kopljejo.)

Mati: Tako sem tudi jaz prepevajoč šestdeset let garala na naših ozarrah... Šestdeset let sem hranila zemljo s svojimi močmi. Zemlja me je izčrpala, upognila mi je hrbet in nagubala moj obraz. Saj sem ji dala svojo pomlad in svoje poletje. Vse sem ji dala z ljubeznijo. O, da bi tudi moji otroci imeli do zemlje tako ljubezen! Zemlja je hvaležna. Ničesar ne vzame zastonj. Vse povrne. Iz zemlje smo vzeti, v zemljo se bomo povrnil. Kako bi potem človek in zemlja med seboj ljubezni ne imela? Da, mojih šestdeset let... ko bi jih tudi moji otroci zmogli!

Zbor (zapojejo pesem — prejšnje pesmi tretjo kitico in kopljejo.)

Mati (gre do štoru in sede utrujena): O, da, mojih šestdeset let...

Beračica (prileze s culo, opirajoč se na palico, na nosu ima naočnike, pokrita je s starinsko ruto): Ha ha, Jana, kaj te je pa vrglo? Stare smo že, stare. Balin bi še lahko vlekli po ledu, za drugo nisva več. Koliko jih pa imaš, koliko ti jih je že čas naložil na grbo?

Mati: V sedemdeseto mi gre. Ne mislim še umreti. Z zemljo sem živela, z zemljo bom umrla. Kako bi mogla zdaj umreti, ko je zunaj vigred! Ko bo jesen in bo zemlja umirala, takrat bom tudi jaz morala začeti misliti na zadnjo uro.

Beračica: Le glej, da se ne boš v svojem kmečkem računu zmotila. Jaz sem vedno na potu. Danes odpiram kmečka vrata, čez nekaj dni pa se že pobiram po ulicah mesta in stikam po gosposkih stanovanjih. Nič ne vem, kje me bo pobralo. Ne vemo ne ure ne dneva. V evangeliju stoji tako.

Mati: Ti tako živiš, ki zemlje nimaš in z zemljo ne živiš! Hodiš po svetu, kakor da bi se po ledu drsala. Nič te ne drži. Mene pa drži zemlja, da, zemlja.

Beračica: Ti si že bila takšna, da bi rajši dala dušo kakor grunt, pa tvoji

otroci ne bodo čutili več takšne strasti po zemlji in delu na njej. Ha, po vojski se je vse obrnilo. Ljudje nimajo več obstanke na enem mestu, samo bežali bi. Dekleta niso več ponosna na žuljeve roke. Vse hočejo biti gosposkične. Rajši gredo gospodi v Zagreb robotat, kakor pa da bi služile zemlji doma. Sem slišala praviti, da je v Zagrebu deset tisoč deklet, ki jedo gosposki kruh, priberačen... E, e, tako je... Stara Meta marsikaj ve in vidi, čeprav ima slabe oči. Vidim po naših kočah, kako se iz kmečkih gnezdec speljujejo ptičke in se selijo na jug. Da, naša dekleta so postala kakor ptice selivke. Tudi tvoje bodo, le verjemi.

Zbor (pojejo in kopljejo.)

Mati: Ali jih slišiš, kako pojejo? To je pesem zemlje. O, moje že ne bodo postale ptice selivke. Mojih šestdeset let je v njih. (Vstane in gre proti izhodu.) Moram jim prinesiti večerjo. Pojdi z menoj do hiše, morda se bo še kaj za tebe našlo.

Beračica: O, to pa rada! Potrebna sem. Pri vas imate navadno dober kruh. (Mati in beračica odideta. Ko sta beračica in mati odšli, pride gosposkična, oblečena je gosposko, naličena, kad cigareto in gre čez oder. Ko je Gosposkična prišla na oder, pride za njo Dekle in si jo radovedno ogleduje. Za njo se pri vhodu prikazuje glave deklet v zboru.)

Dekle: Kdo je ta?

Zbor: Vendar sosedova. Kako je lepa.

Dekle: Moram govoriti z njo. Ve pa nazaj na njivo! Če mati pridejo —!

Zbor (odidejo v ozadje.)

Dekle: Dober dan!

Gosposkična (vrže cigareto na tla, si ogleda Dekle): A, to si ti, Anka! No, serbus! Vedno si še, kakor si bila, nekoliko nerodna. V gosposki obleki bi bila kar bolj elegantna. Pa ti se ne upaš odtrgati od doma. Imajo te kakor pripeto. Naočnike, ki ne nesejo daleč, imaš na očeh in zato ne moreš videti tistega sveta, kjer je življenje vse lepše kakor je tu v zaplankani vasi. Anka, kaj te nič ne mika tuji svet? Ali si čisto zadovoljna doma?

Dekle: Mimica, rada bi šla. Bojim se matere... bojim se njene ljubezni... O, koliko bi mati jokala, ako bi res odšla v tuji svet. Ona misli, da je tujina kakor požrešna zver, ki hoče oropati zemljo delovnih rok. Jaz bi pa tako rada šla tja doli, kjer je drugačno življenje, vse bolj svetlo in sončno, kakor je v naši dolini.

Gosposkična: Veš, kadar hoče človek srečo doseči, mora potrgati vse vezi, ki ga držijo. Srečen je človek samo, če je svoboden. Le poglej si psa, ki je na verigo pripet. Trga se tako dolgo in s tako močjo, da se nazadnje veriga pretrga in žival zmagovalno odvihra v noč, v svobodo. O, svoboda je nekaj strašnega, a obenem tako neizmerno sladkega, da tega človek ne more razumeti. Kdor hoče biti svoboden, mora za svobodo veliko žrtvovati, ko še žival zaradi svobode pretrga železne verige. In ti? Če hočeš v svobodo in srečo, moraš potrgati vezi z materjo in z zemljo, moraš potrgati vezi z materjo, brez razuma in brez srca. Tujina te vabi in kliče. Bele ceste se svetlikajo v daljavi. Razsvetljena okna mestnih hiš. Pisane množice ljudi. Kino in zabavišča. Sladke muzike in pesmi in še vse tisto neizmerno in daljno, po čemer hrepeni tvoje srce.

Dekle (jo toplo prime za roko in govori proseče): Draga, kako bi to naredila? Kako naj svoje hrepenenja razodenem zemlji in kako ga naj opravičim? Kako naj zakrijem odločno voljo, da grem na pot, svoji dobri materi, in kako naj dobim od nje odpuščanje in blagoslov, da ne bom na poti deležna prekletstva materinega srca?

Gosposkična: Anka, ne misli ne na blagoslov ne na prekletstvo! Daj svobodno pot svojemu hrepenenju in svoji strasti po tujini, kjer je tvoja sreča, kjer je tvoj blagoslov. Sedaj bo mati prišla, ti pa stopi pred njo in odločno ji povej: Zbogom, zemlja, zbogom, mati. Vrzi motiko na stran. Sezi materi v roko in zbeži. Nič ne odlašaj, nič ne menčaj. Strast dela naglo, nič ne premišlja, nič ne preudarja. Skoči po svoje stvari. Poveži jih

naglo v culo in se hitro napoti po cesti v tujino, ki te s smehom in pesmitjo vabi. Tako. (Ji da roko.) Povedala sem ti vse. Dobili se bova na postaji in pospremila te bom v mesto in ti razkazala paradiž. Tvoja mati prihaja. Ne bi se rada srečala z njo. Nimam rada starih in pobožnih ženic, zato sedaj grem. (Odide.)

Dekle (stopi na sredo odra in pre-mišlja.)

Zbor (zapoje in neha z delom): »Ko ptičica sem pevala...«

Dekle (začne ob pesmi jokati. Mati in beračica vstopita.)

Mati: Kako se je naglo zvečerilo. Ko sva šle na dom, je sonce stalo visoko. Zdaj je pa že mrak.

Beračica (zagleda Anko): Glej jo no! Punca joče. Tako mladi solze nič ne pristojajo. Kakor da bi na cvet slana padla! Spomladi se to večkrat zgodi.

Mati (gre do izhoda, odloži canjo in zakliče): K večerji! Pridite, k večerji!

Beračica (si je ogledovala Anko): Ta se je z nekom skregala. Da se ni sprla z zemljo?

Dekle (se premaguje, v joku vzklikne): Mati!

Zbor (dekleta pridejo na oder, Vsa ka ima motiko. Razvrstijo se v ozadju v polkrog.)

Dekle (pade na kolena pred mater): Mati, dajte mi blagoslov. Dolgo sem vas že prosila, pa mi niste dovolili. Zdaj bom šla.

Zbor: Kam? V tujino?

Dekle (vstane.)

Mati: Hči, ki hočeš zapustiti mene, dom in zemljo? O, da sem morala to doživeti! Ali ni sedaj vigred, ko zemlja vstaja in raste? Ti pa hočeš zemlji od-mreti? Kdo je zasejal ljuljko na moji njivi? Šestdeset let sem gojila ljubezen do zemlje. Ti si od zibel sprejemala hrano od mene in zemlje. In kdo je sedaj prišel in zasejal v tvoje srce grešno hre-penenje po prepovedanem sadu, po tu-jini? Ali ni sedaj vigred? Ti pa sedaj umiraš, ker nimaš ljubezni do zemlje. Kdo te je navdal s tem strupom?

Zbor: Mimica sosedova je to storila, ki se je iz mesta vrnila.

Mati: Naj bo prekleta!

Dekle (sklene roke): Za blagoslov vas prosim.

Mati: Ne dam ti blagoslova. Prekleta bodi tudi ti in tvoja pota.

Sestra (stopi k materi in jo prime za roko): Mati, ne odrecite ji blagoslova!

Mati: Hči, zastoj me prosiš. Trda je zemlja, kateri služimo, in tudi moje srce je trdo. Ne bodo ga omehčale ne prošnje, ne solze. S prekletstvom naj gre na pot!

Dekle: Potem grem brez blagoslova svoje matere. Zbogom, zemlja! (Vrže motiko.) Zbogom, mati! (Ji poda roko.)

Mati: Ne sprejemaj jo!

Dekle (zbeži.)

Zbor: Ostanil! Ostanil!

Sestra: Ni odgovora! (Zajoče.)

Beračica: Saj pravim, ptica se- livka.

(Zunaj zazvoni.)

Zbor (dekleta si jemljejo motiko in počasi druga za drugo odhajajo z odra počoč): »Glejte že sonce zahaja...«

Beračica (je sedla na stol, vzela molek in moli.)

Mati (stoji sredi odra. Petje počasi utihne, vlak zapiska, mati sunkovito za- joče.)

Zavesa.

2. Poletje.

(Ko se zavesa dvigne, zažari na ozadju napis: »Pridite, ženjice! in »Poletje je...«)

Mati (je prišla na oder s srpom v roki, ozre se nazaj, ko jutranjico zazvoni, se prekriža in moli): Ni jih še. Zvonar je že prebudil zvon v jutranji pozdrav in petelini se oglašajo na sedalih. (V ozadju zapoje petelin.)

Zbor (dekleta prihajajo na oder s srpi in pojejo): »Je angel Gospodov...«

Mati (ko so odpele): Poglejte, kako so se njive spremenile od pomladi. Bile so črne in zelene, ko so semena pognala iz brazd. Zdaj pa so, kakor da bi bili

zlati sejali v vigredi po njih, vse zlato- rumene. Jutranja rosa je legla na do- zorelo klasje in vabi ženjice, da njive požanjejo in zlata stebela povežejo v zlata snope. (Si ogleduje nebo.) Nebo je tako čisto in jasno! Le na zapadu, kjer leži tuje mesto, so se zbrali oblaki v temno liso. Nad njivami je toliko svetlobe, da bi si jo lahko skoraj z rokami jemali. O, pri nas je zdravje, je življenje! Le pojdite na njivo, da se boste napile zdravja in veselja do življenja. Od zem- lje se učite! Spomladi je bila otroško ne- bogljena, sedaj je močna in rasti in v življenju. (Se zagleda v njivo.) Škrjanček se dviguje pod nebo.

Zbor (zapoje pesem o »Škrjančku in odhaja nazaj.)

Mati (sede na štor, zunaj zapiska vlak): Spet je nekdo prišel iz tujine do- mov. Ali pa bo spet šel kdo od zemlje v tujino? Trije meseci so od tega, ko je tudi zapiskala mašina. O, zmagoslavno je zavriskala! Pa saj lahko! Iztrgala mi je otroka, zemlji moji ubila srce, ki jo je ljubilo.

Gospodična (pride in gre čez oder.)

Mati (ko jo zagleda, vstane): A, ti si! Preklela sem te. Zapeljala si mi otroka.

Gospodična (zaničljivo): Kaj za- peljala! Pomagala sem ji le do sreče! Z verige sem jo odpela. Koliko boljše se ji godi v mestu, kakor se ji je godilo doma! Veste, kaj dela vaša hči? (Se smeji.) V mehkih pernicah spi, bel kruh je in na sprehod hodi. Ali ni to boljše in lepše kakor da bi doma garala noč in dan, svinje krmila in poslušala godr- njanje svoje matere.

Mati (v veliki užaljenosti): Ti se ho- češ iz mene norčevati! Ti hočeš z lažjo zakriti resnico! Kako bi se moji hčeri boljše godilo v tujini, kjer ni njiv in pšenice, ki dozoreva, in ne vročega sonca, kjer ni poletja?

Gospodična: No, pa pojdite pog- ledat za njo, pa se boste prepričali, kako je znal vaš zlati otrok svobodo iz- rabiti. (Se smeji in gre.)

Mati (se sesede, žalostna): Nesreča, velika nesreča se je zgodila. Iz njenih

laži sem razbrala, da se ji ne godi dobro, da trpi. (Se premaguje.) Preklela sem jo, preklela res, toda kljub temu me boli srce, če mislim na njeno nesrečo. Moj otrok je. Ne bom mogla zatajiti ljubezni do svoje krvi. Morda le ni bilo prav, da ji nisem dala blagoslova, ko me je zanj prosila? Moje prekletstvo jo spremlja na poti.

Zbor (pojejo): »Kje so tiste stezice...«

Mati: Ne smem biti emrava! Sama je hotela svojo nesrečo. Poslušala je za- peljivko bolj kot glas svoje matere, bolj kot klic zemlje.

Beračica (pride zasopihana): Vro- čina pa taka! Če me ne bi bile same kosti, bi se stopila.

Mati: Kje si bila, Meta, da si se tako zasopihala?

Beračica: Pri sosedovih sem bila. Mimica se je vrnila.

Mati: Videla sem lajdro.

Beračica: O, lajdra, pa še kaka! Kako je pripovedovala o vaši Anki! Ah, kar groza mi je povedati. Pošten človek takih iz sebe ne more spraviti.

Mati: Kaj je povedala?

Beračica: Če že hočeš vedeti, bom povedala, pa tako ne, kakor je ona go- vorila. Kako živi tvoja Anka v mestu... da nima nič službe... da kar tako... saj razumeš! Da ni poštena pač!

Mati (se globoko zamisli in gleda nekaj časa v tla): Meta, ti vse to verja- meš? Zalost čutim do srca. Meta, povej, odkrito mi povej, ali verjameš, da je naša Anka taka? Da je tako globoko padel moj otrok, otrok z moje zemlje?

Beračica: Veš, draga moja, tako je, tako. Tri mesece sem se potepala po svetu. Za kruhom me je gnalo. Tudi v mestu sem bila. Oglasila sem se pri znankah. Tudi tvojo Anko sem videla. Ne smeš biti jezna! Po resnici ti bom povedala. Vsa bleda in shujšana je šla po ulici. Tako je bila slaba, da se je morala prijemati ob zid, da se ni zvrnila. Povprašala sem pri drugih in so mi po- vedale, da z njo nekaj ni v redu, da je tako...

Mati (se prime za štor in zakriči):
Meta, to ni res, ne more biti!

Beračica: Pa če je, ne moreš resnice spreminiti. Povedala sem, kar so videli moje oči in kar so slišali moja ušesa.

Mati (se zagleda v njivo): Zunaj je vroče poletje, za njo tam doli pa naj bi bila zima, umiranje. Če je res... Potem je to sad mojega prekletstva. Če je resnica, naj bo! Ni več moja hči. Njena sramota ne bo padla ne na mene, ne na mojo hišo, ne na moj grunt.

Beračica (se prestopa po odru): Pa ti rečem, da ne ravnaj prav, da delaš proti svojemu srcu, da grešiš proti božji volji. Tvoj otrok je Anka, pa naj bo svet ali grešen, naj bo bogat ali ubog, ali lačen ali sit.

Mati: Morda! Nočem slišati ni besedice več o tem, ne o svoji hčeri ne o njenih grehah. Če je takšna, so jo takšno drugi naredili. (Gre proti vhodu.) Molči! Ne govori mi več o tem! Pojdi z menoj na njivo! Dekle bom poslala po zajtrk, tudi za tebe ga bo.

Beračica: Grem, grem. Potrebna sem. (Obe odideta v ozadje.)

Zbor (poje): »Dekle veselo na svetu živi...«

Sestra (pride med pesmijo na oder.)

Prijateljica (pride od druge strani, oblečena je lepo, toda skromno): O, Angela! Prav je, da te srečam. Ravno k vam sem namenjena.

Sestra: Prišla si iz mesta? Morda prinašaš kake vesti od Anke? Povej, ali si jo kaj videla? Kako živi? Kakšno službo ima?

Prijateljica: Na kratko bom govorila. Ne žalujte doma posebno zaradi nje. Ti veš, da sem pri Marijini družbi v mestu. In po naročilu duhovnega voditelja sem zbirala naša dekleta in jih vabila v družbini krog. Vaša Anka me ni hotela poslušati. Rajši je poslušala sosedovo Mimico, o kateri gre slab glas v mestu in ste o njej tudi doma morda že slišali. Z Anko sta se sedaj razšli v prijateljstvu, toda prepozno je. Revica je

skoraj že obupala. Razmere v mestu so se spremenile. Službe v mestu ni več lahko dobiti. Domov noče in ne upa, ker jo je strah in sram pred materjo in sestrami.

Sestra: Ti jo boš pregovorila, ji povedala, kako me sestre hrepenimo, da jo zopet vidimo. Da naj se matere nič ne boji. Vse se bomo postavile zanjo.

Prijateljica: Danes odidem nazaj v mesto. Saj boš razumela. Ves moj trud je zastoj. Treba je, da greš ti doli in jo spraviš na pravo pot. Mene ne uboga, ker misli, da samo agitiram, da nimam nič resnične ljubezni do nje. Ko bo čutila dih sestrskje ljubezni, bo dobila poguma in volje, da se reši. Prosim, rotim te torej, pojdi z menoj v mesto. Razodeni sestri ljubezen svojega srca do nje in vstalo bo poletje tudi še zanjo.

Sestra: Bojim se. Matere se bojim. Preklela bi še mene in mojo pot, in več, kako strašno je prekletstvo materino.

Prijateljica: Ne tako, draga sestra. Ne tako. Iz vere moraš misliti. Kdor je res veren in pobožen, ta seje mir po svetu in izžareva ljubezen in dobroto. Glej, opravila boš veliko, dobro delo. Boš postavila ljubezenske vezi med mater in hčer in boš izbrisala prekletstvo, ki med njima leži. Ne boj se torej zamere in jeze, ker za veliko dobro delo, ki ga boš opravila, je vse to potrebno, da bo večje in še bolj sijajno v božjih očeh. Tudi v tvoje zadovoljstvo bo tako. Če drugi pokažejo toliko volje in moči za slaba dejanja, zakaj bi Marijine hčere ne znale pokazati vsaj toliko junaštva, kadar gre za dobra dela. Minka je speljala Anko v nesrečo, jaz pa te prosim in rotim, da greš tudi ti z menoj na pot, sestro zgubljeno reševati. Saj le z junaštvom, ki se poraja iz vernega, dobrega in ljubečega srca, bomo svet rešili.

Sestra: Šla bom. Narezala bom pšeničnega klasja in ga ponesla njej v tujino kot pozdrav od zemlje in domačije, pa bo potem tudi ona čutila, da je pri nas visoko poletje, da dehti iz zemlje strastna vročina. Šla bom in srce mi pravi, da ne bo moja pot zastoj. In tebi topla zahva-

la, ker si razkrila veliko skrb in ljubezen zanjo.

Prijateljica: Mislila sem z materjo govoriti, a sedaj bo boljše, da ne. Vesela sem, ker sem s svojo besedo v tebi obudila zavest dolžnosti, da se za sestro žrtvuješ. Ne zamudi! Šla boš z menoj, in pokazala ti bom pot do nje, da jo v mestu najdeš. In če boš še moje pomoči potem potrebovala, vse bom storila zate. (Se prijazno poslovita in prijateljica odide.)

Mati (pride na oder, za njo prihaja zbor.)

Mati (zagleda sestro): Zakaj stojiš? Zakaj ne prineseš zajtrka, kakor sem ti naročila? Čudno se mi zdi... Ali ni spomlad tudi ona tu obstala? Stopi zdaj in brž prinesi! Lačne so ženjice! Poglej na njivo! Vsa je že požeta in klasje povezano v snopje, prijetna vaba za mlatiče.

Sestra: Mati, srečne in vesele smo, ko doživljamo poletje, a boleat nam sili v duše, ker sestre ni pri nas.

Zbor: Boleat nam sili v duše, ker sestre ni pri nas.

Sestra: Nas vseh je želja vroča in pa hrepenenje, da bi Anka se vrnila. Za njene roke je prihranjen srp in tudi na ozarah njena vrsta čaka nanjo. In sonce nad žitno njivo želelo bi ogreti tudi njo. Mati, jaz grem po njo. Pripeljala jo bom nazaj, in jo navdahnila z utripanjem in dihanjem v poletju.

Zbor: Pojdi in pripelji jo nazaj! Navdahnile jo bomo z utripanjem in dihanjem zemlje v poletju.

Mati: Tako! Tudi ti si se zastrupila z nezvestobo? Več ti je ona izgubljenka, kot njive, ki ženjice vabijo, več ti je ona tujka, kakor materinih šestdeset let, zguban njen obraz, in njeno srce, zemlji in pa Bogu vdano?

Sestra: Oduščati nas Bog uči. Tudi njej smo dolžni odpustiti zaradi nezvestobe. Odpustiti iz ljubezni.

Zbor: Moramo odpustiti iz ljubezni. Saj nam je sestra.

Mati: A jaz ne bom nikoli odpustila! Ve ne veste, a jaz vem, v kako življenje

se je spustila. V valovih umazane vode plava, in valovi iz mesta pljuskujejo na njeno mater, sestro in na našo zemljo.

Sestra: Utaplajoči se je treba ponuditi rešilno vrvo, da se iz valov otme. Ne pustimo, da pade v globino!

Zbor: Utaplajoči se je treba ponuditi rešilno vrvo. Sestra, pojdi, pojdi, ponesi ji rešilno vrvo, da se otme iz valov umazane vode življenja.

Sestra: Mati, grem, da bom opravila veliko delo. Srce izgubljenke bom ogrela s toploto našega poletja za vas, dom in zemljo, pripeljala jo bom nazaj.

Mati: Hči, da ni to samo pretvara? Da si nisi nadela krinke rešiteljice, ko je v tebi šla po lepota tujine. Tudi tvoja pot bo brez mojega blagoslova. (Se zagleda v napis.) Ali ni sedaj poletje in njive ženjice vabijo? Glej, iz mojih njiv beže ženjice, srpe so odvrgele in brez preudarjenja zapuščajo zlato, ki se je skovalo v naših brazdah iz zemlje in je od samega neba svoj blesk dobilo. Zapuščajo ženjice njive, zapuščajo poletje in bežijo v pomlad zlagano in izmišljeno v igred v tujini.

Sestra: Mati, pozabljate, da ni zemlja nič in da je sonce mrtvo brez srca. Pozabljate, da je ljubezen tista, ki vročino poletja daje, smisel delu na ozarah. Ustvariti moramo srce in potem bo res poletje in pri nas vročina. Brez ljubezni bi nas zeblo tudi v poletju. Ljubezen hočemo obuditi in oživetiti v srcu naše sestre, ki jo je zgubila. Zbogom, mati, zbogom, sestre! (Odloži srp.)

Zbor: Nesi ji pozdrave, nesi ji ljubezni naše, nesi ji blagoslov iz zemlje in pesem našo! In vrnita se obe!

Sestra (gre.)

Mati (se zagleda v napis): Ali ni sedaj poletje, pa ženjice z njiv bežijo! O! (Pade.)

Zbor (dekleta skočijo k materi. Zunanaj zapiska vlak.)

Beračica: Spet bo nekdo prišel ali pa odšel. Saj pravim: ptice selivke!

Zavesa.

3. Jesen.

V mestu. Na zadnji strani napis: »Sadovi, sadovi! Jesen je...« Zadaj zvon. Mrak je.

Zbor (zapoje Marijino pesem v ozadju.)

Dekle (pride skrušena in žalostna, sede na klopico, ko je zunaj tiho, začne jokati): Izgubila sem, izgubila. Poletje sem izgubila. Zunaj bo sedaj jesen in bodo sadove svojih rok ljudje spravljali z njiv in vinogradov. Klopotci že oznanjajo jesen. Vesela je njihova jesenska pesem. Stiskalnice so že pripravljene in zdaj vinske sode čistijo za novo vino. Jabolka so že obrana in pospravljena v kleti. Jaz pa nimam nič jeseni, ker njive, ki so bile spomladi še naše, niso več moje. Poletje na njih sem zamudila.

Zbor (dekleta gredo oblečena kot prodajalke čez oder, nosijo košare itd. Pojejo: »Na planinah lušno biti...«)

Dekle: Na trg so nosile sadove zemlje. O, niso zastoj molili in prosili k svojemu Bogu: »Daj in ohrani sad zemlje.« Niso zastoj roke dobile žuljev, a jaz sem procesije zamudila in svojih rok si nisem udela na njihav. Jesen je prazen čas za mene, ko drugim je čas plačila. Ali je res, da še ni zima? (Bere napis.) Jaz ne čutim jeseni, čutim le zimo v svojem srcu. Hlad, kakor da bi oledela. O, naša mati je rekla: »Ko bo zima prišla, bom začela misliti na zadnjo uro.« Meni pa se je jesen spremenila v zimo in zato se moram pripraviti... (Se stisne skupaj in joče.)

Gospodična (pride, kadi cigareto; ko jo zagleda, se začne smejati): Ti si tukaj? Iščem te. Smiliš se mi, ker si ne znaš pomagati. Katera druga bi si že znala. Mlada kakor si, pa nerodna tudi nisi. Iti je treba in od vrat do vrat trkati in ne nehati, dokler ne bo katera naprošenih rekla odresilni: Da. Ti pa misliš, da ti bo dobra služba priletela odkod iz nebes! Menda misliš, da bodo mestne gospe bežale za teboj in te prosile: »Milostiva, ali ne bi hoteli k meni v službo? Dobro vam bomo plačali in nič vam ne bo treba delati.« Tako si predstavljaš ti. Precej zabite kmečke deklinje je še v te-

bi. Če že hočeš pošteno službo, moraš zanjo prositi, beračiti. Sicer pa poštena služba? Hm.

Dekle: Beračiti ne znam. Za delo ne bom beračila. Jaz sem z grunta doma in na gruntu ni treba nič beračiti za delo. Zemlja nam ga ponuja.

Gospodična: No, če nočeš prositi, potem tudi poštene službe dobila ne boš. Poštene službe se ne ponujajo, ker jih je v mestu malo. Katera jo dobi, jo tudi drži. In tako ti pravim, če hočeš čakati na pošteno službo, pa čakaj! Toda povem ti: Pri tem čakanju boš lahko poginila od gladi.

Dekle: Rajši umrem, kakor da bi morala toliko sramote prenesti. Kako je tu vse drugače kakor doma! Spomladi nas zemlja zasnubi, pokliče orat in na njive seja, poleti dela zemlja iz svoje moči, v jeseni pa delo plačuje. A ni treba nič prositi in beračiti, ne za delo in ne za plačilo...

Gospodična (se smeje): Da ne boš nazaj pobegnila, k prašičem in kravam? Gnoj kidat in poslušat pobožne pridige svoje matere? Zdi se mi, da ti vse to spet nekam ugaja!

Dekle: Šla bi. Ko bi me ne bilo tako sram, stopiti na tisto pot, ko sem se odločila, da grem v tujino in se ne vrnem več! Materino preklestvo je izzvalo mojo nesrečo. Ubogati bi bila morala mater, pokoriti bi se bila morala zakonom zemlje in ljubezni do nje. Tvoja vaba me je izpeljala. V tistem hipu me je prevzela slabost, ker je tvoja izkušnja bila prevelika. Sedaj sem pa izkusila vse sladkosti mesta in grenko sem jih okusila. Razblinila se mi je tvoja pravljica o sreči v tujini. To je samo hipna omama, pijanost, ki naglo mine. Pijanost, ki je ni več, ko jo prespiš. Zemlja pa daje sicer manjšo srečo, toda ta sreča je trajna. O, ko bi mogla! Hrepenim, da bi se vrnila... toda ne upam, ne smem.

Gospodična: Ne upam, ne smem! In kaj misliš potem? Umreti, kaj ne? Denarja nimaš, jesti nimaš in obleka se ti je že tudi ogulila. Za jesenjo pride zima, z njo pa mraz. Prezebala boš, tička!

Lačna, sestradana! No, ali si na vse to pripravljena? Predstavi si sliko: v mrzlem jutru te najde stražnik zmrzlo na cesti ali na klopici v parku. Zdaj še gostuješ pri prijateljicah, a kmalu se te bodo naveličale. Postaviti se boš morala na lastne noge. In kaj bo potem? Smrt se ti že reži na poti z grabežljivimi rokami, ki bodo tvoje mlado telo spremenile v okostnjak. Jaz bi vedela za rešitev. Toda, če boš hotela. Trmasta si. Te trme si se nalezla iz zemlje in od svoje matere. Ponujala sem ti že rešilno vrv, pa se je nisi hotela oprijeti. Zavrnila si me, češ da te hočem speljati na pot nepoštenega življenja. Ti še vedno misliš o poštenosti tako, kakor so te učili pri krščanskem nauku. Ti še ne veš, da živi od nepoštenosti, goljufije, laži mnogo ljudi in se jim dobro godi. Po vilah in palačah stanujejo, milijonsko premoženje si pridobivajo na tak krivičen način in so kljub temu ugledni in spoštovani ljudje. Seveda te učijo preproste poštenosti, da laže sami kradejo in goljufajo, pa je taka nepoštenost v njihovih očeh poštenost. Pošteno je vse po njihovem, kar človeku koristi. Glej, tako poštenost so si visoki zase obdržali, da nas male izrabljajo. Tudi mi mali se moramo tako poštenosti naučiti in ono staro kmečko opustiti. Zakaj bi mi garali in napenjali svoje moči, da si prisluzimo trdo skorjo črnega kruha in kozarec grenke pijače, da si z njim ugasimo žejo?

Dekle (je trudna sklonila glavo, nato sunkovito vstane): Zdi se mi, kakor da padam v globočino, v kateri je blato.

(Dvigne roke.) Ne smem pasti! Rada bi nekaj trdnega, za kar bi se oprijela...

Gospodična (je pogledala po ulici): Če prav vidim, prihaja tvoja sestra in ona. Bežala bom. Ne bi rada poslušala jokanja in pobožnega stokanja pred teboj. Rečem ti še to, ne misli, da je padeč tako strašen. Tudi na dnu je včasih življenje lepo. Lepo morda, kakor na površini. Ti si boš srečo sama odločila. Srečo na dnu je laže dobiti kakor na vrhu. Padanje ni nikdar težko. Oni dve, ki prihajata, te bosta hoteli pridobiti za srečo zgoraj. Tako srečo si že imela, ko si bila doma. To je sreča dela, naporov in trpljenja. Sreča, ki ti jo ponujam jaz, je pa brezskrbno življenje, veselje, življenjski ples in direndaj. Četudi se bojiš padca, moraš vendar vedeti, da je to padeč na mehko in ne na trdo. (Gre k njej in ji zašepče.) Vem za rešitev, ki je na dnu. Ko se boš odločila za tako srečo, me poišči. Popeljala te bom v njo. (Odide.)

Dekle (se zažene za njo, nato obstoji na mestu in glasno zajoče): Sama, sama! — Ko bi bila vsaj ona iz nižin še pri meni! Grozna je samota. Vsi človeka zapustijo, pa ne mislijo nič, kaj človek lahko naredi, če je sam, sam. (Obupa. Se sesede na klopico in si zakrije obraz z rokami.)

Sestra in prijateljica prideta.

Sestra (gleda sedečo): Ta se mi zdi po postavi znana. Toda... ona ne bo. Tako globoko vendar še ni mogla pasti!

(Konec v naslednjem zvezku.)

Odri, ki bi to igro radi uprizorili pred izidom naslednjega zvezka, dobe na željo brezplačno krtačne odtise preostanka!

LEGENDA O KOPRIVNIŠKI MARIJI

Improvizirana igra za dekliške sestanke, spisal D. Petančič

(Nadaljevanje in konec.)

3. Marija položi svoj kip v koprive.

Igrski vodja: Legenda pripoveduje, da je položila Marija svoj kip v koprive, da bi pastirice, ki ga bodo našle, vedele, da hoče imeti Marija tu svojo cerkev. Resno bomo prisostvovali trenutku, ko polaga Marija svoj kip v koprive.

Marija: Prispeli smo, otroci moji, v Koprivnico sedaj.

Le dobro si oglejte tale kraj.

Angeli: O mati naša, kako zapuščena je zemlja ta.

kot bi se vedno zaradi greha preklela bila.

Marija: Sreča je le tam, kjer Bog prebiva.

koder Bog svoj blagoslov razliva.

Postavila bom svoje znamenje tu, po njem bo božje življenje do njih prišlo.

Kakor nekoč v Betlehemu je Odršenik

po meni na svet prišel, vsem ljudem zdravnik,

tako še vedno Bog po meni prihaja na zemljo,

iz njegovega bogastva milosti brez prestanka vró.

Po svetu romam in izbiram kraje,

kjer bivam, milosti delim najraje.

Obhodila sem veliko slovenskega sveta,

postavila brez števila znamenj in cerkvá.

Danes zopet čudež bom storila:

bom podobo pastircam tu pustila.

Jo v koprivah bodo mi našle, bo za to izvedelo brž vse.

Vse bo o podobi govorilo, vse pobožno bo zvečer molilo,

Koprive bodo naglo pokosili

in sveti kraj spoštljivo otrebili, postavili kapelo, zvonček deli v lino in kmalu na oltarju se bo vino spreminjalo v presveto Jezusovo kri in kruh v telo njegovo, kakor vera uči.

Angeli: O Kraljica naša, kje bi le koprive razgrnili,

da bi za podobo tvojo prostor naredili?

Marija: Ker na vrhu ravnokar stojimo,

sém podobo mojo položimo.

Počemu se pa kopriv bojite?

Rajši se pri pastircah učite, za ovcamj tekajo bosé,

in pojo in nič se ne jezé.

Tudi vi zapojte, se kopriv ne bojte!

Angeli (pojo): Angelci lepo pojejo,

Tebe, Marija...

Marija: Poklekníte zdaj in obrnite sém oči,

na podobi se vam moj obraz smeji.

Kip sedaj polagam na zemljo,

kjer bo stal oltar in vezal zemljo in nebó.

Angeli: Lep in veličasten je trenutek ta,

o Marija, Mati in Kraljica, ti si sveta vsa.

Neizmerna je dobrotá tvoja,

ne zapuščaš grešnika sred bója.

Kip s koprivami zdaj zagrnimo in potihoma kraj zapustimo.

Marija: Tu bom pokleknila, svojega Sinu lepo prosila:

da si bo ta kraj izbral,

kjer se bo Očetu daroval.

Vi pa delo si zdaj razdelite, hiše, kjer dekleta spe, mi obhodate in v prijetno spanje dáhnite jim lepe sanje:

jaz se jim bom v sanjah prikazala, da me bo s podobe jutri vsaka brž spoznala.

Angeli: Pozno je, hiteti moramo zelo, pastirice zgodaj vstajajo.

Cerkovnik je v nebeški katedrali zvezde ugašati začel

in mesec tudi kmalu za goré bo šel.

Ko sonce z zarjo se prismeje na nebesni svod,

bodo dekleta pasla svoje črede tod.

Marija: Nocoj je tukaj Betlehem, zato vas, angele, prositi smem:

prepevajte mi spotoma tako, kakor v božični noči mi povsod pojo.

Angeli (zapojo): Glej, zvezdice božje...

4. Pastirice najdejo Marijin kip.

Igrski vodja: Legenda pripoveduje, da so našle pastirice drugo jutro kip v koprivah. Nanj jih je opozorila ovca, ki je ležala pred njim, kakor bi molila.

Pastirice (pripojejo): Na planincah...

Pastirica: Nocoj sem imela prečudne sanje,

oh, želela bi si zopet tako spanje.

Pastirice: Nocoj smo imele vse prečudne sanje,

oh, želele bi si zopet tako spanje.

Kakor da so sami angeli vasovali, in nas v prelepe sanje zazibáli.

Pastirica: Videla sem obraz gospe,

tako lep in svet,

da ga nima nobena, kar jih nosi svet.

Pastirice: Videle smo obraz gospe,

tako lep in svet,

da ga nima nobena, kar jih nosi svet.

Pastirica: Poglejte, pogledajte, kaj se tam godi!

Ovca, mislim, na tleh leži.

Kaj ima vendar pred seboj?

Pastirice: Kako prestrašen glas je tvoj!

Pastirica: Joj, čudo! Zdaj se je vzpela —

posijala je nanjo svetloba, da je vsa bela!

Dviguje sprednji nógi, kot bi hotela moliti —

joj, tako še človek ne zna prositi!

Pastirice: Pójdimo k njej in pogledajmo, kaj se godi,

nekaj posebnega mora biti, se zdi.

Pastirica: Ostánite tu, sama tjakaj hitim,

kar bom našla, vam zvestó sporočim.

Pastirice: Potem pa hiti in se ne múdi,

sicer gremo me pogledat tudi!

Pastirica: Čudež! Čudež je to!

Pastirice: Kaj si našla? Kaj je v koprivah skrito biló?

Pastirica: Poglejte podobo! Poglejte obraz?

Takšen je bil v sanjah pri nas!

Pastirice: Čudež! Čudež je to!...

Čigav obraz? Marijin pač bo!

Pastirica: Kaj hoče Marija od nas?

Pastirice: Me ne vemó. Naj se zbere vsa vas.

Brž moramo domov in vse razodeti, kar vemo o tej podobi in vsej zgodbi sveti.

Vsi skupaj bomo že uganili, da bomo Mariji prav ugodili.

Pastirica: Ovca še vedno na onem mestu kleči.

Čudno — in prav: se vsaj prostor ne zgreši,

kamor je Marija svojo podobo dala.

Ah, zdaj vem: tu naj bi njena cerkev stala!

Pastirica: Ti boš tu ostala in sveti prostor varovala.

Me pa gremo k materam in očetom, pomagali nam bodo s svojim svétom.

5. Koprivničani so sezidali cerkev.

Igrski vodja: Cerkev že stoji. Zahvalo za to bomo dali Mariji tudi mi.

Marija: Angeli moji, beli zidovi so zrasli iz kopriv,

moj sin je spet svoj dom dobil.

Tu bom z Njim kraljevala,

ljudstvu dobremu milosti dajala.

Iz stoletij v stoletja bo tu najin kraljevski dom, kjer bom iz src preganjala nevero in dvom,

kjer bom v vsem drugim ljudem v pomoč:
brisala solze, v veseli dan spreminjala noč.

Ze verniki v novo cerkev hitijo,
že molitve vroče jim na ustih drhtijo.
Potem se bo procesija razvila,
pastirica bo moj kip nosila.
In ljudstvo bo pobožno pelo
meni hvalnico veselo.
Mi pa bomo zopet šli na pot
ljudstvo reševat drugod.
Proti Rajhenburgu bomo krenili,
tam ljudem srca budili.

Angeli: In tudi tam bo cerkev veličastna stala,

kjer ti bo množica verna čast dajala.
Čast ti dajemo tudi mi,
saj si Kraljica naša ti!

Marija: Poslušnite! Procesija je iz nove cerkve krenila,

po hribu je navzgor zavila.
Vstanite vsi sedaj in se hvalnici pridružite!

Vsi lepo prosite,
da bi bile vaše duše kot nova cerkev čiste takó.

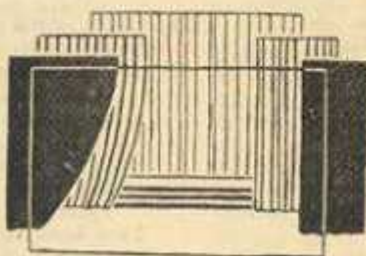
Naj bi tako sedaj in vedno biló.
Kadar me boste prosili, vam bom rada v pomoč,
samo vérajte in se zanašajte na mojo moč!

Igrski vodja: Vstanite! (Pozvoni.)
Angeli (vstanejo in zapoje z vsemi):
Hvala večnemu Bogu...

Igrski vodja (po pesmi): Res, od srca smo lahko zapeli zahvalno pesem. Saj v cerkvi, katere nastanek smo v igri veličali, tudi mi prejemamo duhovne dobrine in si z duhovnim bogastvom, ki ga v njej prejemamo, množimo upanje na večno življenje. Zahvala naša pa velja tudi našim prednikom, ki so klic božji razumeli in postavili svetišče Mariji v čast in sebi v ponos, predvsem pa v svoje duhovno življenje in v naše. Duhovno življenje pa nam daje jamstvo večnega življenja. S tem današnji sestanek končujemo.

Konec.

Pripis. — Besedilo za ta svojevrstni »sestanek« je pripravil Dav. Petančič, kakor sam piše, le za »domačo porabo«. To besedilo že zaradi svoje snovi zares ni drugje porabno kot le v Koprivnici (nad Rajhenburgom), kjer avtor kaplanuje. Objavili smo ga v celoti zaradi imenitne pobude, ki jo vidimo v njem. Menda je ni fare, ki bi ne zmogla podobne snovi za tako oblikovane »sestanke«. Verzi nikakor niso potrebni, potrebna je le stvariteljska roka. Duhovnim voditeljem, vodjem Fantovskih odsekov in Dekliških krožkov se odpirajo po tej poti doslej neslutene možnosti! — Hvaležni jim bomo, če nam bodo poročali o svojih poskusih in uspehih! — Ur.

Kaj bi igrali

v povelikonočnem in binkoštnem času?

Igre v knjižni izdaji vseh slovenskih založništev dobite pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani! — Obračajte se samo nanjo! — Katalogi brezplačno na razpolago.

● Za šmarnice

Theophilus, Gl. »Dve duhovni igri«, Din 20'.

* Rosenhag, Vitez naše Ljube Gospe. — Din 5'.

V »Ljudskem odru« VI, str. 159; Petančič, Zena s srcem.

● Za binkošti

V tem zvezku: Ghéon, Živi ogenj nad apostoli.

● Za Telovo, za prvoobhajance

* Ghéon, Mašna strežnika iz Santarema, Din 5'.

V »Ljudskem odru« V, str. 166; Heinen, Christophorus, — Jati letnik, str. 180; Galperičeva, Čudežni večer.

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Caldaron de la Barca, Misterij svete maše (v dveh verzih) — stari slovenski prevod in novi prevod Ghéonove priredbe).

● Za treznostno nedeljo

Finžgar, Razvalina življenja, Broširano Din 30'—, vez. Din 40'—.

Rokopisno pri Prosvetni zvezi v Ljubljani: Tolstoj, Zganje.

● Za sprejem škola

V »Ljudskem odru« IV, str. 136; Vorbeek, Ecce sacerdos magnus. (Za na prostem!)

● Za slavnostne prilike

Bajuk, Miklova Zala, Din 18'—.

Brenk, Poslednje ustoličenje, Din 24'—.

Drabosnjak, Igra o izgubljenem sinu, D. 20'—.

Drabosnjak, Igra o Kristusovem trpljenju, Din 20'—.

Gregorin, V času obiskanja, Broš. 26'—, vez. Din 35'—.

* Hofmansthal, Slehernik, Broš. Din 28'—, vez. Din 40'—.

Kuret, Jurij Kozjak, Din 20'—.

Petančič, Igra naše fare, Din 20'—.

* Petančič, Miklova Zala, Din 10'—.

* Petančič, Naša apostola, Din 10'—.

* Thuysbaert, Slehernik, Din 8'—.

V »Ljudskem odru« V, str. 183; Renner, Igra o služabnikih (Za na prostem!)

● Za vaška slavlja

Petančič, Deseti brat, Din 20'—.

Vombergar, Voda, Din 24'—.

Jalen, Dom, Din 22'—.

Burka o jezičnem dohtarju, Din 20'—.

● Za taborjenja

V »Ljudskem odru« V, str. 189; Sachs, Dijak na poti v paradiz. — str. 113; Lope de Vega, Poštetar, — str. 209; Chancere, Zdravnik.

Naročniki »Ljudskega odra« dobe 25 odstotkov popusta na cene iger iz založništva Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani.

Igre, ki niso iz založništva Jugoslovanske knjigarne, so v gornjem seznamu označene z zvezdico (*).

Stari letniki »Ljudskega odra« (II—IV) se dobe kompletni po din 60.

Kompleten ni več V. letnik (pošel je prvi zvezek) in velja zato din 40.

Prispevke iz »Ljudskega odra« smejo uprizarjati samo odri, ki so naročniki »Ljudskega odra«!

Pri vseh naročilih se obračajte samo na Jugoslovansko knjigarno v Ljubljani.

Vabilo k subskribciji!

Za prihodnjo sezono pripravljamo zopet izdajo treh iger v naši zbirki »Ljudske igre«, kjer je izšlo doslej že 24 zvezkov.

Zv. 25. **VELIKI ODER SVETA.** Misterij. Spisal Calderon de la Barca.

Pri nas je znan Calderon doslej predvsem po svojem »Misteriju o sveti maši«. Med njegovih zlasti za sodobni čas pomembna dela pa sodi najbolj »Veliki oder sveta«, ki našim odrom že ni docela neznan. Zato je treba knjižno izdajo tega misterija tem bolj pozdraviti.

Zv. 26. **MLINARJEV JANEZ.** Priredil Viktor Kokalj.

Povest o Mlinarjevem Janezu je prava ljudska povest, znana v stehernem slovenskem domu. — Dobili smo sedaj prav dobro priredbo Mlinarjevega Janeza za prireditve pod milim nebom, porabno tudi na odru. — Igra bi izšla kot prva že za 15. junij t. l.!

Zv. 27. **ROGOVILEŽ.** (Il burbero benefico.) Komedija v treh dejanjih. Spisal Carlo Goldoni.

O Goldonijevi komiki pisati, je odveč. Ta komedija nam predstavlja rohatnega strica, ki ga je treba z vsemi zvijačami pretentati, da odrine nekaj svojega denarja in da postane tako srečen par. V tej komediji kaže Goldoni, da se je mnogo naučil od Molléra, zato bo všeč tistim, ki ne smorejo norega tempa njegove običajne komedijantovske manire.

Vse tri igre veljajo v subskripciji **50** — dinarjev.

Subskripcijski rok traja samo do 20. maja 1939.

Ako se do takrat ne prihlasi zadostno število interesentov, igre ne morejo iziti. Kratek subskripcijski rok je nastavljen zaradi pravočasnega izida Mlinarjevega Janeza. Posamezne igre se ne morejo naročiti. — Pozneje bo vsaka igra v knjigotrštvu dražja.

Če subskripcija v navedenem roku uspe, izide »Mlinarjev Janez« za 15. junij t. l., ostali dve igri pa do konca avgusta. »Mlinarjev Janez« se razpošlje vsem subskribentom takoj po izidu. — Ostali dve igri dobe subskribenti skupno v eni pošiljki.

Kdor plača subskripcijsko ceno din **50** — naprej, se mu pošljejo vse tri igre poštne prosto.

Uspeh subskripcije bo razglašen v naslednjem zvezku »Ljudskega odra«, ki izide 1. junija t. l.

Brez odlašanja se priglasite po dopisnici na naslov:

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA, Ljubljana, Pred Škofijo

6

»LJUDSKI ODER«

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Glasilo odrov Prosvetne zveze

ŠESTI LETNIK, 1938-1939

Izdaja Založba ljudskih iger v Ljubljani
(Jugoslovanska knjigarna).

Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana, Zarnikova
ulica 16), ki odgovarja za izdajatelja in uredništvo.

Uprava je v Jugoslovanski knjigarni,
Ljubljana, Pred škofijo.

»Ljudski oder« izhaja vsaka dva meseca. Vsak
zvezek obsega do 40 strani, ves letnik pa vsaj
240 strani drobnega tiska.

Letna naročnina je 80 dinarjev, pri naročilu vsaj
10 izvodov na skupen naslov pa samo 60 dinarjev.
Čekovni račun pri podružnici Poštne hranilnice v
Ljubljani št. 15.957.

Naročnina za inozemstvo: Nemčija 10 RMk, vse
ostalo inozemstvo 5 USA dolarje.

Naročnina se plačuje vnaprej. Do izida tretjega
zvezka mora biti poravnana vsaj polovica naroč-
nine. — Letnik teče od 1. septembra 1938 do 30. ju-
nija 1939.

VAŽNO OPOZORILO

Izvedba tekstov, objavljenih v »Ljudskem odru«, je
dovoljena izključno samo adinčam, ki so na-
ročene vsaj na en izvod »Ljudskega odra«.
To velja ne glede na to, ali je prireditelj javna ali
zasebna, in v tem pogledu ni izjeme. Avtorskih
tantijem za take primere ni.

Tiska Jugoslovanska tiskarna d. z. o. z. v Ljubljani
(predstavnik Kramarič Jože).

Vsebina šestega zvezka

Narod bo igral: »Igra o
kraljestvu božjem« . . . 201

Kuret N.: Beseda k »Igru
o kraljestvu božjem« . . . 202

N. K.: Gledališče in krščan-
ski prepoved . . . 203

N. K.: Po petih letih . . . 204

Brochet H.: Volk sveti Pa-
vel in jagnje Jezus . . . 206

D. Petančič: Sejavke . . . 214

Blachetta W.: Cesarjeva
nova obleka . . . 218

Kronika:

Statistika: V Sloveniji po-
vprečno po 60 predstav
vsako nedeljo! — Delo
ljubljske drame . . . 226

Poročila: »Slovenskega
kmeta povest (Celje)« . . . 226

»Župnik iz cvetočega vi-
nograda« (Ljubljana) . . . 228

»Krvava Španija« (Ljub-
ljana) . . . 230

Narodno gledališče: Ljub-
ljansko Narodno gleda-
lišče v letu 1938/39 . . . 231

Slovstvo:

Novo igr: Petančič: »Slo-
venskega kmeta povest«
(N. K.) . . . 234

Standaker: »Prevara«
(P. D.) . . . 235

Petančič: »Kuga« (N. K.) . . . 237

Razgled:

Boonova »Igra o Rešnj
Krv« . . . 238

MI NE IGRAMO DA BI ČAST IMELI ALI DA BI KAJ OD LJUDI ŽELELI VSO ČAST BOMO MI BOGU DALI INO LJUDEM V EKSEMPEL IGRALI

ANDEJ ŠUSTER DRABČIŠČAK (1708-1825)

6

NAROD BO IGRAL:

»IGRA O KRALJESTVU BOŽJEM«

NA LJUBLJANSKEM STADIONU

ob VI. mednar. kongresu Kristusa Kralja, dne 29. julija 1939
ob 6. uri zvečer, s tremi tisoči igralcev iz vse Slovenije.

Če smo Slovenci res narod, ki nad vse
rad igra, se bo to v posebni meri lahko
pokazalo v pripravah za Kuretovo »Igru
o kraljestvu božjem«, ki bo po zunanji
zamislili režije pač največja prireditelj, kar
smo jih doslej imeli.

Režija (Ivo Peršuh in Davorin Petančič)
si je zamislila predstavo v slogu, ki naj
odgovarja pomenu in veličini ideje Kri-
stusa Kralja, iz katere je igra sama na-
stala in kateri je kongres posvečen. Sode-
lovalo naj bi nad 5000 igralcev, ki bi prišli
iz vse Slovenije, iz obeh slovenskih škofij,
z njimi pa tudi ose gledalstvo, kar ga bo
sprejel vase veliki ljubljanski stadion. Ta-
ko bo z božjo pomočjo, s trudom vodij
in prirediteljev ter žrvami sodelujočih na-
stala, tako upamo, ena največičastnejših
množičnih prireditev sodobnosti, ki bo
služila poveličanju največje in edine od-
rešilne ideje, kar jo ima sedanji razropani,
zbežani in gnili svet: ideje o Kristusovem
kraljestvu na zemlji!

Pozivamo s tem vse naše igralce in
igralke, po njih pa ves naš verni narod,
naj se z veseljem odzove nabilu za sodelo-
vanje pri tej prireditvi. Prireditelji ne mo-

rejo obljubljati nikakih posebnih ugodno-
sti razen polovične vožnje. Zanašajo se
samo na požrtvovalnost slovenskega nara-
da. Naj se zaveda vsakdo, da bo s svojim
sodelovanjem apostol za idejo kraljestva
božjega in da bo s tem potrdil občestveno
povezanost vseh udov naše narodne dru-
žine v veri naših prednikov.

Po farah obeh škofij je potoval konec
maja naš prijatelj, kaplan Davorin Pe-
tančič, in zbiral igralce za velike zборе
v igri. Zbranih je že nad dva
tisoč igralcev! V vsakem večjem
pokrajinskem središču bo imel proo vajo
v teku meseca junija, nakar se bodo vadili
igralci pod vodstvom domačih igrskih vo-
dij. G. Petančič bo obšel vse kraje spel
v teku meseca julija in bo prisostvoval
zaključnim vajam. — Celotno in vrhovno
igrsko vodstvo ima g. Ivo Peršuh.

Redke so prireditve, o katerih se more
reči: Narod igra! Bog daj, da bi se veliko-
potezni načrti uresničili in bi obširne pri-
prave rodile zaželeni sad.

Naj bo pa res ves ta obili trud v duhu
pobožnih igralskih bratovščin iz davnih
stoletij — zgolj k večji časti božji!

BESEDA K »IGRI O KRALJESTVU BOŽJEM«

Vprašan sem bil, ali bi bila za kongres Kristusa Kralja primerna kaka gledališka prireditev. Svetoval sem to in ono. Nazadnje se mi je reklo, da bi bila pač najprimernejša kaka izvirna domača reč. Tako sem se domislil svoje »Igre o Antikristu«, ki sem jo bil objavil v drugem letniku »Ljudskega odra«. Ko sem jo pisal, sem se šele seznanjal s tehniko množične igre na prostem. Za namen naše prireditve je tudi iz drugačnih razlogov neuporabna. Toda snov mi ni dala miru. Nazadnje se mi je popolnoma jasno pokazala nova igra, na stadionu, z valujočimi množicami... Lotil sem se pisanja sredi vzdušja grozeče mednarodne napetosti. Nastala je naposled sedanja »Igra o kraljestvu božjem«.

●

Na sedanji častni tribuni v stadionu se pokaže zbor nebeščanov z nadangelom Mihaelom na čelu. Po fanfari pozove Mihael človeški rod, naj posede ta svet. Vsi zbori, zaenkrat še ena celota, zasedejo areno. Obljublja Bogu zvestobo. A že pridrvi v areno Antikrist s svojim zborom »agitatorjev«, zasede stolp nasproti nebeščanom in se roga Mihaelu. Začne se borba. Zbor vernih, ki se upajo ustavljati Antikristu, se preplašen umakne v bližino nebeškega dvora. Antikrist je dobil svet v svojo oblast. »Neodločni« kolebajo med Bogom in Antikristom in le temu lajšajo posel. Prvo orodje so mu »bogati«. Zbor bogatih si usuznji svet. Proti njim izigrava Antikrist »tlačence«, ki se kot zbor upornih zoperstavijo kapitalu v revoluciji sovražstva. Antikrist nahujša ostale, češ da je red v nevarnosti. Formira se zbor bojevitih, ki izzove naposled vojno. Zmaga

Antikristova je popolna; svet prvi v kaos in daleč stran od Boga. Tedaj se pojavi od vseh strani mladina s prižganimi plamenicami. Kratko in udarno pobija gesla vseh Antikristovih zborov in obkoli areno. Antikrist s svojimi zbeži. Fant in dekle zasedeta stolp in od povsod se oglasi pozdrav novemu življenju. Antikristovi zbori se vdajo in ves stadion prisega zvestobo Kristusu Kralju, ki naj svetu resnično zavlada...

To je kratka vsebina igre, ki jo prepleta ljudsko petje in jo spremljajo skupni vzkliki vseh gledalcev, katerih vsak bo imel tekstno kuzjičico v roki. Igra se bo začela ob šestih zvečer in se bo končala v prvem somraku, ki ga bodo razsvetljevale plamenice tisočglavega zbora mladine.

Ko sem se dela lotil, sem imel samo eno pred oči: kako zajeti v množičnem tekstu problematiko sodobnosti in pokazati rešitev v kongresni ideji. Nisem pisal »literature«, pisal sem samo tekst, ki naj bi bil osnova manifestacije desetisočev za idejo Kristusa Kralja. Mislim namreč, da odtehta taka »igra« lahko vsa zborovanja; pokazati mora namreč nazorno bistvo stvari in množice naj ob njej dožive ves pomen prireditve. To sem hotel, to želim in nič drugega. Naj bi 29. julij mogel pokazati, da sem vsaj malo uspel: da bi vsi »igralci« in »gledalci«, ob tej prireditvi sklenili, da postanejo vsak v svojem krogu apostoli kraljestva božjega na zemlji.

Niko Kuret.

GLEDALIŠČE IN KRŠČANSKI PREPOROD

(Misli ob kongresu Kristusa Kralja.)

Geslo o »katoliški akciji po gledališču« je vrgel v svet mož, ki je z njim katoliški prepovor vsega sodobnega gledališča v tesni zvezi. Francoz Henri Ghéon. »Za vero z dramatsko umetnostjo, za dramatsko umetnost v duhu vere«, je vodilo, ki ga je dal svojim igralcem. Nič drugega nočemo mi s svojim pokretom okoli »Ljudskega odra«.

Vse do danes se ljudje pri nas ne zavdajo, kaj je in kaj pomeni gledališče. Zdi se nam, da bi bilo sicer nemogoče dopuščati take razmere po naših ljudskih odrih kot jih opažamo doslej. Totalitarne države so se na mah polastile gledališča, že davno pred njimi so ga zavzeli boljševiski agitatorji. Pri nas pa se gremo po ljudskih odrih čitalnice iz prejšnjega stoletja in malomeščanstvo po predvojnem vzorcu, medtem ko se svet okoli nas čez noč spreminja.

Uvajati smo začeli misterije. V dobri katakombi so bili kakor odrešenje. Ne bomo povedali nič novega, če zapišemo, da nam katakombe niso pustile vidnih duhovnih koristi. Zakaj ne, o tem naj drugi razmišljajo. Kmalu se je namreč pojavil odpor proti misterijem in z njim omalovaževanje našega dela. Minilo nas je razočaranje nad tem, ker vemo, kako je. Za misterij je treba predvsem notranje pripravljenosti na obeh straneh, pri tistih, ki igrajo, in pri tistih, ki gledajo. Če je zunanja strumnost preglasna, pa take duhovne pripravljenosti biti ne more...

Gotovo ni brez pomena dejstvo, da se od leta 1934 dalje množe velike in čezdalje večje farne predstave po različnih slovenskih farah. To so resnično

veliki uspehi, kakršnih stara diletantška miselnost ni mogla doseči in katerih si ista vladajoča miselnost tudi ne more lastiti. Imamo tako prav za prav dva ljudska teatra: enega, ki živi na tradiciji in ki kot oficilen ljudski teater povsod nastopa, in enega, ki se poraja spontano kot pobuda posameznih pobornikov novega gledanja. Gotovo je čisto nekaj drugega, če pri pripravah za igro sodeluje, recimo, vsa fara, če nastopa pri njej iz vsake hiše v fari nekdo, če se zbere k igri vsaj tisoč ljudi iz fars in okolice — kakor pa če spravljaš na oder vodene igre starega kova, pa najsi so nabožno našminkane in umetniško napihnjene. Pa niti za to zunanjo razliko ne gre. Gre za dejanski dve miselnosti, ko bi morala prav za prav vladati le ena: miselnost zavednega krščanskega ljudskega teatra.

Ljudsko gledališče, bolje rečeno: vsako gledališče, temelji na občestvu. Občestvo pa je čisto nekaj drugega kakor zunanja strumnost. Za nas je osnovno občestvo — mistično telo Kristusovo. Imeli smo liturgično gibanje, ki je pod težo razmer usahnilo. Zdaj se je poživilo. Edino liturgično gibanje more dvigniti zavest te mistične skupnosti, edino ono bo ustvarilo spet občestvo. Toda naj bi ne pozabilo, da mu bo zvest tovariš ravno gledališče. Saj si ga je Cerkev v davnih stoletjih zgodnjega srednjega veka sama poklicala v življenje!

Gledališče je v verskem občestvu manifestacija njegovega notranjega življenja. Gledališče pa obrne svojo dinamiko tudi navzven in postane apostolat. I ena i druga naloga gledališča se pušča pri nas v nemar. Pa je vendar kot sredstvo notranje duhovne utrditve in kot

sredstvo za reševanje in osvajanje duš pač nad vse pomembno za krščanski prepoved!

Tako zelo smo še okuženi po liberalizmu in larpurlartizmu, da se nam takoj zbudi strah in skrb za umetniško vrednost takega »tendenčnega« gledališča. Ne oziraje se na dejstvo, da je bila velika umetnost vselej in povsod tendenčna, poudarjamo, da nam je umetnost sredstvo za doseglo najvišjega namena, ki ga more človeško bitje imeti, to pa v duhu tiste krščanske totalitarosti, ki bo edina rešila svet.

Vsa gledališka delavnost je pri nas neorgansko izven ostalega društvenega in vzgojnega dela. Da bo novo gledališče lahko v polni meri izvajalo svoje poslanstvo, mora postati organski, sestavni del vsega našega dela. Vaje za igro v ožjem krogu so lahko kakor duhovne vaje, vaje za veliko farno igro učinkujejo lahko kakor misijon.

Govori se pri nas o veliki vlogi tiska in ostalih »velesil« za krščanski prepoved. Našo zaostalost dokazuje, da se nihče ne spomni gledališča in njegovega pomena. Resnične možnosti pravega ljudskega gledališča so spričo naših razmer sicer res malo znane, je pa skrajni čas, da se to spremeni.

PO PETIH LETIH

Marsikdo mi je že rekel: »Zdi se mi, da ste preveč črnogledi. Česa si sploh želite? Ali niste zadovoljni z uspehi, ki jih dosega Vaš pokret? Po petih letih je slika našega ljudskega igranja vendar že močno drugačna... Ali pozabljate na velike prireditve, ki jih prejšnja doba sploh ni poznala in ne zmogla? Nekdo mi spet pravi: »Ideja ljudskega teatra doživlja sedaj svoje uresničenje, tega vendar ne boste osporavali. Vaš pokret je prinesel jasnost in dal pobudo. Nikar ne

Imeli smo po uradni statistiki v Sloveniji leta 1937 nič manj kakor 2869 gledaliških predstav. Na nedeljo in praznik pride povprečno redno 60 iger in še 10 proslav. To so številke, kakršnih ne izkazuje zlepa kak drug narod. A če bi imeli pregled nad tem, kaj se igra, bi se prijeli za glavo. Ali ni res skrajni čas, da se ta izredna delavnost posveti zavestnemu konstruktivnemu prizadevanju za krščanski prepoved? Stotine naših odrov, tisoči naših igralcev žrtvujejo čas in denar za stvari, ki so nevedne našega velikega časa. Stotisoči naših ljudi se žrtvujejo pri obiskih predstav, ki jih ne pretresejo tako in ne dvignejo tja, kakor terjaja doba. Posvetimo vso to ogromno delavnost za namene krščanskega prepoveda — prav gotovo bi se nekje nekaj poznalo!

Kongres Kristusova Kralja bo razpravljalo o sredstvih in potih verskega prepoveda in o modernem apostolatu. Storil bo važno delo, če bo pravilno poudaril pomen gledališča za ta vprašanja. V duhu klerikov, ki so pisali prve okorne srednjeveške drame, in pobožnih bratovščin, ki so skrbele za njih predstave, je tudi moč za prepoved iz sodobnega poganstva in brezboštva, iz sodobne breznačelnosti v resnično otroštvo božje. V tem je pa tudi rešitev gledališča samega. N. K.

zahtevajte preveč. Vsega hkrati ne morete doseči.

Kako jaz o tem mislim, sem že večkrat povedal. Še enkrat pa sem zapisal glavne težave v gornjih bežnih mislih.

Vse res, da smo napredovali. Pet let ni šlo kar tako mimo. V neprogramatično, razblinjeno odrsko delavnost, s katere obsegom se radi postavljamo v primeri z drugimi narodi, smo vdrlji z resnično

neposredno teatralizacijo ljudstva. Oficialni ljudski odri so v ogromni večini ostali ob strani, zato pa so naše prireditve zagrabile ogromne komplekse ljudi in jih tako ali drugače pritegnile k zares velikim teatralnim doživljam. Toda ni naše delo samo v velikih farnih prireditvah. Te so redke, dasi najučinkovitejše in najvidnejše. Mi hočemo zavzeti tudi odre, tudi dvorane. Za to pa je treba nekaj več kakor izdajati »Ljudski oder«. Treba je tudi sodelovanja in pomoči z vodilnih mest in iz »centrale«. Treba pa je predvsem pravega — Duha pri tistih, ki jim je oder v fari v skrb izročen.

Ne pozabljamo, da so vsi ti veliki »naši« uspehi po veliki večini ostali izven okvira »oficijalne prosvete«... Tega dejstva nobena stvar ne spremeni. Ne očitamo, samo ugotavljamo.

V teh petih letih smo doživeli celo vrsto zares velikih prireditev. Po slomu in izvedbi bi se jih ne bilo treba sramovati tudi velikim narodom ne. Predvsem omenjam velike Petančičeve režije:

Leta 1934: Drabosnjakova »Igra o izgnanem sinu« v Laporjah s 120 igralci in 2000 gledalci (prva prireditve v novem slogu). Thuysbaert-Pogačnikov »Slehernik« v Mali Nedelji s 60 igralci in 1000 gledalci.

Leta 1935: Petančičeva »Miklova Zala« v Laporju s 150 igralci in 2000 gledalci, pri Sv. Benediktu v Slovenskih goricah s 150 igralci in 5000 gledalci, pri Sv. Vidu pri Planini s 150 igralci in 1800 gledalci ter v Ptuju s 150 igralci in 5000 gledalci. Thuysbaert-Pogačnikov »Slehernik« pri Sv. Juriju v Slovenskih goricah s 60 igralci in 1200 gledalci.

Leta 1936: Petančičeva »Naša apostola« v Mariboru s 500 igralci in petimi predstavami s skupno 30.000 gledalci.

Leta 1937: Thuysbaert-Pogačnikov »Slehernik« v Vojniku s 60 igralci in 1200 gledalci. Drabosnjakova »Igra o Kristusovem trpljenju« v Vojniku s 150 igralci in dvema predstavama s skupno 3000 gledalci.

Leta 1938: Petančičeva »Miklova Zala« v Vojniku s 150 igralci in dvema predstavama s skupno 3000 gledalci.

Leta 1939: Petančičeva »Slovenskega kmeta povest« v Celju z 225 igralci in 8000 gledalci...

K temu bi moral priseti še dolgo vrsto podobnih predstav, ki jih ni vodil Petančič, a so nastale iz istega duha in so dosegle podobne uspehe.

Naš katoliški tisk, ki se tako rad razpiše ob manj pomembnih političnih in drugih prilikah, za vse te zares svojevrstne in nesporno velike, pa tudi važne in pomembne prireditve, ki so vseskozi služile ideji katoliškega občestva, naš katoliški tisk, pravim, za vse te prireditve ni našel prostora ne omembe. Pač O mariborskih »Naših apostolih«, ki je o njih prinesel »zagrebški Morgenblatt« pol strani obsegajoče poročilo, je prinesel »Slovenec« daljši prikaz. To je bilo leta 1936. Ne prej ne pozneje se o teh naših prireditvah ni poročalo. »Slovenskega kmeta povest« je bila deležna nekaj vrstic reporterskega poročila. Približno toliko, kakor v mariborskem naprednem »Večerniku«... Poročala pa sta obširno belgrajska »Politika« in »Vreme«... O drugih predstavah so se napisala poročila in ocene, ki pa niso zagledale belega dne. Podobno popolnoma zamolčana je bila veličastna prireditve Finžgarjeve »Uslišane« na Brezjah.

Danes nam stopa to nespremenljivo dejstvo spet pred oči in nas vedno znova navdaja z začudenjem.

To dvoje: »fronta« diletantskega igralsva, ki se skriva za krinko »oficijalne prosvete«, in pa skoraj popolno nezanimanje ali pa nepoučenost(?) našega katoliškega tiska, nam hoče greniti veselje nad uspehi teh petih let. So pa ti uspehi zares taki, da nam dajejo upanja za bodočnost. Prav nič ne dvomimo, da bo bodočnost naša — pa čeprav bo treba še pet let in kaj na vrh za to. N. K.

VOLK SVETI PAVEL IN JAGNJE JEZUS

Enodejanka. Spisal Henri Brochet. Prevodel Janez Remic.

Za uvod.

Volk sveti Pavel in Jagnje Jezus je priložnostna igra, spisana na prošnjo malega semenišča svetega Pavla v Cannesu in igrana 1. 1936, v prisotnosti Nj. Ekscelence msgr. Pavla Rémonda, škofa iz Nice. Ker je pisana za mlade igralce, jo lahko ponavljajo povsod, kjer je kaj mladih igralcev, podobnih zavodarjem iz Cannesu. Samo, kakor si navadno predstavljamo, »Volk sveti Pavel« bi moral biti mož ali vsaj znatno starejši in večji igralec kot drugi — saj ti prav za prav niso drugega kot ozadje, ki naj osvetli poklice apostola poganov.

Morebiti je bil drzen poskus pokazati v tako kratkem delu »podoba« tako močnega človeka in tako velikega svetnika, piše avtor, kajti to, kar postavljamo na ogled, je samo »podoba« in nekaj »misli«, ki niso razvite in izdelane in katerih edini namen je, da ne zgreše obraza osebe, ki je tako daleč nad nami.

Delce samo na sebi se mi ne zdi težko spraviti na oder. Le njegov »duh« je treba razumeti. Toda nobeni skupini mladih kristjanov (in še manj nobenemu njihovih režiserjev) ne bom delal krivice z misljo, da niso zmožni poslušati nekaj trenutkov besedo velikega apostola in zasledovati igro življenja, ki je bilo tako koristno posvečeno našemu lastnemu zveličanju.

Dodajmo še, da nekaj kitic petja dejanje z glasbo razjasni. Glasba in besedilo, ki sta rojena iz liturgije in oficija za svetnikov dan, dajeta delu, ki mu je posvečeno, njegov pravi smisel: noben glasbenik ne bi mogel bolje kakor Pavel Berthier slaviti z nami svojega svetega zavetnika.

Hvaležni smo avtorju besedila, gospodu Henriju Brochetu, našemu prijatelju, da nam je dovolil prevod.

Osebe:

Volk sveti Pavel — Jagnje Jezus — Sveti Stefan — Zbor kristjanov v beli obleki — Zbor Judov v rdeči obleki — Zbor poganov v črni obleki — Zbor pevcev.

Zbor pevcev:

(1. pesem:)

O zemlja, glas povzdigni svoj v nebeški hram,
apostol Pavel v slavi vlada tam.

Zarana volk in grabežljiv kot Benjamin,
zvečer pa jagnje, Bogu vdani sin.
Ko išče smrt, življenje najde ga trdo
in spreobrne, prime za roko.

In volk, ponižen ves, je v sredi črede
bil,
pokoren v vodi čelo je umil.

Sladek kot mošt Gospoda je oznanjeval,
v prerokih temelje mu osnoval.

Križ spremlja ga na poti, on za križ
trpi;
reko, da mrtev je — a on živi.

Poganom razodeval božjo je modrost;
Bog varno vodil ga je skoz bridkost.

Grk in Rimljan v skrivnostih je zdaj
poučen.

Klas zrel je — naj bo z zemlje
pokošen.

(2. pesem:)

Pri Bogu Pavel je in gleda Jezusa
v nebesih, ki jih Bog izbranim da.

(Ko zbor odpoje, se odpre zavesa in razkrije pozorišče: zelo preprosta scenarija, zavese ali sive kulise. Na sredi pozorišča okrogel vodnjak, kakršnakoli ble-

sketajoča se stvar naj predstavlja vodo, obrobljeno s kamnitim zidom, pa ne previsokim. Vse je v pravem razmerju z velikosijo pozorišča — premer je približno enak tretjini dolžine vsega pozorišča. — Na dan odra je v vsej širini zbor Judov z obrazom proti ljudstvu, v rdeči obleki — ministrantske suknjice — preko katere je čez rame in roke vržen kos rdečega blaga. Nenadoma stopi iz ozadja na oder Volk sveti Pavel. Divje razmakne zbor na sredi, raven kakor sveča stoji za vodnjakom, z nagubanimi obrvi in prekrizanimi rokami pregleduje obzor na levo in desno. Nosi običajno obleko sv. Pavla, v roki drži dolg meč. Prav tako so običajne njegove poteze, kakor si ljudstvo predstavlja sv. Pavla; ima črno brado. Trenutek.)

Volk sveti Pavel: Judje! Judje moj! Tovariši moj! Me čujete!

Zbor Judov: Da.

Volk sveti Pavel: Strnite se krog mene, moji dobri tovariši! (Z leve in z desne se približajo Volk sv. Pavlu, tako da napravijo za njim polkrog.) Dobro! Dobro! (Ni se obrnil proti njim. Oči ima vedno uprte proti nevidnemu pleuu.) Me poslušate?

Zbor Judov: Poslušamo.

Volk sveti Pavel: Ne puščajmo drug drugega na cedilu! Bodimo edini med sabo kakor kamni jeruzalemskega templja!

Zbor Judov: Da. Bodimo edini!

Volk sveti Pavel: Poslušajte, kako sem jaz Jud, kako branim izročilo svojih očetov, kako kažem svojo gorečnost za sveto postavo Gospoda Boga.

Zbor Judov: Govori. Govori.

Volk sveti Pavel: Zdi se mi, da imam pravico govoriti in bolj na glas kakor kdo drugi, čeprav še nisem častiljiv starček! (Za trenutok prestane.) Jaz sem Savel, zaželeni, rojen sem v Tarzu v Kilikiji. Moja družina judovske krvi nekaj velja v Benjaminovem rodu. Pred postavo sem farizej; in jaz vem, kaj se pravi, biti farizej in kakšna mora biti njegova vednost in njegova brezmadežna

krepost. Od mladih nog sem v Jeruzalemu slonel ob Gamalielovih nogah; tam sem se naučil tega, kar so učili naši očetje, in ves goreč sem bil v veri — kakor vi, ali ne?

Zbor Judov: Kakor mi.

Volk sveti Pavel: Toda mi smo tedaj utegnili razlagati vsako vrstico postave in z razlagami preoblagati celo svoje razlage, zakaj Mojzesova postava ni dopuščala nobene kršitve in ljudstvo božje ni bilo razločeno. (Trenutek. Gleda jih — na desni in potlej na levi.) Danes, tovariši moji...

Zbor Judov: Danes?

Volk sveti Pavel: Danes bogokletstvo kraljuje na naših javnih trgih in pohujšanje stoluje pod tempeljskim stebriščem.

Zbor Judov: Tempeljskim?

Volk sveti Pavel: Slišali ste kakor jaz in na lastne oči ste videli.

Zbor Judov: Razloži nam, kaj govoriš, Savel!

Volk sveti Pavel: Kaj mislite o takihle besedah: »Prav je prerokoval o vas Izaija, ko je rekel: To ljudstvo me časti z ustnicami, a njih srce je daleč od mene. Zamau pa me časte, ker uče človeške nauke in izpovedi.«

Zbor Judov: Kaj!

Volk sveti Pavel: In še: »Vsaka rastlina, ki jo je zasadil moj Oče, bo izruvana. Pustite jih; slepci vodijo slepce.«

Zbor Judov: O!

Volk sveti Pavel: Ali kaj takega: »Varujte se nauka farizejev in saducejev.«

Zbor Judov: O!

Volk sveti Pavel: Ali: »Pismarji in farizeji sede na Mojzesovem prestolu. Ne posnemajte njihovih del, kajti oni govorijo in ne store. Vsa dejanja delajo, da bi jih ljudje videli. Gorje vam, pismouki in farizeji, hinavci: ker zapirate nebeško kraljestvo pred ljudmi; vi namreč ne pojdate noter. Vi požirate hiše vdovan. Gorje vam, slepi vodniki, ki precejate komarja, a velbloda požirate. Podobni ste pobeljenim grobovom, ki se

od zunaj kažejo čedni, znotraj pa so polni mrtvaških kosti in vsake gnusobe.

Zbor Judov: O!

Volk sveti Pavel: »Kače, gadja zalega, kako boste ubežali peklenški pogubi?»

Zbor Judov: Dovolj! Dovolj!

Volk sveti Pavel: Ali naj nadaljnem?

Zbor Judov: Ne! Ne! (Trenutek.) In kdo govori tako?

Volk sveti Pavel: To je glas Jezusa iz Nazareta! Ta glas v naših ušesih še vedno brni in šumi.

Zbor Judov: Jezus iz Nazareta je mrtev.

Volk sveti Pavel: Cutim, da je še sredi med nami, tovariši moji. In zato vas izpodbujam, da ste budni.

Zbor Judov: Česa se bojimo?

Volk sveti Pavel: Če mene pričujočnost tega mrtveca vznemirja, pozivlja prav ona njegove učence. Udarimo čredo, ki jo je pustil na zemlji ta slabi pastir.

Zbor Judov: Kam jih bomo pregnali?

Volk sveti Pavel: Do dna hiš, kjer rijejo v zemljo. Iztrgali jim bomo moze in žene, jih stlačili v temnice in jih dali bičati in jih s tem prisilili, da zataje svojega učenika.

Zbor Judov: Dobro! Dobro!

Volk sveti Pavel: Preganjajmo njihovo porajajočo se cerkev!

Zbor Judov: Preganjajmo!

Volk sveti Pavel: In če bo njihov glas še odmeval po naših javnih trgih, jih zgrabimo in naj nam roka Gospoda Boga pomagata, da jih živujemo v boju za njegovo trikrat sveto ime.

Zbor Judov: Dobro, Savel, Dobro, Savel!

Volk sveti Pavel: Toda mir! Mir! (Trenutek. Sveti Stefan nastopi v ospredju. Deček v beli obleki. Napravi dva koraka, zagleda Volka svetega Pavla in Zbor Judov in se ustavi. Trenutek. Volk sveti Pavel nadaljuje.) Kdo si?

Sveti Stefan: Stefan.

Volk sveti Pavel: Izmed učencev Jezusovih?

Sveti Stefan: Da. In diakon njegove cerkve.

Volk sveti Pavel: Izvrstno. Ne prijemamo te po krivičnem pričevanju, tvoje lastno pričevanje zadostuje, da te obsodimo.

Sveti Stefan: Kaj je moj zločin?

Volk sveti Pavel: Vaše bogokletne besede proti Mojzesu in Bogu.

Sveti Stefan: Razloži, kaj govoriš!

Volk sveti Pavel: Sam svoje besede razloži: ali niste govorili, da bo Jezus razdril tempelj in poteptal Mojzesovo postavo?

Sveti Stefan: Bratje, bratje moji, ubogi moji bratje, poslušajte me. Veste, kako se je naselil na božji ukaz naš oče Abraham v Haranu in kako je od tod prišel v to deželo. Veste, kako je Bog obljubil veliko potomstvo Abrahamu in kako mu je dal zavezo obreze, kako je bil nato Bog z Jožefom, Jakobovim sinom, in kako je izvoljeno ljudstvo naraslo v Egiptu. Poznate kakor jaz zgodbo Mojzesovo in niste pozabili, da se mu je Bog prikazal v gorečnem grmu in mu rekel: »Jaz sem Bog tvojih očetov, Bog Abrahamov in Bog Izakov in Bog Jakobov.« Mojzes je bil torej postavljen za poglavarja in rešitelja Izraela in Izrael je bil rešen po Mojzesu v velikih čudežih. Ne pozabite, bratje moji, Mojzesove besede: »Preroka vam bo obudil Bog izmed vaših bratov kakor mene; njega poslušajte.« Kako bomo zavrgli besedo tistega, ki je prejel postavo na kamnitih ploščah na Sinajski gori? Tistega, ki je izročil vašim očetom šotor pričevanja? Da, bratje moji, res je David pripravil Tempelj in Salomon ga je postavil, toda Najvišji prezira Tempelj, narejen s človekovo roko.

Volk sveti Pavel: Nezaslišano!

Zbor Judov: Nezaslišano!

Volk sveti Pavel: Bogokletstvo!

Zbor Judov: Bogokletstvo! Bogokletstvo!

Sveti Stefan (z vedno večjo gorečnostjo): Prerok vam pravi: »Nebesa

so mi prestol in zemlja podnožje mojih nog; kakšno hišo mi boste sezidali, pravi Gospod, ali kje je mesto za moj počitek? Ni li vsega tega naredila moja roka?»

Volk sveti Pavel: Ti homo že zavezali jezik.

Zbor Judov: Dovolj! Dovolj!

Sveti Stefan: Poznam vaše očete in vas, trdovratni, ki se vedno upirate Svetemu Duhu in delate tako kot vaši očetje. Vaši očetje so morili preroke. Morili so tiste, ki so napovedovali prihod Pravičnega. Toda Pravični je prišel in vi ste ga izdali in umorili.

Volk sveti Pavel: Dovolj!

Zbor Judov: Dovolj! Dovolj!

Sveti Stefan: Čemu ste prejeli postavo, če se je ne znate držati?

Volk sveti Pavel: Prav. (Judom.) Zgrabite ga!

(Judje se vržejo na sv. Stefana. Zgrabijo ga in se spet umaknejo v ozadje pozorišča, z obrazom so obrnjeni proti ljudstvu in Stefana drže v svoji sredi. Volk sveti Pavel je stopil v ospredje na levo, obrnjen je proti sv. Stefanu.)

Sveti Stefan (veselo in vedro): Naredite z mano, kar hočete! Glejte, vidim nebesa odprta in Sina človekovega, stoječega na desnici božji.

Volk sveti Pavel (se vrže na svetega Stefana in mu iztrga plašč): Odvedite ga, slecite ga in kamnajte ga!

Zbor Judov: Umre naj! (Vsi se obrnejo z obrazom proti dnu pozorišča, kjer naredi s hrbtom proti ljudstvu polkrog. Sveti Stefan, ki so ga porinili v sredo polkroga, postane neviden. Za vodnjakom pa Volk sveti Pavel z obrazom proti ljudstvu čuva plašč sv. Stefana. Zbor z gestami nakazuje kamnanje in krič): Glej! Glej! Glej! Tale! Pa tale! In tisti! Vpij vendar! No, vpij že! Še! Še! Se!... (Trenutek.)

Glas svetega Stefana: Gospod Jezus, sprejmi mojo dušo!

Zbor Judov (vrže še nekaj kamnov): Te ne bo konec? Ne boš še poginil?

Glas svetega Stefana: Gospod, ne prištevaj jim tega greha!

Zbor Judov (vrže zadnje kamne): Na!... (Dolg premolk. Vsi Judje se sklonijo nad telesom sv. Stefana.)

Volk sveti Pavel (ki jim vedno obrača hrbet): No?

Zbor Judov (še vedno sklonjen): Opravili smo.

Volk sveti Pavel: Hvala Bogu! Lahko odidete. Kmalu vas bom klical za nove boje. (Judje se vzravnavajo, se obrnejo proti Volku svetemu Pavlu, se mu priklonijo in odidejo, ko zadnjikrat pogledajo truplo sv. Stefana, ki je ostalo na dnu pozorišča.)

Volk sveti Pavel (ki je malo ob strani, ne v ospredju in ne v ozadju, marveč v sredi, obrnjen proti truplu svetega Stefana): Pri moji veri, čedno opravilo! Prejel si svoje plačilo, blebatač! In tvoja bogokletstva bodo okusila ostroost božje sodbe. (Toda nenadoma se zasliši glas Jagnjeta Jezusa. Volk sveti Pavel obstane nepremičen, stisne zobe; z obrazom je obrnjen proti prvim kulisam na desni, odkoder prihajajo sledeče besede):

Glas Jagnjeta Jezusa (za prvo kuliso spredaj na desni): Blagor ubogim na duhu, zakaj njih je nebesko kraljestvo.

Volk sveti Pavel: Njegov glas! Spet njegov glas!

Glas Jagnjeta Jezusa: Blagor krotkim, zakaj ti bodo deželo posedli, Blagor žalostnim, zakaj ti bodo potolazeni, Blagor lačnim in žejnim pravice, zakaj ti bodo nasičeni, Blagor usmiljenim, zakaj ti bodo usmiljenje dosegli, Blagor čistim v sreči, zakaj ti bodo Boga gledali, Blagor miroljubnim, zakaj ti bodo otroci božji, Blagor njim, ki so zaradi pravice preganjani, zakaj njih je nebesko kraljestvo.

Volk sveti Pavel (napravi nekaj korakov nazaj): Naj pridejo! Kar pridejo naj! Vsa cerkev naj pride pred nas, če hoče! V pepel se bo razsula pred nami! (Odskoči nazaj in se napol skrije. Spredaj na desni nastopi Jagnje Jezus: mlad deček, v beli halji in belem plašču. Spremlja ga Zbor kristjanov, prav tako v belem. Ostanejo spredaj na desni.)

Jagnje Jezus: Ali vam nisem obljubil, da bom z vami do konca sveta?

Zbor kristjanov: Da, Gospod.
Jagnje Jezus: Zato je moja beseda nad vami in vas ne bo zapustila.

Zbor kristjanov: Hvala, Gospod.
Jagnje Jezus: Pošiljam vas kot ovce med volkove. Ljudje vas bodo izročali sodiščem in vas bičali v svojih shodnicah. Kadar pa vas izroče, ne skrbite, kako ali kaj bi govorili; zakaj dal vam bom besede, ki bodo prave.

Zbor kristjanov: Hvala, Gospod.
Jagnje Jezus: Zaradi mojega imena vas bodo izganjali od povsod, otročiči moji. Vendar povejte o belem dnevu, kar vam pravim o temi, in ne bojte se tistih, ki umore telo, duše pa ne morejo umoriti.

Zbor kristjanov: Da, Gospod.
Jagnje Jezus: Resnično, kdor bo mene priznal pred ljudmi, tega bom tudi jaz priznal pred svojim Očetom, ki je v nebesih.

Eden kristjanov: Dober si, Gospod.
Drugi kristjan: Ti imaš besede večnega življenja.

Jagnje Jezus (primakne se k vodnjaku, obdajajo ga kristjani): V vodi ste bil rojeni iz Boga po moči Svetega Duha.
Zbor kristjanov: Da, Gospod.

Jagnje Jezus: Iz tega božjega studenca ste rojeni, nebeško ljudstvo, prenovljena bitja.

Zbor kristjanov: Da, Gospod.
Jagnje Jezus: Tu ste slekli starega človeka in oblekli novega v pravičnosti in resnici.

Zbor kristjanov: Da, Gospod.
Jagnje Jezus: Oblekli ste Kristusa v vodi.

Zbor kristjanov: Da, Gospod.
Jagnje Jezus: Izkazite se torej vredne čistosti vaše bele obleke.

Zbor kristjanov (zapazi truplo sv. Stefana): Gospod! (Vsi stopijo ob stran. Jagnje Jezus gre proti truplu svetega Stefana. Samo tole reče):

Jagnje Jezus: Stefan. (Trenutek.)
Zbor kristjanov: Ubili so ga! Ubili so ga!

Jagnje Jezus (ganjeno): Prvi. (Nato trdno in z navdušenim glasom): Otročiči moji! (Vsi so iznenadeni zaradi njegovega glasu, gledajo ga.) Otročiči moji! Prvi med vami.

Zbor kristjanov (gleda Jagnje Jezusa. Razumejo opomin, nauk, zgled, pokleknejo in se priklonijo globoko do zemlje, z obrazom proti Jagnjetu Jezusu): Kakor boš hotel, Gospod!

Jagnje Jezus: Vstanite, otročiči moji! Za vas še ni prišel čas, da izpričate resnico. Izpričajte samo vero: odnesite truplo Stefana, svetega Stefana, prvega mučenca; in naj bo vredno pokopano.

Zbor kristjanov: Da, Gospod. (Približajo se truplu svetega Stefana in ga dvignejo.)

Jagnje Jezus (ganjeno): Sveti Stefan, do konca časov te bom postavil, da boš čul ob koncu leta pred vrati božiča. (Trenutek.) Pojdite! (Kristjani odneso truplo sv. Stefana. Jagnje Jezus ostane sam na pozorišču. Volk sveti Pavel je ves čas skrit v ozadju, napol viden. Jagnje Jezus je stopil k vodnjaku. Dolg premolk. Zdaj je na desni vodnjaka. Poklekne in se skloni nad zemljo z obrazom proti vodnjaku, roko drži nad vodo):

Jagnje Jezus (nežno): Čista voda! Lepa krstna voda! S Kristusom so bili potopljeni v krstu in s Kristusom bodo v istem krstu vstali. (Trenutek.)

Volk sveti Pavel (stopi tiho iz svojega skrivališča. V ozadju, ob strani): Če udarim pastirja, se bodo razkropile ovce. Na poti v Damask ga bom torej pregnal. (Divje naredi dva ali tri korake proti ljudstvu; zdaj je na levi vodnjaka, z obrazom proti Jagnjetu Jezusu, ki nepremičen dvigne samo glavo proti njemu. Trenutek.) Kdo ti daje pravico, da kališ mojo pijačo?

Jagnje Jezus (prav preprosto): Jaz, Savel?

Volk sveti Pavel: Zakaj bistro vodo Mojzesove postave in besede prerokov kališ s svojim prekletim glasom in zločinskimi zapovedmi?

Jagnje Jezus (skoraj v smehu): Naj se vaša visokost ne razkači.

Volk sveti Pavel: Jud sem in vse, kar umaže visokost mojega Boga, me živo udari v obraz.

Jagnje Jezus (resneje): Dober Jud si, Savel.

Volk sveti Pavel (pokaže na dno pozorišča): Mar si videl, kaj sem naredil s tvojim učencem?

Jagnje Jezus (resno, obrača se počasi): Velik svetnik.

Volk sveti Pavel: Jaz bom torej napolnil tvoja nebesa, norec. In še nocoj bom privedel iz Damaska trdno uklenjene može in žene, ki se imenujejo tvoji učenci. Svetniki bodo, porok sem ti, če je dovolj za svetnika, da prelije svojo kri in kliče tvoje ime.

(Jagnje Jezus se čisto vzravna. Gleda naravnost v obraz Volku svetemu Pavlu. Trenutek. Nekaj časa se gledata iz obličja v obličje brez besede. Volk sveti Pavel kakor da ne more spregovoriti. Jagnje Jezus je resen, pripravljen je reči odločilno besedo. Končno reče brez naglice, trdno):

Jagnje Jezus: Savel, proč z igro in izmišljotinami! Glej, zdaj sva si na jasnem. (Trenutek, nato:) Savel, Savel, zakaj me preganjaš? (Volka svetega Pavla je beseda zadela v srce. Tako je bila povedana, da izpusti meč, povesi glavo, napravi korak nazaj, upogne počasi koleno, kakor bi bil prisiljen. Nato dvigne glavo, gleda Jagnje Jezusa):

Volk sveti Pavel: Kdo si, Gospod?

Jagnje Jezus: Jaz sem Jezus, ki ga ti preganjaš.

Volk sveti Pavel: Jezus?

Jagnje Jezus: Savel, Savel, ni prav, da se upiraš milosti.

Volk sveti Pavel (ki je od vsega tega čisto brez moči): Tako je prav, Gospod. Prav. (Trenutek. Upogne hrbet. Spet dvigne glavo proti Jagnjetu Jezusu): Kaj hočeš, da storim?

Jagnje Jezus (manj ostro): Vstani in pojdi v mesto. In tam se ti bo povedalo, kaj ti je treba storiti.

Volk sveti Pavel (se vzravna. Toda slep je: iztegne roko pred sabo, srepro gleda predse): Gospod! Moje oči!

Jagnje Jezus: Pojdi naprej, Savel. Pojdi naravnost naprej. Vrnjene ti bodo tvoje oči. Savel, tedaj boš v resnici videl.

Volk sveti Pavel (gre naprej proti prvi kulisi na levi, roki ima iztegnjeni pred sabo): Naravnost naprej... Naravnost naprej... (Odide pri prvi kulisi na desni.)

Jagnje Jezus: Videl bo, zakaj jaz sem luč sveta in tisti, ki hodi za menoj, ne hodi v temi. Videl bo, da je Bog svet tako ljubil, da je dal svojega edino-rojenega sina, da vsak človek, ki veruje vanj, ne umre, ampak ima večno življenje. Pravi, da je Abrahamov sin in da hoče ubiti resnico, ki sem jo prejel od Boga. Abraham ne bi delal tako: od Boga sem izšel in Bog me je poslal. Kakor je Bog mene poslal, tako jaz pošiljam tebe, Pavel, moj veliki apostol. (Stopil je proti ozadju in odslej je obrnjen proti ljudstvu.) Videl boš, da sem jaz središče sveta in da se mora moj glas, ki je izšel iz Jeruzalema, v tisoč odmevih razliiti od zahoda do zahoda.

Zbor pevcev (takoj ko Jagnje Jezus konča):

(3. pesem):

Pojte hvalnice Bogu,
pojte, narodi sveta,
naj Očetu čast se da,
slava večna Stvarniku.
Zarek sladke milosti
Bog nam je poslal.
In besedo nam je dal:
z nami bo do konca dni.

(V tem trenutku Volk sveti Pavel nenadoma stopi na oder pri prvi kulisi na levi. Napravi korak, obstane, obrnjen je proti Jagnjetu Jezusu.)

Volk sveti Pavel: Sedaj sem tu, Gospod.

Jagnje Jezus: Prav, Pavel. Pozabi že svoj ozkosrčni pogled na Boga. Glej, kraljestvo božje je požobno kvasu, ki ga žena vzame in zamesi v tri merice moka, da se vse testo prekvasi.

Volk sveti Pavel: Da, Gospod.

Jagnje Jezus: Vse testo, ali ne?
Volk sveti Pavel (ponižno): Da, da.

Jagnje Jezus (kar naprej): In še: nebeško kraljestvo je podobno gorčičnemu zrnu, ki ga je človek vzel in vsejal na svoji njivi. To je sicer najmanjše izmed vseh semen, ko pa zraste, je večje ko zelišča in postane drevo, tako da prilete ptice neba in prebivajo na njegovih vejah.

Volk sveti Pavel (ne da bi se ganil): Razumem, Gospod.

Jagnje Jezus (bolj ganjeno): Jaz sem Jagnje božje, Pavel.

Volk sveti Pavel (povesi glavo): Jaz sem bil volk.

Jagnje Jezus: Toda jaz sem tudi dobri pastir in dal sem življenje za svoje ovce. Imam pa še druge ovce, ki niso iz tega hleva. Tudi tiste moram pripeljati. Slišale bodo moj glas, Pavel.

Volk sveti Pavel (odločno): Po mojih ustih.

Jagnje Jezus: Pojdi torej in nesl najprej mojo blagovest svojim bratom po krvi. (Zbor Judov nastopi z desne, ostane ob prvi kulisi, stoji tesno v gruči ob strani pozorišča. Volk sveti Pavel stopa proti njim.)

Volk sveti Pavel: Moji bratje, moji dragi Judje, jaz sem delal brez vednosti, toda Bog se me je usmilil.

Judje (eden drugemu): Kaj pravi? Kaj pravi?

Volk sveti Pavel: Danes vam odločno pravim: Jezus Kristus, čeprav je bil Bog, je bil pokoren kakor suženj, pokoren do smrti na križu.

Zbor Judov: Znorel si, Savel! Ali hočeš umreti?

Volk sveti Pavel: Moje življenje je odslej Kristus.

Zbor Judov: Kaj si naredil s postavom?

Volk sveti Pavel: Bog ne da, da bi jo naša vera rušila: nasprotno, mi jo potrjujemo.

Jagnje Jezus (medtem ko je Volk sveti Pavel obstal mirno v drži govornika in je zbor, prav tako nepremično obstal,

izražajoč nezaupanje): Na drugi strani Notranjega morja so neštevilna ljudstva poganov, ki čakajo besedo življenja. (Volk sveti Pavel se nenadoma obrne proti ozadju, kjer se z obeh strani nabira Zbor poganov.)

Volk sveti Pavel: Kot Jezus, ki je šel po morju brez strahu, bom prebrodil morje po vseh vetrovih. Sel bom v Tarz. (Gre preko vodnjaka, kakor da ga ne bi bilo, stopi k poganom, ki so na dnu pozorišča na levi.) Zaznamoval bom prve kristjane v Antiohiji. (Nekaterim poganom da lesene križce, ki jih je nosil skrite v nedrjih. Ti jih poljubijo in pokleknejo pred Volkom svetim Pavlom, ki jih blagoslavlja.) Odtod bom šel na Kiper, v Pamfilijo, v Pizidijo in v Likaonijo.

(Sel je čez vodo — isti prizor s pagani na desni.) Obiskal bom Sirijo, Kilikijo, Frigijo, Galacijo, Troado in Makedonijo. (Stopil je pred en del Zbora poganov, ponavlja se isti prizor kakor prej. Gre še enkrat čez pozorišče.) Videl bom Atene. (Isti prizor pred drugim poganom.) Vrnil se bom v Jeruzalem. (Gre čez pozorišče proti Zboru Judov, ki se sklonijo, kakor da hočejo pobirati kamenje.) Toda Jeruzalem me bo pregnal, obsodil in zaradi njegove obsodbe bom kot rimski državljani šel oznanjevat Kristusa v rimsko cerkev. (Spet gre preko pozorišča na levo.)

Jagnje Jezus: In v Rimu me boš izpričal.

Volk sveti Pavel (se obrne proti Jagnjetu Jezusu): Je prav tako, Gospod? Jagnje Jezus: In tvoje pero mi bo prav tako služilo kot tvoja živa beseda.

Volk sveti Pavel: Pisal bom torej. (Poklekne z desnim kolonom, nakaže pisačje: z desno roko piše na levo, ki leži na levem kolenu.)

Jagnje Jezus: ...tistim, ki jim bo odvzeta tvoja prisotnost kot starši sirotam, tistim, ki bodo potrebovali okrepitev: Rimljanom, ki jih boš spomnil, da Pravični živi v veri; razprtim Korinčanom, da naj poslušajo besedo božjo, naj bodo zvesti, naj se varujejo malikov, naj pobožno oznanjajo smrt Gospodovo ob

zadnji večerji, naj bodo plemeniti in naj verujejo v vstajenje po vstajenju Kristusovem.

Volk sveti Pavel (ki je medtem pisal): Da, Gospod. In proti njim se bom branil, če me bodo obtoževali, kajti v mojem razkriteju obličju bo odsevala tvoja slava.

Jagnje Jezus: Brezumnim Galačanom boš dejal: »Vsi ste sinovi božji po veri v Jezusa Kristusa.«

Volk sveti Pavel (piše): Da, Gospod.

Jagnje Jezus: Efežanom boš označil odrešenje, pridobljeno s Kristusovo krvjo. In Filipljanom veselje v Gospodu.

Volk sveti Pavel (vedno piše): Gospod, ti znaš narekovati trdo in mehko besedo.

Jagnje Jezus: Kološanom boš odmaknil posvetne stvari, da iščejo stvari, ki so od zgoraj. Tesaloničanom boš zavpil: Bog hoče vašega posvečenja, bojte se oblasti Satanove, zaupajte v Gospoda.

Volk sveti Pavel (vedno piše): Pišem, Pišem, kakor mi narekuješ.

Jagnje Jezus: Nazadnje boš svojim učencem Timoteju, Titu in Filemonu pokazal vrednost moči, ljubezni in premagovanja.

Volk sveti Pavel (ponavlja med pisanjem): ...moči, ljubezni in premagovanja.

Jagnje Jezus: ...dokler ne boš zadnjikrat pisal pismo svojim bratom Judom.

Volk sveti Pavel (piše): »Jezus, bratje moji, je zdaj kronan v slavi in časti zaradi smrti, ki jo je pretrpel za nas vse. On je izbrani veliki duhovnik v nebesih. Trdno izpovedujte svojo vero!« (Trenutek. Dvignil je glavo proti Jagnjetu Jezusu.)

Jagnje Jezus (ko mine trenutek): Vzhod bo znova slišal tvojo besedo, neutrudljivi apostol, zgled apostolov, kajti moj učenec ne pozna utrujenosti.

Volk sveti Pavel (vstane): Gospod, ne sme biti več ne Juda ne Grka

ne sužnja ne svobodnika, ampak naj bodo vsi ENO v Jezusu Kristusu.

Jagnje Jezus: Tako je prav, zvesti služabnik.

Volk sveti Pavel: Dobojeval bom ta lepi boj, zvest svojemu poklicu. Dokončal bom svoj tek. Ohranil bom svojo vero. Če umrjem s tabo, Gospod, bom tudi živel s tabo in kraljeval s tabo, če bom vztrajal v preskušnji.

Jagnje Jezus: Živel boš z mano, Pavel, in kraljeval z mano.

Volk sveti Pavel: Hvala, Gospod, Jagnje Jezus: Toda če jaz kraljujem po lesu svetega križa, boš ti kraljeval po meču, neustrašeni bojevnik.

Volk sveti Pavel: Hvala, Gospod.

Jagnje Jezus: Eden izmed poganov, ki jim boš prinesel blagovest, ti bo na Neronovo povelje dal rešilni udarec in tvoja glava se bo potočila ob trojnem studentu.

Volk sveti Pavel (poklekne ob robu vode, s hrbtom je obrnjen proti ljudstvu, z obrazom proti Jagnjetu Jezusu. Eden izmed poganov pobere meč, ki ga je bil izpustil iz rok Volk sveti Pavel. Volk sveti Pavel povesi glavo. Pogan drži meč z obema rokama.) Kaj naj pravim, Gospod, če si poveljčan v mojem telesu ali po mojem življenju ali po moji smrti? Ti si moje življenje, Gospod! Blagoslovljen bodi za to lepo smrt. (Povesi glavo. Pogan dvigne meč. Zastor se zapira, medtem ko Zbor pevcev takoj zapoje):

Zbor pevcev:

(4. pesem)

Kakor blisk razžge nebo,
ti razžigaj sreča naša.
Ti besedo veš skrivno,
ki naj rečem jo svetu.
Luč razlivaj čez zemljo!
Slava Stvarniku Bogu,
ki je rešil nas po tebi.

Zastor.

SEJAVKE

Dekliška igra v petih slikah. Napisal Davorin Petančič

Za kmečke proslave, za materinski dan, za praznik dela, izseljensko nedeljo, dekliške sestanke itd.

(Nadaljevanje in konec.)

Prijateljica: Ze dva dni in dve noči tekava po mestu in iščeva sestro, ki se je zgubila. V evangeliju je prilika o dobrem pastirju in izgubljeni ovci. Kakor da bi izpolnjevali naročilo Odrešenikovo, se mi zdi. Pastir se ne sme nič bati, kje bo ovco našel: ali visoko v skalah ali v trajevem grmovju. Tudi mu ni v srcu bolečina, če bo ovco našel ranjeno in sestradano. V srcu dobrega pastirja je le želja, da jo najde res. Obhodili sva že vse mesto: sva jo iskali po ulicah in po podzemeljskih prostorih, kjer se nočne pevke zbirajo. Zastonj sva hodili križevo pot iz cerkve v cerkev, išoč jo, če bi kje molila. Tudi na pokopališču, ki je kraj vsem mrtvecev in obupajočih, je nisva našli. Morda bo tu v predmestnem parku, kjer se zbirajo sumljivi ljudje iz mesta in okolice in se skrivajo pred policijo. Morda bo tu tvoja izgubljena sestra, ki jo iščeva.

Sestra: Ko bi bila vedela takrat, ko sem se od doma svojega ločila, da bo tako strašno naporna pot iskanja, ne vem, ne vem, če bi bila imela dovolj moči za pot. Ko bi tebe ne bilo, bi že zdavnaj opustila iskanje in se vrnila domov, uživat jesen in nje sadove. Ti si mi vlivala moči, dajala si mi ognja svetega, svetilki sestrskemu ljubezni v mojem srcu si olja prilivala, da ni ugasnila. In tudi sedaj, ko je začela v meni zopet vstajati nevera v uspeh, si upanja in vere obudila v mojem srcu, da jo bom rešila.

Dekle (se okrene z glavo proti njej, zajoče.)

Prijateljica: Joče. Nekdo joče. Vidiš, kako je prav, da sva šli v ta predmestni park, kjer ljudje jočejo, da bi jih tolažili. Saj jih na svetu toliko joka. Pa skoraj nikogar ni, ki bi omilil žalostne

glasove in solzam zaprl pot. Stopiva zdaj do nje! (Potegne sestro in se približata dekletu.)

Dekle (ki si je zakrivala obraz, plagne po koncu in hoče zbežati.)

Prijateljica (jo prime naglo za roko.)

Sestra (vzkrikne): Sestra! Anka!

Dekle: Pustita me! Pustita!

Prijateljica: Ne boš nama več ubežala! Skrb in ljubezen imava v srcu zate. To ti hočeva razodeti. Sedi! Gledale si bomo iz oči v oči, in videle, kaj leži v njih. Boš spoznala, da ni hinavščine in ne zvijače v njih, da se svetijo solze iz ljubezni, ki je v srcu.

Sestra (jo objame): Sestra! (Sedejo vse tri na klopico.) Anka! Pustila sem doma poletje in jesen, pustila zadovoljstvo, srečo in pribežala v mesto, in ti sporočim pozdrav in naročilo. Ko sem se iztrgala iz sestrskega kroga in od matere, so sestre vse zaklicale s toplim in hrepenečim glasom: »Pozdravi jo in vrni se obe! Se mi zdi, da je tako zaklicala vsa naša zemlja, ki je opojno dišala v zorenju. (Bolj žalostno.) Morda je zaklicala tako, čeprav čisto tiho, tudi ona.

Dekle: Kdo?

Prijateljica: Mati.

Dekle: Ali te je mati poslala?

Sestra: Ne.

Dekle: Ti je dala blagoslov na pot?

Sestra: Ne.

Dekle (zajoče): Potem je tudi tvoja pot brez blagoslova. Po kaj si prišla?

Sestra: Po tebe, da bi se vrnila.

Dekle: Ne morem, nočem in ne smem. Prekletstvo materino je kot železna vrata, ki mi branijo od tod domov.

Prijateljica: Kliče te zemlja, kliče te ljubezen sestrá!

Dekle: Če me mati ne kliče, potem me tudi zemlja klicati ne more. Mati

misli tako kakor zemlja in zemlja tako kakor mati. Si slišala vendar: šestdeset let je živela in umirala z njo, šestdeset let je zemljo redila s krvjo, s sokovi svojega srca: z ljubeznijo. Bi se bila sedaj zemlja njej izneverila in bi ji postala nezvesta?

Prijateljica: Nad zemljo je še Bog.

Dekle: Tudi Bog misli in čuti z njo. Ne bom se vrnila.

Prijateljica: Pogledaj, dve poti imaš pred seboj: ali se vrneš ali ostaneš tu. Ako se vrneš, si se rešila. Če ostaneš v mestu tako, kakor si sedaj, boš umrla. Odločiti se moraš za mene ali za sestro. Poti, za katero te snubi zapeljivka, ubrati ne smeš, ako hočeš živeti. To premisli in se razkrij! Rada bom pomagala, da zaživiš življenje, da odvrneš od sebe smrt, ki že hodi s poželjivim žrelom za teboj.

Dekle: Smrt! Smrt!

Sestra: Življenje! Življenje! Vabimo te v življenje. Ne misli na smrt! Misli samo na to, kako bi živela.

Dekle: Ogenj na ognjišču je ugasnil.

Prijateljica: Žerjavica še tli skrita pod pepelom. Zelja po življenju je še v tebi.

Sestra: Tam po njivah in vinogradih naših in gozdovih veje veter. Razpihal bo žerjavico v plamenček in plamen. Vrni se, pridi živet.

Dekle: Ne! Ne! Ne grem. Suha sem, poletje me je izsušilo. Izgorela bi.

Prijateljica: Ne boj se ognja! Ne bo ti v smrt. Steklo se razpoči v ognju, jeklo prežari, da ima še večjo moč.

Dekle: Kakor steklo sem.

Prijateljica: Si, kar hočeš. Voljo za življenje si obudi.

Sestra (vstane): Pojdi, greva! Peljali se bova domov, kjer jutro vstaja.

Dekle: Ne grem. (Hoče oditi. Zada zapiska policaj.)

Prijateljica (vstane in pograbi deklo za roko in beži z njo): Ne smeš na ono stran! Greš z menoj v življenje. Smrt je že zavriskala, a zastonj. Ko bodo zjutraj cerkve se odpirale, bomo že molile pred oltarjem zahvalo iz sreča. Bogu,

ki življenje daje vsem in dela ničeve preklestvo iz človeških cest. In ti, sestra, imej zavest, da Anka živi in ima voljo do življenja. (Policaj zopet zažvižga bliže.) Beživa zdaj, ker sovražnik je že blizu. Beživa!

Sestra (stoji sredi odra, gleda za njima): Zahvaljujem Boga. Rešena je.

Beračica (pride z druge strani, culo nosi in stokaje hodi): Angela! Angela!

Sestra (ko jo spozna): Meta! Odkod? Od doma? Kako je materi?

Beračica: Ulegla se je. Jesen prehaja v zimo in od življenja se je začela poslavljati. Ne bo prebolela žalosti, ker sta vedve odšli. Prišla boš morda na pogreb domov.

Sestra: Ne! Anka je šla sedaj na pot življenja. Moram iti k materi, da ji to povem. Zaživela bo. Ne sme umreti! Njena zima je še daleč. (Odhaja.) Meta, na sebe glej. Slaba se mi zdiš.

Beračica: Kaj boš zame skrbela. Mi smo taki ljudje, da imamo svobodo v vsem. Lahko umremo kadarkoli in kjerkoli. Nihče se ne čudi nagli smrti beračice, saj z mojim življenjem nihče več ne računa. Vaša mati pa ne sme umreti prej, dokler ne bo odvezala tebe in Anke prekletstva, da vaju bo zemlja zopet sprejela.

Sestra: Zbogom, Meta, in velikokrat zahvaljena za važno sporočilo.

Beračica (sede na klopico, zunaj zvoni, Meta se pokriža): Cerkev se odpirajo, ljudje bodo molili za srečo... za srečno zadnjo uro.

(Zunaj je slišati cerkveno pesem: »Ko bo zadnja ura bila...« Beračica skloni glavo, nekajkrat težko zasope in zaspi.)

Zavesa.

4. Zima.

Mati sedi za mizo. Dekleta predejo in pojejo pesem o predici: »Predi, deklo, predi. Sestra ne poje. V ozadju napis: »Sneg, sneg! Zima je...«

Mati: Sneg pada zunaj. Nebo tke zemlji odejo. Zemlja bo zaspala. Mora

se odpočiti za novo vigred in za novo rodovitnost. Tudi jaz sem trudna in bom zaspala. Trudna sem, ker dolga je bila moja vigred in predolgo moje poletje. Jesen se mi je skazila, da bi bila skoraj obupala nad njo. Jesen so dve moji hčeri preživeli v tujini, daleč od sadonosnikov, njiv in vinogradov. Jesenske pesmi zanju ni bilo. Oh, naglo je letos minila jesen in hitro je nastopila zima. Ulegla sem se tedaj.

Sestra: Sem jaz prišla in sem prinesla veselo vest o življenju. Ob njej ste vstali.

Zbor: Mati.

Mati: Vstala sem res, a zime nisem mogla pregnati. In je ne bom mogla. Čutim tako, ko se oziram skozi okno in gledam zemljo, ki se predaja hladnemu spanju. Otroci, zapustila vas bom.

Sestra: Zalosti vas še vedno, da Anke ni doma. Skrbi vas, kakšen kruh je in kje ima svoj kot. Boli vas zaradi zemlje, ki je izgubila njeno srce. Toda, mati, ali morajo vsi ptički ostati v enem gnezdu, ko rastejo in jim postaja pretesen? Ali ni res, da morajo zleteti v širni svet? Kaj mora ptica vedno rediti in varovati svoje mladiče? Pač ne! Sama jih vodi na prvi polet v svet, jim pokaže, kako si morajo za življenje skrbeti. Se dolgo potem, ko mladiči že svobodno snujejo svoje življenje, jih spremlja z očmi in pazi, če bo treba kateremu prileteti na pomoč. Mladiči čutijo toplo skrb matere in se čutijo varne v poletju. Saj je ta skrb ptice za mladiče kakor materin blagoslov za otroka.

Mati: Blagoslov za otroka.

Sestra: Mladiči vedo, da se še vedno lahko vrnejo v gnezdo. Otroci, ki imajo materin blagoslov nad seboj, v živih zavesti, da se vedno lahko vrnejo na materin dom, srečno žive. Gorje mu, komur je pretrgana vez do pristanišča, ki je dom. V zavesti mrzle osamelosti se mu od bolečine trga srce.

Zbor: Mati!

Mati: Vest mi budite, otroci.

Sestra: Nimamo pravice... Toda, mati, razumeli ste primeru o ptici. Srce v vas ima besedo. Dovolite mu, naj go-

vori, kakor zna. Vsi vemo, kako čutite zanjo, čeprav na vaših ustnicah ni dobre besede za njo. V srcu čutite drugače kakor govorite.

Mati: Res, dobro vem, da mladiči ne morejo ostati v gnezdu, ko dorastejo. Spoznala sem to in vem, da je resnica, kar je Meta povedala: ste kakor ptice selivke. Z vsa dušo sem želela, da bi od mojih nobena ne šla od mene, od doma, od zemlje. Če bi bile zbrane ob mojem mrtvaškem odru vse, bi vedela, da ni bila prazna moja setev in da je bila bogata moja žetev.

Sestra: Mati, ali mislite, da bi ne bilo mogoče tudi sedaj, da bi se zbrale vse — pa ne ob vašem mrtvaškem odru. Treba je le, da pustite srcu, da bo govorilo.

Zbor: Mati! Srce naj govori!

Mati: Vem, kaj hočete. Hočete, da bi preklicala svojo besedo, da bi odzvela prekletstvo, ki sem ga vrgla nanjo. Hočete, naj bi zopet postavila zvezo med mojim in njenim srcem.

Sestra: Prosimo, da pokažete, da ste ji mati.

Zbor: Dokazite, da ste ji mati!

Mati (se trdih korakov oddalji. Pred izhodom obstoji in zajoče.)

Zbor: Ne jočite, mati!

Mati (odide in se preobleče.)

Zbor (delajo in začno tiho, vedno glasneje peti: »Sirota jaz...«)

Mati (pride na oder preoblečena in se ustavi pri izhodu.)

Zbor (nehajo peti in gledajo nanjo.)

Mati: Otroci, zdaj grem in bom storila po srcu.

Sestra: Mati, kam greste?

Zbor: Mati, kam greste?

Mati: Grem ponjo. Ako se ne bo hotela vrniti, jo bom blagoslovila za pot skozi življenje, da bo vedela in čutila, da sem ji mati. Dala bom pač srcu, da bo govorilo. (Odhaja.) Ve pa molite, da bom imela dovolj moči, da bom izpolnila, kar mi srce veli. Zakaj brez božje moči bi se lahko zgodilo, da bi vstala v meni huda jeza, ko jo bom zagledala in se domislila, kako nezvesta je bila zemlji in meni. Le prosite Boga, ki ljubezen

daje, da se bo skazal zopet močnejšega kakor je človeška slabost, matere in zemlje strahotna sila. Le molite, otroci. (Gre.)

Zbor (sklenejo roke in sklonijo glave k molitvi.) Zavesa.

5. Nova vigred.

Na zadnji strani je napis kakor v prvi sliki.

Dekle (pride z materjo.)

Mati: Vidiš, Anka, nova pomlad bo. Spet bomo orali in sejali. Spet bomo s semeni nasičevali brazde, ki so kakor žejna usta v nebo odprta za napoj. Pogledaj, konji na njivi že orjejo in vlečejo plug za seboj, za njim pa se zemlja guba v brazde, kakor se obraz človeku v veselosti spreminja. Blagoslavljam njive z željo, da bi bile vesele. Blagoslavljam pa še veliko bolj tebe in tvoje roke, ki bodo spet skrbele za podobo naše zemlje, iz veselja nad življenjem. Naj bo Bog zahvaljen!

Dekle: Mati! Nikdar se več ne bom ločila od tod, ker me blagoslavlja. Vaše ljubezni ne bom nikdar več zamenjala za naslikano srečo v tujini.

Mati: Zdaj bom pa poklicala še one, da gredo na njivo, in ti boš šla z njimi. Delo vas bo združilo in dvignilo vaše misli v nebo, kjer Bog stoluje, ki srca vseh nas po milosti in dobroti združuje. Zvezani bomo med seboj in zemljo, zvezani s svojim Bogom.

Dekle: Tako bo res nova pomlad. Mati (odide.)

Gospodična (pride.)

Dekle: Dobro jutro, Mimica. Kam hitiš?

Gospodična (se smeji): Po kopač, da bom šla na njivo. Gnoj bomo razmetavali.

Dekle: Mi ga bomo res, in potem bomo sejali novo setev.

Gospodična: Ne bom te pregovarjala. Ti že veš.

Dekle: Tvoja lanska setev se je slabo obnesla za tebe pa tudi za mene. Blagoslova pri tej setvi ni bilo.

Gospodična: Ah! Kake pobožne misli imaš, in nekoliko norčevati se misliš iz mene! Mene boš težko zadela. Če leto boš lahko povedala, kakšna bo tvoja nova setev.

Dekle: Prepričana sem, da si bom posejala seme sreče, ki bo vzcvetelo. (Stopi k njej.) Ti, ali si srečna? Ali si morda ne želiš, da bi tudi zate bila nova pomlad, da bi vrgla novo setev v življenjsko njivo? Priznaj, da bi rada spremenila življenje, da bi rada spet živela po stari, kmečki poštenosti, da hrepeniš iz mestnega razkošja nazaj v preprosto srečo doma. Priznaj, da te zebe, da bi rada spet zadihala topli zrak na domači zemlji! Mimica, zakaj se tolikokrat vračaš gledat sonce nad njivami? Zakaj se vračaš poslušat ptičke, ki po naših gozdovih pesnice drobijo? Mar ti le bolj ugaja svetloba sonca, kakor čarobna razsvetljava po ulicah in izložbah v mestu? Mar ti le bolj zveni ptičje petje, kakor pa osladne muzike po kavarnah in bolj kot petje z gramofonskih plošč? Morda je pa še nekaj drugega, kar te vleče domov? Ljubezen do zemlje, Bog?

Gospodična (je zamišljena): Morda res. Toda, ali morem drugače? Stara sem že in doma ni prostora za mene. Kočo imamo tako majhno, da se komaj gibljemo v njej. Zemlje le tolikšen kos, da na njej komaj okusimo prijetnost kmečkega dela. Tebe so lahko iztrgali žrelo tujine, ker je tudi zate določena motika in srp in je prostora na njivi za tebe dovolj, kamor te bodo postavili. In ti si bila tudi še mlada, pa dobre sestre si imela, ki so te želele nazaj. Mene pa so vsi odganjali od doma, ker sem bila starejša, da sem napravila prostora drugim. Zelim ti srečo. Morda pride čas, ko bom tudi jaz ostala tukaj za vedno. Odpusti, da sem te zapeljala. Vidiš, to je prekletstvo tujine, da eden drugega v nesrečo vlečemo. Tudi mene so zapeljali in sem tako postala žrtev.

Dekle: Molila bom, da bi vstala tudi zate nova vigred, da boš posejala novo setev. Z Bogom.

Gospodična (odide.)

Prijateljica (pride): Bog daj srečo. Anka! Saj tako si želijo ljudje, ko spomladi orjejo, sejejo. Vesela sem, da boš tudi ti stopila med sevke. V mestu si naredila prostora za neko drugo dekle, ki je morala v službo, ker nima doma.

Dekle: Hvala ti! Ti si me rešila.

Prijateljica: Ne jaz, Bog po meni, ki hoče srečo vsem ljudem in vliva dobroto in sveto vnemo v naša srca, da moramo eden drugemu pomagati. Kar sem storila, sem storila iz vere.

Zbor in Mati (pridejo z motikami.)

Mati: Tako! Tako! Zdaj smo spet vse skupaj. Tu je naša Anka.

Zbor: Anka. Sestra! (Jo obstopijo, da je v sredini.)

Dekle: Z vami grem sedaj na njivo. Ali ste mi prinesle motiko in košaro s semenom?

Mati: Ko si odhajala, si vrgla motiko pred mene. Zato sem te preklela. Zdaj jo zopet sprejmeš iz mojih rok in z njo naj pride nate moj blagoslov! Motika naj ti bo znamenje naše zaveze z zemljo in z Bogom. Košaro s semenom vzemi, da boš sejala novo setev.

Zbor (s pesmijo odhaja, pojejo: »Gozdič je že zelen...«)

Mati (se sesede na štor in s hrepenecim pogledom zre na njivo, kjer kopljejo dekleta): Kakor da bi mi kopale grob! Nisem več potrebna. Vse vrste na njivi so zasedene. Z zimo je minil moj čas. Vigred je za one, ki so na njivi... ki še lahko sejejo. (Skloni glavo.)

Prijateljica (ki stoji poleg nje): Zaspala bo. Molila bom za njeno dušo. (Sklene roke in moli.)

Zbor (poje.)

Zavesa.

ZA TABORJENJA CESARJEVA NOVA OBLEKA

Napisal po Andersenovi pravljici Walther Blachetta

Nastopajo in govore v tej igri:

Ničemurni cesar,
njegov predrzni sluga,
boječi minister,
dve ženi ali dva moža iz ljudstva,
kozjebrači slepar.

Prva slika.

(Cesarjev sluga vstopi, odloži škrlatni plašč na stol in se postavi potem pred cesarjeva vrata.)

Minister (v največji naglici): Kje je cesar?

Sluga: Ni mogoče do njega.

Minister: Javi me takoj, prihajam po državnih poslih.

Sluga: Do cesarja ni mogoče. Ne smem motiti.

Minister: Jaz pa moram govoriti z njim! Važnih poročil ne smem odlagati. Kje je torej cesar?

Sluga: Ravno ga češčjo.

Minister: Moj Bog, to pa vendar ni noben vzrok, da bi ne mogel do njega.

Sluga: Zelo obžalujem, ravnam se le po njegovem najstrožjem ukazu. Ne rečem, ko bi bili krojač, bi bila za vas cesarjeva vrata in ušesa odprta. Tako pa...

Minister: Ne razumem sicer, toda počakam tukaj.

Sluga: Ne boste kaj prida pričakali, kajti cesar bo pomerjal potem novi plašč, ki tukaj visi.

Minister: Bom počakal. Cesar se ne more odtegniti tako važni odločitvi, ki bi mogla povzročiti mir ali vojsko. (Čakata nekaj časa, nato)

Sluga (v tem, ko potegne zastor v stran): Cesar!

Minister (vstopivšemu cesarju): Veličanstvo, ta poročila vam pošiljajo...

Cesar: Prosim te, minister, pusti me zdaj! Ne utegnem. Najprej moram pomeriti ta dragoceni škrlatni plašč. Oblekel ga bom za prinčevovo poroko.

Minister: Veličanstvo, samo trenutek posluha! Jaz moram še danes odvrniti vojsko od naše dežele.

Cesar: Minister! Ne motite me z državnimi posli. Storitte, kar hočete! Odvrnite torej, kar hočete! Samo pustite me v miru! (Slugi.) Pokaži mi novi plašč!...

Sluga: Tukaj, Veličanstvo! (Pomerjata plašč, medtem vstopi prva žena iz ljudstva in se obrne do ministra.)

Prva žena: Moram k cesarju, da mu izročim to prošnjo...

Minister: Tamle je!

Sluga (ko opazi, da hoče žena stopiti pred cesarja): Zdaj ne! Cesar se ravno napravlja. Počakaj tukaj.

Prva žena: Ah, prosim, bila sem tukaj že dostikrat in vedno se mi je reklo: »Cesar se ravno napravlja.«

Sluga: Kaj morem jaz za to. Počakaj tukaj!

Cesar (slugi): Kako visi na rami? Ali mi barva pristoja?

Sluga: Veličanstvo! Krojač je samega sebe prekosil. Vi boste na slavnosti najkrasnejši med knezi.

Cesar: Kaj pa tale tukaj?... (Prekine ga druga ženska iz ljudstva, ki plane v sobo in se obrne glasno kričeč h ministru.)

Druga žena: Kje je cesar? Pravico hočem! Sodniki delajo, kar se jim zardi!

Minister: O ljuba žena! Tamle je, do cesarja se obrni! Jaz moram sam tukaj čakati.

Druga žena (se preriva k cesarju): Gospod cesar! Samo denar in moč vladata v vaši deželi. Gospod cesar! Vsi vaši sodniki so podkupljeni!

Cesar (slugi): Ne puščaj ljudstva k meni. (Ženi): Jaz ne utegnem. (Slugi): Izvršuj bolje svojo dolžnost!

Sluga: Žena, odnehaj! Počakaj trenutek tukaj.

Druga žena: Čakam naj in vedno samo čakam! Tako se godi že vse leto!

Sluga: Zdaj tiho! Tukaj počakaj! (Porine žensko v stran in se obrne zopet k cesarju in njegovemu novemu plašču.)

Cesar (slugi): Poglej, kako kaj gube padajo.

Sluga: Veličanstvo, čimdalje lepši je. Ta vaša kretnja je vredna samo imperatorja!

Cesar: Sedaj še trak! Ali bo dobro?

Sluga: Veličanstvo, to je vaša najkrasnejša obleka! (Med tem pogovorom je vstopil slepar, pregledal ves položaj in se obrnil ponižno do ministra.)

Slepar: Dovolite, vaše veleblagorodje, jaz sem tkalec in bi prosil dovoljenja, da bi smel v tem mestu izvrševati svojo obrt.

Minister: To bo težko. Imamo že spričo cesarjeve ljubezni do lepih oblek in izbranega blaga, dovolj tkalcev in krojačev v mestu.

Slepar: Dovolim si vas opozoriti, vaše veleblagorodje, da moje umetnosti nihče tukaj tako ne razume kot jaz. (Zdaj se vmešata obe ženski v razgovor.)

Prva žena: No, no, mislim, da se le bahaš. Ravno naše mesto ima mojstre, ki se lahko kosajo z vsakim na svetu.

Druga žena: Pomislimo le na Kristijanovo robo, kakò jo je stkal: ima v resnici sijaj in barvo! Saj je bil že večkrat odlikovan.

Minister (sleparju): Vidite torej, da se tu ne da nič opraviti!

Slepar: Vaše veleblagorodje se moti, moje blago je lepše kot ga je sploh kdaj kdo videl.

Cesar (je prislunil in reče slugi): To bi bila pač krasna obleka. Rad bi ga preizkusil.

Slepar (nadaljuje proti ministru in se dela, kot da ni slišal cesarjeve pripombe): Da, in kar moram še posebno pohvaliti: obleke, narejene iz mojega blaga, imajo čudežno lastnost, ki je podobna skoraj čarovniji.

Prva žena: Našo radovednost podpihujete, mož! Govorite pač o simpatiji?

Minister: Kljub temu vam ne morem dati dovoljenja. Imamo zadosti mojstrov vaše stroke.

Druga žena: Rada bi le vedela, kakšno naj bi bilo to njegovo blago.

Prva žena: Seveda, ta mož zna več kakor hruške peči. Le oglej si njegove oči!

Cesar (ki je že dalj časa z zanimanjem poslušal, hipno k sleparju): Kaj je s tvojim blagom?

Slepar: Veličanstvo, tisočkrat prosim oproščenja, če se motim. Toda menim, da bi bila oblačila, izgotovljena iz mojega blaga, vredna samo cesarja.

Cesar: Zakaj? Govori vendar, mož!

Slepar: Da, veličanstvo! Barva in vzorec mojega blaga sta izredno lepa.

Cesar: Da, da, dobro. To mi ni nič novega.

Slepar: Toda to je samo tako postranska stvar. Obleke, izdelane iz mojega blaga, imajo čudovito lastnost, da so nevidne za vsakogar, ki je nesposoben za svoj posel in ki je poleg tega neznan-sko neumen.

Cesar: To bi bila pač najkrasnejša obleka. (Zase:) In ko bi jo jaz imel, bi lahko videl vse tiste v državi, ki so nesposobni za svoj posel ali pa so zanj pre-neumni.

Slepar: Da, veličanstvo, takoj in zanesljivo bi mogli ločiti neumne od modrih.

Minister: To se spozna pač tudi z bistrim in nepokvarjenim razumom.

Cesar: Toda to je vendar zelo negotovo, kajti kdo more vedeti, da je razum res bister?... Obleka naj se takoj izdela.

Slepar: Veličanstvo, potrudil se bom po svojih najboljših močeh, da prekosim samega sebe in svoje umetnike. Modrejši boste postali kakor je bil sam Salomon.

Minister: Toda, veličanstvo, odkod bomo vzeli denar?

Cesar: No, dobro! Oskrbite tudi to. Kar potrebuje za svoj posel, mu dajte.

Minister: A, veličanstvo, odkod? Niti ficka ni v vseh blagajnah.

Cesar: Pa kaj zastavite! Storite, kar hočete, samo denar in obleko mi pripravite! (Po teh besedah cesar hitro odide. Sluga se vstopi pred vrata in zavrača ženske, ki hočejo steči za cesarjem.)

Prva žena: In jaz! Moja prošnja!

Druga žena: Pravice hočem, cesar!

Sluga: Nazaj! Zdaj ni časa! Cesar je v oblačilnici. (Odide.)

Minister (ženama): Pojdite z menoj! Poizkušal bom storiti, kar se da storiti. (Odhiti. Tedaj se prerije slepar v ospredje.)

Slepar: Prosim za denar, kakor vam je ukazal cesar, da lahko izvršim naročilo.

Minister: Dobro, tudi to naj se zgodi. Evo ti mošnje, tvoja bodi! Denar je namenjen sicer v druge namene, toda tebe se moram najprej rešiti.

Slepar: Hvala vam, blagorodje! Potrudil se bom, da bom zahteval za delo le najpotrebnejše. Tudi vi boste imeli od moje umetnosti dobiček!

Minister: Že dobro, mož! (Ženama:) Pojdita z menoj. Tudi vaju hočem zadovoljiti po svojih močeh. (Odide z ženama.)

Slepar: Voz je v teku. Samo malo sunka je zdaj še treba, voditi ga bom že znal. Zvončkljanje kraguljkov je torej moje plačilo in to slišim samo jaz, ne-umneži pa ne. (Odide žvižgaje in vtakne denar v žep.)

Druga slika.

(Pozorišče se odpre. Videti je sleparja, ki sedi ob statvah in dela. Nobene nitke ni videti. Kljub temu se vede slepar, kot bi zares tkal. Zdaj pridejo žene in sluga, da bi si ogledali mojstra. Govore iz daljave.)

Prva žena: Poglej vendar, kako pridno tke na svojih statvah. Da, da, ta se pa razume na to. Ko bi le vedela, kaj dela!

Druga žena: In kako pripraven je! Njegovo blago bi rada videla.

Prva žena: Jaz bi le rada vedela, ali sem neumna. En pogled na njegove statve — pa bi vedela!

Sluga: Kajpada. Kdor nič ne vidi, je neumen. Tako je rekel tkalec.

Druga žena: To pa ni po božje. Ampak videti ni, da bi kaj ne bilo prav.

Sluga: Čarovnija je vendar zmeraj skrita. Kar je čarobnega, vitke, kadar je ob svojih statvah sam.

Slepar: Stoj! Zdaj je konec! Nitke je konec! Velik kos je zdaj stkan, toda treba je še več. To mi zadošča kvečjemu za sukajčič in hlače, kaj pa plašč? (Slugi:) Ti, povej ministru takoj, da mi je treba denarja za zlato in svilo.

Sluga: Hitim in vam takoj prinesem. (Odide.)

Slepar (prvi ženi): Ali bi bila tako prijazna in bi mi svitek, ki je v statvah dodelan, pomagala odnesti?

Prva žena: O, rada, gospod!

Slepar (v tem, ko kaže prazne statve): Tukaj, prosim, prosim!

Prva žena: Kje vendar, kje?

Slepar: Tukaj vendar, kaj ne vidiš tukaj velikega svitka rdečega sukna!

Prva žena (po kratkem obotavljanju, da bi je druga žena in slepar ne imela za neumno, navidezno zelo prepričana): Moj Bog, ali sem neumna? Da, da, že vidim! Škrlatno rdeče sukno tam z rdečim trakom!... O, to je težko. (Oba skupaj neseta »nič« v kot.)

Slepar: Dobro je! Položi svitek tukaj v kot. In najlepša hvala!

Prva žena: Ni, da bi govoril. Zahvale je dosti, da sem videla prekrasno sukno in ga celo otipala.

Slepar: Za priznanje pa tudi več, da je tvoj razum pameten in moder!

Prva žena (drugim): O, seveda, blago je tako lepo, da se ga nisem mogla nagledati! Prekrasno in prefino je!

Druga žena: Kaj mi ne poveš? (Sluga prinese svilo in zlato.)

Sluga: Tukaj, gospod, denar, tukaj je zlato in tukaj klobko svile.

Slepar: Dobro je! Hvala!

Sluga: Prosim, in cesar vam sporoča, da ne more dati več.

Slepar: Več tudi ne bo treba. Pusti me zdaj samega.

Sluga: Povem vam le, kakor mi je bilo naročeno. (Ženama:) Sedaj stran in ne motite več gospoda pri njegovem delu. (Vsi odidejo.)

Slepar: Voz teče vedno hitreje. Le ne prehitro! Sicer mi še konji uidejo... Vendar pozor! Cesar prihaja! (Da bi videl izdelovanje čudovitega sukna, pride cesar v spremstvu svojega sluge in ministra v delavnico dozdevnega mojstra. Ostanajo še nekaj časa v ozadju, ker se nobeden ne upa preizkusiti čudovite moči sukna.)

Minister: Tukaj, veličanstvo, tukaj dela mojster.

Cesar: Tako, tako, a tukaj?

Sluga: Javil bom prihod vašega veličanstva.

Cesar: Ne, stoj, in počakaj še malo!

Minister: Mojster pridno tke ob statvah, zanimivo bi ga bilo opazovati.

Cesar: Da, da! Toda ljubše bi mi bilo, če bi sukna prej ne videl. Ne vem, kaj je to, toda nekam tesno mi je.

Sluga: To prihaja od želodca, veličanstvo!

Cesar: Tudi jaz mislim, da bo najbrž tako. Skoda, da prihaja ravno sedaj. Tako rad bi videl, kako se blago izdeluje. Morda bi bil že danes preizkusil njegovo čarobno delovanje. Pri meni bi tega sicer ne bilo treba, saj sem vendar cesar!

Sluga: Da, veličanstvo! Cesar! In vrhutega že skoraj od rojstva!

Cesar: Minister, vas bom poslal k tkalcu. Vi ste tako modri, da vam ni enakega, razen mene seveda. Poleg tega izvršujete svoj posel vedno skrbno in spretno. Zaradi vas nimam nikakih skrbi! Potem mi lahko poročate. (Odide s slugo.)

Minister: Zdaj moram preizkušati še blago za cesarjevo obleko, če je dobro! Tako se kopiči služba na službo na mojih ramah. (Gre k statvam.) Dober dan, mojster!

Slepar (navidez zelo presenečen): O, vaše veleblagorodje! O, ta čast! Ah, blagovolite stopiti bliže. Oglejte si to blago! Je ravno v delu. Iz tega bo cesarjev plašč. (Zraven kaže prazne statve.)

Minister: Ha, kaj pa je to? Ali sem slep?

Slepar: Torej vaše blagorodje nič ne reče k temu?

Minister: Moj Bog! (Nato s trenutno odločnostjo.) No, da, zelo ljubko je, naravnost srčkano.

Slepar: In ta barva? Ti vzorci? Kako vam ugaja?

Minister: Izredno! Bom cesarju že sporočil, da mi je zelo všeč.

Slepar: To me seveda zelo veseli. Imeti tako imenitnega gospoda za svojega zagovornika, to je na svetu največ vredno. Naj poroča vaše veleblagorodje cesarju prav in jasno o tem lepem vzorcu. Najnovejši je in ravno zato tako lepo učinkuje.

Minister: Da, dobro. Bom sporočil. Toda, ali mi ga morete še natančneje razložiti? Potem bom cesarju lahko lepše razložil. Posebno ker umetnost in prosveta ne spadata v moje področje.

Slepar: Zakaj pa ne? Ta barva tu je rdeča...

Minister (si zapisuje): Rdeča!

Slepar: In tale je modra kot nebo.

Minister (piše): Modra kot nebo!

Slepar: In končno tu: zlatooranžnozeleno!

Minister (piše): Zlatooranžnozeleno!

Slepar: In vse se zlija v prekrasnih barvah v opičjo kletko.

Minister: V opičjo kletko...

Slepar: Velika opica opazovalcu prav posebno pade v oči.

Minister: Opica pade v oči...

Slepar: Opica se je postavila na glavo...

Minister: Postavila na glavo...

Slepar: Druge opice jo opazujejo.

Minister: Opazujejo...

Slepar: Da bi potem isto umetnost še same preizkušale.

Minister: Še same preizkušale... (Ko zopet pogleda kvisku, opazi, da slepar nič več ne razlaga.) Prav gotovo krasen vzorec. Polu originalnosti! O vsem bom natančno poročal.

Slepar: O, bilo mi je v velik užitek, da sem vam smel razkazati ta vzorec. Saj sem vam rekel, da bo to delo tudi vam v prid.

Minister: In tudi v bodoče vam želim veliko sreče pri delu, gospod minister!

Slepar: Zdravstvujte, gospod minister!

(Minister odide, v daljavi pa postoji in govori sam pri sebi.)

Minister: Moj Bog, le kako je to bilo? Ničesar nisem videl. Sem mar neumen? Tega ne bi bil mislil! Tega ne sme nihče izvedeti. Da nisem več zmožen svojega posla? Ne, to ne more biti. Povedati ne smem, da blaga nisem videl. Saj imam vendar opis pri sebi. Bom že znal povedati.

Slepar (ki je sledil ministru): Oprostite, gospod minister, da motim! Toda treba mi je denarja! Sami ste videli, da tako krasna slika na blagu pogoltno veliko denarja.

Minister: Le kje naj ga vzamem?

Slepar: Gospod minister, prihodnjič vam bom zopet prav tako natančno razložil barve in vzorec.

Minister: Da, da, naj bo! Vidim. Sluga vam bo takoj prinesel zlata in denarja.

Slepar (sam): Tvoja sreča, moj ljubbi! Samo ena beseda bi zadostovala in osmešil bi se za vse čase... Voz je že preveč v teku. Sedaj ga ne moreš več ustaviti. (Služabnik pride z zlatom in svilo.)

Sluga: Tu, gospod, je zlato, denar in svila. Pošljajo minister.

Slepar: Dobro je! Malo več zlata bi lahko prinesel. Toda položi semkaj in pojdi. (Sluga odide.) Kmalu pojde še prelahko in prehitro. Najtežji del pa še pride: kajti sicer se ves cirkus ne izplača.

Tretja slika.

Slepar sedi zopet pred svojimi statvami. Toda videti je, da ga delo nič kaj ne veseli.

Slepar (zazdeha): O, ha! Od dolgega časa bi ta šala lahko postala pusta. Cirkusu moram pač napraviti konec. Danes pride cesar sam. Še zadnje se mi mora posrečiti. Potem pa stran. V drugi obleki komedijo lahko ponovim. Sedaj pa na delo, kajti sprevid se bliža. (Pridejo cesar, minister in sluga.)

Sluga: Cesar prihaja, da si ogleda blago!

Slepar: Pričakujem ga, (Cesarju:) Čast mi je, da morem vaše veličanstvo pozdraviti v svoji delavnici.

Cesar: Pravkar sem slišal o vas in vaši umetnosti. Poročali so mi, da je blago čudovito in da je vzorec prekrasen. Želim ga videti na lastne oči.

Slepar: Najponižneje prosim, da stopite bliže. (Zopet kaže v prazne statve; kakor žena in minister, tako skuša tudi cesar videti vse, kar mu navidezno kaže slepar.)

Cesar: Moj Bog, ah, ah...

Minister: Ali ni krasno, veličanstvo?... Sem mar rekel preveč?

Cesar: Da... hm...

Sluga: Ha... da!

Slepar: Da, veličanstvo, ravno ta vzorec tu se mi je prav posebno posrečil in so ga pohvalili vsi, ki so ga videli. Bile pa so to ravno najboljše, najmodrejše glave vaše države. Tudi vi, gospod minister, ste pohvalili barve, vzorec pa še prav posebno.

Minister: Da, spominjam se prav dobro. Ravno ta vzorec je bil, ki ga nisem mogel dovolj prehovati.

Slepar: Kaj pravi na to vaše veličanstvo?

Cesar: Da... hm... Tudi jaz se pridružujem mnenju svojega ministra.

Sluga: Tudi jaz se drznem izreči svojo sodbo. Nikoli še nisem videl tako lepega blaga.

Minister: Mislim, da bo to blago še lepše, ko bodo iz njega skrojene hlače.

Slepar: Da, prav moje misli ste uganili, gospod minister. Saj sem ga samo v ta namen stkal.

Sluga: Veličanstvo, v tem ornatu se morate pokazati ljudstvu.

Slepar: Da, veličanstvo, če se boste pokazali med ljudstvom v tako čudovito lepi obleki, kakršne še nikoli niste imeli, tedaj boste z zlatimi črkami zapisani v zgodovini te države!

Minister: Tudi jaz bi vam svetoval, da se jutri za slavnostni sprevid pokazete ljudstvu v tej novi obleki!

Cesar: Ker me že tako nadlegujete, pa dobro, bodi! Blago ima moje najvišje priznanje, zato sem istega mnenja. Za jutrišnji slavnostni sprevid želim obleči novo obleko.

Slepar: Veličanstvo, popolnoma sem vam na uslugo. Se bom že potrudil.

Sluga: Neizrečeno se že veselim jutrišnjega dne. Kako bo šele potem vse blago čudovito učinkovalo.

Minister: Da, veličanstvo, prav za prav prvič vašo ljubezen do lepih oblek tako prav razumem.

Cesar: Tudi jaz bom sedaj komaj pričakoval jutrišnjega dne... Toda ministru se hočem že zdaj izkazati hvaležnega. On uživa pač mojo najvišjo naklonjenost. Zato naj se mu izroči viteški križec.

Slepar: Hvala, cesar!

Cesar: Odslej naj napiše pod svoj podpis: Tajni cesarski vrhovni, dvorni, grajski in komorni tkalec.

Slepar (poklekne pred cesarja): O, veličanstvo, z veseljem se bom vedno spominjal te ure. Jaz, ki nisem nikak visoko izobražen človek in tudi komaj znam sukati meč, jaz sem vitez in dvorni dobavitelj!

Cesar: Vstanite, gospod plemeniti Tkalec, jutri zjutraj pridem semkaj in pojdem odtod naravnost k slavnosti.

Minister (sleparju): Cestitam, gospod. Zvečer se pač vidimo v našem krožku?

Slepar: Zelo obžalujem, toda vsa noč bom moral končavati cesarjevo obleko.

Cesar: Sedaj dovoli, da odidemo. (Cesar, minister in sluga odidejo.)

Slepar: Sedaj veljal Zaduja sleparija se mi mora še posrečiti. Sedaj samo vaje trdno v roko in srep pogled, potem bo vse storjeno in vse me bo slavilo. Ha, zrealo jim molim pred oči in mislijo, da je kaj posebnega finega, kar vidijo, pa jim vendar zija nasproti njihov lastni obraz, njih mrzli in brezizrazni obraz. Sedaj nastaja iz cirkusa zopet šala.

(Nato sede na mizo, sname blago na videz s statev, ga razreže, šiva in tako na videz dela cesarjevo novo obleko. Sluga in žene vstopijo in gledajo od vrat.)

Sluga: Poglejte tam, zdaj jemlje blago s statev, zares čudovito blago!

Druga žena: Bog, o ti moj Bog!

Prva žena: Ali nič ne vidiš, saj vendar nisi neumna?

Druga žena: Kje mislite, kje pač je?

Sluga: Tamkajle, pravkar ga devlje na mizo.

Prva žena: Da, sedaj urezuje obleko.

Sluga: No, ali vidiš? Sicer bomo morali misliti, da si neumna.

Druga žena: No, ne. Gledala sem tja v kot, medtem ko je mojster tam na mizi rezal blago.

Prva žena: Na, glej, zdaj si ravno vdeva nit.

Sluga: Da, ni ga v mestu, ki bi znal tako urno delati.

Prva žena: O, zdaj dela že zopet drugi kos.

Druga žena: Pa res, pa res!

Slepar (vstane, ker je svoje delo na videz končal): Tako, zdaj je vse narajeno. Tu je suknič, tu so hlače in tu je plašč. (Slugi:) Prosim, pripeljite mi cesarja. Čas je že za slavnostni spreved.

Sluga: Ze gre, gospod. (Odide.)

Slepar (ženama): No, kako vama ugaja obleka?

Prva žena: Ah, prav lepa je!

Druga žena: Se nikoli nisem videla tako finega blaga!

Sluga (ki se je vrnil, ženama): Cesar prihaja, hitro proč!

Cesar (ki je vstopil z ministrom): Gospod tkalec, kakor so mi javili, je moja obleka narejena.

Slepar: Naj blagovoli vaše veličanstvo pogledati! (Pokaže na mizo.) Tu leži obleka. Ali ni prekrasna?

Cesar, minister, sluga (ker nobeden nič ne vidi, zelo v zadregi): Da... hm!...

Slepar: Tu je plašč. Pač kos, ki bi krasil celo papeža. (Kaže pri tem na navidezni plašč.)

Cesar, minister, sluga: Da... hm!...

Slepar: In tu suknič. Gumbi sami in gumbnice pričajo o veliki umetnosti in dovršenosti. (Sedaj kaže zopet na suknič.)

Cesar, minister, sluga: Da... hm!...

Slepar: In tu hlače vašega veličanstva. Rožnatordeče in rumenozeleno... ali ne bo to čudovita očesna paša? (Sedaj kaže na videz na hlače.)

Cesar, minister, sluga: Da... hm!...

Slepar: Toda, veličanstvo, blagovoli samo enkrat prijeti to blago. Tako lahko je kakor pajčevina. Taka obleka je najfinejša, ki telesa prav nič ne tišči, da je človek prav nič ne čuti.

(Sedaj tiplje cesar boječe v prostor, kjer slepar na videz drži obleko, sledita mu minister in sluga.)

Cesar: Resnično, komaj ga čutim. Komaj, da ga lahko malo potežkam.

Minister: Jaz čutim že nekoliko več, toda na noben način se ne da primerjati z našimi starimi oblekami.

Sluga: Da, skoraj prelahko. Upam, da obleka ne bo premrzla.

Cesar (ki takoj izrabi priliko, da bi končal ta tako mučni položaj): Da, mrz! Pri tako lahki obleki je to mogoče. Neprijetno se počutim, če se mi oster piš dotakne telesa.

Slepar: Toda veličanstvo, saj vidite na blagu, da je prav debelo in težko in da se zdi skoraj kakor pliš in žamet. Prosim, potipljite samo ta del hlač...

Cesar: Prav res, čisto debelo.

Slepar (slugi): Tudi vi potipljite! Sluga: Jasno, prav debelo in mehko. Rekel sem ono samo iz skrbi za svojega gospoda.

Minister: Rad bi pripomnil, da se bliža čas slavlja.

Slepar: Blagovoli zato, vaše veličanstvo, najmilostneje obleči obleko. Jaz vam jo hočem pred tem ogledalom pomeriti.

Cesar: Dobro. Pripravljen sem in hrepenim, da bi jo čutil na svojem telesu.

Sluga: Dovolite, veličanstvo! Plašč, sedaj suknič in hlače. (Potem, ko je služabnik slekel cesarja in stoji cesar samo v spodnji obleki na odru, vzame slepar nove hlače z mize in jih obleče cesarju.)

Slepar: Te hlače tukaj vam bom oblekel sam. Tako, dobro. Kako se prilagajo? Ali kaj vleče šiv?

Cesar: Ne da bi kaj čutil. Minister: Da... hm!...

Sluga: Da... hm!...

Slepar (prinese suknič, ga obleče cesarju in na videz zapenja gumbe): In suknič, ali vas veže v zgibu?

Cesar: Nič ne čutim. Minister: ...Hm... da!

Slepar (ministru): Kajne, suknič in hlače se lepo skladata.

Minister: Da, reči moram: zares, resnično izvrstno.

Sluga: To je najbolj dragocena obleka, kar sem jih sploh kdaj videl.

Slepar (medtem ko prinese plašč in ga pomerja): In tukaj plašč, nekoliko težji kakor ostala oblačila, zato pa je vse samo iz zlata in svile. (Zopet občudujeta sluga in minister na vso moč, ker še sedaj nočeta priznati, da gledata cesarja v njegovi spodnji obleki.)

Minister: Prekrasno je! Sluga: Ne, izvrstno!

Minister: Naravnost največji užitek vas je videti v tem sijaju, veličanstvo. Vendar čas bo, zunaj že čakajo s slavnostnim sprevedom!

Cesar: Vidite, napravljen sem! Krasno mi pristojajo! Pripravljen sem. Pridite, gremo! In vam, gospod plemeniti tkalec, najlepša hvala.

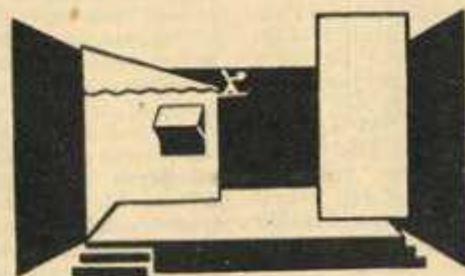
Slepar: Dovolj sem poplačan!

Minister: Jaz grem naprej. (Odidejo v slavnostnem sprevedu, sluga zadnji.)

Slepar (služabniku): Primi vendar vlečko, ali je ne vidiš?

Sluga (osupel grabi v zrak, kot bi držal vlečko): Saj res! Preveč sem se zagledal v lepoto in sem pozabil na svoj posel. (Vsi razen sleparja odidejo.)

Slepar (sam): Uspelo je! — Ljudje, ljudje! Norec ali morda tudi otrok bi vam mogel povedati, kakšni ste. Vsi drugi so pa preveč pametni, da bi prav zaupali svojemu očesu... Ste razumeli? Jaz pa sedaj odhajam. Dogodek večnega cirkusa je končan.

Vinjeta iz

»Art Dramatique«

STATISTIKA

V Sloveniji povprečno po 60 predstav vsako nedeljo!

Iz »Statističnega pregleda šolstva in prosvete v dravski banovini za šolsko leto 1957/58« posnemamo za leto 1957, da je bilo v vseh 26 okrajih 2869 gledaliških predstav na ljudskih odrih. To da na mesec okoli 240 predstav, na nedeljo okoli 60 predstav ali po dve predstavi v vsakem kraju. Če upoštevamo pri vsaki predstavi povprečno udeležbo 400 ljudi, lahko rečemo, da je videl vsak prebivalec vsaj eno igro na leto.

Če izvzamemo okraj Ljubljana-okolica, ki je izkazal najvišje število predstav, 516, prihaja na prvo mesto okraj Radovljica s 194 predstavami. Za njim je šele Ljubljana-mesto s 192 predstavami. Slede: Maribor levi breg s 164, Celje s 160, Maribor desni breg, Ptuj in Kranj s po 150, Kamnik s 147, Logatec s 117, Skofja Loka s 108, Krško s 107 in Litija s 102 predstavama. Ostali okraji izkazujejo v letu 1957 po manj kot 100 predstav.

Akademij in proslav izkazuje statistika 502, kar bi dalo v vsakem kraju skoraj vsak mesec po eno.

Delo ljubljanske Drame.

Ob 20 letnici delovanja ljubljanske Drame v lastnem domu smo brali v »Gledališkem listu« podatke o delu Drame v času od 29. sept. 1918 do 13. jan. 1959. Odigranih je bilo skupno 592 del s 4521 predstavami, od teh je bilo 133 domačih del z 970 predstavami. Vsako delo je doživelo potemtakem povprečno blizu sedem predstav. — P. Golia je bil 30 krat na repertoarju, Cankar 24 krat, Finžgar 7 krat, Golar 6 krat, Zupančič 4 krat. Pašič (v dveh priredbah) 9 krat.

POROČILA

»Slovenskega kmeta povest« na odru in na prostem prikazana v Celju, dne 29. in 30. aprila 1959.

Za kmečki tabor v Celju, ki je bil prirejen v proslavo 90 letnice osvobojenja kmečkega stanu dne 30. aprila v Celju, je napisal D. Petančič »Slovenskega kmeta povest« ter tudi uprizoritev sam organiziral in vodil.

»Slovenskega kmeta povest« je tako po svoji zamisli kot po načinu izvedbe docela svojstven pojav v našem slovenskem ljudskem igranju.

Vsebinska tega najnovejšega Petančičevega dela je zgodovina našega naroda in našega kmečkega stanu, ki je bil do nedavna edini stan slovenskega naroda. Iz te naše zgodovine je izbranih in v »Slovenskega kmeta povest« povezanih deset podob, ki prikazujejo najvažnejša obdobja in dogodke iz življenja našega naroda: 1. Slovenski kmetje si vojvodo volijo. — 2. Ciril in Metod blagoslavljata slovensko zemljo. — 3. Tuja gospoda zasužnji slovenskega kmeta. — 4. Slovenski kmetje se gospodi uprejo. — 5. Kmečkega kralja kronajo v Zagrebu. — 6. Kmetje dobijo svobodo. — 7. Slovenski kmetje gredo v svetovno vojno. — 8. Slovenske kmetice grade Jugoslavijo. — 9. Pesem narodovega vstajenja. — 10. Kmet, glej svojo povest, bodočnost iz nje si ustvarjaj!

Posamezne podobe sicer niso medsebojno strnjene v celoto, kar tudi biti ne morejo zaradi časovnih razdalj med posameznimi, in je to podčrtano s tem, da v vsaki podobi nastopajo ne le druge osebe, temveč tudi zbori pod različnimi imeni. Kljub temu tvorijo vse podobe eno celoto; verno podobo zgodovine našega ljudstva do današnjih dni. Ljudstvo ostane ljudstvo v življenju in tudi v vseh podobah njegove povesti.

Način obdelave in prikazovanja vsebine je nekaj posebnega, pri nas popolnoma nov. V »Slovenskega kmeta povesti« nastopajo namreč razen vidnih igralcev poedincev, igrskega vodje ter vidnih zborov tudi nevidni »napovedovalci« in mnoge zgodovinske osebnosti, katerih glas (največ dobesedne zgodovinske izreke) slišimo po zvočniku.

Vodja igre govori samo prolog vsaki podobi, dejansko pa vodi igro »napovedovalec«, ki, skrit za pozoriščem, po ojačevalcu napoveduje podobe, razlaga in spremlja s svojimi pripombami razvoj igre in občinstvu tako rekoč predstavlja zgodovinske osebnosti, ki govorijo po zvočniku.

»Slovenskega kmeta povest« je torej v slovenščini prvi poskus, združiti navaden način igranja s slušno igro. Temu namenu služijo tudi številni glasbeni vložki (vidna in nevidna godba, pevske točke igralcev-solistov ter vidnih in nevidnih zborov, zvonjenje, grmenje topov itd.) in menjajoči se moški in ženski govorski zbori.

Glasbeni pestrosti se pridružuje barvna slikovitost: igralci v narodnih nošah raznih slovenskih pokrajin, stopničasto, oltarju podobno odrišče, postavljeno v zeleno pokrajino itd.

Skratka: pisatelj skuša prikazati občinstvu (kmečkemu ljudstvu) njegovo lastno zgodovino v čim najbolj učinkoviti obliki ter se v ta namen poslužuje vseh sredstev, ki učinkujejo na oko in uho, in se poslužuje vseh tovrstnih tehničnih pridobitev in načinov, s katerimi razpolagajo gledališča, kino in radio. Je to sodoben način poučevanja in izobraževanja ljudskih množic, nekaka demonstracija zgodovinskih dogodkov. Uspeh te igre izpričuje, da je ta način dober in posnemanja vreden.

Izvedba, a) Igralci: Avtor je zbor igralcev za to igro (nad 200) sestavil iz članov Kmečkih zvez in njih Mladinskih odsekov iz raznih krajev. Igralci so v ogromni večini pri tej igri prvič nastopili na odru, posamezni kraji so večbali

ločeno, doma, a vsi pod vodstvom avtorja. Enako so posebej vadili svoje točke pevci, pevski zbor in godbe. Ves ansambl se je zbral šele na dan uprizoritve. Zborni igralci so nastopili v narodnih nošah raznih slovenskih pokrajin, igralci-poedinci pa v ustrežajočih zgodovinskih oblekah.

b) Odrišče je avtor zamislil trodelno: oder, stopnišče in nadoder. Ozadje nadodra tvori stena, sredi katere se dviga in jo presega križ, kateremu ob straneh sta v steni dva dohoda, skozi katera prihajajo na nadoder igralci-poedinci, ki nastopajo na tem nadodru. Zbora moških in ženskih igralcev pa prihajata na oder izza stene, ki služi kot kritje in garderoba. Med igranjem sta zbora razvrščena po obeh straneh stopnišča. Na stopnicah je tudi »knežji kamen«, ki služi obenem za zaklon režiserju, ki ima odtod možnost nadzirati vse igralce na odru, zbor in godbo ter napovedovalca za odrom (navadno pod stopniščem), dirigirati zbarske govore, sploh urejati in voditi ves potek igre. Sepetalec za igralce-soliste stoji za steno na nadodru. Pevski zbor, godba, napovedovalec, igralci slušnih vlog itd. so namočeni za odriščem, ev. pod stopniščem.

c) Igranje na odru. Prva, krsna predstava igre »Slovenskega kmeta povest«, se je vršila v Mestnem gledališču celjskem ter je pokazala, da je učinkovito izvedljiva tudi na navadnem odru. Ta način uprizoritve ima v enem celo prednost pred uprizoritvijo na prostem: možnost menjavanja jakosti barv in razsvetljave. Učinek raznobarvne menjavoječe se osvetlitve igrišča je z ozirom na pisano barvitost noš igralcev naravnost čaroben. Razen tega je mogoča pri igranju v zaprtim prostoru večja zbranost občinstva, vse podrobnosti se boljše vidijo in slišijo, seveda pa tudi vse napake in nedostatki.

č) Igranje na prostem pa ima svoje, še večje prednosti. Kdor je videl »Slovenskega kmeta povest« v Celju, kjer je tvoril mogočnemu odru še mogočnejše

»Slovenskega kmeta povest« v Celju: Kmečke množice romajo k prireditvi pred romarsko cerkvijo sv. Jožefa. — »Vodja« govori občinstvu. — Kmetje tlačani beže pred valpti.

ozadje hrib Sv. Jožefa, in se je predstava vršila ob jarki sončni svetlobi, ki je odsevala od bogatega nakita in belih ošpet-

ljev igralk, ob mogočnih glasovih cerkvenih zvonov, ki so oznanjali kronanje Matije Gubca, kdor je poslušal žalostinke in odmev topov v svetovni vojni, v zadnji sliki pa mogočno skupno petje narodne in kmečke himne, ki ju je pela vsa množica gledalcev, mora priznati, da se je Petanciču posrečilo s predstavo »Slovenskega kmeta povesti« na prostem povezati igralce in občinstvo v eno celoto, v ljudstvo — kar je ljudskemu igranju tudi namen. Tone Bantan.

»Župnik iz cvetočega vinograda«

v izvedbi KDM iz Sostrega v Ljubljani, 19. marca 1939.

Krščanska delavska mladina iz Sostrega je dne 19. marca v frančiškanski dvorani v Ljubljani uprizorila igro Župnik iz cvetočega vinograda, ki sta jo napisala Timmermans in Veterman. — Mlada družina, ki je poprej delala po drugih organizacijah, se je sešla in se nam predstavila v sorazmerno težki igri, polni globokih verskih in psiholoških zapletov. Takó občinstvo samo — zlasti pa še igralci — so se mi zazdeli nedorasli za sprejemanje in podajanje te igre. Glavna krivda je seveda na igralcih. Če oni ne znajo zgrabiti predmeta z vso sproščeno silo v njegovi globini, potem gledalci pobirajo pač le površne dogodke, ki so samo posledica notranjih doživljanj, ta pa gredo mimo njih. Igralci so sicer oddeklamirali in odbrenkali celotno besedilo, pozabili pa so paziti na to, da je prav besedilo važen pripomoček za vzbujanje občutja in podoživljanja. Večini gledalcev je bilo delo že znano bodisi iz istoimenske povesti bodisi iz dramatisacije. Zato jih je hudo motilo, ko so videli, s kakšno lahkotnostjo so se igralci izogibali vseh težjih mest in zapletljajev, kako mirne duše so govorili najusodnejše odločitve. Nekaj zunanjih znamenj (pačenje lica, kuštranje las, histeričen jok, teatralična jezja) pač ne zadošča. Treba

je doživetja. Najprej seveda igralcu in ta ga šele more posredovati gledalcu. Obratno ne gre! — Od igralcev se je samo igralka Leontine trudila, da bi doživela vso tragiko svoje mlade ljubezni do brezverca Izidorja. Le ona je bila, ki je še priklepala nase poslušalce in zbirala krog sebe neboljene igralce. Edino ona bi ob smotrnejši režiji in boljšem igranju ostalih mogla postaviti pravo Leontino na oder. Igralec njenega očeta, ki je menda tudi režiral, je bil vse preveč krčevito božjasten in teatralično narejen. Taka igra ne more niti zadovoljiti, kaj šele osvojiti gledalca! Tudi pri pačenju lica so neke meje, ki jih postavlja nauk o lepem. Izidor je bil površen gizdalin brez duše in srca, lutka, ki je zdrdrala predpisano besedilo. Takega Izidorja Leontina pač ne bi marala! Timmermans je položil vanj vse več: ves strašen boj za vero in Leontino in vse brezuspešno iskanje prave poti in resnice. Igralcu župniku je bilo videti, da je rojen za vse kaj drugega kot za župnika. Njegovo govorjenje je bila le slaba deklamacija, ki seveda ni mogla ogreti. Kaj tega ni že režiser mogel opaziti? Njegova kuharica je bila vse preveč boječe kmečko dekle, kot bi šele danes prišlo v župnišče. Timmermans pa si jo je zamislil čisto drugače! Ostale manjše vloge so bile rešene na isti in še slabši način. Maske so bile pri vseh silno mlade. Skoraj bi ne bilo mogoče po starosti ločiti, kdo je oče, kdo ljubimec. Vsi od kraja so bili petindvajsetletni. Izgovarjava je bila preveč artikulirana. Od kod pa so dobili čudno ozke vokale, si ne znam razložiti. Tudi na to mora režiser paziti! — Ne bi pisal tako obširne ocene, a zdi se mi potreben osvetliti dvoje: Če si kdo upa priti gostovat v Ljubljano, mora imeti nekaj res izbršenega na programu. Drugo pa je: Igra Župnik iz cvetočega vinograda je večidel vzeta iz vsaj malomeščanskega okolja. Deželani morajo biti pač pripravljene, da meščani tako okolje bolje poznajo kot oni. In prav to jih mora podžigati k še večji poglobitvi. — Kljub vsem tem nedostatom je igra vsaj gmotno lepo uspe-

»Slovenskega kmeta povest« v Celju: Matija Gubec se poslavlja od kmečkega ljudstva. — Zene tožijo o grozotah vojne. Zbor žená in deklet poje narodno himno.

la in tako je delavska mladina dobila sredstev, da bo mogla nemoteno še naprej delovati z razumevanjem, ljubeznijo in idealizmom v svojem področju in okolju. Janko Moder.

»Krvava Spanija«

v izvedbi dijakov v frančiškanski dvorani v Ljubljani.

Tako je naslov igri, ki so jo v letošnjem velikonočnem času za pripravo na kongres Kristusa Kralja uprizorili dijaki v frančiškanski dvorani v Ljubljani. Predstava je bila vsakokrat dobro zasedena.

Takoj spočetka moram opozoriti na to, da »Krvava Spanija« ni literarno delo niti ne igra v pravem pomenu besede. Delo je le nekaka kronika grozot iz španske državljanske vojske ali bolje: nekaj primerov trpinčenja kristijanov.

Prav rad priznam, da je težko napisati dobro propagandno igro, kar hoče biti »Krvava Spanija«. Z velikim nezaupanjem sem jo šel gledat, vendar pa sem bil po prvem dejanju prijetno presenečen. Mladi avtor Mate Ernič je znal res prijemljivo postaviti na oder dva tabora: katoliške špance in komunističnega plaščanca, zlasti tega je obdelal s kar prepričljivo silo. Tako ugodno presenečenje me je čakalo samo še prav na koncu igre, ko se eden od komunističnih krvoločnežev naveliča pobijanja nedolžnih ljudi, ko se mu vse skupaj zagnusi in zahteva od svojega poveljnika drugačno, bolj človeško ravnanje. Ta dva dogodka: začetni razkol dveh duhov in končna psihološko opravičljiva in upravičena spreobrnitev komunista, sta edino, kar naj bi delo dvigalo nad navadni propagandni šund. Kadar bomo o igri rekli, da je dobra, če nam bo burila živce in nam klala srce, takrat bo »Krvava Spanija« na pravi poti. Hvala Bogu poznamo še zmeraj drugačne postave v pisanju.

»Krvava Spanija«, tska kot je, pa je navadno trpinčenje gledalcev. Mladi avtor pač ne ve, da je le majhen skok iz okusnega v neužitno, tudi ne ve, da bi s polo-

vičnimi preračunanimi efekti dosegel vsaj dvakrat večji uspeh in to res pravi uspeh! Tako pa je ostala stvarca navadna revolverska indijanarica, ki ni mogla ne ogreti ne navdušiti ne pridobiti.

Tudi agitatorske stvari imajo svoje meje in mero: ko to prekoračijo, se ti zagnusijo in odbit si za vselej od njihovih načel.

Pa bo mogoče kdo rekel: Saj si avtor ni nič novega izmislil, saj smo take in še bolj grozne reči brali tam in tam v tej in tej knjigi. Rad priznam, da vse to ni avtorjeva domislja, tudi jaz sem vse to že bral. Toda knjiga in oder — to je vendar nekaj različenega. Če te knjiga razdraži, jo mirno odložiš in — konec. Če te razdraži dogajanje na odru, pa malo teže tvegaš odhod nekje iz srede parterja mimo vseh nejevoljnih sosedov na plan. Ne preostane ti drugega kot gledati v tla ali v strop, zapreti oči in srce in čakati — konca. In takole zaprto srce je ledeno za vse, le stezka ga ogreje še kaka reč, pa naj bo še tako prepričevalna in lepa. Gledalec postane nezaupljiv in nejevoljen in se umakne sam vase. Besede z odra pa krožijo po dvorani, se odbijajo od sten in iščejo poti v človeška srca, pa jih ne najdejo. Srca so zaprta. Vse to so doživljali ljudje pri tej krvoločni igri.

Avtor, ki bi imel vsaj malo okusa, ne bi napisal drugega in tretjega dejanja tako, kot ga je. Nekaj dobrih zametkov dasta slutiti le začetek in konec, kot sem že prej omenil. Vse drugo pa je preveč preračunano vpijoče, da od same krvi ne vidimo bolečine, da od samega kričanja ne slišimo besed. Nikjer pa ni nobene psihološke utemeljenosti, nikjer dramatske povezanosti in neizbežne nujnosti. Delo privlači samo iskano grozna napetost, ki odbija obenem. Vse to je en sam velik dokaz obupnega začetništva. Ali se ne bi dalo za propagandno in agitatorsko stvar dobiti nekaj boljšega, lepšega, zrelejšega, kar bi gledalce osvojilo in jih pridobilo. Tako bi bil idejni uspeh večji in trajnejši. In to je bil najbrž namen prirediteljev poleg izrecno materialnih razlogov.

Pohvaliti pa moram igralce. Vsi kar od kraja so se res izkazali. Nič se jim ni poznalo, da igrajo; čudno lepo so se vživeli v svoje vloge in jih doživeli. Le dva igralca moram še posebej omeniti. Igralec Del Sota je bil za lepo stopnjo dovršenejši od drugih, prav tako pa je igralec duhovnika za njimi zaostajal. Toda duhovnika je že avtor nekako priklenil k tlom, da se ni mogel nikdar dvigniti. Čudil sem se, kako so mogli igralci izrazito deklamatorsko pisano igro podajati tako prepričljivo in nenaučeno. V dobrušni meri so s tem reševali avtorjevo fast.

Režiserjeva roka se je tu in tam ugodno občutila, le škoda, da se ni pritipal malo bliže igri, da je ostal preveč v spoštljivi razdalji pred njo, da ni znal potegniti potrebnih črt zlasti v drugem in tretjem dejanju. Janko Moder.

NARODNO GLEDALIŠČE

Ljubljansko Narodno gledališče
v letu 1958/59.

Ocene dela našega Narodnega gledališča prinašata sproti dnevno časopisje, v daljših razdobjih pa književna in umetniška revijalna publicistika. »Ljudski oder« ima zelo določen lastni delokrog, zato se omejuje v prikazih delovanja našega osrednjega državnega gledališča na sumarične pregledne. Predlanski sem pisal na tem mestu o naših režiserjih, lani o naših igralcih in igralcih. Letos se mi zdi izredno aktualno, zapisati besedo ali dve o repertoarni politiki naše Drame.

Predvsem se mi zdi važno, da smo si vsi na jasnem glede pojma »Narodnega gledališča«. Res je, da je državno gledališče last vsega naroda, saj ga ta »narod« s svojimi davki vzdržuje. Docela zmotno pa je naziranje, ki se včasih bolj ali manj demagoško izrab-

lja, da bodi Narodne gledališče — gledališče za narod v najširšem sociološkem pomenu besede, za »ljudstvo«, kakor se temu po domače pravi. Kakor je univerza, ki je odprta slehernemu človeku brez ozira na njegovo prejšnjo izobrazbo in zmožnosti (prim. današnja Rusija!), laž in demagogija, tako je nesmiselno, nasilno poniževati Narodno gledališče na stopnjo boljšega, recimo »umetniško dovršenega« ljudskega odra. Naj bi bila odveč vsaka debata o tem, da je Narodno gledališče hram dramske umetnosti, kjer naj se vrste vse resnične in velike umetnine iz svetovne dramske književnosti. V sociološkem pogledu je polje, ki ga Narodno gledališče zajema, seveda bolj ali manj omejeno, v kolikor je pač narod (ali bolje: mesto) na višji ali nižji kulturni ravni. To pa naloge Narodnega gledališča nič ne spreminja, ne more in ne sme spreminjati! Saj je tudi univerza omejena na ozek krog ljudi, saj se tudi o muzejih ter umetniških galerijah in razstavah le v časopisnem žargonu govori, da so »last vsega naroda«, medtem ko se ta ubogi narod v svoji ogromni večini, žal, ne more zanimati zanje. To pa njihove važnosti nikakor ne more zmanjšati!

Treba je torej jasnosti glede sociološke funkcije in umetniškega značaja državnega poklicnega, tako imenovanega »Narodnega« gledališča.

Narodno gledališče imej pri svojem umetniškem poslanstvu zavest velike odgovornosti. Seveda je lepo tisto načelo v repertoarni politiki, ki pravi, da izbiraj igre po njih umetniški kakovosti in po nikakem drugem merilu. Videli pa smo v preteklosti, da del naše »publike« nikakor ni voljan spoštovati to nepristransko umetniško načelo, da marveč po lastni ali diktirani taktični presoji iz umetnosti napravlja politikum. Načelo nepristranosti, objektivnosti, ki ga mora zagovarjati vsak kulturni človek, se lepo in brez težav uveljavlja v

znanstvenem delu, v književnosti in likovni umetnosti. V gledališču pa je po izkušnjah, ki jih poznamo, in sprico nevezanosti ali hoteni mobiliziranosti nekoga dela publike velika nevarnost, da se to načelo ne bo moglo izvajati. To gotovo ni v korist umetniški nalogi Narodnega gledališča.

Ako pa se to načelo vendarle še izvaja, potem je treba z izbiro del dokazati resnično objektivnost. Ni nepristransko, če daš na pet, deset ali petnajst del z nekatoliško ali indiferentno idejnostjo eno samo ali pa nobeno katoliško ali vsaj etično pozitivno, idealistično zasnovano delo! Ako hočeš, da kdo verjame v tvoje iskreno mišljeno čisto umetniško in svetovnonazorno nepristransko repertoarno politiko, je treba, da jo tudi v repertoarjem dokazuješ!

Navsezadnje pa je treba varovati in gojiti resnično umetnost. Ne moreš pa tega trditi, ako mečeš na oder celo vrsto »blagajniških komadov«, sezonskih muhenodnevnic, ki jih ponujajo židovske ali arijske agenture kot »šlagerje« s tolikimi in tolikimi predstavami na tem in tem tujem gledališču. Narodno gledališče ne sme postati bulvarska šmira. Tisto o blagajniških komadih je laž: en Shakespeare je za blagajno boljši kakor deset modnih šlagerjev. Taka neodgovorna neresnost v repertoarni politiki pa je tudi veliko pohujšanje našim ljudskim odrom. Koliko takih »šlagerjev« je zašlo iz Narodnega gledališča praj brez potrebe, da v škodo našemu ljudskemu gledališču, na naše ljudske odre!

Za pravo repertoarno politiko je treba načrtnega dela. Repertoar mora biti določen po resnih vidikih v svojih grobih obrisih za nekaj let naprej. Neresno je, če namečeš tik pred začetkom sezone ali celo že po začetku nekaj naslovov kot vabo za abonente in se pri tem zavaruješ s »pravico do eventualnih sprememb«. Ali vrši Narodno gledališče kulturno poslanstvo ali je samo »obrat«? Kot kulturna institucija

ne more in ne sme živeti in delati iz dneva v dan. Imeti mora začetno pot in določen cilj. Kdor ga hoče usmerjati, mora biti razgledan, mora imeti ustaljene nazore in mora biti neodjenljiv v svojem hotenju. In naposled: biti mora »sploh nekdo«, ki nosi odgovornost za repertoarno politiko Narodnega gledališča...

Velja torej, da je treba v umetniškem poslanstvu Narodnega gledališča, v njegovi repertoarni politiki, izredno tenkega čuta odgovornosti, pa tudi smisla za vse probleme, ki se v taki politiki pojavljajo.

Če pregledujem repertoar našega Narodnega gledališča v letu 1958-59 (pišem to sicer že konec maja, torej pred koncem sezone), vidim, da se moje stališče glede repertoarne politike nikakor ne krije z učinkovitim repertoarjem naše Drame...

1. Nepristransko umetniško stališče: Pri 18 igrah, kar jih je bilo doslej, ko to pišem, odigranih, dobim samo eno z resničnim katoliškim značajem, Cajnkarijev »Potopljeni svet«. Samo eno! Kot oportunističen okrask se je bilo sicer pojavilo tudi za letošnjo sezono na napovedi repertoarja ime Paula Claudela z »Marijinim oznanjenjem«. Kolikič že? Vprašam: Ali se zdi katoliška dramatika res taka quantitate négligeable ali pa je »odločujoči« ne poznajo? Proti prvemu bi morali protestirati. Drugo bi se nam pa zdelo škandalozno.

2. »Blagajniški« in »ljudski« repertoar: Med »blagajniški« repertoar prištevam Piskofove »Upnike — na plan!«, Benedettijevih »Trideset sekund ljubezni«, Priestleyev »Brezov gaj«, Verneuil-Berrov »Potovanje v Benetke«, Nestroyeva »Utopljenec«. Med »ljudski« repertoar pa Finžgarjevo »Verigo« in Standekerjevo »Prevaro«. In nazadnje še slabo Golievo prigodniško »Dobrudžo 1916«. To bi se reklo: pet tujih lahkih stvari od 18, ali — skoraj ena tretjina! Če prištejemo še tri domače, jih dobimo osem. Ali ni to za Narodno gle-

dališče nemogoče razmerje? In če že sprejemem Benedetti, Verneuil, Priestleya in Piskofo, čemu Nestroy s stvarjo, ki jo že poznamo? Sem za Nestroya in menim, da bi ne smela miniti nobena sezona brez njega, toda ponavlja v rednem repertoarju stare, že znane stvari, se mi zdi nedopustno. In Finžgar z »Verigo«? Zakaj ravno ta »ljudska« igra, ko bi nam n. pr. »Naša kri« lahko stokrat več povedala! Da pa je dosegla »Dobrudžo 1916« čast slavnostne predstave, se mi zdi nerazumljivo. Igra, kjer se prepletajo osladni motivi iz romantičnih iger in slabih filmov z ruskimi deklamacijami Prešerna in nacionalno tendenco, bi po mojem sploh ne smela na oder Narodnega gledališča, najmanj pa za slovesno priliko. Kdor jo opravičuje kot »montažo«, pač prave montaže še ni videl in je ne pozna.

3. Načrtno delo: O tem se je že toliko pisalo, da bom sove nosil v Atene, če bom še sam kaj dodal. Toda kljub temu nekaj besed o tej najbolj boleči točki naše repertoarne politike. V našem Narodnem gledališču je po vseh videzih sodeč načrtno delo neznaná stvar. Drugod ima vsak igralec, ko odhaja na počitnice, večino vlog za novo sezono že določenih. Kolikor je meni znano, se pri nas sploh še v jeseni repertoar sestavlja. Za letošnjo sezono se dobro spominjam, da sem bral v »Prager Presse« repertoar belgrajskega gledališča, ko o ljubljanskem repertoarju niti doma še ni bilo ne duha ne sluha...

Ako hoče gledališče resno delati, mora po mojem imeti okvirni repertoarni načrt za določeno dobo let vnaprej izdelan. Ta okvirni načrt vsebuje tisti stalni, »železni« repertoar od najstarejših dob do zadnjih časov, ki ga mora poklicno gledališče upoštevati, ker z njim ravno opravlja svoje kulturno poslanstvo. Antika in srednji vek, barok in klasika, romantika in realizem, naturalizem in simbolizem — vse je treba upoštevati, vse to je tisti nesmrtni kapital, od katerega poklicno gledališče živi. Delež teh posameznih dob mora biti skrbno odtehtan v repertoarju

enega leta, pa tudi pametno porazdeljen na stalno dobo več let. To je po mojem conditio sine qua non za vsako resno delo v poklicnem gledališču.

Drugo je skrb za slovensko dramo. Če pogledam nemogočo sestavo sporeda za »Slovenski teden«, ki ga je pripravila naša Drama za 20 letnico, odkar se je vselila v lastni dom, potem se samo čudim, odkod ta zanikna revščina. Če že ne ugovarjam Cankarjevimi »Hlapcem« za tako priliko, pa se mi zde diletantska Golieva »Snegulčica«, kaj šele njegova »Dobrudža 1916«, a tudi Finžgarjeva »Veriga« programatično brezpomembne in za tako priliko neprimerne. Če Drama že ni mogla dati za to priliko prereza slovenske drame od Linhartarja do Preglja (mislim, da bi se šest ali sedem vrednih del že dobilo!), pa bi se bila spomnila vsaj Medveda, ki nepravilno ostaja v pozabljenju.

S tem sem prišel do začetne misli. Skrb za slovensko dramo bi morala biti sveta naloga naše Drame. Doslej je edino naš radio pod prof. Fr. Koblarjem oživil celo vrsto pozabljenih in deloma po krivici omalovaženih del iz slovenske dramatike. Prejle sem omenil Medveda. Isto bi zapisal tudi za Preglja in še katerega drugega. Pa tudi Šuster-Drabosnjak bi bil vreden pozornosti slovenske Drame. Poglejmo, kako drugi, veliki narodi z ljubeznijo in spoštovanjem oživljajo in gojijo svojo tradicijo, pa če je še kaj tako neznanega v njej! — Po vsem tem moram trditi, da naša Drama svojega slovenskega narodnega poslanstva v zadostni meri ne upošteva.

Videti je, da nastaja vsakoletni repertoar kakor sračje gnezdo. Kar kateri od režiserjev »iztakne«, prinese in skuša vrniti v repertoar. O kaki »liniji« ne opazimo ničesar. Ko pregledujem napoved za letošnjo sezono in jo primerjam s seznamom dejansko odigranih del, vidim, da je napoved edino le vaba za abonente, pod katero so si upali »odgovorni činitelji« napisati takele besede: »Iz navedenih del bo uprizorila drama 20 del za abonente (katera?). Nekatera (!)

dela se bodo po potrebi (!!) zamenjala (čemu??) z drugimi deli, predvsem z igranimi vedrejšega značaja. (Ah! In s katerimi?)»

Napovedane so bile, a se niso izvajale: Linhart: »Zupanova Micka«, Smole: »Varhe in Prešeren«, »Nova pisarija« (?), Milčinski: »Mogočni prestan«, Nušič: »Oblasti in Mister Dolar«, Petrovič: »Osvoboditev Koste Sljake«, od tujih avtorjev pa še točno 20 del... Kakšen namen naj ima takle nametan kup naslovov? Čemu navajati 40 del, če jih prihaja v poštev dejansko samo polovica toliko? Ali ni to samo zgovorna priča breznačrtnega in brezglavega improviziranja, ki mora dovesti do propada?

Igralsko osebje, ki je gotovo med najodličnejšimi v državi, je, kakor smo brali,

v začetku leta izzvalo krizo. Začela se je preiskava in obetalo se je korenito izboljšanje. Da le ne bi prah pokrtil aktov, ki so se o stvari nakopičili...

Pri vsem tem pa želim poudariti, kar se je izjavljalo tudi pri različnih časopisnih polemikah: osebo upravnika, gosp. Otona Zupančiča, smatramo vsi za vzvišeno nad te kritike našega Narodnega gledališča.

Z napetostjo pričakujemo rešitve latentne krize v našem gledališču, a tudi repertoarne napovedi za novo sezono. Čas bi že bil za red in resnost.

Niko Kuret.

P.S. Še to: Ko je bilo to poročilo že postavljeno, je izšel v »Dejanju« (št. 5, str. 182.) zanimiv članek Fr. Vodnika, ki nanj opozarjamo!

S L O V S T V O

NOVE IGRE

Petančič Davorin: Slovenskega kmeta povest v desetih podobah, katere igralci prikazujejo in igrski vodja pojasnjuje. Za proslavo devetdesetletnice osvobojenja slovenskega kmeta... Ljubljana, 1959. Kmečka zveza, Cena 5 din.

Jesen sem se ukvarjal z mislijo, da bi napisal »igro«, ki bi za dvajsetletnico Jugoslavije pokazala ves zgodovinski razvoj našega slovenskega naroda. Navdušil me je Henri Brochet s svojo čudovito zasnovano igro »Histoire de France et de Notre-Dame«. Do uresničenja ni prišlo. Septembrska mednarodna kriza in druge reči so mi prišle na pot. S Petančičem o tem nisva nikoli govorila in tudi Brochetja ne pozna. Pa je napisal »igro«, ki se omejuje sicer le na kmečki sloj, a vendar zajema dobo celega tisočletja... To je več kot zanimivo. Zanimivo je že s stališča dramske estetike in dramaturgije

sploh. Vsa naša znana in tradicionalna dramska književnost temelji v svoji zasnovi na tistih načelih, ki jih je klasična drama pod vplivom humanizma in renesanse izgrebla pri Aristotelu. Čeprav so klasična drama, meščanska solzava drama, romantična drama, realistična in naturalistična drama, psihološko analitična drama in kar je še podobnih vrst, med sabo bistveno različne, temelj jim ostaja vedno isti in stavba jim je v bistvu skupna. Šele najnovejši poskusi prelamljajo s to posvečeno tradicijo in uvajajo linearno zasnovano dramo. Zdi se, kot da se igra — zlasti pa ljudska igra — po neznanjsko dolgem ovinku vrača spet na svojo staro pot, znano iz srednjega veka, in k načinu »reprezentacije«, pisani vrsti podob v smislu biblije »pauperum«. Ne samo to. Poleg linearne zunanje zasnove se pojavlja spet najširša svoboda glede izbire in obsežnosti snovi. Kakor je srednjeveški misterij brez pomišljanja prikazoval vso človeško zgodovino od Adama do

Kristusa, tako vam kaže Brochet zgodovino Francije od Klodviga do današnjih dni in Petančič »slovenskega kmeta povest« od pokristjanjenja do danes. To je bilo prihranjeno doslej samo filmu. Sedaj se je drama osvobodila in več ali manj suvereno oblikuje vsako snov brez ozira na njeno širino. Pri tem kajpak ne more porabljeni realističnih slik kakor film, še manj pa individualno psihološko oblikovanih likov. Psevdo-aristoteljska klasična drama je zahtevala tri enote: dejanja, časa in kraja. Obe zadnji sta se morali umakniti že romantični dramati. Zdaj je tudi prva na umiku. Namesto teh enot velja sedaj samo ena: enota ideje, enota »vsebine«, ki dopušča različna »dejanja«, torej tudi različne osebe. Osebe pa so dosledno le tipi. Vračajo se v drugačni obliki liki iz srednjeveških moralitet in alegorične postave iz baročne drame... (Mimogrede: vlogo alegorij iz te stare dramatike prevzemajo dandanes v zborovskih igrah — zbori!).

Priča smo potemtakem revoluciji v pojmovanju drame ter njenih oblikovnih in vsebinskih zakonitosti. Kaj čuda, če ob tej Petančičevi igri marsikomu zmanjka merila — in sapa. Morebiti smo res še preblizu, da bi mogli take pojave meritorno ocenjevati. Ni pa potrebna posebna iznajdljivost, če hočemo spoznati, odkod prihajajo in kam gredo. Vsa dramska književnost, ki je nastajala v Evropi od renesanse dalje, nosi pečat individualizma. Če težimo danes nazaj k občestvu, ali je kaj čuda, če se kaže potreba po novih potih v dramatikah?

Petančič je pri zasnovi svoje igre na moč sodoben. Uporablja iznajdbe današnje elektroakustike (mikrofoni in zvočniki) in — nehoti — celo načine in postopke, ki jih je rodil najmlajši otrok dramatike, zvočna igra v radiu (nevidni napovedovalec, množični nastopi in efekti).

Petančič ne piše literature. Toda igra pomeni spričo celjske izvedbe ne samo uspeh, marveč tudi dogodek. Za gledališko delo je to bistveno. Rad pa še priznam, da je topot tudi stilistično popolnoma znosen.

Petančičeva neustrašena podjetnost je dobila v tej igri lepo potrdilo. Dokaz nam je pa tudi, da se Petančič stalno razvija. Vsi, ki so dobre volje, morajo biti tega iskreno veseli. N. K.

Lojze Standeker: Prevara. Drama v treh dejanjih. Samozaložba, Maribor 1959. Cena 20 din.

Prevaro je napisal poklicen gledališki igralec. To dejstvo je važno za presojo dela v vsebinskem in oblikovnem pogledu. Človek, ki je ideološko živeti v novi, ljudski teater, bere delo, ki ima za duhovnega očeta poklicnega gledališkega igralca, z nekim predsodkom. Osebo moram to priznati brez pridržka. Moram pa zato tudi priznati, da se bo morda komu zdelo moja ocena krivična, ker je napisana iz določno izoblikovanega gledanja na igro in igranje. Saj so včasih tudi ocene o naših »ljudskih igrah« krivične — vsaj nam se zdi tako — ker jih pišejo ljudje, ki imajo o teatru svoj nazor, ki z našo igralsko idejo ni v sorodu.

Ze površen pogled na knjižno izdajo kaže, da gre za igro realističnega kova po vsebini in obliki. Razdelitev snovi z ozirom na zunanjo formo je staromodna. Bralec igre pa ima pri »Prevari« še močan občutek nesistematične izrabe in delitve snovi. Prvo dejanje je mučno dolgo, drugo še vedno dolgo, tretje pa absolutno prekratko. Bralec nehoti sodi, če kritično bere, da tu razdelitev snovi ni bila nujna. Dolžina prvega dejanja ni opravičljiva iz vsebine in dogajanja in ustvarja vtis, da se avtorju »ni nikamor mudilo. Tudi »prekratkost« tretjega dejanja ni opravičljiva: dela vtis, da se je pisatelju »zelo mudilo«. Širino dejanj določa v dramskem delu notranja sila: nujnost dogajanja v določeni časovni enoti. Ta estetska zakonitost velja za pisca realistične drame brezizjemno. Siskost Standekerjevega realizma je že v ohlapni zvezanosti med snovno dinamiko (dogajanjem) in zunanjo igrsko podobo (formo). Oblika dela, razvrstitev snovi in nje

razdelitev sta v Standekerjevi »Prevarici« vse preveč njegova osebna domena: taktika, matematično sistema, tiziranje in skušnje — ali: pisatelj je snov »prisilil« v obliko, ki je snov sama ne terja.

Pisatelj si mora notranje snov osvojiti in si jo osvojiti tako, da mu snov sama govori, kako obleko ji mora dati. »Prevara« ni Standekerju tega povedala. Njegov realizem je hoten, iskan v obliki: nekaj krepkih kmečkih izrazov je dal v usta svojim osebam, čeprav vse filozofirajo, razen orožnika in prežarjev; govori v igri o kmečkem dolgu brez potrebe, da bi okrepil svoj realizem, čeprav igra nima opravka s kakim socialnim vprašanjem kmeta; Tina in Nuhčič sta vsiljena v igro, da bi vprašanje Lonine ženitve s podeželskim oderuhom realistično utrdila, a Tone nastopi »nenapovedan« in realistično dramo pretrga in »Prevaro« nadaljuje kot romantičen igrokaz z občutjo, harmoniko, žandarji, ovadbami, arestom, prežarji, pobojem... Tako je avtor tudi snovno prešel iz realizma v natejeno stvarno igro, v nekoliko solzavo romantiko. Podnaslov igri bi bil brez reklame le: igrokaz v treh dejanjih.

Osebe v »Prevarici« niso določene. Vsa zgodba bi se lahko dogodila v kaki meščanski hiši. Njene nuje ne čutim, da bi moral Lemež zaradi svoje divje narave in zaradi svoje zgodbe, ki pove, da je iz hlapca postal gospodar, biti ravno kmet: njegovo filozofiranje bi dobilo večjo veljavo in realistično potrdilo, če bi bil Lemež »gospod« in Lona kaka nelteljica. Trdim, da je tako podajanje kmečkih oseb — potvarjanje kmečkih postav, ne pa »ustvarjanje kmečkih realističnih likov«, kakor je pisal eden izmed ocenjevalcev. So pa že Finžgarjeve in Jalenove igre drugače kmečko realistične, ker osebe kmečko čutijo in govorijo, čeprav niso tako razmišljujoče. Tudi s stalščica teatra jih imam rajši, ker več delajo kakor pa mislijo.

Standekerjev realizem je slaboten; v knjigi ga čutiš na eni strani, na drugi

strani ga ni več. V igranju zamorejo igralci ustvarjati res — navidezno različne like. Tudi zamore scenični postavitev dela dati vsebini — realističen videz. Toda Standekerjevega realizma ne morejo predstavljati ne igralci in ga ne more scena krečiti, ker ga ni. Glavni osebi sta determinirani — Alonka in Lemež, vse ostale so figure, ki jih lahko igralec po svoje predstavi. Lonko in Lemeža je avtor »določil« v njunem erotičnem gonu: hotel je ustvariti duševno osnovo za zgradbo drame. Tudi naj bi krutemu realizmu ustvarjala nujna pot Alonke in Lemeža v pogubo, dajala moči in garantirala uspeh: solze v očeh gledalcev. Toda ta filozofija o gonski nujnosti je avtorjeva. Komaj da bi držala za Alonko in Lemeža: iz nje sta zrasla. Taka ju je avtor naredil in tako na dno Prevare vdihnil določenega individualnega življenja dvema osebama. Alonki in Lemežu, ustvaril dva individualista, samo v tem svojem individualizmu realistična. S tem je avtor tudi za silo rešil svojo »Prevaro«, da ni povsem prevara o realizmu. Prevara je v celoti igrokazna in v realizmu nedosledna, celo Lemež in Alonka sta kot postavi (kmečki!) nerealistični, realistična je le individualna modrost o neuklonljivem kaotičnem gonu, na katero je postavil avtor glavni osebi. Ta modrost je kakor magnet, ki za silo privlačujejo sestavine dela in zgoščuje dogajanje z dejanjem, vsebino z obliko. (Če bi te »tendence« v igri ne bilo, bi je gledališče — poklicno! — ne hotelo najbrž uprizoriti.)

Priznam, da more »Prevarica« »uspjeti«, če jo podajajo odlični artisti — poklicni igralci, če jo more režiser postaviti na oder, ki ga je zamislil scenarist-umetnik. Ljudska pa »Prevara« ni! Morda bodo segli po njej in se z njo mučili diletanti, ki jim gre samo za to, da igrajo »nobel« igre in ne računajo z občestvom, kateremu naj bi delo pripadalo, in jim ne gre za to, da bi igra notranje uspela.

»Prevara« je Standekerjev knjižni prvenc. Kaže avtorja kot človeka, ki ima smisel za umetnost, ki bi rad tudi nekaj povedal, nekaj takega, česar drugi ne vedo in ne čutijo. S tem iskanjem za »tujim« se pisatelj oddaljuje skupnosti in zdravemu realizmu, se oddaljuje od »ljudstva«. Zeleli bi, da bi zaživel z ljudstvom (občestvom) in iz njega ustvarjal — po vsebini, mišljenju in čustvenosti. Tudi njegov realizem bi tako dobil svojo globoko utemeljitev in potrditev. S svojo (ne ljudsko!) umetnostjo se bo Standeker izgubil v praznoto. P. D.

Davorin Petančič: Kuga. (Meškova povest »Črna smrt«, postavljena v slike.) Ob 700 letnici minoritskega samostana. Ptuj 1939. Cena 10 din.

Tik pred zaključkom tega zvezka sem dobil v roke najnovejšo igro Davorina Petančiča. Kakor večina vseh teh naših novih iger, je tudi ta prigodniška. Predstojništvo minoritskega samostana jo je naročilo pri avtorju za 700 letni jubilej prihoda ob. minoritov v Ptuj. Kdor pozna Meškovo »Črna smrt«, bo ob Petančičevi »Kugi« najprej presenečen. Idejno motna Meškova povest je, kot je videti, služila Petančiču samo za pobudo. To, kar je ustvaril Petančič, je grozotno in pretresljivo delo, kot nalašč primerno za naš čas, delo s prepričljivo jasno osrednjo idejo milosti, ki je je treba našemu času morda bolj kot tistemu davnomu sedemnajstemu stoletju.

Upam si zapisati, da je »Kuga« najboljša naša igra na prostem, kar smo jih doslej dobili. Vse svoje bogato tehnično znanje in svoje obsežne izkušnje je vložil Petančič v to delo. Živahnost v menjavaanju in pestrosti prizorov, dramsko izvrstno odtehtani razvoj dejanja, predvsem pa presenetljivo podana množica psiha so posebne odlike te igre.

V zgradbi se drži Petančič svojega preizkušnega in, zdi se, ustaljenega načina. Vse posamezne dele dejanja veže igriški vodja, ki razlaga in napoveduje. Predigra je po svoji zamisli kaj izvirna

in priča o bogati Petančičevi domiselnosti. Igra je razdeljena v tri dele (I. Kuga, II. Pravičnost božja, III. Usmiljenje božje), ki kažejo ptujsko življenje v l. 1645: čudovito Franciškovo osebnost patra Bernarda, markantno postavbo gvardijana Aleksandra, mladi par — Dominika in Reziško, patološko lakomnega žida Izerlina in njegovo hčer Rahelo, ki jo milost išče — na drugi strani pa ljudstvo, plašno in neusmiljeno, nestavno in pobožno, kakršna je pač stiska, med njim pa postavi berača Sirka in godca-krojača Martineka. Strašna božja šiba, kuga, zajema ta davni svet. Treba je kugo spoznati in priznati kot kazen božjo. Odveč je, prositi, naj jo Bog odvrne. Prosi je le treba ponižnosti in duha pokore, ki kazen radovoljno sprejme in nosi... Kdo se ne bo spomnil ob tej nad vse plastično podani stiski podobne stiske iz naših dni? Ali si ne želimo vsi skupaj duha te vrste? Milost božja prešinja vsjo igro in je tajno gibal njenega dejanja: ona vabi patra Bernarda k žrtvovanju samega sebe, ona drži patra Aleksandra, da ne klone, ona loči mladi par in ga popelje po različnih potih Previdnosti, ona naposled poišče judovsko hčer Rahelo. Črna smrt je vzbudila milost. Sredi groze doseže milost najpre-tresljivejše zmage... Nad vse zanimivo je, kako se ji množica po njej lastnih zakonitostih upira, izroča in izneverja. Velik nauk je zato ta igra, če jo bo le vsakdo hotel razumeti.

Kaj naj zdaj rečem o Petančičevem delu? Ponavljam, kar sem napisal malo poprej v poročilu o »Slovenskega kmeta povesti«: Petančič me preseneča. To, kar je dal s »Kugo«, je preseglo moje pričakovanje, zato me niti premalo ubrani ritem njegovega jezika ne moti.

Petančič je sredi dela. Od vseh strani dobiva prošnje, naj za razne prilike napiše igro, naj pride vadit, naj svetuje... Ljudstvo si želi takega teatra. Dežela je vzbujena. Za razne slavnosti hoče igre, svoje igre, napisane nalašč za tisti kraj in slavnost... To je prevažen pojav, da bi ga smeli preiti. Nove potrebe kličejo delavcev. N. K.

R A Z G L E D

Boonova »Igra o Rešnji Krv«

Ko se Slovenci pripravljamo na monumentalno uprizoritev »Igre o kraljestvu božjem«, ki je izvorno domače delo, ne bo odveč, če napišemo nekaj vrstic o p. Boonovi »Igr« o sveti krvi v Bruggeju, ki je bila lani, po pisanju velikega tiska Zapadne Evrope, največji gledališki dogodek v zadnjem času. Igra se letos ponovi (5., 6., 10., 12., 13. avgusta 1939, vsakokrat ob 9. uri zvečer).

Brugge (Bruges) je starodavno belgijsko mesto, ki se ponaša s svojo gotško arhitekturo. To je »mrtvo mesto«, ki ga je ovekovečil pisatelj Rodenbach v svojem tudi pri nas znanem romanu. V davnih stoletjih važno središče, je po usodnih spremembah obstalo na robu razvoja. Prometne žile so se razvile v drugo smer, Brugge pa je ostalo tam, kjer je obtičalo pred stoletji. Mir in molk se je naselil po prej glasnih ulicah in kanalih. Prah je legel na bogato okrašena pročelja bahavih meščanskih hiš... »Severne Benetke«, kot jih je opeval Dante, so zaspane Trajalučice. Memlingovo rojstno mesto, flamski Nürnberg, je postalo muzej...

V mestu so se ohranile starodavne slavnosti, ki privabljajo vsako leto tisoče in desetisoče. Posebno znamenite so slavnosti s procesijo Rešnje Krv, katere relikvijo so prinesli v Brugge križarji v letu 1148.

Ravno ta osrednji zaklad tega starodavnega mesta je dal p. Boonu pobudo, da je napisal svojo igro, ki hoče biti hkrati tragedija Kristusove krvi in zgodovina mesta, ki je Rešnji Krv dolžno svojo slavo. Zato si je zamislil igro tako, da naj bi v njej sodelovalo v resnici v s e mesto.

Prizorišče nudi prekrasna arhitektura gotške mestne hiše z ogromnim, 85 m visokim stolpom, ki je kot nalašč ustvarjena za stilno ozadje. Pred njo so postavili odrišče, ki je bilo ponekod 9 m visoko

in je zavzemalo površino okoli 500 m². Slaviti režiser Van der Velde je prevzel režijo s 1000 igralci, komponist Meulemans je prevzel glasbeni del (zbor 800 pevcev in orkester 112 godbenikov). Prizorišče samo je bilo razsvetljeno s 100.000 watti, kar je menda najvišja številka, ki jo izkazuje katerakoli prireditelj te vrste v Evropi. Prireditelj je vzbudila zanimanje celo v Ameriki in so posameznim predstavam prisostvovali s študijskimi nameni predstavniki raznih filmskih družb... Ves veliki trg pred mestno hišo je bil spremenjen v gledališče, kjer je bilo prostora za 9000 sedežev in 5000 stojišč. Lanske predstave (pet po številu) so bile menda domala razprodane. Prihajali so gledalci iz vseh delov sveta. Igra je bila torej velik moralen, pa tudi gmoten uspeh.

Deveta ura zvečer... Komaj je odbilo v velikem stolpu devet udarcev, ves podij zažari v rdeči luči. Iz nevidnih zvočnikov se oglasi glas napovednika: »Ljudstvo božje, ki si prišlo iz vseh naših mest in vseh naših flamskih pokrajin, ali ki si prihitele od onkraj meja, morij in oceanov, mir s tabo! Pobožno in v molku poslušajte in sledite drami svete Kristusove Krv, ki se na zemlji nadaljuje skozi stoletja, da bi nas ta božja Kri vse odrešila in da bi uživali nekoč po njeni milosti večni mir v božjem paradizu. V imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Amen.«

Takoj nato zavzame težki zvonovi, ki jih prekinejo tebanke trobente. Rogovi zaigrajo vodilni motiv igre in istočasno se prikažejo po vseh oknih, balkonih in stolpih mestne hiše in stolpa stotine angelov. Pogled na to množico v prekrasnih oblačilih je resnično čaroben. Zarometi mečejo na to morje prikazni valove različno barvanih svetlobnih stožcev. Ze se pojavijo angeli tudi na podiju in že se oglasi veličastna pesem: »Naj bi bilo vaše

življenje kakor naš stolp lepota, ki poje Bógu! Naj se dviga vaše življenje k čistosti in moči kakor spev zvonov, ki prihaja iz naših bridkosti in naših radosti!«

Ko je prolog končan, angeli izginejo in začne se igra, ki je razdeljena na tri dele: na tragedijo na Kalvariji, na prihod dragocene relikvije v Brugge in na zmago-slavje Rešnje Krv.

V prvem delu se godi dejanje v Jeruzalemu na veliki petek. Na prizorišču se pokaže pisana množica. Judovski voditelj, obdan s svojimi spremljevalci, hujska množico, naj zahteva smrt Jezusa Nazareškega. Sovražni klici naposled izzovejo Pilatovo obsodbo nad Odrešenikom. Na balkonu stolpa se pokaže Jezus na križu. Ljudstvo ob tem prizoru za hip obstane, nato se znova razdivja in naposled razgubi. V orkestru se oglasi tožba violin in čelov v neskončno nežnem lamentu.

Prikažejo se Marija, sveti Janez, Jožef Arimatejski in svete žene. Marija se obrne k ljudstvu in zakliče: »Ljudstvo, ljudstvo moje, kaj ti je storil moj Sin, da si ga udarilo v obraz?« Mati holecin poskuša rešiti ljudstvo, ki hoče svoj lastni pogin, s pokoro in potjo križa. Polagoma se ves stolp spet napolni z angeli s svečami v rokah. V triumfu zadone trobente. Jožef Arimatejski je stopil h križu s kelihom v rokah. Spet se oglase zvonovi od vseh cerkva v mestu... Zda pride pretresljivi trenutek: »Dopolnjeno je!« Kristus na križu nagne glavo in izdihne. Veliki zvon udari trikrat, Jožef Arimatejski pa dvigne kelih, »sveti graal«. Tebanke trobente začno sedaj veselo veličastno pesem: »Pozdrav svetemu graalu, ki vsebuje rešujo kri, in slava tebi, Kristusov vitez, ki si bil vreden tega čudežnega darila.«

Tako se konča prvi del.

Oglase se rogovi. Ves stolp se v hipu zazdi kakor privid iz oživelega srednjega veka. Po nadzidkih in po podiju se pojavijo flamski vitezi v polni opremi, od prve do druge galerije v stolpu pa zalvalovi ogromna flamska zastava: črn lev na rumenem polju. Orkester in zbor začno spev v čast mističnemu Bruggeju

in Flandriji, deželi stolpov in katedral. Nune in begine, vsi različni obrtniki in cehi prihajajo, klanjajo se starodavnemu Marijinemu kipu in pojo »Salve Reginae. Nenadoma naznani stražar z vrha stolpa bližanje armade. Od daleč se oglase rogovi. Veliko veselje! Flamski vitezi se vračajo zmagoviti iz Svete dežele. Vodi jih Thierry Alzaški, flamski grof. On nosi s seboj nekaj kapljic Rešnje krvi, ki mu jih je podaril jeruzalemski patriarh. Zvrsti se sprevid, ki gre nasproti zmagovitim vitezem. Kmalu se pokažejo na vrancih in z vihrajočimi prapori. Prizor je veličasten. V sprevidu stopa magistrat in odličniki mesta, za njimi pa Thierry s sveto relikvijo, ki jo nato izroči bruškemu škofu v varstvo. Le-ta sprejme sveto relikvijo kakor Jožef Arimatejski in blagoslovi množico z njo.

Prizorišče se prazni. Začenja se tretji del. Stolp in mestna hiša sta zavita v ne-

prodirno temo. Le nejasna vijoličasta luč zajame bežno zdaj pa zdaj to ali ono krilo stoletne stavbe. Ena sama sveča gori pred milostno Marijino podobo pred glavnim vhodom. Po vseh dohodih k podiju se premikajo mračne postave, skrivajo se in naskakujejo. Vojska je in sovražnik skuša mesto zavzeti. Stražar s stolpa, utelešeni duh Brugge, je prišel pred poslopje, da bi obvaroval mesto. Sveto relikvijo skrivajo, da bi jo obvarovali sramotojanja. Ljudstvo pa prosi za božjo pomoč.

Govorje! Sovražnik je mesto zavzel. Stražar leži na tleh in vodja zmagovalcev vihiti ogromno črno zastavo. Temne postave so zavzele ves stolp in vso mestno hišo. Plamenice se prižgo povsod kakor požar upora in ljudstvo zajame pijanost sovraštva. Orkester se udeleži te peklenke sarabande, trobila in tolkala se zaletavajo v blaznih zvokih. Potem pa nenadoma vse utihne. Ze se stolp razsvetli v rdeči in zeleni luči. Pokaže se Marija, Kristus na križu zažari. Strahoten krik zaženo sovražne tolpe in zbeže na vse strani sredi dima plamenic. Bruško ljudstvo spet zavzame svoje mesto na podiju in se razvrsti v polkrogu okoli Marije, ki se sklanja nad umirajočim stražarjem. »Ljudstvo ljubljenejega mojega mesta,« pravi Marija, »plemenito ljudstvo! Kakor čipke bom razprostirala nad vašim mestom vselej milost božjo... Sprehajala se bom po vaših spokojnih ulicah in vaših kanalih, ki ste mi jih posvetili, in bdela bom nad vašim življenjem.« Prizorišče se razsvetli v polni svetlobi. Stražar vstane v novo življenje: »Mladina novega časa, pridi! Mesto vas kliče k delu, k novemu, silnemu in gorečemu delu!« Od vseh strani se pojavijo sprevedi mladine, ki spremljajo zavetnike posameznih mestnih župnij. Spet se pojavijo povsod angeli.

Igra je dospela do zaključka, do apotheoze. Brugge se je zbralo okoli svoje

Varuhinje. Rdeča luč zajame stolp, le vrh žari zeleno. Vsi zvonovi v mestu zvonje, orkester mogočno zaigra in oglasi se spev: »Regina Coeli...« Angeli ogrnejo Marijo s prekrasnim čipkastim plaščem in jo kronajo z zlato krono. Med fanfaro se postavi Jožef Arimatejski na sredino prizorišča, prav pod križ, ki ves žari v svetlobi. Ko stopa k vznožju križa, pokleknejo Marija, svetniki, angeli in vsa verna množica. Angeli pomagajo postaviti kelih k vznožju križa in medtem ko se oglašajo trobente k zadnjemu spevu, dviga vsa množica roke k sveti relikviji. Zvonovi zmagovalno zvonje, sveti gral se blišči v tisočerih žarkih. Ves stolp, vse prizorišče se koplje v luči, vse pa je osredotočeno v sveto relikvijo, ki je bila s to čudovito predstavo prelepo počeščena.

Ves tisk brez razlike je beležil ogromni uspeh te prireditve. Veseli smo je iz vsega srca tudi mi. J. D.

Knjigarna Gabriel Enault, Pariz, je izdala izvornik Brochetjeve igre, ki jo objavljamo v tem zvezku (»Le Loup Saint Paul et l'Agneau Jésus-Christe«) ter nam je dovolila brezplačno objavo prevoda, za kar se ji toplo zahvaljujemo. Opozorjamo, da izdaja knjigarna G. Enault redne prospekte »Éditions théâtrales«, ki jih pošilja na zahtevo brezplačno. Izdala je tudi katalog dramske književnosti (»Catalogue de librairie théâtrale«) s okoli 1000 naslovi iger ter podoben obširni katalog s podatki o igrar (»Catalogue analytique de pièces de théâtre«, 1-2), ki ju pošlje za samo 7 fr 25. Našim prijateljem priporočamo to knjigarno (Librairie Gabriel Enault, 77, Rue de Rennes, Paris VIe) pri vseh naročilih iz gledališke književnosti!

Ob koncu letnika se zahvaljujeta uredništvo in uprava osem dragim sodelavcem, naročnikom in prijateljem. Svoje napovedi je poskušalo izdajateljstvo našega lista izvesti po najboljših močeh. Brez zamohvale lahko zatrdi osem naročnikom in prijateljem, da o primerjani z velikimi podobnimi revijami iz inozemstva, ki jih ima naročene ali pa jih dobiva o zameno, »Ljudski oder« nikakor ni zadnji in najslabši. Zal, je stanje naročnikov se vedno premalo zadovoljivo, da bi revijo lahko še bolj izpopolnili in zlasti — povenili. Pri sedanjem stanju vzdržujemo komaj ravnotežje. Za izgubo nimamo nikakega kritja! Zato upamo, da nam bodo naši dosežani naročniki ostali zvesti tudi zanaprej in da nam bodo pridobili s svojim priporočilom še novih naročnikov. O nosem letniku govori naša napoved, ki jo prejme vsak naš prijatelj. Kdor je slučajno ne bi prejel, naj se zgleda z dopisnico naši upravi. Za konec naj izročimo posebno priznanje našim sodelavcem, ki so vztrajali ob več kot skromnih nagradah. Prosimo jih, naj nam s svojim delom pomagajo tudi zanaprej.

IZDAJATELJSTVO,
UREDNIŠTVO IN UPRAVA.

Igre za različne prilike

Igre v knjižni izdaji vseh slovenskih založništev dobite pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani! Obračajte se samo nanjo!

● Domače

Albrecht Ivan, Sestrica gre. Din 8[—].
Bevk, Bedak Paviček. Din 18[—].
Finžgar, Divji lovec. Din 18[—].
Finžgar, Razvalina življenja. Din 36[—],
vez, Din 40[—].
Govekar, Martin Krpan. Din 26[—].
Jalen, Srenja. Din 25[—].
Jurčič-Cesnik, Domea. Din 18[—].
Jurčič-Bajuk, Tihotapec. Din 18[—].
Krek, Turški križ. - Tri sestre. Din 14[—].
Krek, Ob vojski. Din 8[—].
Majcen, Za novi rod. Din 17[—].
Meško, Matj. Din 28[—].
Remec, Zakleti grad. Din 22[—], glasbena
priloga Din 12[—].
Sardenko, Matj svetega veselja. Din 16[—].
Sardenko, Nedeljske ure na društvenih
odrih. Din 16[—].
Sardenko, Slovanska apostola. Din 6[—].

● Tuje

Anzengruber, Krivoprišežnik. Din 18[—].
Aristophanes, Acharnjani. Din 20[—].
Euripides, Hippolytos. Din 18[—].
Gogolj, Revizor. Din 20[—].
Nestroy, Lumpacij Vagabund. Din 18[—].
Raimund, Zapravljujec. Din 18[—].
Raupach, Mlinar in njegova hči. Din 18[—].
Robida, Revček Andrejček. Din 18[—], glas-
bena priloga Din 20[—].
Schrottenbach, Po dvanajstih letih. Din 18[—].

● Priročniki

Kuret, Pravi ljudski oder. Din 20[—].
Petančić, Igrski vodja. Din 20[—].
Navinšek, Lepa maska. Din 6[—].

Podrobni katalog igrokazov dobite na zahtevo brezplačno pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Naročniki »Ljudskega odra« dobe 25% popusta na gornje cene!

Subskripcija za naše tri igre
se podaljša do 15. junija 1939.

Za din 40.—

dobite narodno igro, Kokaljvega »Mlinarjevega Janeza«
misterij, Calderonov »Veliki oder svetla«
komedijo, Goldonijevega »Rogovileža«.

»Mlinarjev Janez« izide 15. junija, ostali dve igri do konca avgusta.

Pišite dopisnico **Jugoslovanski knjigarni, Ljubljana.**

Za predstave pod milim nebom priporočamo:

DAVORIN PETANČIČ

DESETI BRAT

Vaška igra po povesti Josipa Jurčiča. »Ljudske igre«, 22. zvezek. Din 20.—.

Kdor igro pazljivo prebere, spozna, da zahteve glede pozorišča niso nezmogljive, če je le malo dobre volje.

»Deseti brate« pod milim nebom v tej zasnovi postane nepozabno doživetje!

Fr. Brenk

POSLEDNJE USTOLIČENJE

Slavnostna ljudska igra. Din 24.—.

A. Šuster-Drabosnjak

IGRA O KRISTUSOVEM TRPLJENJU

Din 20.—.

A. Šuster-Drabosnjak

IGRA O IZGUBLJENEM SINU

Din 20.—.

E. Gregorin

V ČASU OBISKANJA

Broš. Din 26.—, vez. Din 38.—.

N. Kuret

JURIJ KOZJAK

Din 20.—.

D. Petančič

IGRA NAŠE FARE

Din 20.—.

J. Vombergar

VODA

(2. izdaja). Din 24.—.

THEOPHILUS

(Dve duhovni igri).

Din 20.—.

Naročniki »Ljudskega odra« dobe 25% popusta na gornje cene!

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA, LJUBLJANA